



Neveléstudomány – Integritás és integrálhatóság

*Inter- és multidiszciplináris szemlélet, többnyelvűség, multikulturalitás
az oktatás és nevelés elméletében és gyakorlatában*

PROGRAM TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓK

Magyar Tudományos Akadémia, Neveléstudományi Bizottság
Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar,
Angol-Amerikai Intézet

Megjelent: a Pannon Egyetem
Angol-Amerikai Intézetének gondozásában

Grafika: Németh Mariann

Kiadja: a Pannon Egyetem, Veszprém
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
Telefon/fax: 88/624-000
Honlap: <http://www.uni-pannon.hu/>

Felelős vezető: a Pannon Egyetemi Kiadó vezetője

Készült: a Pannon Egyetemi Kiadó nyomdájában
8200 Veszprém, Wartha Vince u.1.
B5 formában 22,9 (A5) ív terjedelemben

Műszaki vezető: Szabó László

Munkaszám: 123/2009

A Konferencia támogatói:

Magyar Tudományos Akadémia Neveléstudományi Bizottsága
Pannon Egyetem
Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar
Angol-Amerikai Intézet

A Konferencia elnöke: Bárdos Jenő
A Konferencia titkára: Sebestyén József

A Tudományos Programbizottság tagjai: Bárdos Jenő (elnök)
Báthory Zoltán
Hunyady Györgyné
Mátrai Zsuzsanna
Ollé János
Perjés István
Poór Zoltán
Vidákovich Tibor

A tudományos programszervezés helyszíne:

Pannon Egyetem, Angol-Amerikai Intézet
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
Telefon: 06 (88) 624-984
E-mail: sebj@almos.uni-pannon.hu, onk2009@almos.uni-pannon.hu

A Konferencia technikai szervezése:

Pannon Egyetem, Angol-Amerikai Intézet
8200 Veszprém, Egyetem u. 10.
Telefon: 06 (88) 624-984

Szerkesztette:

Prof. Dr. Bárdos Jenő, DSc
a Konferencia elnöke

Sebestyén József doktorjelölt
a Konferencia titkára

TARTALOMJEGYZÉK

A konferencia programja	7
A IX. Országos Neveléstudományi Konferencia tematikus áttekintése	10
1. <i>A IX. ONK szimpóziumainak tematikus rendje</i>	10
2. <i>A IX. ONK előadásainak tematikus rendje</i>	15
3. <i>A IX. ONK referátumainak tematikus rendje</i>	19
4. <i>A IX. ONK poszter-bemutatóinak tematikus rendje</i>	20
A IX. Neveléstudományi Konferencia szimpóziumainak, tematikus előadásainak és referátumainak beosztása	21
A IX. Neveléstudományi Konferencia poszter-bemutatóinak beosztása	31
Szimpóziumok	32
A szakmai anyagok az elnökök nevének ábécés rendjében jelennek meg (kiv.: Fehérvári Anikó, Pusztai Gabriella a fejezet végén)	
Tematikus előadások	125
A szakmai anyagok a szerzők nevének ábécés rendjében jelennek meg	
Referátumok	215
A szakmai anyagok a szerzők nevének ábécés rendjében jelennek meg	
Poszter-bemutatók	235
A szakmai anyagok a szerzők nevének ábécés rendjében jelennek meg	
A IX. Országos Neveléstudományi Konferencia előadói	249
A IX. Országos Neveléstudományi Konferencia nem-előadó résztvevői	259

BEKÖSZÖNTŐ

Amikor ezt írom, még meg sem történt az egész...
csak itt zsong, tolong, háborog és szorong, egy valóságból vagy manírból, hitből-kohóból,
félrefordításokból, vagy rafinált diskurzusokból egybeszótt papírtömeg,
amely addig szép, amíg könnyen 'égre kelne'...,
de nagyon is földi mása ez mind egy felkavaró iskolai valóságnak, amely elő-előbukkan
unalmas számsorok, visszafojtott indulatok, kegyes hazugságok, tévhitek,
szép szándékok és szép remények végeláthatatlan útvesztőjéből:
oh, teremtő gondolat!

Téged szomjazunk, s benned csalatkozunk...
Hogyan is lehetne mindezt érzéketlen rubrikákba, makacs tizenöt percekbe,
értetlenségek siket tavába csobbantani?
Felemelkedik-e a mélyből egy integrált és mégis szuverén neveléstudomány Bábele?
Ki lakik benne? Ki méri meg? Miért akarja tudni?
Mert fékevesztett rohanásban - kapaszkodó? Kiút a 'nincs kiút' mellett?
Bakelit-csodákkal vagy karikákkal fülünkben, flanelben vagy Chanel-ben,
sötétebb vagy világosabb, de egyformán fogyó számbőrbe kötve,
százezer éves koponyáinkkal izlelgetjük a titkokat,
miközben a barbárok rég ledöntötték Rómát,
de a kalandvagyó magyar már nem látogat messzi tornyokat:
otthonába fogadja az udvaroncokat, s idegen eszméknek hajlong egyre mélyebben,
lehagyva másokat...
Kerestem, hogy valahol látszik-e ez?
... csillogva, csábítva hunyorog és kigyúl a képernyő virtuális szövegfátyla,
s felsejlik oldva, mégis kötve Comenius Pampaediája...

*Lejegyezte Veszprémben, teleholdkor, november havának második napján,
Bárdos Jenő*

Még néhány nap, s a létrehozóké a visszavonhatatlan pillanat.
Akarják látni? Tartsanak velem:
ONK IX, Veszprém, 2009. november 19-től 21-ig.

A KONFERENCIA PROGRAMJA

2009. november 19. (csütörtök)

11⁰⁰ – 13⁰⁰ **Regisztráció**
Helyszín: Polinszky-terem, előtér

13⁰⁰ – 13⁴⁵ **Megnyitó** (miniszter, rektor, polgármester, elnök)
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)

A megnyitó sajtónyilvános!

13⁴⁵ – 14⁴⁵ **Plenáris nyitóelőadás**
Pléh Csaba *az MTA rendes tagja*
Tudás és kompetencia viszonya a tanulás és tanítás tudományában (A tanítás és tanulás művészete, avagy mit tud mondani ma a pszichológia a neveléstudománynak?)
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)

Szünet

15⁰⁰ – 17⁰⁰ **Szimpóziumok és tematikus előadások**
Helyszín: (2x4 teremben: Polinszky-terem, N101, N104, N105, N106, N110, N111, N119; Wartha Vince utcai kampusz)

17⁰⁰ – 19⁰⁰ **Szimpóziumok és tematikus előadások**
Helyszín: (2x4 teremben: Polinszky-terem, N101, N104, N105, N106, N110, N111, N119; Wartha Vince utcai kampusz)

Szünet

19³⁰ – 21⁰⁰ **Fogadás**
Helyszín: B-épület Aula (Központi kampusz)

2009. november 20. (péntek)

- 8⁰⁰ – 11⁰⁰ **Regisztráció**
Helyszín: Polinszky-terem, előtér
- 8⁰⁰ – 9⁰⁰ **Poszter-bemutatók**
Helyszín: Polinszky-terem
- 9⁰⁰ – 11⁰⁰ **Szimpóziumok és tematikus előadások**
Helyszín: (2x4 teremben: Polinszky-terem, N101, N104, N105, N106, N110, N111, N119; Wartha Vince utcai kampusz)
- 11⁰⁰ – 12⁰⁰ **Plenáris előadás**
Csépe Valéria *az MTA levelező tagja, főtitkár-helyettes*
Szóhangsúly: az idegennyelv-tanítás elfeledett aspektusa – ahogy az idegtudomány számára látható
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 12⁰⁰ – 13⁰⁰ **Szendvicsebéd, frissítők**
Helyszín: B-épület, III. emelet (Központi kampusz)
- 13⁰⁰ – 14⁴⁰ **Sajtótájékoztató**
Helyszín: B-épület, Nagytanácsterem
- 14⁰⁰ – 15⁰⁰ **Plenáris előadás**
Georg Gombos (Klāgenfurti Egyetem, Ausztria)
Education in a Multilingual World – Challenges for Educators and Institutions
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 15⁰⁰ – 16⁰⁰ **Az erdélyi magyar tanítóképzés történetéből**
Szabó K. Attila, Székelyudvarhely
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 14⁰⁰ – 16⁰⁰ **Az MTA Pedagógiai Bizottságának nyilvános ülése**
Helyszín: N101-es terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 16⁰⁰ – 18⁰⁰ **Szimpóziumok és tematikus előadások**
Helyszín: (2x4 teremben: Polinszky-terem, N101, N104, N105, N106, N110, N111, N119; Wartha Vince utcai kampusz)
- 19⁰⁰ – 20³⁰ **A Mendelssohn Kamarazenekar ünnepi hangversenye**
Művészeti vezető: **Kováts Péter** *hegedűművész*
Helyszín: B-épület Aula (Központi kampusz)

2009. november 21. (szombat)

- 8⁰⁰ – 11⁰⁰ **Regisztráció**
Helyszín: Polinszky-terem, előtér
- 8⁰⁰ – 9⁰⁰ **Poszter-bemutatók**
Helyszín: Polinszky-terem
- 9⁰⁰ – 11⁰⁰ **Szimpóziumok és tematikus előadások**
Helyszín: (2x4 teremben: Polinszky-terem, N101, N104, N105, N106, N110, N111, N119; Wartha Vince utcai kampusz)
- 11⁰⁰ – 12⁰⁰ **Plenáris záróelőadás**
Michael Byram (University of Durham)
Education for Intercultural Citizenship.
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 12⁰⁰ – 13⁰⁰ **Könyvbemutató**
Kozma Tamás az MTA Neveléstudományi Bizottsága elnöke
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 13⁰⁰ – 13³⁰ **A Konferencia zárása**
Helyszín: Polinszky-terem (Wartha Vince utcai kampusz)
- 13³⁰ – 13⁴⁵ **„Tanul-Ó Galéria”** gyermekrajz-kiállítás sorozat
megnyitó ünnepsége
Helyszín: O-épület, 1. emelet
- Délután: fakultatív program (a „Tanul-Ó Galéria” megtekintése)

A IX. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA TEMATIKUS ÁTTEKINTÉSE

1. A IX. ONK szimpóziumainak tematikus rendje

<p>Fő témakör <i>Felsőoktatás, felnőttoktatás</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Tanulás, tudás; Szakképzés</p>	<p>Innováció a felnőttoktatási kutatásokban és fejlesztésekben Benedek András – Trencsényi László</p>
	Változások az európai felnőttoktatás kutatásában a felnőttoktatási politika jellemzőinek tükrében (Németh Balázs)
	Nők a felnőttek általános iskoláiban (Bajusz Klára)
	Az életemen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák kialakulása a nonformális és informális tanulás dimenziójában (Kálmán Anikó)
	A tanuló szervezetek jelentősége a felnőttképzésben (Kraiciné Szokoly Mária)
	A felnőttoktatók képzésének európai trendjei (Farkas Éva)
	<p>A felsőfokú szakképzésben végzetek pályakövetése Fehérvári Anikó – Györgyi Zoltán</p>
	A felsőfokú szakképzésben végzetek nyomon követő vizsgálata (Fehérvári Anikó)
	A felsőfokú szakképzés jellemzői (Kocsis Mihály)
	A felsőfokú szakképzés intézményei (Kardos Lajos)
	„Két világ között” Tanulói/hallgatói, munkaerő piaci, magánéleti feladatok és szerepek (Reisz Terézia)
	<p>Férfiak és nők helyzete a felsőoktatásban Fényes Hajnalka – Perjés István</p>
	A felsőoktatásban tanuló fiúk és lányok térbeli kötődése a felsőfokú intézmény választásában és a tervezett lakóhelyben (Fényes Hajnalka)
	A hallgatói időfelhasználás gender-olvasata (Bocsi Veronika)
	Tehetséges egyetemista fiúk és lányok iskolai sikerességének hasonlóságai és különbségei a családi háttér tükrében (Ceglédi Tímea)
Tanulási attitűd és eredményesség a felsőoktatásban tanuló nők körében (Engler Ágnes)	
Oktatói Gender – női oktatók vizsgálatának első eredményei (Tornyai Zsuzsa)	
<p>Fő témakör <i>Felsőoktatás, felnőttoktatás</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Tanulás, tudás; Szakképzés</p>	<p>Hermeneutikai megközelítések a felsőoktatás kutatásában Kozma Tamás – Meleg Csilla</p>
	A Bologna-folyamat „hermeneutikája” (Szolár Éva)
	Élmények, kudarcok és kihívások a Komáromi Városi Egyetem kutatása kapcsán (Bordás Andrea)
	„Idegen” a Rózsahegyi Katolikus Egyetemen (D. Farkas Csilla)
	Hermeneutikai módszerek a Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat tanulmányozásában (Hollósi Hajnalka)
A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola (Ábrahám Katalin)	

	<p>Munkahelyi tanulás -és képzés: perspektívák és megközelítési lehetőségek Polónyi István – Benedek András</p> <p>Leszakadó rétegek a munkaerőpiacon, a képzésben, a munkahelyi képzésben (Györgyi Zoltán)</p> <p>Az OKJ vizsgabizottsági elnökök tanulási folyamatainak vizsgálata (Tözsér Zoltán – Máté Krisztina)</p> <p>Az ismeretforrások és tanulási módszerek változása a munkahelyi tanulásban (Erdei Gábor)</p> <p>Néhány fontosabb tendencia a munkahelyi tanulásban – nemzetközi kitekintés alapján (Benke Magdolna)</p> <p>Felnőttképzés, vállalati képzés (Polónyi István)</p> <p>Magyar hallgatók „Bolognában” A felsőoktatási szerkezetváltás hatása a hallgatótársadalomra Pusztai Gabriella – Kocsis Mihály</p> <p>Hallgatók a felvételi adatok tükrében (Szemerszki Marianna)</p> <p>Hallgatók tanulmányi munkaattitűdjei (Barta Szilvia)</p> <p>Művelődési szokások a felsőoktatás különböző szektoraiban tanulmányokat folytató hallgatók körében (Németh Nóra)</p> <p>A hallgatói kapcsolatrendszer változó mintázatai és ezek hatása a tanulmányi eredményességre (Pusztai Gabriella)</p> <p>Hallgatók professzió-képének elemei (Fónai Mihály)</p>
<p>Fő témakör <i>Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények – Kognitív fejlődés és fejlesztés</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés</p>	<p>Matematikai készségek, képességek és attitűdök tanulásban akadályozott többségi gyermekek esetében Józsa Krisztián – Mesterházi Zsuzsa</p> <p>Tanulásban akadályozott gyermekek matematikai fejlődése: terminológiai és fogalmi keretek (Kelemen Rita – Szenczi Beáta – Fejes József Balázs)</p> <p>Matematikai alapkészségek fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében (Józsa Krisztián – Szabó Ákosné)</p> <p>A matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség fejlődése tanulásban akadályozott gyermekek matematikai fejlődése: terminológiai és fogalmi keretek (Kelemen Rita)</p> <p>Tanulásban akadályozott és többségi gyermekek matematikai attitűdje (Józsa Krisztián)</p> <p>A szocio-kulturális tényezők és az intelligencia szerepe a matematikai készségek fejlődésében tanulásban akadályozott és többségi gyermekek körében (Fejes József Balázs – Szabó Ákosné)</p> <p>A technológia-alapú tesztelés elterjesztésének feltételei: nemzetközi programok és hazai kutatások R. Tóth Krisztina – Golnhofer Erzsébet</p> <p>Nemzetközi kutatási-fejlesztési programok a technológiai alapú értékelés elősegítésére (Csapó Benő)</p> <p>Papír- és számítógép-alapú tesztelés összehasonlító vizsgálata problémamegoldó környezetben (Molnár Gyöngyvér)</p> <p>Olvasási képesség mérése számítógépes környezetben (Hódi Ágnes – R. Tóth Krisztina)</p>

	Számítógépes és papír-ceruza tesztek eredményeinek összehasonlító vizsgálata háttérváltozók alapján (R. Tóth Krisztina)
<p>Fő témakör <i>Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Tanulás, tudás</p>	Inkluzív társadalom - interkulturális nevelés Varga Aranka – Forray R. Katalin
	Antirasszizmus és inkluzív pedagógia (Arató Ferenc)
	Inkluzivitás a pedagógusképzésben (Dezső Renáta Anna)
	Multikulturális szemlélet alakítása a felsőoktatásban (Varga Aranka)
	Romológia a felsőoktatásban (Lakatos Szilvia)
	Roma szakkollégium (Boros Julianna)
	A hódmezővásárhelyi és szegedi deszegregációs intézkedés és az integrációs folyamatot támogató Hallgatói Mentorprogram Fejes József Balázs - Forray R. Katalin
	A „Hódmezővásárhelyi modell” integrációt támogató elemei (Nagy Judit – Szűcs Norbert)
	A szegedi deszegregációs intézkedés és Hallgatói Mentorprogram (Kelemen Valéria)
	Deszegregáció és mentorálás a szövegértés, valamint néhány nem kognitív jellemző tükrében (Fejes József Balázs)
Hátránykompenzálás és pedagógusképzés (Szűcs Norbert)	
<p>Fő témakör <i>Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Tanulás, tudás</p>	Cigányokról- másképpen Nahalka István – Bánlaky Pál
	A roma gyerekek kognitív fejlődése (Nahalka István)
	Cigány és nem cigány tanulók tanulási stratégiája (Lukács István)
	Kulturális hibridizáció a cigány családokban (Boreczky Ágnes)
	„... hanem az életnek...” (Károlyi Júlia)
<p>Fő témakör <i>Oktatáspolitikai, EU oktatásügy</i></p> <p>Kapcsolódó témakörök Tehetséggondozás, speciális fejlesztés</p>	A validáció és az Országos Képesítési Keretrendszer a hazai (felső)oktatásban Kocsis Mihály – Derényi András
	Az Országos Képesítési Keretrendszer és a Központi Validációs Rendszer fejlesztési koncepciója (Kocsis Mihály – Vágó Irén)
	Az Országos Képesítési Keretrendszer hatása a képzési és kimeneti követelményekre a felsőoktatásban (Temesi József)
	A kvalitatív skálák (Horváth Zsuzsanna)
	Lehetséges kimeneti pontok, szakaszhatárok – a kompetencia alapú Nemzeti Alaptanterv és az Országos Képesítési Keretrendszer kapcsolódási pontja (Ütőné Visi Judit)
	Hatékonyabb, eredményesebb a közoktatásban Köpeczi-Bócz Tamás – Polonkai Mária
	A közoktatás eredményességének, hatékonyságának mérhetősége (Köpeczi-Bócz Tamás)
	A pályorientáció kompetenciaháttérrel (Bodnár Éva – Sass Judit)
	On-line mérőeszközök a közoktatásban (Kovács Katalin –Bodnár Éva)
	A pozitív szabadság hatékonysága (Perjés István)
	Nyelv és hatékonyság A pedagógusok szakmai nyelvi kompetenciája és a hatékonyság (Pfister Éva)

	Rendszerváltás és oktatáspolitikai Sáska Géza – Németh András
	A rendszerváltás két lépésben (Sáska Géza)
	Kié a rendszerváltás? (Kozma Tamás)
	Rendszerváltozások az oktatás finanszírozásában (Polónyi István)
	Egyházak, pártok, oktatás (Nagy Péter Tibor)
	Hátrányos helyzet – a cigányság az iskolában, 1989-2009 (Forray R. Katalin)
Fő témakör <i>Pedagógusképzés, pedagóguspálya – Neveléstörténet, reformpedagógia</i>	A narratív paradigmától a posztkolonialista látásmódig: Neveléstudományi kutatások újszerű megközelítésben Kéri Katalin – Dárdai Ágnes
Kapcsolódó témakörök Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás	A narrativitásban rejlő lehetőségek a neveléstudomány számára (Di Blasio Barbara)
	Posztkolonializmus és gender a nevelés- és művelődéstörténet-írásban (Kereszty Orsolya)
	A fejlesztőfeladatok és a multikulturális tartalmak (Kaposi József)
	Tanítók problémalátása pszichológiai megközelítésben (Láng András – Bernáth László – Meskó Norbert)
	Az életreform mozgalmak és a reformpedagógia kapcsolata az 1920-as, 1930-as évek Magyarországon Boreczky Ágnes – Pukánszky Béla
	Életreform és társadalmi-pedagógiai megújulási mozgalmak a XX. század eleji Magyarországon (Mikonya György –Pirka Veronika)
	A magyar életreform társadalmi és pedagógiai mozgatórugói, a gödöllői művésztelep és utóélete (Németh Regina)
	A tánc- és zenei nevelés megjelenése a XX. század elején kibontakozó életreform mozgalmak tükrében (Bányász-Németh Tilda – Kovács Henrik – Pethő Villő)
	Harmadik utas kiutkeresési kísérletek a két világháború közötti Magyarországon (Vincze Beatrix)
	A képzésért felelős intézmények, testületek alakváltozásai a debreceni tanárképzésben Breznyszky László – Szabó László Tamás
	A tanárképző funkció intézményesülése és szellemisége (Bicsák Zsanett Ágnes)
	A Tanárképző Intézet képe a Debreceni Egyetem dokumentumaiban (Fenyő Imre)
	A Tanárvizsgáló bizottság (Erdeiné Nyilas Ildikó)
	Tanárkép a két világháború közti szaksajtóban (Vargáné Nagy Anikó)
	A tanárképzési rektorhelyettes és tanácsadó testületei (Bajusz Bernadett)
	Az OECD nemzetközi tanárkutatás első eredményei Sági Matild – Lannert Judit
	A tanári munka értékelésének gyakorlata (Sági Matild)
	Iskolák, iskolavezetők, tanári attitűdök és gyakorlat (Imre Anna)
	A magyar tanárok oktatási gyakorlatának életkor szerinti különbségei nemzetközi összehasonlításban (Hermann Zoltán)

	A pályakezdő pedagógusok beillesztése az iskolai munkába (Varga Júlia)
	„Én szép tanárkorom” – tanári mesterség a múlt és a jövő határán Szabó László Tamás – Golnhofer Erzsébet
	Kinek jó a jó tanárképzés? – korlátozott és kiterjesztett tanári szerepfelfogás a tanárképzésben (Chrappán Magdolna)
	„Bevezetés az oktatás és az iskola világába” – oktatói és hallgatói tapasztalatok (Úton a drámapedagógia felé) (Bordás Andrea – Chrappán Magdolna)
	Iskolai zaklatás – tanári kompetencia, attitűdváltás a tanárképzésben (Buda Mariann)
	A digitalizálódó iskola pedagógusai (Buda András)

2. A IX. ONK előadásainak tematikus rendje

Témakörök	A IX. ONK-ra benyújtott és elfogadott előadások
Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés	Más értékeket közvetítenek-e az egyházi iskolák? (Gáspár Mihály – Szabó Renáta Anna)
Egészségnevelés, sportpedagógia	Munkahelyi egészségügyi jellemzők két rendvédelmi szerv összehasonlító vizsgálata alapján. (Hidvégi Péter)
	A hódmezővásárhelyi mindennapos testnevelés program elemei, mérési rendszere és megítélése a tanulók körében (Nagy Judit)
	A serdülőkori alkoholfogyasztás pedagógiai kezelése (Szabó Csilla Marianna)
Felsőoktatás, felnőttoktatás	A doktorandusz társadalom rétegződése – Doktorandusz csoportok a Debreceni Egyetemen (Fináncz Judit)
	Felsőoktatásban használt fórumfelületek elemzése (Lévai Dóra)
	Felsőoktatás és munkaerőpiac (Sági Matild)
	A taniroda és az andragógia gyakorlatának kapcsolata (Tombor Viktória)
Gyermek- és ifjúságvédelem	Vélekedések a párkapcsolatokról a serdülőkor kezdetén, végén és fiatal felnőttkorban (Szenczi Beáta)
	Az iskola és a család kapcsolati rendszerének tartalmi és formai jellemzői (V. Gönczi Ibolya)
Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás/ Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények	Iskolai peremhelyzet, társadalmi kirekesztődés (Bodnárné Kiss Katalin)
	Sajátos nevelési igény, hátrányos helyzet és különtámogatás... (Bodorné Németh Tünde)
	Kulturális határértelmezések a nemzetiségi oktatásban (Nagy Éva)
	Egy egyetem belső világa` - A határon túli magyar felsőoktatás világa – hallgatói szemmel (Takács Tamara)
Idegen nyelvi oktatás	Ráció és emóció az idegennyelv-oktatásban (Budai László)
	Lux Gyula és korának nyelvpedagógiája (Bencéné Fekete Andrea)
	A multikompetencia vizsgálata angol órákon (Dégi Zsuzsanna)
	Az emlékezeti rendszerek szerepe az új idegen nyelvi szóalakok elsajátításában (Kovács Gábor)
	Középiskolai tanulók német nyelvi szókincse, a szókincsmélység és a szövegértés... (Sominé Hrebik Olga)
	Az íráskészség mérési-értékelési eljárásainak minőségi mutatói az emelt szintű német érettségien (Vígh Tibor)
	A plurikulturális kompetencia megszerzése az idegennyelvi órákon. (Wakai Seiji)

IKT, e-learning, távoktatás	A személyes és az oktatói jelenlét hatása a hallgatói elégedettségre online tanulási környezetben (Dorner Helga)
	Tanulási tevékenység elemzése elektronikus tanulási környezetben a tanulási szokás, stílus és eredményesség összefüggéseinek vizsgálatára (Jókai Erika)
	Online teszt és kérdőív készítése Moodle és Coospace virtuális tanulási környezetekben (Kétyi András – Paksi Attila)
	Együttműködő tanulás során megosztott tartalomból készült művek összehasonlító elemzése (Molnár Pál)
	Távoktatásos hallgatók LMS használatának jellemző sajátosságai (Nyéki Lajos)
	„Számítógépet használni a tanuláshoz” – avagy tanulási sajátosságok digitális környezetben (Papp-Danka Adrienn)
Kognitív fejlődés és fejlesztés	Készségtanulás autizmusban (Balogh Virág)
	Kisiskolás korú sni-s gyermekek kognitív fejlesztése a Feuerstein-i Eszkögzdagító Program 'Basic' változatával (Bohács Krisztina)
	Kognitív és affektív tényezők hatása a fogalmazásképesség fejlődésére (Molnár Edit Katalin)
	Egy új eszköz a munkamemória mérésében: A hallási mondatteher-teszt (HMT) (Tánczos Tímea)
	A matematikai kompetencia egyes elemeinek fejlődése és összefüggései az 5-9. évfolyamon (Vidákovich Tibor)
Művészeti nevelés, vizuális kultúra	Zenei műveltség vizsgálata a középiskolás fiatalok körében (Dohány Gabriella)
	Architektúra és funkcionális terek az iskola világában (Hercz Mária – Sántha Kálmán)
	A 14-18 éves korosztály médiaműveltség vizsgálata fókuszcsoportos technikával, és drámapedagógiai... (Herzog Csilla – Vargáné Vízi Csilla)
	Nonverbális üzenetek megjelenése két gimnázium tanulóinak személyes kommunikációjában (Papp László)
Neveléstörténet, reformpedagógia/ Oktatáspolitikai, EU oktatásügy	Kultúrák együttélése a két világháború közötti magyar népi iskolai tantervekben (Pornói Imre)
	A főrangú nők és a nevelés. Szükséges-e az arisztokrata hölgyeknek a „tudományokat tanulni”? (Virág Irén)
	A szocialista nevelésügy képi hangsúlyai az 1950-es, 60-as, 70-es és 80-as évek magyar pedagógiai szaksajtójában. (Géczi János)
	Az autonómia határai: református kontra állami oktatáspolitikai az 1920-as években (Rébay Magdolna)
	A harmincas évek magyar oktatáspolitikájának egy vitatott kérdése (Vincze Tamás)
	Pártstruktúra és oktatáspolitikai (Nagy Péter Tibor)
Oktatási módszerek, szakmódszertan	Multidiszciplináris szemléletű pedagógiai módszerek alkalmazása a felsőoktatásban (Baróti Enikő – Mészáros Attila)
	A médiaoktatás közoktatási gyakorlatának vizsgálata

	(Herzog Csilla)
	Szorozótábla tanítása multikulturális térben (Köves Gabriella)
Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás	Vietnami emigráns családok gyerekei magyar iskolákban... (Győri János – Nguyen Luu Lan Anh)
	A „finn csoda” jelenségének finnországi és nemzetközi narratívumai (Gál Attila)
	Jelentésmények a többnyelvű létben (Tódor Erika Mária)
	A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola (Barabási Tünde – Ábrahám Katalin)
Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés/ Motiváció, önszabályozás	A szövegalkotási képesség és az önszabályozó tanulás vizsgálata 11. évfolyamos szakközépiskolás tanulók körében (Balázsné Nagy Zsuzsanna)
	Adaptív problémamegoldó stratégiák vizsgálata laboratóriumi szövegértési feladatban (Csikos Csaba)
	Értékelési és munkaportfólió összehasonlítása két felsőoktatási esettanulmányon keresztül (Molnár Pál – Kétyi András)
	Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek illetve az emelt szintű érettségi összevetése próbavizsgázói teljesítmények tükrében (Szabó Gábor)
	A tanárok értékeléssel kapcsolatos attitűdjei, nézetei (Tóth Edit)
Pedagógusképzés, pedagógus pálya	Gyakorlóiskolai könyvtárak helyzete, szerepe a tanár-, a könyvtáros- és a könyvtáros-tanár-képzésben (Dömsödy Andrea)
	Az integrált (nyelv)tanárszerep komponensrendszere (Fábián Gyöngyi)
	A Szegedi Tudományegyetem tanárképzőseinek értékorientációi (Jancsák Csaba)
	Pedagógus és szociális szakos hallgatók pályaaorientációja (Nagy Krisztina)
	A kiegészítés és összefüggései általános iskolai pedagógusok körében (Tóth-Mózer Szilvia)
Szakképzés	„FSZ- a középpontban” - A felsőfokú szakképzésben résztvevő hallgatók helyzete, képzéshez való viszonya, kompetenciáik (Bácsa-Bán Anetta)
	Multidiszciplináris modell a szakképzés tervezéséhez (Létray Zoltán)
	A felsőfokú szakképzés munkaerő-piaci és társadalmi megítélése (Farkas Éva – Tombor Viktória)
Személyiség-fejlődés és fejlesztés/Óvodapedagógia	Értékmegvalósító nevelés, megtartó magatartásformák elsajátítása (Czakó Kálmán)
	Társadalmi-gazdasági igények – pedagógiai gondolkodás (Jármay Erzsébet Mária)
	Az egész életen át tartó tanulás informális és nonformális színtereinek vizsgálata (Molnár György)
	Az érzelmek felismerésének, kifejezésének, megértésének és szabályozásának jellemzői 4, 8, 11 és 17 éves korban (Kasik László)
	Szubkulturális pedagógia: az interkulturális nevelés új útjai egy iskolai etnográfia tükrében (Mészáros György)
	A szociális énkép és a testkép alakulása serdülőkortól fiatal felnőttkorig (Szenczi Beáta – Józsa Krisztián)

	A gyermekkori stressz multidimenzionális integratív megközelítése – néhány idegrendszeri és hormonális meghatározó (Takács István Károly – Kasik László)
	Óvodáskorú gyermekek inkluzív nevelésének kérdései. Megoldások néhány európai országban.(Garai Dóra)
	Óvodai inklúzió segítése művészeti terápiával (Tamás Katalin)
Szociális képességek, szociális tanulás/Tehetséggondozás, speciális fejlesztés	A másság az iskolában: egy szubkultúra példája (Antoni Rita – Gál Attila)
	A szociálisérdek-érvényesítő viselkedés és a szülői erőforrások vizsgálata 4–17 évesek és szüleik körében (Kasik László – Tóth Edit)
	Narratíva és gyermekkor-kutatás (Szabolcs Éva – Golnhofer Erzsébet)
	Harry Potter és a konfliktusok (Simay Attila Endre)
	Szociális háttér, táplálkozás és a fizikai teljesítmény (Schaub Gáborné – Szabó Attila)
	A tehetség kibontakozását befolyásoló szociológiai tényezők (Ceglédi Tímea –Fónai Mihály)
Tanulás, tudás	Az életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák kialakulása a nonformális és informális tanulás dimenziójában (Kálmán Anikó)
	A tanulási kompetenciák szerepe a tanulásfejlesztésben (Gaskó Krisztina)
	Egyetemi hallgatók a tanulásról (Horváth H. Attila)
	Az anyagi halmazok tulajdonságaival, az anyagok változásaival kapcsolatos fogalmak fejlettsége a 4. évfolyamon (Korom Erzsébet – Nagy Lászlóné)
	Tanulási stratégiák és tanulói teljesítményváltozás összefüggései 12 és 14 éves tanulónál (Ollé János)
	Fogalomcsoportok vizsgálatának módszerei (Pintér Henriett)
	Tanulási lehetőségek a turizmus során (Simándi Szilvia)
	Érettségi a hétköznapiakban (Simay Endre István)
Társadalom-tudományi oktatás	Szakiskolai állampolgári kompetencia-fejlesztő program megítélése... (Farkas Olga – Kinyó László)
	Az iskolai könyvtár használatának felmérése szakközépiskolás tanulók körében (Kelemen-Molitorisz Anikó)
	A társadalomismereti nevelés és oktatás, az állampolgári tudás és a politikai műveltség összefüggései (Kinyó László)
	7. és 11. évfolyamos tanulók erkölcsi ítéleteinek kismintás vizsgálata (Kinyó László – Barassevich Tamás)
Természettudományi oktatás	Az előzetes tudás felhasználása a természetismeret-tananyag elsajátításában (Nagy Lászlóné – Korom Erzsébet)
	Természettudományos problémamegoldó stratégiák vizsgálata az általános iskola alsó tagozatában (Revákné Markóczi Ibolya – Tóth Zoltán – Tóthné Kosztin Beáta)
	Természettudományos tankönyvi szövegek textológiai elemzésének elméleti alapjai (Takács István Károly)

3. A IX. ONK referátumainak tematikus rendje

Témakörök	A IX. ONK-ra benyújtott és elfogadott referátumok
Egészségnevelés, sportpedagógia	Jövőorientált nevelés az általános iskola bevezető és kezdő szakaszában (Vass Zoltán)
Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények	A speciális nevelési szükséglet diagnosztikai rendszerei hét európai országban (Bohács Krisztina – Tóth Edit)
Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás	A migráns háttérű tanulók körére vonatkozó fogalmak és az adatgyűjtés összefüggésrendszere (Bukus Beatrix)
	Siker vagy kudarc? – avagy a roma integráció problematikája a magyar közoktatásban (Rajnai Judit)
	Multikulturalizmusról gyermekirodalmi művek tükrében (Jenei Teréz)
	Egy integrációs folyamat eredményei és nehézségei (Kerülő Judit)
Idegen nyelvi oktatás	Idegennyelv-tanulás és nyelvi környezet: receptív készségek vizsgálata egynyelvű és kétnyelvű környezetben élő... (Fábián Márta)
	Anyanyelv és idegen nyelv határán – kiejtés- és olvasástanítás a magyar mint idegen nyelvi órán (Nagyházi Bernadette)
Kognitív fejlődés és fejlesztés	Az episztemológiai meggyőződések szerepe a tanulók kognitív fejlődésében (Barassevich Tamás)
Környezetpedagógia	Természettudomány egyes tananyagainak integrálása a környezeti nevelésbe (Márföldi Anna)
Művészeti nevelés, vizuális kultúra	Multikulturalitás és zenei nevelés (Gönczy László)
	Terek a campuson (Pataki Gyöngyvér)
Neveléstörténet, reformpedagógia	A tankönyvdiplomácia cselekvéstere a két világháború közötti hazai tankönyvrevíziós mozgalomban (Albert B. Gábor)
	A beszédreggizítő, szövegfeldolgozó munkavégzésre felkészítő ügyviteli szakképzés története Magyarországon (a reformkortól napjainkig) (Hajdicsné Varga Katalin)
	Ötven év – A zenei képzés csomópontjai a felsőfokú tanítóképzésben (Kis Jenőné Kenesei Éva)
Pedagógusképzés, pedagógus pálya	Gyakorló pedagógusnők offline mentálhigiénés állapotfelmérése különös tekintettel a női identitástípus megélésének a szakmai személyiségre kifejtett (Borbáth Katalin)
	Konfliktusok és megoldásuk pedagógus pályán innen és túl (Mészáros Attila)
Személyiség-fejlődés és fejlesztés	Kommunikációs kompetencia és az anyanyelvi fejlettség szintje a kommunikációs szakos hallgatók körében (Mohácsi Márta)
Tanulás, tudás	A narratív kompetencia fejlesztése konnektivista tanulási környezetben (Dobó István)
Természettudományi oktatás	Laikus nézetek szerepe a természettudományos gondolkodás fejlesztésében (Vastagné Bauer Zita)

4. A IX. ONK poszter-bemutatóinak tematikus rendje

Témakörök	A IX. ONK-ra benyújtott és elfogadott poszterelőadások
Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények	A gyógypedagógusok és a pedagógusok attitűdje metaforák tükrében (Pénzes Éva – Szekeres Ágota)
	A fogyatékos emberek szakképzése és innovatív szolgáltatási megoldásai hazánkban (Szauer Csilla)
	Tanulásban akadályozott digitális bennszülöttek (?) (Virányi Anita)
Művészeti nevelés, vizuális kultúra	Művészeti nevelés az ELTE PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzés keretében (Foghty Krisztina – Pirka Veronika – Sipos Endre)
Neveléstörténet, reformpedagógia	Gyermekkép a pszichológiai és pedagógiai szaksajtóban az 1960-1980-as években. Antropológiai megközelítések. (Géczi János – Darvai Tibor)
Oktatási módszerek, szakmódszertan	Gyermek szabadidő: szabad idő? (Bárdi Árpád János)
Oktatáspolitikai, EU oktatásügy	Mennyit ér a BA/BSc diploma? (Seres Edina – Török Ágnes)
Óvodapedagógia	Early Childhood Education in Inclusive Settings. Óvodáskorú gyermekek (Garai Dóra – Tamás Katalin)
Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés	Szakképzési Tananyagfejlesztők Akkreditációs Központja (ACVCD) (Kovács Katalin)
Pedagógusképzés, pedagógus pálya	Tanító szakos hallgatók pályaelkötelezettsége és determináló tényezői (Holecz Anita – Csongrádi Beáta)
Szakképzés	Az új szakképesítések kompetenciáinak összehasonlító vizsgálata, a tipizált vizsgafeladatok rendszerének fejlesztése (Lükő István)
Természettudományi oktatás	Kémia, vegyészmérnöki és biomérnöki alapképzésüket kezdő egyetemi hallgatók kémiai tudásszintjének vizsgálata (Tóth Zoltán)

A IX. Neveléstudományi Konferencia szimpóziумainak, tematikus előadásainak és referátumainak beosztása

Időpont/ Helyszín	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK
2009. november 19. csütörtök	Cigányokról- másképpen	Neveléstörténet, reformpedagógia	IKT, e-learning, távoktatás	Pedagógus- képzés, pedagógus pálya	Az OECD nemzetközi tanárkutatás első eredményei	A narratív para- digmától a posztko- lonialista látásmódig	Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Moti- váció, önszabályozás	Magyar hallgatók „Bolognában” A felsőoktatási szerkezetváltás hatása...
15 ⁰⁰ -17 ⁰⁰	Terem: N 101	Terem: N 110	Terem: N 111	Terem: N 119	Terem: N 106	Terem: N 104	Terem: N 105	Terem: Polinszky
SZIMPÓZIUMELNÖKÖK, OPPONENSEK, SZEKCIÓVEZETŐK								
	Nahalka István Bánlaky Pál	Pukánszky Béla	Ollé János	Falus Iván	Sági Matild Lannert Judit	Kéri Katalin Dárdai Ágnes	Szabó László Tamás	Pusztai Gabriella Kocsis Mihály
15 ⁰⁰ -15 ²⁰	A roma gyerekek kognitív fejlődése (Nahalka István)	Kultúrák együtt- élése a két világ- háború közötti magyar népi iskolai tantervekben (Pornói Imre)	A személyes és az oktatói jelenlét hatása a hallgatói elégedettségre online tanulási környezetben (Dorner Helga)	Gyakorlóiskolai könyvtárak hely- zete, szerepe a tanár-, a könyvtá- ros- és a könyvtá- ros-tanárképzésben (Dömsödy Andrea)	A tanári munka értékelésének gya- korlata (Sági Matild)	A narratívásban rejlő lehetőségek a neveléstudomány számára (Di Blasio Barbara)	A szociális énkép és a testkép alakulása serdülőkorú fiatal felőlőkorig (Szecezi Beáta – Józsa Krisztián)	Hallgatók a felvételi adatok tükrében (Szemeszki Marianna)
15 ²⁰ -15 ⁴⁰	Cigány és nem cigány tanulók tanulási stratégiája (Lukács István)	A főrangú nők és a nevelés... (Virág Irén)	Tanulási tevé- kenység elemzése elektronikus tanulási környe- zetben... (Jókai Erika)	Az integrált (nyelv)tanárszerep komponens- rendszere (Fábián Gyöngyi)	Iskolák, iskolaveze- tők, tanári attitűdök és gyakorlat (Imre Anna)	Posztkolonializmus és gender a nevelés- és művelődéstörté- net-írásban (Kereszty Orsolya)	A gyermekkori stressz multidimenzióális integratív megközelí- tése – (Takács István Károly – Kasik László)	Hallgatók tanulmá- nyi munkaattitűdjei (Barta Szilvia)
15 ⁴⁰ -16 ⁰⁰	Kulturális hibridizá- ció a cigány csalá- dokban (Boreczky Ágnes)	A szocialista nevelésügy képi hangsúlyai az 1950-es, 60-as, 70- es és 80-as évek magyar pedagógiai szaksajtójában. (Géczi János)	Online teszt és kérdőív készítése Moodle és CooSpace virtuá- lis tanulási környe- zetekben (Kétyi András – Paksi Attila)	A Szegedi Tudo- mányegyetem tanárképzőseinek értékkorientációja (Jancsák Csaba)	A magyar tanárok oktatási gyakor- latának életkor szerinti különbségei nemzetközi összeha- sonlításban (Hermann Zoltán)	A fejlesztőfeladatok és a multikulturális tartalmak (Kaposi József)	Az FSZ-képzés kutatási eredményei Dunaújvárosban (Bácsa-Bán Anetta – Gubán Gyula – Kadocsa László)	Művelődési szoká- sok a felsőoktatás különböző szektora- iban tanulmányokat folytató hallgatók körében (Németh Nóra)
16 ⁰⁰ -16 ²⁰	„... hanem az életnek...” (Károlyi Júlia)	Az autonómia határai: református kontra állami oktatáspolitikai az 1920-as években (Rébay Magdolna)	Együttműködő tanulás során megosztott tartalomról készült művek összehasonlító elemzése (Molnár Pál)	Pedagógus és szociális szakos hallgatók pálya- orientációja (Nagy Krisztina)	A pályakezdő pedagógusok beillesztése az iskolai munkába (Varga Júlia)	Tanítók problémalá- tása pszichológiai megközelítésben (Láng András – Bernáth László – Meskó Norbert)	A szövegalkotási képesség és az önsza- bályozó tanulás vizsgálata 11. évfo- lyamos szakközépis- kolás tanulók körében (Nagy Zsuzsanna)	A hallgatói kapcso- latrendszer változó mintázatai és ezek hatása a tanulmányi eredményességre (Pusztai Gabriella)

16 ²⁰ -16 ⁴⁰		A harmincas évek magyar oktatáspolitikájának egy vitatott kérdése (Vincze Tamás)	Távoktatásos hallgatók LMS használatának jellemző sajátosságai (Nyéki Lajos)	A kiegészítés összefüggései általános iskolai pedagógusok körében (Tóth-Mózer Szilvia)			Gyermekek a reklámok bűvöletében – Az egészségnevelés és média-pedagógia kérdései... (Tóth-Márhoffer Márta)	Hallgatók professzió-képének elemei (Fónai Mihály)
16 ⁴⁰ -17 ⁰⁰		Kazinczy és kortársai a nemzetnevelésről (Éles Csaba)		Az öreg tanító és a betűtanítás Adalékok a tanítói szakma professzionalizálásának történetéhez (Ugrai János)				

Időpont/ Helyszín	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK
2009. november 19. csütörtök	Inkluzív társadalom - interkulturális nevelés	Kognitív fejlődés és fejlesztés	Oktatáspolitikai, EU oktatásügy; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás	Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés	A validáció és az Országos Képesítési Keretrendszer a hazai (felső)oktatásban	A felsőfokú szak- képzésben végzetek pályakövetése	Tanulás, tudás; Természettudományi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan	Innováció a felőttoktatási kutatásokban és fejlesztésekben
17 ⁰⁰ -19 ⁰⁰	Terem: N 101	Terem: N 110	Terem: N 111	Terem: N 119	Terem: N 106	Terem: N 104	Terem: N 105	Terem: Polinszky
SZIMPÓZIUMELNÖKÖK, OPPONENSEK, SZEKCIÓVEZETŐK								
	Varga Aranka Forray R. Katalin	Kozma Tamás	Perjés István	Golnhofer Erzsébet	Kocsis Mihály Derényi András	Fehérvári Anikó Györgyi Zoltán	Nahalka István	Koltai Dénes Trencsényi László
17 ⁰⁰ -17 ²⁰	Antirasszizmus és inkluzív pedagógia (Arató Ferenc)	Kisiskolás korú sni-s gyermekek kognitív fejlesztése a Feuerstein-i Eszközgazdagító Program 'Basic' változatával (Bohács Krisztina)	„Valóságot, nem szavakat” (Szemkeő Judit)	Az íráskészség mérési-értékelési eljárásainak minőségi mutatói az emelt szintű német érettségien (Vigh Tibor)	Az Országos Képesítési Keretrendszer és a Központi Validációs Rendszer... (Kocsis Mihály – Vágó Irén)	A felsőfokú szakképzésben végzetek nyomon követő vizsgálata (Fehérvári Anikó)	„Számítógépet használni a tanulás- hoz” – avagy tanulási sajátosságok digitális környezetben (Papp-Danka Adrienn)	Változások az európai felőttoktatás kutatásában a felőttoktatási politika jellemzőinek tükrében (Németh Balázs)
17 ²⁰ -17 ⁴⁰	Inkluzivitás a pedagógusképzésben (Dezső Renáta Anna)	Kognitív és affektív tényezők hatása a fogalmazásképesség fejlődésére (Molnár Edit Katalin)	Vietnami emigráns családok gyerekei magyar iskolákban... (Győri János – Nguyen Luu Lan Anh)	Adaptív problémamegoldó stratégiák vizsgálata laboratóriumi szövegértési feladatban (Csikos Csaba)	Az Országos Képesítési Keretrendszer hatása a képzési és kimeneti követelményekre a felsőoktatásban (Temesi József)	A felsőfokú szakképzés jellemzői (Kocsis Mihály)	Természettudományos problémamegoldó stratégiák vizsgálata az általános iskola alsó alsó tagozatán (Revákne Markóczi Ibolya – Tóth Zoltán – Tóthné Kosztin Beáta)	Nők a felnőttek általános iskoláiban (Bajusz Klára)
17 ⁴⁰ -18 ⁰⁰	Multikulturális szemlélet alakítása a felsőoktatásban (Varga Aranka)	Egy új eszköz a munkamemória mérésében: A hallási mondat- jedelem teszt (HMT) (Tánczos Tímea)	A „finn csoda” jelenségének finnországi és nemzetközi narratívumai (Gál Attila)	Értékelési és munkaportfólió összehasonlítása két felsőoktatási esetben tanulmányon keresztül (Molnár Pál – Kétyi András)	A kvalitatív skálák (Horváth Zsuzsanna)	A felsőfokú szakképzés intézményei (Kardos Lajos)	Természettudományos tankönyvi szövegek textológiai elemzésének elméleti alapjai (Takács István Károly)	Az életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák kialakulása a nonformális és informális tanulás dimenziójában (Kálmán Anikó)
18 ⁰⁰ -18 ²⁰	Romológia a felsőoktatásban (Lakatos Szilvia)	A matematikai kompetencia egyes elemeinek fejlődése és összefüggései az 5-9. évfolyamon (Vidákovich Tibor)	Jelentésemények a többnyelvű létben (Tódor Erika Mária)	Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek illetve az emelt szintű érettségi összevetése... (Szabó Gábor)	Lehetséges kimeneti pontok, szakasz- határok – a kompetencia alapú NAT és az Országos Képesítési Keretrendszer... (Ütőné Visi Judit)	„Két világ között” Tanulói/hallgatói, munkaerő piaci, magánéleti feladatok és szerepek (Reisz Terézia)	Természettudomány egyes tananyagainak integrálása a környezeti nevelésbe (Márföldi Anna)	A tanuló szervezete- k jelentősége a felőttképzésben (Kraiciné Szokoly Mária)

18 ²⁰ -18 ⁴⁰	Roma szakkollégium (Boros Julianna)	Az episztemológiai meggyőződések szerepe a tanulók kognitív fejlődésében (Barassevich Tamás)	Más értékeket közvetítenek-e az egyházi iskolák? (Gáspár Mihály – Szabó Renáta Anna)	A tanárok értékével kapcsolatos attitűdjei, nézetei (Tóth Edit)		A felsőfokú szakképzés munkaerő-piaci és társadalmi megítélése (Farkas Éva – Tombor Viktória)	Laikus nézetek szerepe a természettudományos gondolkodás fejlesztésében (Vastagné Bauer Zita)	A felnőttoktatók képzésének európai trendjei (Farkas Éva)
18 ⁴⁰ -19 ⁰⁰							Az előzetes tudás felhasználása a természetismeret-tananyag elsajátításában (Nagy Lászlóné – Korom Erzsébet)	

Időpont/ Helyszín	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK
2009. november 20. péntek	Hatékonyság, eredményesség a közoktatásban	Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás	Idegen nyelvi oktatás	Személyiségfejlesztés és -fejlesztés	A képzésért felelős intézmények, testületek alakváltozásai a debreceni tanárképzésben	Munkahelyi tanulás -és képzés: perspektívák és megközelítési lehetőségek	Társadalomtudományi oktatás	A hódmezővásárhelyi és szegedi deszegregációs intézkedés...
9 ⁰⁰ -11 ⁰⁰	Terem: N 101	Terem: N 110	Terem: N 111	Terem: N 119	Terem: N 106	Terem: N 104	Terem: N 105	Terem: Polinszky
SZIMPÓZIUMELNÖKÖK, OPPONENSEK, SZEKCIÓVEZETŐK								
	Köpeczi-Bócz Tamás Polonkai Mária	Mátrai Zsuzsa	Kurtán Zsuzsa	Csapó Benő	Breznysnyánszky László Szabó László Tamás	Polónyi István Benedek András	Trencsenyi László	Fejes József Balázs Forray R. Katalin
9 ⁰⁰ -9 ²⁰	A közoktatás eredményességének, hatékonyságának mérhetősége (Köpeczi-Bócz Tamás)	Iskolai peremhelyzet, társadalmi kirekesztődés (Bodnár Éva – Kiss Katalin)	Ráció és emóció az idegen nyelv- oktatásban (Budai László)	Értékmegvalósító nevelés, megtartó magatartásformák elsajátítása (Czakó Kálmán)	A tanárképző funkció intézményesülése és szellemisége (Bicsák Zsanett Ágnes)	Leszakadó rétegek a munkaerőpiacon, a képzésben, a munkahelyi képzésben (Györgyi Zoltán)	Szakiskolai állampolgári kompetencia-fejlesztő program megítélése... (Farkas Olga – Kinyó László)	A „Hódmezővásárhelyi modell” integrációt támogató elemei (Nagy Judit – Szűcs Norbert)
9 ²⁰ -9 ⁴⁰	A pályaeorientáció kompetenciaháttér (Bodnár Éva – Sass Judit)	Sajátos nevelési igény, hátrányos helyzet és külön- támogatás... (Bodomé Németh Tünde)	Lux Gyula és korának nyelvpe- dagógiaja (Bencéné Fekete Andrea)	Társadalmi-gazdasági igények – pedagógiai gondolkodás (Jármai Erzsébet Mária)	A Tanárképző Intézet képe a Debreceni Egyetem dokumen- tumaiban (Fenyő Imre)	Az OKJ vizsgabizottsági elnökök tanulási folyamatainak vizsgálata (Tózsér Zoltán – Máté Krisztina)	Az iskolai könyvtár használatának felmérése szakközépiskolák tanulói közében (Kelemen-Molitorisz Anikó)	A szegedi deszegregációs intézkedés és Hallgatói Mentorprogram (Kelemen Valéria)
9 ⁴⁰ -10 ⁰⁰	On-line mérőszközök a közokta- tásban (Kovács Katalin – Bodnár Éva)	Kulturális határrelémezések a nemzetiségi oktatásban (Nagy Éva)	A multikompetencia vizsgálata angol órákon (Dégi Zsuzsanna)	Az egész életen át tartó tanulás informális és nonformális szintjeinek vizsgálata (Molnár György)	A Tanárvizsgáló bizottság (Erdeiné Nyilas Ildikó)	Az ismeretforrások és tanulási módszerek változása a munkahelyi tanulásban (Erdei Gábor)	A társadalomismereti nevelés és oktatás, az állampolgári tudás és a politikai műveltség összefüggései (Kinyó László)	Deszegregáció és mentorálás a szövegértés, valamint néhány nem kognitív jellemző tükrében (Fejes József Balázs)
10 ⁰⁰ -10 ²⁰	A pozitív szabadság hatékonysága (Perjés István)	Egy egyetem belső világa` - A határon túli magyar felső- oktatás világa – hallgatói szemmel (Takács Tamara)	Az emlékezeti rendszerek szerepe az új idegen nyelvi szóaljak elsajátításában (Kovács Gábor)	Az érzelmek felismerésének, kifejezésének, megértésének és szabályozásának jellemzői 4, 8, 11 és 17 éves korban (Kasik László)	Tanárkép a két világháború közti szaksajtóban (Vargáné Nagy Anikó)	Néhány fontosabb tendencia a munkahelyi tanulásban – nemzetközi kitekintés alapján (Benke Magdolna)	7. és 11. évfolyamos tanulók erkölcsi ítéleteinek kismintás vizsgálata (Kinyó László – Baraszevich Tamás)	Hátránykompenzálás és pedagógusképzés (Szűcs Norbert)
10 ²⁰ -10 ⁴⁰	Nyelv és hatékonyság A pedagógusok szakmai nyelvi	A migráns háttérű tanulók közébe tartozó fogal-	Közéiskolai tanulók német nyelvi szókinése,	Tanulási lehetőségek a turizmus során	A tanárképzési rektorhelyettes és tanácsadó testületei	Felnőttképzés, vállalati képzés (Polónyi István)	Narratív és gyermekkor- kutató (Szabolcs Éva –	

	kompetenciája és a hatékonyság (Pfister Éva)	mak és az adatgyűjtés összefüggésrendszere (Bukus Beatrix)	a szókincsmélység és a szövegértés... (Sominé Hrebik Olga)	(Simándi Szilvia)	(Bajusz Bernadett)		Golnhofer Erzsébet)	
10 ⁴⁰ -11 ⁰⁰		A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola (Barabási Tünde – Ábrahám Katalin)	A plurikulturális kompetencia megszerzése az idegennyelvi órákon. (Wakai Seiji)	A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai sikerességének javításáért tett nemzetközi törekvések (Torgyik Judit)			Narratívák tartalomelemzése – Egy multidiszciplináris megközelítés (Kolosai Nedda)	

Időpont/ Helyszín	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK
2009. november 20. péntek	Rendszerváltás és oktatáspolitikai	Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés	Gyermek- és ifjúságvédelem; Óvodapedagógia; Tehetség- gondozás, speciális fejlesztés	Gyermek- és művészeti nevelés, vizuális kultúra	Az életreform mozgalmak és a reformpedagógia kapcsolata az 1920- as, 1930-as évek Magyarországon	A technológia-alapú tesztelés elterjesztésének feltételei: nemzetközi programok és hazai kutatások	Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Gyógypedagógia, sajátos nevelés; oktatási módszerek, szakmódszertan	Férfiak és nők helyzete a felsőoktatásban
16 ⁰⁰ -18 ⁰⁰	Terem: N 101	Terem: N 110	Terem: N 111	Terem: N 119	Terem: N 106	Terem: N 104	Terem: N 105	Terem: Polinszky
SZIMPÓZIUMELNÖKÖK, OPPONENSEK, SZEKCIÓVEZETŐK								
	Sáska Géza Németh András	Benedek András	Mesterházi Zsuzsa	Trencsényi László	Boreczky Ágnes Pukánszky Béla	R. Tóth Krisztina Golnhofner Erzsébet	Poór Zoltán	Fényes Hajnalka Perjés István
16 ⁰⁰ -16 ²⁰	A rendszerváltás két lépésben (Sáska Géza)	A doktorandusz társadalom réteg- ződése – Doktorandusz csoportok a Debreceni Egye- temen (Fináncz Judit)	Vélekedések a párkapcsolatokról a serdülőkor kezdetén, végén és fiatal felnőtt- korban (Szenczi Beáta)	Zenei műveltség vizsgálata a közép- iskolás fiatalok körében (Dohány Gabriella)	Életreform és társadalmi- pedagógiai megújulási mozgal- mak a XX. század eleji Magyarországon (Mikonya György – Pirka Veronika)	Nemzetközi kutató- si-fejlesztési pro- gramok a technológiai alapú értékelés elősegítésére (Csapó Benő)	Siker vagy kudarc? – avagy a roma integ- ráció problematikája a magyar közokta- tásban (Rajnai Judit)	A felsőoktatásban tanuló fiúk és lányok térbeli kötődése a felsőfokú intézmény választásában és a tervezett lakóhelyben (Fényes Hajnalka)
16 ²⁰ -16 ⁴⁰	Kié a rendszerváltás? (Kozma Tamás)	Felsőoktatásban használt fórumfe- lületek elemzése (Lévai Dóra)	Az iskola és a család kapcsolati rendszerének tartalmi és formai jellemzői (V. Gönczi Ibolya)	Architektúra és funkcionális terek az iskola világában (Hercz Mária – Sántha Kálmán)	A magyar életreform társadalmi és peda- gógiai mozgatórugói, a gödöllői művésztel- lep... (Németh Regina)	Papír- és számítógép- alapú tesztelés összehasonlító vizsgálata probléma- megoldó környezetben (Molnár Gyöngyvér)	Egy integrációs folyamat eredményei és nehézségei (Kerülő Judit)	A hallgatói időfel- használás gender- olvasata (Bocsi Veronika)
16 ⁴⁰ -17 ⁰⁰	Rendszerváltozások az oktatás finanszí- rozásában (Polónyi István)	Felsőoktatás és munkaerőpiac (Sági Matild)	Óvodáskorú gyermekek inkluzív nevelésének kérdései. Megoldások néhány európai országban. (Garai Dóra)	A 14-18 éves korosztály média- műveltség vizsgálata fókuszcsoportos technikával, és drámapedagógiai... (Herzog Csilla – Vargáné Vizi Csilla)	A tánc- és zenei nevelés megjelenése a XX. század elején kibontakozó életreform mozgalmak (Bányász-Németh Tilda – Kovács Henrik – Pethő Villő)	Olvadási képesség mérése számítógépes környezetben (Hódi Ágnes – R. Tóth Krisztina)	Konfliktusok és megoldások pedagógus pályán innen és túl (Mészáros Attila)	Tehetős egyetemista fiúk és lányok iskolai sikerességének hasonlóságai és különbségei a családi háttér tükrében (Ceglédi Timea)
17 ⁰⁰ -17 ²⁰	Egyházak, pártok, oktatás (Nagy Péter Tibor)	A taniroda és az andragógia gyakorlatának kapcsolata (Tombor Viktória)	Óvodai inklúzió segítése művészeti terápiával (Tamás Katalin)	Nonverbális üzenetek megjelenése két gimnázium tanulóinak személyes kommunikációjában. (Papp László)	Harmadik utas kiutazási kísérletek a két világháború közötti Magyarországon (Vincze Beatrix)	Számítógépes és papír-ceruza tesztek eredményeinek összehasonlító vizsgálata háttérváltozók alapján (R. Tóth Krisztina)	Idegnyelv-tanulás és nyelvi környezet: receptív készségek vizsgálata egynyelvű és kétnyelvű környezetben élő... (Fábián Márta)	Tanulási attitűd és eredményesség a felsőoktatásban tanuló nők körében (Engler Ágnes)

17 ²⁰ -17 ⁴⁰	Hátrányos helyzet – a cigányság az iskolában, 1989-2009 (Forray R. Katalin)	„FSZ-aközépontban” - A felsőfokú szakképzésben résztvevő hallgatók helyzete, képzéshez való viszonya, kompetenciáik (Bácsa-Bán Anetta)	A tehetség kibontakozását befolyásoló szociológiai tényezők (Ceglédi Tímea – Fónai Mihály)	Multikulturalitás és zenei nevelés (Gönczy László)			Anyanyelv és idegen nyelv határán – kiejtés- és olvasástanítás a magyar mint idegen nyelvi órán (Nagyházi Bernadette)	Oktatói Gender – női oktatók vizsgálatának első eredményei (Tornyai Zsuzsa)
17 ⁴⁰ -18 ⁰⁰		Multidiszciplináris modell a szakképzés tervezéséhez (Létray Zoltán)	A speciális nevelési szükséglet diagnosztikai rendszerei hét európai országban (Bohács Krisztina – Tóth Edit)	Ötven év – A zenei képzés csomópontjai a felsőfokú tanítóképzésben (Kis Jenőné Kenesei Éva)			Készségtanulás autizmusban (Balogh Virág)	

Időpont/ Helyszín	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	TEMATIKUS ELŐADÁSOK	SZIMPÓZIUMOK
2009. november 21. szombat	„Én szép tanárko- rom” – tanári mesterség a múlt és a jövő határán	Szociális képes- ségek, szociális tanulás	Tanulás, tudás	Tanulás, tudás	Matematikai készsé- gek, képességek és attitűdök tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében	Felsőoktatás, fel- nőttoktatás; Okta- tási módszerek; szakmódszertan;	Egészségnevelés, sportpedagógia	Hermeneutikai megközelítések a felsőoktatás kutatásában
9 ⁰⁰ -11 ⁰⁰	Terem: N 101	Terem: N 110	Terem: N 111	Terem: N 119	Terem: N 106	Terem: N 104	Terem: N 105	Terem: Polinszky
SZIMPÓZIUMELNÖKÖK, OPPONENSEK, SEKCIÓVEZETŐK								
	Szabó László Tamás Golnhofer Erzsébet	Czakó Kálmán	Vidákovich Tibor	Perjés István	Józsa Krisztián Mesterházi Zsuzsa	Poór Zoltán	Vass Miklós	Kozma Tamás Meleg Csilla
9 ⁰⁰ -9 ²⁰	Kinek jó a jó tanár- képzés? – korlátozott és kiterjesztett tanári szerepfelfogás a tanárképzésben (Chrappán Magdolna)	A másság az iskolában: egy szubkultúra példája (Antoni Rita – Gál Attila)		Fogalomcsoportok vizsgálatának módszerei (Pintér Henriett)	Tanulásban akadá- lyozott gyermekek matematikai fejlődé- se: terminológiai és fogalmi keretek (Kelemen Rita – Szenczi Beáta – Fejes József Balázs)	Multidiszciplináris szemléletű pedagó- giai módszerek alkalmazása a felsőoktatásban (Baróti Enikő – Mészáros Attila)	Munkahelyi egész- ségügyi jellemzők két rendvédelmi szerv összehasonlító vizsgálata alapján. (Hidvégi Péter)	A Bologna-folyamat „hermeneutikája” (Szolár Éva)
9 ²⁰ -9 ⁴⁰	„Bevezetés az oktatás és az iskola világába” – oktatói és hallgatói tapasztalatok (Úton a drámapedagógia felé) (Bordás Andrea – Chrappán Magdolna)	A szociálisérdek- érvényesítő viselkedés és a szülői erőforrások vizsgálata 4–17 évesek... (Kasik László – Tóth Edit)	A tanulási kompe- tenciák szerepe a tanulásfejlesztés- ben (Gaskó Krisztina)	Érettségi a hétköz- napokban (Simay Endre István)	Matematikai alap- képességek fejlődése tanulásban akadá- lyozott és többségi gyermekek esetében (Józsa Krisztián – Szabó Ákosné)	A médiaoktatás közoktatási gyakor- latának vizsgálata (Herzog Csilla)	A hőmezővásárhelyi mindennapos testnevelés program elemei, mérési rendszere és megíté- lése a tanulók köré- ben (Nagy Judit)	Élmények, kudarcok és kihívások a Komáromi Városi Egyetem kutatása kapcsán (Bordás Andrea)
9 ⁴⁰ -10 ⁰⁰	Iskolai zaklatás – tanári kompetencia, attitűdváltás a tanár- képzésben (Buda Mariann)	Harry Potter és a konfliktusok (Simay Attila Endre)	Egyetemi hallga- tók a tanulásról (Horváth H. Attila)	Terek a kampuszon (Pataki Gyöngyvér)	A matematikai szövegesfeladat- megoldó képesség fejlődése tanulásban akadályozott... (Kelemen Rita)	Szorzótablea tanítása multikulturális térben (Köves Gabriella)	A serdülőkorú alko- holfogyasztás peda- gógiai kezelése (Szabó Csilla Marianna)	„Idegen” a Rózsahe- gyi Katolikus Egye- temen (D. Farkas Csilla)
10 ⁰⁰ -10 ²⁰	A digitalizálódó iskola pedagógusai (Buda András)	Kommunikációs kompetencia és az anyanyelvi fejlettség szintje a kommunika- ciós szakos hallgatók körében (Mohácsi Márta)	Az anyagi halma- zok tulajdonságai- val, az anyagok változásával kapcsolatos fogal- mak fejlettsége a 4. évfolyamon (Korom Erzsébet – Nagy Lászlóné)	A narratív kompe- tencia fejlesztése konnektivista tanulási környe- zetben (Dobó István)	Tanulásban akadá- lyozott és többségi gyermekek matema- tika attitűdje (Józsa Krisztián)	A beszédrögzítő, szövegfeldolgozó munkavégzésre felkészítő ügyviteli szakképzés története Magyarországon (a reformkortól napjainkig) (Hajdicsné Varga Katalin)	Gyakorló pedagó- gusnok offline mentálhigiénés állapotfelmérése különös tekintettel a női identitástípus megélésének... (Borbáth Katalin)	Hermeneutikai módszerek a Szat- márnémeti Kihelye- zett Tagozat tanul- mányozásában (Hollósi Hajnalka)

10 ²⁰ -10 ⁴⁰		Szociális háttér, táplálkozás és a fizikai teljesítmény (Schaub Gáborné – Szabó Attila)	Tanulási stratégiák és tanulói teljesítményváltozás összefüggései 12 és 14 éves tanulóknál (Ollé János)		A szocio-kulturális tényezők és az intelligencia szerepe a matematikai készségek fejlődésében tanulásban akadályozott... (Fejes József Balázs – Szabó Ákosné)	Multi-kulturalizmusról gyermekirodalmi művek tükrében (Jenei Teréz)	Jövőorientált nevelés az általános iskola bevezető és kezdő szakaszában (Vass Zoltán)	A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola (Ábrahám Katalin)
10 ⁴⁰ -11 ⁰⁰						A tankönyvdiplomácia cselekvésterve a két világháború közötti hazai tankönyvrevíziós mozgalomban (Albert B. Gábor)		

A IX. Neveléstudományi Konferencia poszter-bemutatóinak beosztása

Időpont/ Helyszín	2009. november 20. péntek		2009. november 21. szombat
8 ⁰⁰ -9 ⁰⁰	Polinszky-terem, előtér	8 ⁰⁰ -9 ⁰⁰	Polinszky-terem, előtér
8 ⁰⁰ -8 ¹⁰	A gyógypedagógusok és a pedagógusok attitűdje metaforák tükrében (Pénzes Éva – Szekeres Ágota)	8 ⁰⁰ -8 ¹⁰	Művészeti nevelés az ELTE PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzés keretében (Foghtúy Krisztina – Pirka Veronika – Sipos Endre)
8 ¹⁰ -8 ²⁰	A fogyatékos emberek szakképzése és innovatív szolgáltatási megoldásai hazánkban (Szauer Csilla)	8 ¹⁰ -8 ²⁰	Gyermekkép a pszichológiai és pedagógiai szaksajtóban az 1960-1980-as években. Antropológiai megközelítések. (Géczi János – Darvai Tibor)
8 ²⁰ -8 ³⁰	Szakképzési Tananyagfejlesztők Akkreditációs Központja (ACVCD) (Kovács Katalin)	8 ²⁰ -8 ³⁰	Gyermek szabadidő: szabad idő? (Bárdi Árpád János)
8 ³⁰ -8 ⁴⁰	Mennyit ér a BA/BSc diploma? (Seres Edina – Török Ágnes)	8 ³⁰ -8 ⁴⁰	Early Childhood Education in Inclusive Settings – Óvodáskorú gyermekek (Garai Dóra – Tamás Katalin)
8 ⁴⁰ -8 ⁵⁰	Tanító szakos hallgatók pályaalkötelezettsége és determináló tényezői (Holecz Anita – Csongrádi Beáta)	8 ⁴⁰ -8 ⁵⁰	Tanulásban akadályozott digitális bennszülöttek (?) (Virányi Anita)
8 ⁵⁰ -9 ⁰⁰	Kémia, vegyészmérnöki és biomérnöki alapképzésüket kezdő egyetemi hallgatók kémiai tudásszintjének vizsgálata (Tóth Zoltán)	8 ⁵⁰ -9 ⁰⁰	

SZIMPÓZIUMOK

TÉMAKÖR
Pedagógusképzés, pedagógus pálya;
Neveléstörténet, reformpedagógia

A narratív paradigmától a posztkolonialista látásmódig:
Neveléstudományi kutatások újszerű megközelítésben

Elnök: AMBRUS ATTILÁNÉ KÉRI KATALIN
Opponens: FISCHERNÉ DÁRDAI ÁGNES

A szimpózium összefoglalása:

A szimpózium egy jelenleg folyó, új szemléletű kutatás eddigi eredményeit fogja össze. A témákat összeköti az az inter- és multidiszciplináris megközelítési mód, mely a tanárképzéssel és a pedagógiai gyakorlattal összefüggő kérdésekre, problémákra újszerű válaszokat próbál adni. A szimpóziumot megalapozó kutatások:

1. A „Tanítók problémalátása pszichológiai megközelítésben” c. kutatás azt vizsgálja, hogyan határozzák meg a tanítók a problémás diákot, és vázolja a problémás viselkedés tanári attribúcióját.
2. „A narrativitásban rejlő lehetőségek a neveléstudomány számára” c. kutatás célja annak bemutatása, hogy a narratív paradigma hogyan jelent meg a neveléstudományban.
3. A „Posztkolonializmus és nemiség a nevelés- és művelődéstörténet-írásban” c. kutatás célja a két elméleti rendszer alkalmazási lehetőségeinek bemutatása.
4. „A fejlesztőfeladatok és a multikulturális tartalmak” c. kutatás célja a kulturális sokszínűség bemutatása a történelemhez kapcsolódó fejlesztő feladatokon át.

DI BLASIO BARBARA

A narrativitásban rejlő lehetőségek a neveléstudomány számára

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A történetek tanulmányozására a különböző diszciplínák (antropológia, szociológia, pszichológia, irodalomtudomány, történettudomány) saját megközelítésmódokat vezetnek be. A huszadik század utolsó évtizedeiben a narratív paradigma a neveléstudományt is megérintette, amely elkerülhetetlennek látszik, amennyiben elfogadjuk, hogy a modernitás és posztmodernitás egyidőben létezik, és a narrativitást bizonyos tekintetben a posztmodernnel azonosíthatjuk. A narrativitás a pedagógiában is többféle értelemben van jelen: szemléletmódként és módszerként, továbbá kutatási témaként.

A tanulás költészetének megfogalmazása Even nevéhez fűződik, aki szerint a múltbeli tapasztalataink erővel hatnak a mára, „személyes csomagunk” tartalmazza a „hogyan, mit és miért tanulunk” kérdésekre a válaszokat. Továbbfűzve mondhatjuk, hogy történeteink a múltból a jövő felé tartanak.

Tanulás zajlik a terápiák során is, ahol a történeteken keresztül, beszélgetések, önreflexiókon át az életről mint a saját sztorinkról tudhatunk meg többet, értelmezhetővé válik

a szerző vagy páciens számára is. A történeteink segítségével még a személyiségünk rejtett rétegeihez is utat nyithatunk, hiszen látható, hogy a személyiségpszichológia megújulásához vezetett az élettörténetek vizsgálata. A konstruktivisták és szociálkonstruktivisták számára a személyiség nem passzív terminus, hanem a személy az önmaga megvalósításának aktív szereplője. Saját világának alkotója. A konstruktivista megközelítés szerint általában véve a fejlődésünket mi magunk tervezzük meg. Progoff szerint mindannyian művészekké válhatunk a saját életünket illetően, hiszen a legaprólékosabb alkotásunk a saját énk. Ahogy J. Bruner fogalmaz: „a megélt élet elválaszthatatlan az elmesélt élettől”. Végül az énkalkotásunk is tanulásnak látszik. Ehhez illeszkedik a narrativitás, amely a saját történeteink és mások történeteinek keresztül a valóság megértését, értelmezését, önmagunk világban történő elhelyezését teszi lehetővé.

KERESZTY ORSOLYA

Posztkolonializmus és nemiség a nevelés- és művelődéstörténet-írásban

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Napjainkban egyre inkább nyomon követhető a neveléstudományok területén az a törekvés, hogy interdiszciplináris szemléletű, a társtudományok elméleti és módszertani rendszereit integrálva folytassanak kutatásokat. A nevelés- és művelődéstörténet tudományterületén is megfigyelhető ez a törekvés: megjelentek az antropológiai szemléletű megközelítések, narratív kutatások, a diskurzuselemzés felől közelítő kutatások, valamint újabb társadalmi csoportok, terek kerültek a vizsgálódás középpontjába.

Előadásomban két angolszász nyelvterületen jelentős múltra visszatekintő, Magyarországon kevés kivételtől eltekintve még „újdonságnak” számító megközelítésmódra, elméletekre és módszertanra koncentrálok, a „gender”-szempontú kutatásokra és a posztkolonialis elméletekre. Célom az, hogy ezen két elméleti rendszer, a hozzájuk tartozó elemzési kategóriák és nyelvezet alkalmazási lehetőségeit tárgyaljam elsősorban a magyarországi neveléstörténet-írás szempontjából.

A posztkolonializmus nem hagyható figyelmen kívül, ha Európán kívüli térségeket vizsgálunk. Kérdésként merülhet fel – csakúgy, mint más humántudományok, például a irodalomtudományok esetében-, hogy milyen egyéb alkalmazási lehetőségei lehetnek akár az európai kontextusban is. A történettudományi elemzések nemcsak tudatosan építenek a társadalmi nemek tudománya elméleti és módszertani keretére, hanem reflektálnak ezen kutatások magyarországi és nemzetközi történetére, elfogadottságukra, tudományos megítélésükre. A társadalmi nemek történetének írói a posztmodernhez közeli diskurzuselemzést használják, elutasítva a nagy narratívákat.

Kérdés, hogy a társadalmi nemi szempontú, valamint a posztkolonialis elméleteket és elemzési kategóriáit integráló kutatások mennyiben készítenek/hetnek az adott tudományterület újradefiniálásra, egyáltalán erre törekcsenek-e, illetve saját pozíciójuk okán mennyire deklarált céljuk a kánon részeseivé válni.

Csakúgy, mint a társadalmi nemek tudománya, a posztkolonializmus is számos új kérdést vet fel a nevelés- és művelődéstörténet-írás számára, mely lehetőséget ad a pozíciójának újragondolására a tudományok hierarchikus rendszerében, újabb kutatási módszerek és nyelvezet kidolgozására és alkalmazására, mely mindinkább hozzájárulhat interdiszciplináris voltához.

KAPOSI JÓZSEF

A fejlesztő feladatok és a multikulturális tartalmak

Témakörök: Oktatási módszerek, szak módszertan; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az előadás a történelem és társadalomismert tanításának egy újonnan kifejlesztett termékén – az ún. fejlesztő feladatok tartalmain – keresztül kívánja bemutatni a társadalmi közösségekben meglévő sokszínűséget, különféle kultúrákat és kulturális csoportokat. Ezt a kutatást, és az erre alapozott fejlesztést fontosnak tartjuk, hiszen a tudásalapú társadalom értékeinek közvetítése nem nélkülözheti a multikulturális közelítési módot.

A fejlesztő feladatok a maguk nyitott megoldásaival elsősorban a próbálkozás, a megfigyelés, a kísérletezés, a tervezés, az analógiák felismerésére, az alternatívák számbavételére törekednek, – így nemcsak a tanulás nyelvének és eszközrendszerének megtanulására alkalmasak –, hanem a multikulturális nevelés során elsajátítandó, a kulturális különbségek és a társadalomban levő emberi viszonyok jellegzetességeit, a kulturális pluralizmus és a toleranciára való képességek kialakítását és fejlesztését is elősegítik. Különösképpen azért, mert ebben a megközelítésben a feladatmegoldás egyre kevésbé csak az értelmi, intellektuális megismerést, fejlesztést szolgálja, hanem az érzelmi-akarati tényezők révén is komoly szerepe van a személyiség fejlesztésében. A feladat – mint a tananyag-feldolgozás és személyiségfejlesztés kulcseszköze – mellékszereplőből főszereplővé válik. Míg korábban az értelmi nevelés primátusa érvényesült, ma egyre világosabbá válik, hogy a tanulói előrehaladásban és eredményességben kitüntetett szerepe van az olyan emocionális készségeknek, mint az önismeret, az önuralom, az együttérzés, az együttműködési készség, a rugalmasság, valamint az információk értékének a megítélése. A kulturális sokféleség reprezentálása, az idegen és ismeretlen kultúrák sajátosságainak azonosítása egyben fontos motivációs tényező is, hiszen kíváncsiságot vált ki, miközben legtöbbször összetett, kognitív, affektív vagy pszichomotoros „lépések” megtételét igényli a tanulóktól. A fejlesztőfeladatok változatos tartalmi és nézőpontjai személyiségfejlesztő funkciói révén egyszerre segíthetik a kollektív identitásképzést és a kulturális sokféleség elfogadását.

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Tanulás, tudás

Egy nemzetközi együttműködés bevezető kutatásaként a 6-10 éves gyermekeket tanító pedagógusok körében vizsgáltuk azt, hogyan határozzák meg a tanítók a problémás diákot, és hogy milyen problémákkal kell szembesülniük az osztályukba járó gyerekeknek. A kutatás elméleti háttereként a problémadefiníció 3 szintjét (szubjektív, pedagógiai és komplex) mutatjuk be, illetve a kutatási eredmények hatására a problémás viselkedés tanári attribúcióját jártuk körül a problémás viselkedés forrásának beazonosítása és a beavatkozás lehetősége szempontjából.

Mivel a tanárok a kérdések között nem tettek különbséget, ezért a válaszok statisztikai elemzése során az adatokat egy csoportban elemeztük. A válaszokat a kérdőívre adott válaszok alapján kialakított (post hoc) kategóriákba rendeztük. Az elemzésre két szinten került sor. A válaszok nagyjából egyenlő arányban kerültek a viselkedéses leírás és az ok megnevezése kategóriába. Mindkét kategóriában 6-6 alkategóriát különítettünk el. Eredményeink szerint a viselkedéses szinten a válaszok a kognitív folyamatok hiányosságaira, a szabálykövetés és az önkontroll funkciók éretlenségére utaltak. Tehát a legtöbb a problémát viselkedéses szinten megnevező válasz olyan alkategóriába került, amely az idő előtti beiskolázással hozható kapcsolatba. Meglepő módon az oki tényezők között a tanítók egy választól eltekintve olyan okokat neveztek meg, amelyek megoldása hatáskörükön kívül esik; elsősorban a tanuló családjának materiális vagy érzelmi szempontból vett rossz helyzetét. Ez az attribúciós folyamat bár énvédő, problémahárító hatással is bírhat, nagymérvű frusztrációnak is kiteszi a tanárokat, hiszen inkompetensek, hatástalanok a problémákkal szemben. Ugyanakkor, ha ez az attribúciós folyamat egy észlelt viselkedésre annak magyarázataként rakódik rá, akkor értékes támpont lehet abban, hogy a pedagógusok és más segítő szakemberek együttműködésével az iskola a közösségi mentálhigiénés tevékenység elsődleges központjává váljon. Erre a kérdésre megnyugtató választ a kutatás mélyítése és a mintavételi merítés bővítése adhat.

TÉMAKÖR
Felsőoktatás, felnőttoktatás;
Tanulás, tudás

Innováció a felnőttoktatási kutatásokban és fejlesztésekben

Elnök: BENEDEK ANDRÁS
Opponens: TRENCSENYI LÁSZLÓ

A szimpózium összefoglalása:

A felnőttkori tanulás kutatása az interdiszciplináris neveléstudományi megközelítések gyakorlati színtere, ezért indokolt hazai és nemzetközi kitekintésben megvizsgálni a felnőttek tanulásának sajátosságait. A szimpózium az ezredfordulót követően már informálisan kialakult és közös elméleti módszertani alapokra épülő kutatási hálózat tagjainak előadásait tartalmazza. Az öt előadás a tanulószervezetekkel és az ezekhez kapcsolódó tanulási módokkal, a felnőttkori tanulás sajátosságaival, az oktatók megváltozott szerepkörével, továbbá a felnőttoktatás korszerűsítésének kritikai elemzésével foglalkozik. A szimpózium előadások a neveléstudomány különböző aldiszciplináinak – andragógia, nevelésszociológia, összehasonlító pedagógia – szempontjait érvényesítik, érzékeltetve azokat az innovációkat, melyek által az egész életen át tartó tanulás jelenünkben formálódik.

NÉMETH BALÁZS

**Változások az európai felnőttoktatás-kutatásában
a felnőttoktatási politika jellemzőinek tükrében**

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kulcsfogalmak: felnőttkori tanulás, felnőttoktatási kutatás, innováció, oktatáspolitikai, egész életen át tartó tanulás

Az EU felnőttoktatási politikáját az Európai Bizottság illetékes főigazgatósága alakítja az egész életen át tartó tanulási paradigma érvényesülése okán a tagállamokkal együttműködésben. Előadásomban arra keresek válaszokat - az elmúlt három esztendő meghatározó politikai dokumentumai (pl. 2006. évi bizottsági Nyilatkozat a felnőttek tanulásáról és a 2007. évi felnőtt-tanulási Akcióterv), valamint az Európai Bizottságnak az Akciótervhez kapcsolódó, a felnőttoktatási politikát vizsgáló fókuszcsoporthoz monitoring tevékenységében való részvétel alapján -, hogy melyek az esélyei egy komplex, a felnőttek tanulásának minőségi fejlesztésére koncentrálnó felnőttoktatási politika megvalósításának. Válaszokat keresek továbbá arra is, hogy mindez milyen formában befolyásolja a felnőttoktatás kutatási és fejlesztési trendjeit. A jelzett dokumentumok elsősorban a részvétel növelése, a tanulás tartalmának és módszereinek fejlesztése, a tanulási eredmények elismertetése, az idősek és a vándorló népesség tanulásának támogatása, valamint a tagállamok által használható és összehasonlítható mutatók és referenciaértékek

kidolgozása és alkalmazása tárgyában jelölte meg azokat a kulcs-témaköröket. Mindezek voltaképpen – ez hipotézisem is egyben – egy különleges felnőttoktatási/felnőtt-tanulási politikát segítenek érvényesülni a gazdasági és társadalmi folyamatok alapján, valamint az UNESCO, az OECD és más mértékadó nemzetközi szervezetek hatására az egész életen át tartó tanulási paradigma részeként, figyelembe véve, hogy az EU-nak egységes oktatáspolitikája amúgy nem is lehetne! Az oktatáspolitikai gondolkodás megújulása, a tanuló és a tanulás előtérbe kerülése lehetővé teszi a felnőttek tanulásának körülményeit befolyásoló konkrét tényezők vizsgálatát, mely az uniós politikai térben felveti nemcsak a felnőttek oktatásának és képzésének a korszerűsítését és innovációját, de a felnőttoktatási politikák összehangolását a nyitott koordináció eszközeivel. Ugyanakkor e folyamat rámutat a felnőtt-tanári kompetenciák fejlesztésére, valamint hozzájárul a felnőtteket oktató tanárok képzésének korszerűsítését segítő kurrikulumok fejlesztéséhez egyaránt (pl. Erasmus EMAE-projekt).

BAJUSZ KLÁRA

Nők a felnőttek általános iskoláiban

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kulcsszavak: lemorzsolódás, iskolarendszerű felnőttoktatás, nők

A tanulást vállaló felnőttek között általában többségben vannak a nők. A rendelkezésünkre álló statisztikák szerint igaz ez az iskolarendszeren kívüli szakképzésre, az általános felnőttoktatásra, valamint a közép- és felsőfokú iskolarendszerű oktatásra egyaránt. A felsőoktatás nappali és levelező tagozatain látványos a nők többsége, ez a többség pedig az összes tagozaton oklevelet szerettek számából is egyértelműen kitűnik. (Kivételt jelent ez alól a doktori fokozatot elnyerők köre: Ph.D. és DLA minősítést továbbra is többségében férfiak kapnak.)

Ha visszamenőleg megvizsgáljuk a felnőttek általános iskoláiban, szakiskoláiban, szak-középsiskoláiban és gimnáziumaiban tanulók nemek szerinti arányát, a következő eredményeket kapjuk: a középfokú oktatásban a férfiak és nők aránya vagy megegyezik, vagy az utóbbiak többsége jellemző. Az általános iskolákban viszont feltűnően kevés a női tanuló: létszámuk – az esti és levelező munkarend szerint tanulókat tekintve – általában a 30 %-ot sem éri el.

Kutatásunkban az iskolarendszerű felnőttoktatás alapfokú intézményeiben tanuló felnőtt, már másodlagos családban élő nők helyzetével foglalkozunk. Vizsgáljuk lakóhelyük iskolától való távolságát, tanulási motivációikat és nehézségeiket, családjuk hozzáállását ahhoz, hogy visszaültek az iskolapadba, későbbi tanulási terveiket. A pécsi intézményben végzett felmérés pillanatképet nyújt a jelenlegi helyzetről, és további kérdések megválaszolására ösztönöz. A jelenlegi közoktatási statisztikák nem mérik az iskolai lemorzsolódást (bárhogyan is definiáljuk azt), így az iskolát töredékvégzettséggel elhagyók körülményesen kutatható célcsoporttá válnak. Pontosan mekkora tanulói arányt képviselnek? Hány százalékuk leány? Milyen arányban roma származásúak? Miért nem fejezték be tanulmányaikat a szokásos korban? Mi lesz velük az iskola elhagyása után? Mi-

lyen motivációkkal ülnek vissza az iskolapadba? Akik nem folytatják a tanulást, milyen élethelyzetben vannak?

Eddigi vizsgálataink számos kérdést vetnek fel tehát, és további kutatások elővizsgálataiként jól alkalmazhatóak. Célunk, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy a felnőttek általános iskoláiban tanuló nők mellett mindenképpen vizsgálnunk kell azokat is, akik a második esély iskoláiba nem jutnak el – kérdéseinkre a legpontosabb válaszokat ők adhatják meg. Ezek segítségével pedig csökkenthetőek lennének az iskolai kudarcok, növekedhetne az első esélyben végzettséget szerző, valamint a munkaerőpiacra sikeresen kilépő fiatalok és felnőttek száma.

KÁLMÁN ANIKÓ

Az életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák kialakulása a nonformális és informális tanulás dimenziójában

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A kutatás arra irányul, hogy feltárjuk a felnőtt lakosság formális iskoláztatást követő tanulási hajlandóságát, az iskolai végzettség és szakképesítés/szakképzettség, ill. munkatapasztalat szempontjából differenciált, de egyéb szempontok alapján homogénnek tekinthető célcsoportokra jellemző tanulási színtereket és tanulási szokásokat. A felmérést az egész életen át tartó tanulást ösztönző stratégia és a megvalósulást támogató határozat életbelépését követő harmadik évben folytattuk, egyrészt annak megismerésére, hogy az egész életen át tartó tanulás szellemisége tetten érhető-e a mindennapi gyakorlatban, másrészt annak feltárására, hogy a formális képzési rendszerek mellett a válaszadók milyen jelentőséget tulajdonítanak általában a felnőttkori tanulásnak, a nonformális és informális tanulási lehetőségeknek. A vizsgálat során érdeklődtünk afelől is, hogy a válaszadók véleménye szerint a formális képzési rendszer mennyiben segíti a felnőttkori tanulást, milyen kommunikációs csatornákon jutnak el hozzájuk a felnőttkori önképzési/önfejlesztési lehetőségek, ezek mire irányulnak, és mennyire épülnek be a mindennapjaikba, milyen felnőttkori tanulási szokásokat alakítottak ki maguk számára, ill. azt szeretnénk volna megtudni, hogy miként vélekednek a nonformális és informális tanulás során elsajátított kompetenciák további tanulmányokba történő beszámíthatóságáról.

Indokolt felülvizsgálni a 2005. évi magyar LLL stratégiát. Az empirikus felmérés eredményeivel szeretnénk hozzájárulni az LLL stratégia prioritásainak aktualizálásához, szem előtt tartva az EU LLL-re vonatkozó kötelező stratégiai elemeket, ajánlásokat.

A kutatás első szakaszában főként strukturált módszereket alkalmaztunk „a helyes nemzetközi gyakorlatok”, a „releváns dokumentumok”, „a meglévő erőforrások” felderítése, kiszűrése érdekében. A második szakaszban vizsgáltuk a már azonosított jelenségek mélyebb megismerésére és megértésére törekedtünk. A kérdőív mind nyomtatott, mind online formátumban elkészítésre került. A nyomtatott verzió – hazai kutatásokban még szokatlanul hosszú - 31 oldalas terjedelmű.

Az adatelemzés tapasztalatai alapján a modell kidolgozásával, sajátos kutatómódszertani elemzést valósítottunk meg és a feldolgozás már ilyen logisztikai alapon készült. Az empirikus vizsgálat során igyekeztünk felderíteni a folyamatos tanu-

lás és „mire képes” értelmezéseket és sikeres megoldásokat a különböző korcsoportba tartozó népesség körében. A kutatás során szerzett tapasztalataink azt jelzik, hogy szükség van az LLL stratégiájának megújítására.

KRAICINÉ SZOKOLY MÁRIA

A tanuló szervezetek jelentősége a felnőttképzésben

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kulcsfogalmak: tudástársadalom, élethosszig tartó tanulás, tanuló iskola, tudásmenedzsment

Az Európai Unió a tudástársadalom megalapozására és megvalósítására irányuló ezredfordulón megfogalmazott célkitűzései fordulatot hoztak a pedagógiai-andragógiai kutatások világában. Az élethosszig tartó tanulás tömegmértékűvé válása nemcsak az egyéni tanulás elméleti-módszertani kutatásának felgyorsítását tette szükségessé, hanem – az egyéni tanulás mellett – ráirányította a figyelmet a tanuló szervezetek mibenlétére, a tudásmenedzsment-filozófia széleskörű elterjesztésének fontosságára.

A munka világában ugyanis felértékelődik a tudástársadalom alapját képező kollektív tanulás; a tanuló szervezetek, a tanuló régiók nemzetgazdasági jelentősége statisztikailag igazolható. A tanuló szervezetek kialakításának igénye felgyorsítja mind az egyén, mind a társadalom szintjén az előzetesen megszerzett, személyes tudás mérésének, összehasonlításának és elismerésének a szükségességét és az újszerű, atipikus tanulási utak és formák elterjedését. A korábban megszerzett tudást a felnőttképzésben felszínre kell hozni és beemelni az egyén tudatosan kezelt és elismert tudásállományába. A tanuló társadalom ideája a szervezetek szintjén felveti a tudásmenedzsment filozófiájának és gyakorlatának széles körben történő elterjedését. Mindez megerősíti a pedagógus-andragógus szerepekben utóbbi évtizedekben bekövetkezett változásokat: az oktató-képző szakember a hagyományos ismeretközli szerepből fokozatosan a tanulási folyamat mentorává, a tudásszerzés technológiai folyamatának menedzserévé válik. Mind a közoktatásban, mind a felnőttképzésben korábban soha nem látott mértékben válik fontossá az egymástól való tanulás képessége, a tanuló szervezetként működő „tanuló iskolák” kialakulása. Ez az iskola – legyenek tanulói gyerekek, ifjak, vagy felnőttek – önmagát továbbfejlesztő, professzionális tanuló szervezetté alakulását jelenti.

A szakirodalom feldolgozásán és dokumentumok elemzésén alapuló előadás – egy jövőre induló felnőttképzési kutatás indítása kapcsán, arra keresi a választ, hogy hol tartanak ma Magyarországon a munkahelyi szervezetek és a felnőttképző szervezetek a tanuló szervezetté válás folyamatában. Felkészült-e elméletileg és módszertanilag a magyar közoktatás és felnőttképzés arra, hogy a képzés világából kikerülő fiatalok és felnőttek értsék és alkalmazni tudják a tanuló szervezetek elveit és módszereit.

A felnőttoktatók képzésének európai trendjei

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

Kulcsszavak: felnőttoktatás, minőség, felnőttoktatók képzése

A gyakran országonként eltérő, sokféle felnőttképzési praxis igen különböző képzési gyakorlatokat hozott létre, abban azonban egyetértés mutatkozik – ahogy azt a lisszaboni célkitűzések is rögzítik –, hogy az oktatás és képzés egész spektrumában, az eredmények javításában kulcsfontosságú szerep hárul a tanárok, tutorok, facilitátorok, tanácsadók képzésének és továbbképzésének megújítására, a tanári szerep- és feladatkör teljes újraértelmezésére, a tanári szerep vonzóbbá tételére. Különösen igaz ez a felnőttoktatásra és képzésre, amelynek minőségi kritériumává egyre inkább a jó felnőttoktató válik. Az új tanítási és tanulási módszerek megjelenése a hagyományos oktatói szerepek megváltozása, az informatika térhódítása egyaránt nagy kihívást jelentenek az oktatók számára. Az új követelményekhez való gyors alkalmazkodáshoz, az oktatás színvonalának emeléséhez, és az oktatási szolgáltatások széleskörű bevezetéséhez a felnőttoktatók kiterjedt és intenzív fejlesztésére van szükség.

Magyarország „A felnőtt tanulás és oktatás fejlődése és helyzete” címet viselő nemzeti jelentésében a felnőttoktatók státusára és képzésre vonatkozó információk rendkívül szerények. A dokumentum nem tárgyalja hangsúlyosan a felnőttoktatók foglalkoztatási feltételrendszerét, ugyanakkor vitathatatlan, hogy a tanári munka minőségének meghatározó szerepe van a képzésben résztvevők tanulási eredményességében, ezért a felnőttoktatók oktatásának és képzésének fejlesztése elsődleges prioritás az európai uniós oktatáspolitikában.

Az európai trenddel ellentétben Magyarországon mindeddig nem szenteltek elegendő figyelmet a felnőttoktatók képzésére. A felnőttoktatás és képzés, mint önálló szakma szakember ellátottsága megoldottnak tűnik az andragógia alap- és mesterszak bevezetésével, a felnőttoktatók képzésének kérdése azonban továbbra sem tisztázott annak ellenére, hogy a problémakört a Magyar Kormány egész életen át tartó tanulás stratégiája is megfogalmazza. Bár vannak bizakodásra okot adó kezdeményezések (Andragógia alap- és mester szak, Andragógus tanár szak, Felnőttoktató OKJ képzés, HEFOP 3.5.1. tanártovábbképzési program), ezek csak az utóbbi években indultak el és az eredményeket a gyakorlat még nem igazolta vissza.

Kutatásunk célja a felnőttoktatók képzésének magyar és nemzetközi gyakorlatainak feltárása és összehasonlítása. A kutatás módszere tartalomelemzés, a magyar és európai felnőttoktatók képzését biztosító programok strukturális, tartalmi és módszertani jellemzőinek feltárásával. Kutatásunk eredménye, az Európa más országaiban működő helyes gyakorlat (AGADE, ALPINE, TEACH, EMAE) megismerése és elemzése, amelyek iránymutatásul szolgálhatnak a magyar képzési programok kifejlesztéséhez, hogy felnőttoktatóink munkája hatékonyabb legyen és meg tudjanak felelni a tudásalapú társadalomban betöltendő változó szerepeiknek.

TÉMAKÖR
Neveléstörténet, Reformpedagógia;
Művészeti nevelés, vizuális kultúra

**Az életreform mozgalmak és
a reformpedagógia kapcsolata az 1920-as, 1930-as évek Magyarországon**

Elnök: BORECZKY ÁGNES
Opponens: PUKÁNSZKY BÉLA

A szimpózium összefoglalása:

A szimpózium előadásai a Reformpedagógia és életreform kapcsolata a két világháború közötti időszakban című (68484 sz.) OTKA-kutatás néhány részeredményét ismertetik.

A kutatás egy több éves nemzetközi, magyar-német együttműködés második szakasza. Célja annak feltárása, hogy a modernizáció nyomán megjelenő életérzések miként reprezentálódnak az életreform mozgalmakban, azok gondolkodásában, életstílusában és új közösségeiben, valamint hogy mindezek milyen hatást gyakoroltak a két világháború közötti magyar reformpedagógiára és annak intézményeire.

A kutatás módszerei az interdiszciplináris (pedagógiai, szociológiai, társadalom- és művelődéstörténeti) megközelítésből adódóan sokrétűek: forrásfeltárás, adatgyűjtés - elemzés, tartomelemzés, strukturált interjúk, oral history interjúk, stb.

Az eddigi eredmények azt sugallják, hogy a kapcsolódási pontok feltárásán túl újszerű módon rekonstruálhatók az 1920-as, 1930-as évek magyar társadalmának alapfolyamatai, valamint egyes ízlés-, illetve életstílus csoportjai.

MIKONYA GYÖRGY – PIRKA VERONIKA

**Életreform és társadalmi-pedagógiai megújulási mozgalmak a XX. század eleji
Magyarországon**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egyéb

A XX. század elejének sokszínű, alapvetően optimista pezsgő légkörét áthatja a várakozás. A várakozás valami másra, valami jobbra, szebbre, egészségesebbre. De a századforduló körüli időszakban éles fénybe kerültek az ellentmondások is: a nyomorgók iránti részvétlenség, a szeretet hangoztatása és az irántuk megnyilvánuló passzivitás, tehetetlenség együttes jelenléte.

A problémák átfogó jellege miatt – a társadalmi intézményektől – csak lassú és korlátozott változtatás várható. A radikális változások az átlagosnál nagyobb egyéni és közösségi erőfeszítést, áldozatot és legfőképpen kitartást igényelnek: tehát szükség van az irracionális többletre, amit legkönnyebben erős hit révén lehet megszerezni. A hit letéteményesei, az évezredek hagyománnyal rendelkező történelmi egyházak viszont nehezen és lassan mozdulnak. A történelmi egyházak periferiájában azonban – általában egy-egy karizmatikus személyből kiindulva – sokféle kezdeményezés indul. Ezek némelyike

egészen rövid ideig marad fenn, mások életképesnek bizonyulnak, és a mai napig léteznek. Ez az előadás a vallásos mozgalmak és az életreform kapcsolatával foglalkozik.

Amikor a vallások, vallásos mozgalmak és az életreform elképzelések közötti kapcsolatot vizsgáljuk, a differenciált hatásrendszerből lényegében egy elemet, a mindennapi élet történéseit szabályozó mozzanatot emeljük ki. Ezek alapvetően az „életreform”, tehát az étkezés, az öltözködés, a napirend, a hétköznapi és az ünnepek váltakozásából kialakult életritmus, a szórakozás és szabad idő eltöltése, a közösségi élet, a család belső élete és a családi kapcsolatok, valamint a gyermeknevelésre vonatkozó komplex szabályrendszer értelmezését és elemzését jelentik.

A vallásos mozgalmak életreformra gyakorolt hatása változatos kombinációkat eredményez. Az egy-egy vallásos mozgalmakon belüli hatások olyan egymást kiegészítő koherens rendszerre szerveződnek, amelyekben a különböző életreform-mozzanatok eltérő hangsúllyal jelennek meg. Az új vallásos mozgalmak egyik közös jellemzője a történelmi egyházakkal szemben megnyilvánuló radikalizmus – például az alkoholfogyasztás teljes, sőt gyakran a dohányzás tiltása is –, illetve a közösségi kontrol érvényesítése ezen szabályok betartására. A külsődleges hatásokhoz (öltözködés, napirend, ünnepek megtartása) minden esetben intenzív közösségi élet és belső tartalom kapcsolódik. Ennek következményeként a vallásos mozgalmak lényegében teljesen lefedik és kitöltik a munkaidőn kívüli időt.

Az életreform-hatásokat ez alkalommal két mozgalom, az Üdvhadsereg és a nazarénus közösség példáján mutatjuk be.

NÉMETH REGINA

A magyar életreform társadalmi és pedagógiai mozgatórugói, a gödöllői művésztelep és utóélete

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Kutatásom tárgya a magyar életreform, valamint az ehhez kapcsolódó társadalmi mozgalmak és XX. sz. elejének pedagógiai jelenségei. A Magyarországon létrejövő életreform-közösségeket – elsősorban művészcsopartosulásokat – úgy tekintem, mint egy rituális folyamat megvalósulásait. A kutatás során a folyamat feltárására a dokumentumelemzés és a tartalomelemzés módszerét alkalmazom.

A magyar szecesszióból, illetve a gödöllői művésztelep életformájából indulok ki, mivel a hazai életreformnak ez a művésztelep volt az egyik legmarkánsabb megjelenítője. Bemutatom a művészkolónia létrejöttét, működését és szétbomlását, utóéletét. Igyekszem feltárni a magyar életreform mozgalmak gyökereit, filozófiai hátterét, s rávilágítani arra, hogy ezek a törekvések milyen sajátos formákban valósultak meg. Előfeltevésem szerint a magyar életreform angol (a preraffaeliták által megteremtett) és német mintára került hazánkba. A művészek külföldi útjaik során tettek szert azoknak az új kulturális formáknak az ismeretére, amelyeket aztán jellegzetes magyar elemekkel ötvöztek (pl. népművészettel).

Az életreform-motívumok megjelenése szempontjából fontos a korabeli pedagógiai sajtó megismerése. Előadásomban A Népművelés című folyóiratot mutatom be, melyben a

népművészet nevelési vonatkozásait vizsgáltam, mint a gödöllői életreform sarkalatos pontjait. Ismertetem továbbá A nő és a társadalom című folyóirat életreform-elemeit. (Bár ezen sajtóorgánum főként a nők szempontjából közelíti meg a kérdéseket, mindez nem jelenti azt, hogy a témát le lehetne szűkíteni egy kizárólagosan feminista nézőpont-ra) Előadásomban tehát arra törekszem, hogy a megnevezett sajtóorgánumok tartalom-elemzésének eredményei alapján felvázoljam az életreform, művészet, népművészet és nevelés viszonyát, és a századelőn megfigyelhető társadalmi és pedagógiai hatásmechanizmusokat, szellemi mozgástereket .

BÁNYÁSZ-NÉMETH TILDA – KOVÁCS HENRIK – PETHŐ VILLŐ

**A tánc- és zenei nevelés megjelenése
a XX. század elején kibontakozó életreform mozgalmak tükrében**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az előadás első részében Kodály koncepciójának alappilléreiről, a másodikban a magyar ifjúsági zenei programról, a harmadikban pedig a Gyöngyösbokréta mozgalomról lesz szó.

A Kodály-koncepció metamorfózisának és előzményeinek, egyben az életreform törekvések zenepedagógiai lenyomatainak megértéséhez nélkülözhetetlen a Kodály koncepció főbb pilléreinek a felvázolása.

Ezek a következők:

- zeneértő közönség nevelése;
- a zenei analfabetizmus felszámolása;
- néphagyomány, játék-, gyermekdalok szerepe (3-7 éves kortól);
- az iskola jelentősége (relatív szolmizáció használata);
- a karének szerepe (Éneklő Ifjúság mozgalom).

Az előadásban az 1920-as, 1930-as évekre fókuszálva, a dokumentumelemzés eszközt használva áttekintjük, hogy a felsorolt pillérek közül melyek, miként és mikor jelentek meg Kodály Visszatekintés című írásában. Ezt követően az 1934-ben induló, a kodályi zenei nevelési program megtestesítőjévé váló Éneklő Ifjúság mozgalom ismeretése kerül sor. A fiatalok összefogásában, a kórusok számára megfelelő zenei anyag összeállításában és terjesztésében nagy szerepet játszottak Kodály tanítványai (Bárdos Lajos, Kerényi György és Kertész György), valamint az általuk alapított Magyar Kórus Folyóirat és Lapkiadóvállalat. A lapkiadónak és az énekes mozgalomnak köszönhetően gyökeres változások következtek be az énekoktatás és a zenepedagógia területén. Ezek a korszak vezető zenepedagógiai lapja, az Énekszó folyóirat (1933-1950) forrás- és tartalom-elemzésén keresztül jól vizsgálhatók. A folyóirat vizsgálatán keresztül elemzésre kerülnek:

- a megjelenő pedagógiai témák;
- zenepedagógiai koncepciók;
- az énekoktatás gyakorlati kérdéseivel kapcsolatos írások;
- az Éneklő Ifjúság mozgalom országos mozgalommá fejlődésének folyamata.

Az előadás utolsó részében a néptánc-, ének- és játékhagyományt megjelenítő Gyöngyösbokréta mozgalmat mutatjuk be. A mozgalom születésének rövid ismertetése után az 1930-as években megjelent jelentősebb folyóiratok (Budapesti Hírlap, Népszava, Tolnai Világlapja) dokumentumelemzése során feltárt eredményeket foglaljuk össze. Vizsgáljuk a megjelent cikkek mennyiségét, előfordulását, hangvételét és beállítottságát a mozgalommal kapcsolatban. Az eddigi eredmények alapján is megállapítható, hogy a mozgalom már az évtized elején, a kezdetekkor nagy figyelmet kapott, a folyóiratokban általános volt a pozitív fogadtatás. A Gyöngyösbokrétát Kodály koncepcióját támogató, nagy tömegeket megmozgató mozgalmának is tekinthetjük. Feltehető ugyanis, hogy a paraszti kultúra értékeinek, szokásainak felfedezése nélkül Kodály elképzeléseinek fogadtatása és megvalósítása is nehezebb lett volna.

VINCZE BEATRIX

Harmadik utas kiútkeresési kísérletek a két világháború közötti Magyarországon

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egyéb

1. A kutatás célja:

- a két világháború közötti Magyarország szellemi kiútkeresésének reprezentánsai közül bemutatni azokat, amelyek érintkezési pontokat mutatnak az életreform mozgalommal és a reformpedagógiai irányzatokkal;
- megkeresni azokat a motívumokat, amelyek jellegzetesen kifejezésre jutnak a magyar gondolkodóknál is;
- feltárni az európai reform tendenciákkal azonos és eltérő vonásokat.

2. A magyar kényszerpálya és a reform:

A Trianon (1920) utáni kényszerpályára jutott magyar fejlődésnek elodázhatatlan kérdése a felzárkózás, a modernizáció. A magyar szellemi élet az ország sorsának felelőseit keresi, és főként a magyar középosztály, és az elhibázott polgári fejlődés kritikája kerül középpontba. Új értelmezést kap a nép, a nemzet, a faj fogalma, a reformerek fő kérdése, hogy ki legyen a magyar szellemi megújulás vezetője. A századfordulótól általánosan kibontakozó értékválság a kiútkeresőket kritikára, másrészt új alternatívák, új megoldások keresésére készíti mind társadalmi, mind a hétköznapi létben (azon belül, pl. az iskolaválasztásban). A szélesebb társadalmi reform ügyében döntő lesz az eklektikus jellegű népies és urbánus táborra bomló értelmiségi vita, amelynek fő alakjai Szabó Dezső és Németh László.

3. Szabó Dezső parasztmítosza és Németh László „Kert-Magyarországa”:

A hagyományos reformokkal elégedetlenkedők radikális változásokat sürgetnek, így jutnak el különböző alapról a harmadik utasság gondolatához. A kor vitáiban meghatározó Szabó Dezső Az elsodort falu (1920) c. műve, amely mindkét tábort sokkolja, befolyásolja, sőt a nemzeti radikálisok parasztmítoszáinak kizárólagos forrása lesz. Németh László korai szakaszát szintén meghatározza a Szabó által vázolt anti-kapitalista kritika és fajvédelem, de továbblép, és A minőség forradalma (1940) című művében, a vidék Magyarországon látja a jövőt, a „Kert-Magyarországot”.

Szabó szembefordul a romlott várossal, a kapitalizmussal, a kozmopolitizmussal, elítéli a züllött és felhígult értelmiséget, bűnösnek tekinti a zsidóságot. A halálra ítélt magyar faj megmentője a (székely) parasztság, a tiszta falu lehet. Romantikus paraszttitológiája sok rokon vonást mutat a századvég hasonló (német-angol) útkereséseivel, a vissza a természetes, paradicsomi életbe, a néphez gondolattal (völkisch). Németh László elképzelése szintén a vidék Magyarországnak felemeléséhez kapcsolódik. A kiút a kézművesipar, a mezőgazdaság (kert) és az oktatás minőségi forradalma, amelynek a tehetséges paraszti származású értelmiség lehet a vezetője. Németh szintén visszanyúl a természethez, a romlatlan fiatalhoz, újraértelmezi a munkát, a nevelést, a tehetséget, utat keres az elveszített teljességhez, de koncepciója kidolgozottabb, optimistább, átfogó pedagógiai koncepció.

TÉMAKÖR
Neveléstörténet, reformpedagógia;
Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A képzésért felelős intézmények, testületek alakváltozásai
a debreceni tanárképzésben

Elnök: BREZSNYÁNSZKY LÁSZLÓ
Opponens: SZABÓ LÁSZLÓ TAMÁS

A szimpózium összefoglalása:

A kontinentális hagyományokat követő egyetemeken folyó tanárképzés egyik – történetileg jól dokumentálható – gondja és visszatérő vitapontja, hogy kinek a kompetenciája a tanári képzettség megszerzésének biztosítása, minőségének ellenőrzése. A korábban bölcsészkarokra, majd a tudományegyetemekre delegált tanárképzési feladatnak – igazolható módon – nem sikerült szervesen beleépülnie az egyetem hagyományos funkciói közé. Szervezeti megközelítésben ez azt jelenti, hogy a 20. századi hazai tanárképzésnek az egyetemeken, többféle próbálkozás ellenére sem sikerült ezen a soktényezős: diszciplináris, módszertani és erősen gyakorlati kötöttségű szakterületen tartósan működő, hatékony szakgazdát találni.

A szimpózium a debreceni egyetem példáján azt kívánja levéltári és szakirodalmi kutatások alapján felmutatni, hogy története során milyen formákban, milyen szervezeti felállásban, vagy éppen ennek hiányában igyekezett a korabeli tanárképzési követelményeknek és a szakmai, pedagógiai várakozásoknak megfelelni.

BICSÁK ZSANETT ÁGNES

A tanárképző funkció intézményesülése és szellemisége

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A tanárképző funkció intézményesülése és szellemisége témáját vizsgáló előadás a magyarországi tanárképzés intézményesülési folyamatát kívánja nyomonkövetni. A tanárképző funkció szervezeti kerete nem egy kizárólagos nemzetközi modell adaptációja során jött létre, hanem különböző kontinentális modellek ismeretében, a hazai oktatásügyi gyakorlat ellentétes érdekviszonyai között bontakozott ki.

Az előadás ezért elsősorban eszmetörténeti áttekintést kíván adni (a történelmi események felsorolása helyett), valamint azokat a tényezőket kívánja kiemelni, melyek a hazai tanárképzés intézményesülését alapvetően meghatározták. A történeti gyökerek a német modellhez, a herbarti iskolához vezetnek vissza, mely nemcsak Magyarország számára, de a 19-20. századi Közép- Európa számára is meghatározó mintaként szolgált. A herbartianizmus kibontakozása a Habsburg Birodalomban a gimnázium és a reáliskola átszervezésével kezdődött meg, majd Franz Exner és Hermann Bonitz hatására uralkodó eszmévé alakult.

A magyarországi tanárképzés esetében a herbarti gyakorlat átvétele a pesti egyetem professzorához, Kármán Mór tevékenységéhez köthető. A pesti egyetem Herbart-recepcióját követően vidéken a tanárképzés, illetve a tanárképző intézetekhez kapcsolhatóan létrejövő és működő gyakorlógimnáziumok szellemisége már a kármáni átvétel fejleményeként jelenik meg, s nem a herbarti minta újraértelmezése nyomán bontakozik ki.

Az előadás során ezért célul tűztük annak bemutatását, hogy ténylegesen milyen hatások, érdekek játszottak szerepet a hazai tanárképzés intézményesülésében, valamint a tanárképző intézményesült formája mennyiben mutat sajátos, újszerű jegyeket az európai palettán.

A kutatás szervesen kapcsolódik a Debreceni Egyetem Tanárképző Intézete történetének vizsgálatához, annak háttéranyagát képezi, kialakulását és működési feltételeit kontextusba helyezi. A kutatás elsősorban forrásfeltáró munkán alapul, az előadás dokumentumelemzés, összehasonlító elemzés eredményei mentén épül fel.

FENYŐ IMRE

A Tanárképző Intézet képe a Debreceni Egyetem dokumentumaiban

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A Debreceni Magyar Királyi Középiskolai Tanárképző Intézet a középiskolai tanári pályára készülő bölcsészhallgatók szaktudományos képzését volt hivatott pedagógiai elmélet ismeretekkel és gyakorlattal kiegészíteni. A debreceni Tanárképző Intézet, mely az 1924. évi XXVII. törvénycikk és a 79.000/1925. számú, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által kiadott rendelet szerint a debreceni egyetem Bölcsész- és nyelv- és történettudományi kara mellett szerveződött meg, e kar munkáját volt hivatott kiegészíteni. Működése során tanárjelölt hallgatók, kari és külső óraadók, később gyakorlóiskolai szakemberek munkáját hangolta össze.

Jelen előadás során az egyetemi tanácsi jegyzőkönyvek és az egyetem évkönyveinek adatai alapján kirajzolódó kép segítségével szeretnénk bemutatni, hogyan működött a debreceni Tanárképző Intézet. Forrásainkat áttekintve képet kaphatunk arról, hogy a debreceni Tanárképző Intézetet milyen kapcsolat fűzte az egyetemhez, így például arról is, hogy az egyetemi hallgatói létszámhoz viszonyítva mekkora volt a tanárképzés munkájába bekapcsolódó hallgatók aránya. Áttekintést nyerhetünk továbbá arról is, hogy hányan vettek részt egy-egy tanévben tanárképző intézeti előadásokon, hányan vettek részt gyakorlaton. Megismerhetjük a gyakorló tanárjelöltek szakcsoportok szerinti összetételét, megtudhatjuk, hogy az egyetemen hányan nyertek tanári képesítést.

Igyekszünk az egyetemi dokumentumokban nyomon követni azokat a változásokat, melyek a Tanárképző Intézet fennállása során az Intézet működési rendjében megfigyelhetőek voltak, különös tekintettel a Tanárvizsgálati Szabályzat változásaira.

Ezen tények értelmezéséhez fontos keretül szolgálhatnak azok a további adatok, melyek a teljes egyetem hallgatói létszámát, az egyes években letett alapvizsgák és államvizsgák (szigorlatok) számát összesítik. Ezek tükrében talán árnyaltabb képet kaphatunk a tanár-

képző Intézet működéséről. Az előadást megalapozó kutatás forrásfeltáró munkán alapul és dokumentumelemző módszerek eredményeit mutatja be.

ERDEINÉ NYILAS ILDIKÓ

A Tanárvizsgáló bizottság

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A referátum a Debreceni Magyar Királyi Tanárképző Intézet elnökségi tagjait, a Tanárvizsgáló bizottságot teszi vizsgálat tárgyává, megvizsgálva e szervezeti forma létrejöttének körülményeit, személyi összetételét, szervezeti és működési szabályzatát, hogy képet alkothasson a tanári képesítés odaítéléséért felelős intézmény működési feltételeiről. Megvizsgáljuk azt is, hogy milyen törvényi feltételek tették lehetővé a két háború közötti Magyarországon a középiskolai tanári képesítés megszerzését. Ezen vizsgálatok alapján kívánunk választ adni a kérdésre, mivel járult hozzá a képesítő vizsgáztatás az eredményesebb tanárképzéshez. A Debreceni Magyar Királyi Tanárképző Intézet tagjának lenni, a Tanárvizsgáló Bizottságban megbízatást vállalni rangot jelentett. A Hajdú – Bihar Megyei Levéltárban található dokumentumok, források elemzése során rekonstruálható az intézmény személyi összetétele, szervezeti és működési rendje, a vizsgáztatás menete.

Kutatásunk célja a VKM által létrehozott Tanárképző Intézet kapcsolódási pontjainak feltérképezése a Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem Bölcsészeti karával, a Pedagógia tanszékkal, a Debreceni Magyar Királyi Tanárképző Intézet 1936 – 49 között működő Gyakorló Gimnáziumával. Az egyetemen és a tanárképző intézetben tanultakról a következő csoportosításban adtak számot a jelöltek: Alapvizsga, amely négy részből állt: magyar irodalomtörténet, ha a jelölt nem magyar szakos volt, a szaktárgyak, a nem modern nyelvszakosok számára egy modern nyelv (angol, francia, olasz, német) és a modern nyelvszakosok számára latin szövegek fordítása. A szakvizsgán a jelölt szaktárgyi tudását mérték. A pedagógiai vizsgán, amelyet a jelölt a gyakorlóév után tehetett le, filozófiából és pedagógiából vizsgázott a legkorszerűbb szakirodalmi olvasottságát bizonyítandó.

Feltételezésünk szerint ezek a követelmények jelentették egyik kritériumát a színvonalas tanári képesítések odaítélésének. A másik kritérium a feltételek biztosítása volt. Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetemen 1925-ben került sor a tanárképzés intézményes kereteinek kialakítására, az 1924. évi XXVII. törvénycikk végrehajtásaként. A törvénycikk előírta a Tanárképző Intézetek székhelyén internátus létesítését a tanárjelöltek ellátására, amely kollégiumok a hallgatók számára tanári útmutatás alapján, de egyéni kutatómunkával, intenzív nyelvtanulással lehetővé tették a felkészülést a tanári képesítővizsga sikeres letételére. A kollégiumi tanárképzés eszménye a „tudós-tanár” volt, amely azt a szellemiséget jelentette, amelyben a szabadság és demokrácia eszméje az egyén jogainak megbecsülésével járt együtt. A 211.114/1949. VKM rendelet megszüntette a tanárképző intézetek és a tanárvizsgáló bizottságok működését. A rendelet a megszűnt intézetek irodai személyzetét teljes egészében a Dékáni Hivatalok Tanulmányi

Osztályaihoz osztotta be, ami előrevetítette annak lehetőségét, hogy az 1950-es évek Magyarországon a tanárképzés „hivatali ügy” lett.

VARGÁNÉ NAGY ANIKÓ

Tanárkép a két világháború közti szaksajtóban

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A Tanárkép a két világháború közti szaksajtóban című előadás oly módon kapcsolódik a képzésért felelős intézmények, testületek alakváltozásai a debreceni tanárképzésben című szimpózium tematikájához, hogy megvizsgálja azokat a két világháború közötti szaksajtóban megjelent írásokat, amelyek a korabeli tanárkép felvázolására tettek kísérletet. A sajtószemle és elemzés a Magyar Művelődés, Magyar Paedagógia, Néptanítók Lapja, Nevelésügyi Szemle számaira terjed ki. Ezek a tudományos folyóiratok és írások – feltételezésünk szerint – mindazokat a szakmai, pedagógiai elvárásokat tartalmazzák, amelyeket a korszak pedagógiai és pszichológiai szaktudománya, illetve a pedagógus szakma szakértői fontosnak és a pedagógusképzés során követendőnek ítélték. A források alapján megkíséreljük rekonstruálni a korszak ideálisnak tartott tanárképét és ezzel együtt a képzés követelményrendszerének tudományos hátterét, illetve a szélesebb közvélemény várakozásait. Elemző munkánk során feltárjuk azokat a vonatkozásokat, melyek a tanári személyiség kiemelkedően fontosnak tartott jegyeivel kapcsolatosak, de ezen túlmenően is egyértelműen feltételezhetjük, hogy a vizsgált folyóiratok írásaiból kibontakozik, hogy mit tartott fontosnak, mit részesített előnyben a korabeli pedagógus szakma a tanár műveltségével, szaktudásával, módszertani felkészültségével, hivatás-személyiségével, egyéniségével és a gyerekekhez való viszonyával összefüggésben. Mai fogalommal élve azt keressük, a pedagógus hivatás és tevékenység kapcsán milyen kompetenciákkal rendelkező nevelőket, tanárokat kívánt látni a szakma az iskolákban, milyen pedagógusképet támogatott és idealizált a szaksajtó. Kutatómunkánk kiterjed a fellelhető források összegyűjtésére és archiválására, illetve természetesen a dokumentumok elemzésére is. A források feldolgozása, tartalomelemzése, kritikai vizsgálata során a magyar tanárképzési gyakorlat sajátos megközelítésén túl hozzá kívánunk járulni a Debrecenben 1925 – 49 között fennálló Tanárképző Intézet és Tanárvizsgáló Bizottság működésének rekonstruálásához is.

BAJUSZ BERNADETT

A tanárképzési rektorhelyettes és tanácsadó testületei

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A tanárképzés szakgazdasága igen rögzös utat járt be a múlt században. A Debreceni Egyetem bölcsészeti kara mellett 1915 januárjában jött létre a Tanárvizsgáló Bizottság, autonóm testületként. A tanári képesítések iránti igénynövekedésnek köszönhetően az egykori Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara már az év folyamán kérelmezte a Tanárképző Intézet engedélyezését. Az Intézet azonban

csak az 1924. évi XXVII. tc. megjelenését követően alakult meg, és közel negyedszázadot élt meg ebben a formában.

Az 1948/49-es egyetemi reformot követően a Debreceni Egyetemen is magára maradt a tanárképzés. Különböző törekvésekkel találkozunk ugyan, amelyek a tanárképzés rendezésére irányultak, de megnyugtató megoldást egyik sem nyújtott. A Tanárképző Tanács, – amely az egyetemhez tartozott, és elnöki feladatait a tanárképzési rektorhelyettes látta el – nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A Tanács megszüntetése után Tanárképzési Bizottság alakult, a tanárképzési rektorhelyettes tanácsadó testületeként. Mivel nem operatív szervként jött létre, néha hátrányos összehasonlításokra adott lehetőséget a korábbi Tanárképző Tanáccsal szemben. A Bizottság munkája többé-kevésbé tükrözte azokat az elvárásokat, amelyeket az adott időszakban a tanárképzés ügyében az egyetem vezetése foganatosított. Ezen Bizottság mellett 1973-ban jött létre a szakfelügyelők kollégiuma, így a következő években főfeladattá lépett elő az általános- és szakfelügyeleti munkába való bekapcsolódás.

Előadásunkban bemutatjuk, hogy a Debreceni Egyetem tanárképzési rektorhelyettesei milyen tudományterületről érkeztek, és irányításuk alatt milyen funkciókat láttak el a tanárképzésért felelős szervek. Továbbá megvizsgáljuk, hogy a Tanárképzési Bizottság milyen javaslatokat tett a tanári hivatás, az ötdéves hallgatók problémáira, illetve hogyan képzelte el a gyakorlóiskolák kapcsolatát az egyetemmel. Bemutatjuk munkastílusát, a tanárképzés rendszerében elfoglalt helyét, és azt a javaslatot, amelyet a tanárképzéssel kapcsolatos feladatok szabályozására vázolt fel.

Kutatásunkat a Debreceni Egyetem Kézirattárában található Egyetemi Tanácsi üléseken készült jegyzőkönyvekre, valamint további levéltári és irattári anyagokra alapozzuk, annak érdekében, hogy a tanárképzés szakgazdasági kérdéseire választ kapjunk.

TÉMAKÖR
Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás;
Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A hódmezővásárhelyi és szegedi deszegregációs intézkedés és az integrációs folyamatot támogató Hallgatói Mentorprogram

Elnök: FEJES JÓZSEF BALÁZS
Opponens: FORRAY R. KATALIN

A szimpózium összefoglalása:

A szegregált iskolák kialakulásának megelőzése érdekében számos intézkedés történt az utóbbi években, a már létező szegregátumok ügyének rendezése azonban megoldatlan. Munkánk a helyi oktatásirányítás egyik legproblematisabb feladatához, a szegregáló intézmények megszüntetéséhez, illetve a tanulók integrálásához kínál iránymutatást.

Az első két előadás a hódmezővásárhelyi és szegedi deszegregációs folyamatot, valamint a bezárt intézmények tanulóinak integrációját támogató, mindkét településen működő pedagógusjelöltekből álló mentorhálózatot ismerteti.

A következő beszámoló empirikus vizsgálatok alapján elemzi a szegedi deszegregációs folyamat és mentorprogram első évének hatását a tanulók szövegértése és néhány társas jellemzője tekintetében.

Az utolsó előadás a mentorálást végző pedagógusjelöltekkel készült interjúkon keresztül bemutatja, hogy a pedagógusjelöltek bevonása a hátránykompenzációba milyen lehetőségeket kínál az oktatási egyenlőtlenségek mérséklésére.

NAGY JUDIT – SZÜCS NORBERT

A „Hódmezővásárhelyi modell” integrációt támogató elemei

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az oktatás területén mutatkozó egyenlőtlenségek mérséklése érdekében szervezeti, jogszabályi és finanszírozási területen egyaránt jelentős változásoknak lehettünk tanúi, melyek új követelményeket állítottak az iskolák fenntartóival szemben. Hódmezővásárhely MJV többek között e kihívásokra válaszolva 2006-ban egy átgondolt átszervezési folyamatot követően új közoktatási struktúrát alakított ki.

Munkánk során azt vizsgáljuk, miként lehetséges egy adatgyűjtésen alapuló, a jelen kihívásaira reagáló, minőségelvű közoktatási koncepció kidolgozása, mely kiemelten érvényesíti az esélyegyenlőség szempontjait. Az önkormányzat által követett alapelvek öt pillérre támaszkodtak az új oktatási struktúra tervezése során: gazdaságosság-finanszírozhatóság, a gazdasági-társadalmi elvárásoknak megfelelő kompetencia alapú oktatás, magas színvonalú pedagógiai munka, a halmozottan hátrányos helyzetű és sajátos nevelési igényű tanulók integrált oktatása, valamint együttműködés a nem önkormányzati intézményekkel az integrált oktatás települési szintű megvalósítása érdekében. Demográfiai elemzésekkel hét évre előre tervezett szükséglet-kapacitás vizsgálattal tör-

tént a hosszú távon fenntartható intézmények számának meghatározása. A kapacitásszűkítés intézménybezárását is szükségessé tett, mely az országos kompetenciamérés eredményeinek elemzése alapján történt. A pedagógusok egy szakértők által kidolgozott teljesítmény-értékelési eljárás során mérettek meg. Az átszervezés kulcselemként bezárásra került a település valamennyi általános iskolája és a szükségletekhez jobban igazodó intézmények kerültek kialakításra. Az új iskolákhoz új körzeteket határoztak meg, melynek során figyelmet kapott a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók integrációja. Ennek érdekében települési szintű HHH-térkép készült, kimutathatóvá váltak a nehéz sorsú gyermekek lakta városrészek, majd a Köznevelési törvény 66.§-nak megfelelő HHH-arány kialakításával minden iskola feladatul kapta a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatását, az integrációs pedagógiai rendszer (IPR) bevezetését. Az új feladatoknak való megfelelést települési szintű utazó gyógypedagógiai szolgálat, intézményenként biztosított fejlesztőpedagógusok, valamint iskolaotthonos oktatási forma bevezetése támogatja. Az egyházzal kötött köznevelési megállapodások révén bekapcsolódtak e munkába az egyházi fenntartású intézmények is, így a település valamennyi iskolája biztosítja a HHH-tanulók integrált oktatásának feltételeit. A deszegregációs modell fontos eleme a települési szinten működő IPR csoport, valamint a pedagógusjelöltekre épülő mentorhálózat.

A „Hódmezővásárhelyi modell” komplex metódust kínál a helyi oktatási struktúra átalakítására a társadalmi szükségletek, a minőségi és méltányossági szempontok egyidejű figyelembe vételével.

KELEMEN VALÉRIA

A szegedi deszegregációs intézkedés és a Hallgatói Mentorprogram

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Annak ellenére, hogy az iskolai szegregáció kérdésköre hosszú ideje jelen van a hazai neveléstudományi, szociológiai szakirodalomban, a probléma gyakorlati kezelése csak a közelmúltban indult meg. Jóllehet néhány fenntartó hozzájárított a probléma kezeléséhez, alig áll rendelkezésünkre információ a deszegregációs folyamatok elindításával, következményeivel kapcsolatban. Az eddigi tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy a szegregált iskolák kezelése tekintetében elsősorban a több iskolával rendelkező településeknek vannak lehetőségeik a tanulók intézmények közötti „újraosztásával”. E stratégiát követte Szeged város vezetése is, mely a település roma lakónegyedének közelében található iskoláját szüntette meg, illetve indította el a tanulók integrációját.

Előadásunk összefoglalja a szegedi deszegregációs intézkedés fontosabb lépéseit és a folyamatot támogató Hallgatói Mentorprogram szakmai koncepcióját az eredményesnek mutató programok, illetve felmerülő problémák bemutatásával, a helyi oktatás-irányítás dokumentumai, valamint a programban résztvevő pedagógusjelöltek dokumentációi alapján.

A deszegregációs program jogszabályi háttérét három lépésben alakította ki Szeged MJV vezetése. Először döntést hoztak arról, hogy a 2007/2008. tanévben nem indulhat első osztály a Móra Ferenc Általános Iskolában, majd megszavazták az iskola megszűn-

tetéséről szóló határozatot, végül rendelkeztek a következő tanév rendjéről, így az intézmény pedagógusainak továbbfoglalkoztatásáról. A megszüntetett intézmény tanulóit tizenegy szegedi általános iskolába irányították át. A tanulókkal eredeti iskolájukból a legtöbb esetben tanárok is áthelyezésre kerültek a tanulók felzárkóztatása, beilleszkedésük elősegítése céljából. A bezárt iskola körzetét öt iskola között osztották fel, annak érdekében, hogy a szegregátum területén élő gyermekek a jövőben ne ugyanabba az iskolába iratkozzanak be. A jogutódot is a deszegregációs szempontok érvényesítésével választották ki, így tudatosan nem a legtöbb tanulót befogadó, a szegregátumhoz legközelebb található iskolát jelölték ki erre a feladatra. A Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatási Egyesület a Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézetével és további civil szervezetekkel együttműködve a Roma Education Fund pénzügyi támogatásával pedagógusjelöltekből álló mentorhálózatot szervezett. A Hallgatói Mentorprogram keretében pedagógusnak készülő hallgatók támogatják a megszüntetett iskola tanulóinak tanulmányi és szociális integrációját. A program további célja a megnövekedett pedagógiai feladatok elvégzéséhez segítő személyzet biztosítása az iskola pedagógusainak és az új feladatkörbe került tanároknak egyaránt. A program 2008/2009 tanévtől a hódmezővásárhelyi deszegregációs folyamatot is támogatja. Munkánk egy olyan deszegregációs folyamatot, valamint integrációt támogató kezdeményezést ismertet, melyet a helyi lehetőségek figyelembe vétele mellett számos hazai nagyváros adaptálhat.

FEJES JÓZSEF BALÁZS

Deszegregáció és mentorálás a szövegértés, valamint néhány nem kognitív jellemző tükrében

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Egyéb

A hátrányos helyzetű és roma tanulók együttnevelése napjaink oktatáspolitikájának kiemelt céljai közé tartozik, ugyanakkor ez idáig egyetlen hazai empirikus kutatás látott napvilágot, mely az integráció tanulókra gyakorolt hatását tanulmányozza. Kézdi Gábor és Surányi Éva (2008) hatásvizsgálata olyan intézményekre fókuszált, melyek tapasztalatokkal rendelkeztek az együttnevelés terén, illetve az integráció nem járt iskolaváltással. Nem ismert olyan hazai vizsgálat, mely a kései integráció következményeit elemzi, jóllehet számos deszegregációs intézkedés várható a közeljövőben.

Kutatásunk a szegedi deszegregációs intézkedés, valamint a folyamatot támogató mentorálás első évének hatásvizsgálatát célozza. Fő kérdése, hogy a mentorálással támogatott deszegregációs intézkedés első éve milyen hatást gyakorolt az integrált és befogadó osztályok tanulóinak szövegértésére, társas kapcsolataira és affektív jellemzőire. Megjegyezzük, hogy a felmérés alapján nem tudjuk elkülöníteni a deszegregáció és a mentorálás hatását.

A szövegértési készség fejlődésének elemzéséhez szegregált körülmények között tanuló gyermekek teljesítménye szolgált viszonyítási pontként, kontrollcsoportos vizsgálatunk keretében 4-8. osztályos integrált tanulók (n = 36) fejlődését hasonlítottuk össze egy szegregált iskola tanulóinak (n = 47) előrehaladásával. A tanulók szövegértését elbeszé-

ló szövegek segítségével mértük a tanév elején és végén, a teszt reliabilitása 0,89 és 0,86 volt. A társas és affektív jellemzők mérését kérdőívek segítségével végeztük, melyeket a beavatkozás előtti és utáni tanév végén vettünk fel a bezárt iskola tanulóinak egy részénél, valamint 22 befogadó osztályban. A kérdőív reliabilitása 0,71 és 0,73 volt.

Eredményeink szerint az integráltan és szegregáltan oktatott tanulók szövegértési készségének fejlődése között nem mutatható ki szignifikáns különbség, vagyis a szegregált iskolában szerzett hátrányok felszámolása a tanulók kései integrációjával csak jelentős többlet segítség mellett orvosolható. A roma tanulókkal szembeni előítéletek a befogadó iskolák tanulóinak harmada esetében nőttek, míg közel 40 százalék esetében változatlanok maradtak. Ez az eredmény pozitívan értékelendő, figyelembe véve, hogy az előmérés adatai szerint a romákkal szembeni társadalmi távolság az általános iskola felső tagozatán az életkor előrehaladtával nő. Ugyanakkor a roma tanulók elfogadása és az integrált tanulók egyéb jellemzői között nem sikerült kapcsolatot kimutatni. Munkánk az iskolai szelekció mérséklésének egyik legproblematisabb kérdéséhez, a kései integráció gyakorlati megvalósításához szolgál támpontokkal.

SZÜCS NORBERT

Hátránykompenzálás és pedagógusképzés

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A tanárképzés reformja a hazai neveléstudomány egyik központi témája napjainkban, a diskussziókban ugyanakkor viszonylag ritkán jelennek meg tartalmi kérdések. Jóllehet a módszertani kultúra megújításának említése általános, eddig kevés szó esett arról, hogy tartalmi szempontból, illetve a gyakorlati tevékenységek terén mit is kellene megváltoztatni. A Hallgatói Mentorprogram tapasztalatai alapján a mellett érvelünk, hogy a tanulói hátrányok kompenzálása több szempontból is alkalmas lehet egy problémaalapú gyakorlati képzés kereteinek kijelölésére.

Munkánk a hatáselemzés egyes témaköreit kiemelve a pilot-program során kidolgozott modellnek a gyakorlati tanárképzés megújításában rejlő potenciális szerepét elemzi. Jelen munka szempontjából releváns kérdéseink: kezdeményezésünk, illetve hasonló irányú törekvések hogyan járulhatnak hozzá a hátrányok enyhítéséhez, a pedagógussá válás folyamatához, illetve milyen nehézségeket érzékelnek a hallgatók az iskolai munka során.

Az adatgenerálás első fázisában a Mentorprogram első évében (2007/2008) résztvevő pedagógusjelöltek közül 25 fővel készítettünk interjút, majd a második fázis során a második tanévben (2008/2009) is feladatot vállaló senior-mentorokat kérdeztük (8 fő). A kutatás lebonyolításához az Irving Seidman által kidolgozott fenomenológiai mélyinterjút alkalmaztuk, mely a pedagógusjelöltek nézetein és személyes tapasztalatain túl lehetővé teszi ezek kontextusának, mélyebb összefüggéseinek megismerését.

A kutatási eredményeink összegzéseként elmondható, hogy a pedagógusjelöltek hátránykompenzáló programokba való bevonása egyidejűleg lehetőséget biztosít a hallgatók fejlődéséhez és a hátrányok kompenzálásához. A mentorként dolgozó tanárjelöltek számos olyan feladatot ellátnak, melyekre az iskoláknak sok esetben nincs lehetőségük,

vagy amelyekben a szülőktől a szociális hátrányok miatt a tanulók az átlagosnál jóval kevesebb segítségre számíthattak. A válaszok alapján kiemelhető, hogy ha a hallgatók számára felelősséggel járó helyzeteket kínálunk fel, akkor az elköteleződés, a befektetett energia és ennek következményeként az önreflektív szemlélet erősödik. A kudarcok közül a mentorált tanulók együttműködésének esetleges hiányát, vagy inkorrekttségüket tudták a legnehezebben feldolgozni a hallgatók.

A vizsgált modellhez hasonló mentorációs programok lehetővé teszik a hazai oktatás egyik legégetőbb problémájának megjelenítését a pedagógusképzésben, nemcsak elméleti síkon, de gyakorlati alapon is. E kezdeményezések kedvező hatást gyakorolhatnak az oktatási egyenlőtlenségek csökkentésére, egyrészt rövidtávon, az iskolában aktuálisan jelentkező feladatok megoldásában való részvételen keresztül, másrészt hosszú távon, a megfelelően felkészített pedagógusok által.

TÉMAKÖR
Felsőoktatás, felnőttoktatás;
Egyéb
Férfiak és nők helyzete a felsőoktatásban

Elnök: FÉNYES HAJNALKA
Opponens: PERJÉS ISTVÁN

A szimpózium összefoglalása:

A nők a felsőoktatási hallgatók között többségben vannak, a PhD képzésben is lassan utoléri a férfiakat, ennek ellenére a felsőoktatásban oktatók és kutatók között kisebbségben vannak, és a munkaerőpiacon pedig továbbra is hátrányos a helyzetük. A nemek közti biológiai különbségek társadalmi különbséggé válnak, míg az oktatásban előnyök, a munkaerőpiacon hátrányok jellemzik a nőket, tehát státuszinkonzisztenciát tapasztalunk a nők iskolázottsága és munkaerőpiaci helyzete között. Sokak szerint a nők az oktatásban már elérték az egyenlőséget, és ezért nem olyan érdekes a nők oktatásbeli helyzetével foglalkozni, véleményünk szerint azonban a téma továbbra is jelentős elméleti, de gyakorlati, oktatáspolitikai kérdéseket is felvet. Az öt multidiszciplináris szemléletű előadásban bemutatott kutatást összekapcsolja – a főtéma mellett, – hogy azonos régióban lefolytatott kvantitatív és kvalitatív adatfelvételeken alapszik

FÉNYES HAJNALKA

**A felsőoktatásban tanuló fiúk és lányok térbeli kötődése
a felsőfokú intézmény választásában és a tervezett lakóhelyben**

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egyéb

A lokális (területi) identitás, illetve annak nemi különbségei viszonylag kevésbé kutatott terület, különösen a felsőoktatási hallgatók körében. Előadásunkban körülhatároljuk a lokális kötődés fogalmát, majd a vizsgálati térséget (a „partiumi” régiót) mutatjuk be. Az általunk használt, 2003 és 2005 között zajló „Regionális egyetem” kutatás egyedisége, hogy három ország (Magyarország, Románia és Ukrajna) magyar anyanyelvű felsőoktatási hallgatói szerepelnek a mintában (N=1587 fő). A „partiumi” régió speciális vizsgálatát indokolja, hogy például a felsőoktatást tekintve ez egy viszonylag egységes térség. Az adatbázis lehetőségein belül számos változó mentén tudjuk vizsgálni a fiúk és lányok térbeli kötődését. Elemzési módszerünk az egyszerű keresztábrák és a Chi-négyzet próbák alkalmazása.

A hagyományos feminista elmélet szerint a férfiak világa a kenyérkereső munka (nyilvános szféra); a privát szféra: a biológiai reprodukció és a háztartási munka viszont a nők színtere. Bár a fiatal generáció körében a hagyományos nemi szerepek átalakulása feltételezhető, ennek ellenére hipotézisünk szerint a felsőoktatási hallgatók körében is a nőknek összességében erősebbek lesznek a családi, rokonsági és lokális kötelékei, így a felsőfokú intézmény választásakor, illetve a tervezett lakóhelyet tekintve a lányok térbeli kötődése is erősebb lesz, mint a fiúké. Érdekes jelenség az is, hogy a férfiak és nők a

települési hierarchiában eltérő arányokat mutatnak, a nagyobb településeken nagyobb a nőtöbbség. Ennek hátterében egy sajátos (elsősorban házassági) migrációs folyamat húzódik. A fiatal nők kevésbé választják a falusi létformát annak számos hátránya miatt. Ennek alapján azt is feltételezhetjük, hogy a tervezett lakóhelyet tekintve a lányok inkább maradnának a felsőfokú intézmény székhelyén, mint esetleg az eredeti falusi lakóhelyen.

Vizsgálatunkban, néhány hipotézisünknek ellentmondó eredmény mellett összességében kimutatható, hogy a lányok valamivel jobban kötődnek a lakóhelyükhöz, illetve az iskola székhelyéhez, mint a fiúk. Annak ellenére, hogy a nemi szerepek átalakulóban vannak, különösen a fiatal generáció körében, a felsőfokú intézményválasztáskor és a tervezett lakóhelyet tekintve a diákok hagyományos szerepeknek megfelelően viselkednek.

BOCSI VERONIKA

A hallgatói időfelhasználás gender-olvasata

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egyéb

Az időszociológiában a gender-problematika kutatását több tényező is indokolta teheti – a két nem időhöz való viszonya számos eltérő vonást mutat, amely rányomja bélyegét az életmódra, valamint az egyéni perspektívákra és az időhorizontokra is. Mindezen tendenciákat természetesen átszínezik az utóbbi évtizedek életmódjában megfogható trendek is: a posztmodern idő, valamint a két nem időfelhasználásának egyre bonyolultabb viszonya. Témánk elméleti kereteinek kialakításakor tehát több tudomány ide vonatkozó elemeit is fel kellett használnunk (pl. neveléstudomány, szociológia, antropológia).

Kutatásunk empiriája a nemek eltérő időfelhasználását egy regionális vizsgálat segítségével hallgatói populációban elemzi. A diákok életmódjában az utóbbi két évtizedben komoly változások zajlottak le, hiszen olyan új tevékenységformák jelentek meg és váltak dominánssá, mint a diákmunkák rendszere vagy a számítógép-használat. Elemzésünk relevanciáját tovább növeli, hogy a KSH időmérleg-vizsgálataiban a nappali tagozatos hallgatók nem képeznek külön almintát, miközben életmódjuk számos speciális vonást mutat.

A vizsgálat hipotézise szerint a szociokulturális változók (pl. tökefajta) eltérően hatnak az időfelhasználásra – tehát más tevékenységek mutatnak majd szignifikáns kapcsolatokat a két nem esetében, valamint egyes esetekben még ezek iránya is eltérő módon alakul. A hipotézis vizsgálatakor variancia-analízist alkalmaztunk. A fiúk és a lányok eltérő időfelhasználásának bemutatásakor az árnyaltabb leírás céljából felhasználtuk a KSH által is alkalmazott A, B, és C táblák módszerét is.

Előzetes feltevéseink a kutatás eredményei alapján valószínűsíthetőek, hiszen a szignifikánsan magyarázott kapcsolatok minden esetben eltérő rajzolatokat és irányokat mutatnak a két nem esetében. A különböző tanulási formákat (órai jelenlét, otthoni tanulás, önképzés) a lányok dominanciája jellemezte, míg más tevékenységek esetében hátrányuk jelentősnek mondható (pl. számítógép-használat). Az alaposabb elemzések ezen kívül rávilágítottak arra is, hogy a lányok lemaradása bizonyos területeken (pl. internet-

használat a településtípus függvényében) a jobb szociokulturális státusz irányába elmozdulva mérséklődni látszik, más esetekben azonban lemaradásuk fokozódásáról beszélhetünk (pl. az olvasás és a kulturális tőke kapcsolatának esetében). A kirajzolódó differenciák mindazonáltal illeszkednek a nemi eltérések és egyenlőtlenségek egész vonulatába – hiszen ezeket a mintákat a hallgatók „otthonról hozzák magukkal”, hosszabb távú következményeik pedig a későbbi karrierjükre és életminőségükre is rányomják a bélyegüket.

CEGLÉDI TÍMEA

Tehetséges egyetemista fiúk és lányok iskolai sikerességének hasonlóságai és különbségei a családi háttér tükrében

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egyéb

A harmadfokú képzésben már egy-két évtizede evidencia a nőtöbbség. A „gyengébbik nem” azonban nem csak létszámarányában, hanem tanulmányi teljesítményében is fölülmúlja az „erősebbik nemet”. Ilyen gyorsan megfordultak volna a több évezrede megszilárdult erőviszonyok? Nem. A munkaerő-piacon ugyanis még mindig a férfiak előnyét tapasztalhatjuk. Ennek előjelei már az egyetemi években kitapinthatók.

Több kutatás célja megfejteni az itt feltett kérdést, azaz, hogy miért sikeresebbek a férfiak a munkaerő-piacon, ha a közép- és felsőoktatásban még a lányok fölénye mutatható ki? Jelen előadás e kérdés egy színes szeletét mutatja be: egy speciális csoport, a tehetséges egyetemi hallgatók körében igyekszik felfedezni azon nemi különbségeket, amelyek ezt az ellentmondást feloldják. Noha a tehetség kérdésével főleg a pszichológiában találkozunk, érdemes a neveléstudománynak és a szociológiának is szem előtt tartania ezt a különleges csoportot. Ők ugyanis nemcsak egy színfoltként tűnnek fel a többi hallgató között, hanem kivételességük révén sok kérdés megválaszolásához is hozzásegíthetik a figyelmes kutatót.

Kutatásunkban a Debreceni Egyetem Tehetséggondozó Programja által felvett adatbázist használjuk fel (a kérdőíves vizsgálat 465 tehetséges másodéves hallgatóval folyt 2007-ben). Az eredményességi mutatók nemenkénti összevetését összehasonlító átlagok módszerével, keresztábra-elemzéssel és logisztikus regresszióval végeztük, a megfelelő próbák alkalmazásával.

Elemzéseinkben több hasonlóságot, mint különbséget találtunk a két nem között. A különbségeket megragadva próbáltunk magyarázatot adni a lányok jobb iskolai, és a fiúk jobb munkaerő-piaci eredményeire. A választ a férfiak és nők eltérő tanulási és karrierépítési attitűdjeiben véltük feltárni. A nőkre inkább jellemző, hogy a rövidtávú sikerekre összpontosítanak, a jelenlegi iskolai kihívásokat szeretnék minél tökéletesebben teljesíteni, jövőképük bizonytalanabb a fiúkénál. Számos kutató a nemi szocializáció különbségeire vezeti ezeket a különbségeket vissza (a nőknek fontosabb a külső elismerés, és ez a „jó kislány” szerep jobb tanulmányi eredményekre ösztönzi őket). A férfiak ezzel szemben a hosszú távú célokat helyezik előtérbe, kevésbé törekednek az iskolai tökéletességre, erőfeszítéseiket konkrét céljaikhoz rendelik. Ezt bizonyítja az, hogy a férfiak elmaradnak a nőktől a tanulmányi átlaggal mért eredményességben, ám a munkahelyi

sikerességet előrevetítő eredményességi mutatókban a férfiak a jobbak: például többen vesznek részt tudományos tevékenységben az egyetemi évek alatt, aktívabbak a közéletben stb.

Kutatásunk során kiderült, hogy ezen attitűdöket erősen befolyásolja a társadalmi háttér. A fiúk előnye a tudományos és társadalmi aktivitásban ugyanis a családi háttér változók bevonásával csökken. Ez azt jelenti, hogy a fiúk előnyét jobb családi háttérük táplálja, míg a lányok kedvezőtlen háttérrel is ugyanúgy teljesítenek.

ENGLER ÁGNES

Tanulási attitűd és eredményesség a felsőoktatásban tanuló nők körében

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egyéb

A nők évszázadokig várakoztak a tudomány előcsarnokában, amíg legördült az utolsó akadály a felsőfokú tanulmányok folytatása előtt, s minden kar kitért kapuit a női hallgatóság előtt. A felsőfokú intézményekben tanulók nembeli egyensúlya hamar kiegyenlített, majd a nők javára billent, és az átlagos létszám adatokban tapasztalható női többség állandósulni látszik. Különösen gyors feminizálódás zajlott a részidős képzésen belül a levelező tagozatokon, pedig a tanulásba történő beruházás mértéke a munka és család mellett tanuló nők esetében magasabb, mint a másik nem esetében, mivel a férfi hallgatókra általában kevesebb teher hárul az idő-felhasználási mintázatok alapján. A magasabb mértékű befektetés és kockázat magasabb megtérülési rátákat feltételez a munkaerőpiacon, de a munkaerő-piaci folyamatok ennek ellenkezőjéről tanúskodnak. A multidiszciplináris szemléletet igénylő téma kutatása a szociológiai, közgazdasági tudományterületek mellett az andragógia szemszögéből kiindulva a megszerzett végzettség hasznosítását a felnőttkori tanulás motivációjából és eredményességéből vezeti le.

A diploma hasznosításának hatékonyságát növelheti a tanulmányi eredményesség. A diplomáskövető vizsgálatok elsősorban az elhelyezkedésre koncentrálnak, a tanulmányi eredményesség és a diploma hasznosítása közötti összefüggések feltárása kiaknázatlan kutatási terület. Az általunk bemutatott vizsgálat során a levelező tagozaton tanuló nők egy csoportja kapcsán kerestük a választ arra a kérdésre, van-e összefüggés a tanulmányi eredményesség és a felsőfokú végzettség hasznosításának eredményessége között. Longitudinális vizsgálatunkban olyan nőket kerestünk meg, akik a gyermekgondozási szabadság ideje alatt felsőfokú tanulmányokat folytattak a Debreceni Egyetemen vagy a Nyíregyházi Főiskolán. A kérdőíves megkeresés az előzetes adatbázis felhasználásával és hólabda-módszer útján, kérdezőbiztosok bevonásával történt (n=121). A mintát a munkaerő-piaci sikerességre vonatkozó változók súlyozását követően két almintára bontottuk, és az így kialakult sikeres és kevésbé sikeres befektetői csoportok tanulmányi eredményességét vetettük össze. Várakozásunkkal ellentétben az eredmények azt mutatják, hogy a felsőfokú tanulmányok tekintetében a sikeres befektetők nem teljesítettek jobban, mint a diplomát kevésbé sikeresen hasznosítók. Az elemzés során azonban kibontakozott az eredményességen túlmutató magyarázó tényező, mégpedig a tanulásához való viszony eltérő volta: a sikeresek közé sorolt válaszadók belső motívumoktól vezérelve, az iskolai és családi teendőket megfelelően összehangolva végezték tanulmá-

nyaikat. Az eredmények alapján úgy tűnik, a diploma sikeres munkaerő-piaci hasznosítása nem feltétlenül az objektív tanulmányi sikerességi mutatók eredménye, hanem a tanulási attitűd függvénye.

TORNYI ZSUZSA

Oktatói Gender – női oktatók vizsgálatának első eredményei

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Egyéb

A bő XX. század radikális fordulatot hozott a nők oktatásban való részvételében, mely változás fokozatosan végbement az oktatási rendszer minden fokán. Napjainkban alapfokon a fiúk vannak többségben, középfokon közel fele-fele a fiúk és lányok aránya, míg a felsőoktatásban tanulók között a nők aránya immár meghaladja az 57%-ot. Férfi többség mutatkozik azonban továbbra is a legfelsőbb (PhD) képzési szinten, de a tudományos pályán lévők és a felsőoktatásban oktatók között is. Többek között ennek okait vizsgáljuk kutatásunkban, melynek során egy kutatóegyetem női oktatói kerültek górcső alá. Kvantitatív (N = 134) és kvalitatív (N = 30) módszerrel kerestük életútjuk speciális vonásait, s a nők tudományos karrierjének háttérösszetevőit. Alapkérdésünk az volt, hogy azok a nők, akik magas pozícióba jutottak, mit csináltak másként, mint a hasonló feltételekkel induló (nő)társaik. Célunk, hogy ezeket megismerve ismertethessünk sikeres női életpályákat, s megtaláljuk a választ arra, hogy mit kellene tenni ahhoz, hogy a rátermett, teljesítményt felmutató nők közül a jelenleginél többen juthassanak el a vezetői pozíciókba.

A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy tudományterületenként, az oktatási hierarchiában való elhelyezkedés szerint, és életkori csoportok alapján is különbség fedezhető fel a női oktatók-kutatók között. Mind a tudományos pályára lépés motivációi tekintetében (fokozat, cím, oktatás, kutatás, presztízs), mind a felmerülő akadályok és támogatások tekintetében (például a gyermeknevelés és a család, a tudományos karrier akadályaként és a tudományos pálya támogató aktoraként is megjelenik az életutakban), mind a karrier és a család összeegyeztetésének szempontjából (korlátozottabb lehetőségek, mobilitás). Kiemelten foglalkoztunk az oktatónők-kutatónők siker- és karrierértelmezésével, amely alapján 4 jól elkülönülő csoport rajzolódott ki: a családayák, akik félnek a „tudománytalanság” bélyegétől; a zsonglőrök, akik kettős kötésű karrierre törekcsenek; az altruisták, akik oktatnak, tanítanak és hallgatóik sikereit is számontartják; és a felfedezőik, akik tudományos címeiket és kutatómunkájukat tekintik életünk legnagyobb sikerének.

Összességében tehát hangsúlyozzuk: az oktatónők-kutatónők helyzetével foglalkozni kiemelt jelentőségű, hiszen helyzetüket megismerni és megismertetni nem csupán női, hanem ösztársadalmi kérdés is. Mert a nők felsőoktatásban és tudományban való megjelenése és jelenléte társadalmi, munkaerő-piaci és nemi szerepekkel kapcsolatos változásokat is eredményezett és további változásokat fog eredményezni.

TÉMAKÖR
Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények;
Kognitív fejlődés és fejlesztés

Matematikai készségek, képességek és attitűdök
tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében

Elnök: JÓZSA KRISZTIÁN
Opponens: MESTERHÁZI ZSUZSA

A szimpózium összefoglalója:

Alig állnak rendelkezésre olyan korábbi hazai kutatási eredmények, melyek lehetővé tennék a tanulásban akadályozott és a nem akadályozott gyermekek készségfejlődésének összehasonlítását. Jóllehet, az együttnevelés egyre erőteljesebbé válásával ez elengedhetetlen lenne.

Keresztmetszeti kutatásunkkal ennek a hiánynak az enyhítésére tettünk kísérletet. Vizsgálatunkban 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1170 fő. Mindhárom évfolyamnak a fele volt tanulásban akadályozott. 3.-ban szegregáltan és integráltan, 5. és 7. osztályban szegregáltan oktatott tanulásban akadályozott gyermekeket vizsgáltunk. Az adatfelvétel 2008-ban történt.

Átfogó kutatásunkból a szimpózium keretében a matematikai fejlődéssel kapcsolatos eredményekről számolunk be. Összehasonlítjuk a többségi és a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai alapkészségeinek és szövegesfeladat-megoldásnak fejlődését. Elemezzük a matematika-attitűd alakulását, megvizsgáljuk a szocio-kulturális tényezők szerepét.

KELEMEN RITA – SZENCZI BEÁTA – FEJES JÓZSEF BALÁZS

Tanulásban akadályozott gyermekek matematikai fejlődése:
terminológiai és fogalmi keretek

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A tanulásban akadályozott gyermekek matematikatudásáról, matematikai fejlődésük sajátosságairól nem túl bőséges a hazai szakirodalom. A hazai empirikus eredmények hiányában még sürgetőbb a kapcsolódó nemzetközi szakirodalom feltárása és a hazai gyógypedagógiai munkába történő bekapcsolása. Ennek a folyamatnak elengedhetetlen feltétele a hazai és a különböző nemzetközi terminológiák megismerése, összehasonlító elemzése.

A tanulási nehézségek, tanulási korlátok fogalma a kilencvenes évek végétől kezdődően terjedtek el a hazai gyógypedagógiai szakirodalomban, elsősorban a német nyelvterületen használatos meghatározásokat alapul véve. Az utóbbi években emellett további, az említetteket csak részben fedő jogszabályi kategóriák is megjelentek, még tovább nehezítve ezzel a gyógypedagógiai diagnosztika helyzetét. Az új kifejezések tekintetében még szembetűnőbb a gyógypedagógia azon alapproblémája, mely szerint a hazai és az

angolszász országok gyógypedagógiai szakirodalma a tanulási korlátokat illetően eltérő klasszifikációs rendszert használ, melyek nehezen hozhatók szinkronba egymással. Ez egyrészt nehézséget jelent a nemzetközi kutatási eredmények itthoni hasznosításában, másrészt a hazai eredmények külföldi interpretálásában.

Előadásunk első felében ezért a tanulási korlátokhoz kapcsolódó leggyakrabban alkalmazott hazai és angolszász fogalmak áttekintésére és egymással való megfeleltetésére vállalkozunk. Az Amerikai Egyesült Államok kiemelkedő kutatási potenciállal rendelkezik a speciális pedagógia, kiváltképp a tanulásban akadályozottak vizsgálata területén, ezért külön hangsúlyt helyezünk az amerikai terminusok áttekintésére.

A hazai és a nemzetközi terminológiák áttekintése után áttérünk a matematika terén megjelenő tanulási deficitek szakirodalmi megjelenésének bemutatására. Az elmúlt évtizedekben előtérbe került a matematikából gyengén teljesítő, a matematikai fejlődésben megkésett tanulók vizsgálata, leginkább a diszkalkulia irodalma tárgyalja e gyermekek fejlődését. A nemzetközi szakirodalomban is sok szó esik a matematikai képességzavar (mathematics learning disabilities, MLD) fogalmáról, amit a többi kognitív terület fejlettségétől függetlenül értelmeznek, kizárólag a matematika terén tanulási nehézséggel küzdő, gyenge teljesítményt mutató tanulókra vonatkoztatják. Ezzel szemben a hazai elméletben és gyakorlatban a tanulásban akadályozottak és a valamely képességterületen tanulási zavarral küzdő gyerekcsoportok meghatározásai lényegesen eltérnek egymástól. A hazai és a nemzetközi gyógypedagógiai fogalomhasználat összehasonlító elemzése után előadásunkban néhány, matematikai képességterülethez kapcsolódó nemzetközi kutatási eredmény összefoglalására vállalkozunk.

JÓZSA KRISZTIÁN – SZABÓ ÁKOSNÉ

Matematikai alapkészségek fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A többségi tanulók matematikai fejlettségével számos hazai és nemzetközi kutatás foglalkozott már. A tanulásban akadályozott gyermekek matematikai készségeinek fejlettségét feltáró hazai empirikus kutatások száma azonban egyelőre még szerénynek mondható. Olyan átfogó hazai kutatás pedig nem ismert, mely e két populáció matematikai fejlettségét hasonlította volna össze egymással.

Kutatásunk célja a tanulásban akadályozott és nem akadályozott gyermekek matematikai alapkészségeinek összehasonlító elemzése. Keresztmetszeti vizsgálatunkban 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1170 fő. Mindhárom évfolyamnak a fele tanulásban akadályozott. 3.-ban szegregáltan és integráltan, 5. és 7. osztályban szegregáltan oktatott tanulásban akadályozott gyermekeket vizsgáltunk.

A mérőeszközök összeállítása során Nagy József korábbi kutatásainak tesztjeire alapoztunk. A következő területeket vizsgáltuk: számsorozatok (18 item); számírás (10 item); összeadás, kivonás, szorzás, osztás százas számkörben (mind a négy alapműveletre 15-15 item); mértékegységváltás (12 item); arányszámítás (4 item). Mindegyik szubteszt alkalmasnak bizonyult a tanulásban akadályozott gyermekek vizsgálatára, a többségi és

a tanulásban akadályozott gyermekek összehasonlítására. A matematikai alapkészségeket mérő teszt reliabilitása mindkét minta esetében 0,96.

Eredményeink azt mutatják, hogy a nem akadályozott tanulók százas számkörbeli alapművelési készségei a vizsgált életkori időszakban már alig fejlődnek. A nem akadályozott gyermekek esetében ennek a készségnek a fejlődése jórészt harmadik osztály előtt végbemegy. A tanulásban akadályozott gyermekek alapművelési készségei számottevő fejlődést mutatnak a vizsgált időszakban. Ennek ellenére még hetedikes korukban is jelentősen elmaradnak a többségi harmadikosok átlagos fejlettségi szintjétől. Az arányosságszámítást közel azonos fejlődési ütem jellemzi a két populációban, a tanulásban akadályozott gyermekek fejlettsége mindhárom évfolyamon 30%p-tal elmarad a többségi tanulókéétól. A többségi gyermekek mértékegységváltása felső tagozatban már nem fejlődik, az átlagos fejlettségük 75%p-on reked meg. A tanulásban akadályozott gyermekek mértékegységváltásának fejlődése számottevő, ennek ellenére a hetedikes fejlettségük (46%p) ennél a készségről sem éri el a többségi harmadikosok átlagos fejlettségi szintjét (58%p).

A harmadikos tanulásban akadályozott gyermekek egy része (28 fő) integrált oktatásban vett részt. Az integrált tanulók készségfejlettsége mindegyik matematikai alapkészség esetében szignifikánsan jobb, mint a szegregáltan oktatott tanulóké. Az integrált tanulók matematikai fejlettsége ugyanakkor szignifikánsan elmarad többségi társaikétól.

Vizsgálatunk első hazai kutatásként hasonlította össze a többségi és a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai alapkészségeinek fejlettségét. Az eredményeket a matematikatanítás gyakorlata, és az integráció kérdésköre szempontjából egyaránt hasznosnak véljük.

KELEMEN RITA

A matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség fejlődése tanulásban akadályozott és többségi gyermekek esetében

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Napjaink matematikaoktatásában a matematikai szöveges feladatok kiemelt szerepet foglalnak el. A matematikai szövegesfeladat-megoldó képesség megjelenik egész életen át tartó tanulás (LLL) készség-, képességfeltételei között. A matematikai szöveges feladatokkal kapcsolatos tudásterület fejlesztése az alkalmazható tudás kialakítását célzó hazai oktatásirányítás dokumentumaiban is nagy hangsúllyal szerepel. Ennek ellenére nem ismert olyan nagymintás hazai empirikus kutatás, mely a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai szövegesfeladat megoldására irányult volna.

Előadásunkban empirikus eredményeket közlünk a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai szövegesfeladat-megoldó képességéről. Összehasonlítjuk a tanulásban akadályozott és nem akadályozott gyermekeknek a matematikai szöveges feladatok terén nyújtott teljesítményét. Keresztmetszeti vizsgálatunkban 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1170 fő. Mindhárom évfolyamnak a fele tanulásban akadályozott. A matematikai szöveges feladatok megoldását öt feladatból, 19 íteimből álló teszttel vizsgáltuk, melynek reliabilitása 0,91.

A két rész minta fejlődésének jellemzőit keresve arra következtethetünk, hogy a tanulásban akadályozott és a többségi rész minta esetében a fejlődés eltér egymástól, időben máskor történnek meg a fejlődésbeli változások. Vizsgálati eredményeink azt mutatják, hogy a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai szövegesfeladat-megoldó képességének fejlettsége jelentősen megkésett a többségi társaikéhoz képest. Átlagos fejlettségük a 7. osztályra sem éri el a többségiek 3. osztályos átlagát. A 3. évfolyamos rész mintán a többségi tanulók teljesítményének átlaga 46 %p, míg a tanulásban akadályozott gyermekeknél 16 %p. Emellett mind a tanulásban akadályozott, mind a többségi tanulók esetében számottevő fejlődés mutatkozik a vizsgált életkori intervallumban.

Első hazai empirikus kutatásként mutatjuk be a tanulásban akadályozott gyermek matematikai szövegesfeladat-megoldó képességének fejlődését. Vizsgálatunk a napjainkban egyre sürgetőbb integrációs törekvések szempontjából jelentősnek mondható, mert egy kiemelt kognitív területen közös mérőeszközzel sikerült jól mérni az integrációban együttneveltek teljesítményét. Kutatásunk mellett a tanulásban akadályozott gyermekek matematikaoktatásának gyakorlathoz kíván hatékonyan hozzájárulni.

JÓZSA KRISZTIÁN

Tanulásban akadályozott és többségi gyermekek matematika attitűdje

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Motiváció, önszabályozás

A matematikai feladatok sikeres megoldásában jelentős szerepe van a tanulók attitűdjének, motiváltságának, énképének. Sok esetben a tanulók már a feladat látványa alapján azt mondják, hogy ezt ők úgy sem fogják tudni megcsinálni, és neki sem kezdenek a feladat végiggondolásának. Ez az averzív motívum – mely a tanulók sokaságában kialakul – gátját képezi a matematikai készségek, képességek fejlődésének, hatékony működésnek. Az attitűdök, motívumok alakításában kiemelt szerepe van a pedagógusoknak. Korábbi kutatásokból ismert, hogy az iskolai évek előrehaladtával a legtöbb tanuló esetében a tanulási motívumok erőssége jelentős mértékben csökken. A lelkesen számoló, betűt vető diákok sokasága az iskolapadban eltöltött néhány év után unalmasnak, nyűgösnek, életszerűtlennek találja az iskolát. A tanulási motiváció csökkenése a többségi és a tanulásban akadályozott gyermekeket egyaránt jellemzi, de a csökkenés a többségi tanulók esetében nagyobb mértékű.

A tanulásban akadályozott gyermekek matematika iránti attitűdjére nem irányult még korábbi hazai vizsgálat. Kutatásunkban a tanulásban akadályozott és a többségi tanulók matematika attitűdjének összehasonlító elemzésére vállalkozunk. Mintánk azonos a szimpózium többi előadásában elemzett mintával. Vizsgálatunkhoz tanulói önjellemző kérdőívet alkalmaztunk, amely háromfokú, Likert-típusú állításokat tartalmazott. A kérdőív tételeit a szakirodalom alapján állítottuk össze. Fontos szempont volt, hogy egyszerű mondatok szerepeljenek a kérdőívben, melyek megértése a tanulásban akadályozott gyermekek számára sem okoz gondot. A kérdőív mindkét minta esetében jó reliabilitásúnak bizonyult.

A harmadikos többségi és szegregáltan oktatott tanulásban akadályozott gyermekek matematikai attitűdjében nincs szignifikáns különbség: 82%p az átlag. Hetedikes koruk-

ban azonban már szignifikáns a különbség: a többségi tanulók attitűdje 60%p-ra csökken, míg a tanulásban akadályozott gyermekeké 75%p-ra.

Az integráció pozitívan hat a tanulásban akadályozott gyermekek matematikai készségeinek és képességeinek fejlődésre (l. a szimpózium többi előadása). Az attitűd esetében éppen ellentétes hatást látunk felfedezni. Az integrált harmadikos tanulók matematikai attitűdje (75%p) szignifikánsan elmarad a többségi (82%p) és a szegrágáltan oktatott (82%p) társaikétól is. Ez a jelenség összhangban van a nemzetközi szakirodalom vonatkozó adataival. Feltételezhetően ennek egyik oka az, hogy más az integrált tanulók érzékelésének referenciaközege.

A matematika attitűd a többségi és a tanulásban akadályozott gyermekek esetében is szignifikánsan összefügg a matematikai készségek fejlettségével, a korrelációk gyengék és közepes erősségűek (0,2-0,4).

Eredményeink rámutatnak, hogy az iskolai évek előrehaladtával a tanulók matematikai attitűdje csökken, a csökkenés a tanulásban akadályozott gyermekek esetében kisebb mértékű. Az attitűdök és a készségek fejlettsége között a tanulásban akadályozott gyermekek esetében is szignifikáns kapcsolat van.

FEJES JÓZSEF BALÁZS – SZABÓ ÁKOSNÉ

**A szocio-kulturális tényezők és az intelligencia szerepe
a matematikai készségek fejlődésében
tanulásban akadályozott és többségi gyermekek körében**

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A családi háttér és az iskolai teljesítmény közötti összefüggés jól ismert, ugyanakkor e kapcsolatok részletesebb feltárására a hazai szakirodalomban kevés figyelem irányul, különösen a matematika területén. Bár a matematikai készségek, képességek és az intelligencia összefüggését több hazai kutatás is érinti, ezek az elemzések nem térnek ki a családi háttértényezők vizsgálatára. A szocio-kulturális tényezők, az intelligencia, illetve a matematikai készségek fejlődésének együttes elemzése mélyebb összefüggések feltárására ad lehetőséget, valamint hasznos viszonyítási pontokat kínál az egyes változók szerepének megítéléséhez.

Kutatásunk célja a matematikai készségek, a szocio-kulturális tényezők és az intelligencia összefüggésének elemzése tanulásban akadályozott és többségi tanulók körében. Összehasonlító vizsgálatunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a matematikai teljesítményt befolyásoló változók köre, illetve hatása eltér-e a vizsgált populációkban, illetve azok a fejlődés mely területeit érintik.

A tanulók szocio-kulturális körülményeiről tanári kérdőívek segítségével gyűjtöttünk információkat, a tanulók intelligenciáját RAVEN IQ teszttel mértük fel (Cronbach $\alpha=0,92$). A matematikai készségek fejlettségét saját fejlesztésű tesztekkel vizsgáltuk, ezek reliabilitása minden részmintán 0,93 feletti.

A keresztmetszeti adatfelvételben 3., 5. és 7. osztályos tanulók vettek részt, összesen 1170 fő. Mindhárom évfolyamnak a fele tanulásban akadályozott. 3. osztályban

szegregáltan és integráltan, 5. és 7. osztályban szegregáltan oktatott tanulásban akadályozott iskolásokat vizsgáltunk.

A matematikatudás különböző összetevőinél hasonló eredményeket kaptunk: a családi háttér hatása a többségi tanulók körében jóval dominánsabb, mint a tanulásban akadályozott tanulóknál, az életkor előrehaladtával pedig szerepük egyre csökken. Jelentősebb összefüggés a családi háttérváltozókkal a szorzás és osztás, illetve a szöveges feladatok megoldása esetében tapasztalható. Mindkét almintán jelentős magyarázó erőt képvisel az alapműveletek fejlettségében a család anyagi helyzete és a szülők műveltsége. Az intelligencia szerepe a matematikai készségek fejlődésében jóval erőteljesebb a többségi tanulók körében, és jól látható összefüggés mutatkozik a családi háttér és az intelligencia fejlettsége között. Összességében elmondható, hogy a tanulók készségfejlettségében mutatkozó különbségek nagyobb hányadára találunk magyarázatot a nem akadályozott tanulók esetében.

A szocio-kulturális háttér, az intelligencia és a matematikai készségfejlettség mélyebb rétegeinek vizsgálata hozzájárulhat mind a többségi, mind a tanulásban akadályozott diákok körében azon csoportok körülhatárolásához, melyek fejlődése a leginkább veszélyeztetett, illetve azon területek azonosításához, melyek kiemelt jelentőségűek a fejlesztés szempontjából. Adataink továbbá iránymutatást kínálnak napjaink integrációs törekvéseihez.

TÉMAKÖR
Oktatáspolitikai, EU oktatásügy;
Egyéb

**A validáció és az Országos Képesítési Keretrendszer
a hazai (felső)oktatásban**

Elnök: KOC SIS MIHÁLY
Opponens: DERÉNYI ANDRÁS

A szimpózium összefoglalója:

Az integritás és integrálhatóság problémakörében meghirdetett IX. Országos Neveléstudományi Konferencián az oktatáspolitikai, EU oktatásügy témájában tartandó szimpóziumunk a TÁMOP 4.1.3-as, a Felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése címmel futó, kiemelt projekt validációval és az Országos Képesítési Keretrendszerrel foglalkozó alprojektjeiben született eredményekről ad átfogó képet. Mondandónk az OKKR szintleírásaira, úgynevezett deskriptoraira, a validációval lehetséges kapcsolataira, az oktatás mindennapi életére gyakorolt várható hatásaira koncentrálnak.

Előadásaink:

- Kocsis Mihály: Az OKKR és a Központi Validációs Rendszer fejlesztési koncepciója.
- Temesi József: Az Országos Képesítési Keretrendszer hatása a képzési követelményekre.
- Horváth Zsuzsanna: A kvalitatív skálák.
- Ütőné Visi Judit: Lehetséges kimeneti pontok, szakaszhatárok – a kompetencia alapú Nemzeti Alaptanterv és az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) kapcsolódási pontjai.

KOC SIS MIHÁLY – VÁGÓ IRÉN

**Az Országos Képesítési Keretrendszer és
a Központi Validációs Rendszer fejlesztési koncepciója**

A TÁMOP 4.1.3. számú, a Felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése című kiemelt projekt öt – az ágazati stratégia szempontjából kiemelten fontos – területen kíván hozzájárulni a hazai felsőoktatási rendszer minőségi fejlesztéséhez, szakmai támogatást és szolgáltatásokat nyújtva az intézményeknek, illetve a központi államigazgatás és a szakmai szervezetek és fórumok szereplőinek. Az említett területek az alábbiak:

- Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR);
- Adattár Alapú Vezetői Információs Rendszer (AVIR);
- Központi Validációs Rendszer (KVR);
- Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR);
- IKT szolgáltatások (IKT).

Az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében belül a Felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése (4.1.3.) címmel indított

projektben két részterületen, az Országos Képesítési Keretrendszer és a Központi Validációs Rendszer kidolgozásában átfogó fejlesztési feladatokat vállalt.

A validációval foglalkozó alprojekt célja egy olyan érvényesítési, elismertetési modell kidolgozása és gyakorlati verifikációja, amelynek alapján kialakítható a hazai oktatási intézmény- és jogrendszer keretei között működő, az európai normákkal összhangban lévő strukturált felsőoktatási validáció rendszere. Ez a rendszer lehetővé teszi a felsőoktatásba jelentkezők, illetve a felsőoktatásban tanulók számára előzetesen megszerzett tanulási eredményeik (ismeretek, készségek, képességek, kompetenciák) felmérését, dokumentálását, értékelését és beszámítását, tekintet nélkül arra, hogyan, milyen keretek között – formális, nem formális, informális tanulás során – szerezték azokat. Az alprojekt tevékenységei kiterjednek a validációs rendszerben részt vevő oktatók, felsőoktatási koordinációs szakemberek intenzív képzésére is.

Az Országos Képesítési Keretrendszerrel foglalkozó alprojekt célja egy olyan referenciakeret kialakítása, amely a megszerzett képesítéseket egységes, hierarchikus rendszerbe rendezi. Ezzel egy olyan viszonyítási keretrendszer jön létre, amely a hazai oktatási, képzési rendszerben, valamint az Európai Unióban megszerezhető képesítéseket összehasonlíthatóvá teszi és hozzájárul a képesítések kölcsönös elismeréséhez. Az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) – kidolgozási elveiben és struktúrájában – kompatibilis az Európai Képesítési Keretrendszerrel, az összehasonlítás alapjául a tipikusan jellemző kimeneti tanulási eredmények szolgálnak négy területen (tudás, készségek és képességek, nézetek és attitűdök, autonómia és felelősségvállalás). Az alprojekt a felsőoktatás három szintjének a leírására vállalkozik.

TEMESI JÓZSEF

Az Országos Képesítési Keretrendszer hatása a képzési és kimeneti követelményekre a felsőoktatásban

Az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) az oktatási alágazatok képesítéseit az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) tanulási eredményeken alapuló kimeneti szemléletében szintezi és írja le. Miközben ezen a módon lehetővé válik a nemzeti képesítések nemzetközi összehasonlítása, a keretrendszer több fontos, egyéb célt is megvalósít. Például: az élethosszig tartó tanulás eszköze, a nem-formális és informális tanulási eredmények elismerési lehetőségének kerete, a minőségbiztosítás és az akkreditáció kiindulópontja, az oktatási alágazatok tantervi fejlesztéseinek alapja, a társadalmi elvárások tükrözője. Előadásomban ezek közül a felsőoktatás tananyagfejlesztési, értékelési és akkreditációs gyakorlatában megjelenő szerepekre, hatásokra koncentrálok.

A magyar felsőoktatás szakjainak több szempontú leírása hivatalos formában az ún. képzési és kimeneti követelményekben (KKK) jelenik meg, ezáltal referenciaként szolgálva az akkreditációs eljárásoknak is. Ezek a leírások 2006-ig hagyományosan tárgyi szemléletben készültek, tantervi hálókkel reprezentálva az elsajátítandó ismeretek egymásra épülését, s az értékelésben azokat a módszereket részesítették előnyben, amelyek elsősorban az ismeretek számonkérésére vonatkoztak. A Bologna-reform kapcsán megjelenő kimeneti kívánalom egyrészt a KKK nevében jelent meg, másrészt pedig olyan „kompetencia-leírások” születtek, amelyek a hagyományos tanterv elkészítése

után összegezték – több-kevesebb sikerrel – a programban megjelenített tudáselemeket, készségeket, képességeket.

Az OKKR által képviselt szemlélet egy fordított sorrendet sugall: először meg kell határozni (tervezni) a program végén a végzős hallgatótól megkövetelt (elvárt) kompetenciákat – lehetőleg a felhasználói oldalt is bevonva a tervezésbe. Ezután a kompetenciáknak megfelelő témakörök meghatározása következik, majd utoljára a tantárgyakba (modulokba) osztás. Olyan tantárgy kerülhet csak be a tantervbe, amelyikhez világosan hozzáköthető valamely szükséges tanulási eredmény. Ezután már nyilvánvaló, hogy a számonkérésnek is a tanulási eredményekre kell koncentrálniuk, azok meglétét kell ellenőrizniük.

A felsőoktatás alapképzési és mesterszakjainak KKK-elemzése arra mutat rá, hogy bár elindult egyfajta szemléletváltási törekvés, ez nagyrészt csak papíron történt meg, sem a fejekben, sem az oktatási módszerekben, sem a tantervek készítésében, sem az akkreditációban nincs áttörés. Hogyan haladjunk tovább, mik a teendők (összekötve az OKKR bevezetésével), milyen érvek és ellenérvek hangzanak el a jelenlegi vitákban – erről szól előadásom második része.

HORVÁTH ZSUZSANNA

A kvalitatív skálák

Az oktatás teleologikus jellege, céltételező volta, célra irányulása a „legyen” nyelvi kategóriáiban képviseli a célok tudás-, képesség- és cselekvésetikai dimenzióit. Az oktatási folyamat valószínűsíthető eredményeit viszont már a verbális kijelentések („van”, „lehet”) strukturált szövedékével írjuk le. A leírás strukturáltsága összefügg azzal, milyen kategóriákkal tartjuk leírhatónak a tudásszerveződés (növekvő) komplexitását, hogyan tudjuk megragadni a leírás tárgyának fokozatait, egyúttal át is lépve a folyamat magyarázatát, azt, hogyan épül az új, komplexebb tudás az egyszerűbb, kevésbé összetett előzetes tanulásra, vagy átlépünk azon is, hol találunk diszkontinuitásra. Az Országos Képesítési Keretrendszert is kezelhetjük verbális szintleírások hálózatának, amely a jellemző általános kimenetek konstrukciójaként tekint az oktatásra. Az, hogy mit tekintünk az oktatási szakaszokat, illetve szinteket egymástól megkülönböztető jellemzőknek, általában egyezményes nyelvi konstrukciókkal fejezzük ki: például a tudás/képesség kategória megnevezése és ehhez rendelhető jelző, tevékenységet kifejező igealak, a kontextus rövid jelzésével. Az előadás áttekinti, hogy a magyar közoktatás rendszerében a különféle tanulói teljesítmények megnevezésére, illetve visszajelzésére milyen céllal és milyen tartalmakkal alkalmaznak kvalitatív verbális skálákat. Az oktatási eredmények, oktatási kimenetek kvalitatív, verbális szintezése – különösen, ha e leírások nemzetközi összehasonlíthatóságára gondolunk – felvet kommunikációs kérdéseket a közlés, a közlő, a címzettek viszonyáról, interpretációs kérdéseket e közlések tartalmi fókuszairól, értelmezési keretéről. Így például felvetődik a hallgatólagos tudás egész problematikája is, amely szerint a teljesen tudatos és verbalizálható tudás mellett minden tevékenységi formában szert teszünk olyan ismeretekre is, melyek a tudatosság perifériáján vagy azon túl jutnak el hozzánk, és mint ilyenek nem fogalmazhatóak meg és így nem adhatóak át közvetlenül. A kvalitatív skálák lényegében sokféle egyedi teljesítmény-jelenségből

általánosítva tipologikus és variációs lehetőségeket írnak le, egyfajta szimbolikus „lépcsőt” alkotva, többek között azért is, hogy további specifikus teljesítmények is elhelyezhetővé váljanak e „lépcső” fokain. Az oktatási kimenetek szemiotikai megközelítése nyelvi korpuszként kezeli e leírásokat, amelyekben tudásfelfogások, értékek, jövőképek azonosíthatóak, másrészt e leírásokat felfoghatja a szöveg vs. diskurzus összefüggésben is, amennyiben e kvalitatív skálák célja, hogy diskurzusok tárgyát képezze az újra és újra aktualizált értelmezések vitatása és/vagy közelítése érdekében.

ÜTÖNÉ VISI JUDIT

**Lehetséges kimeneti pontok, szakaszhatárok – a kompetencia alapú
Nemzeti Alaptanterv és
az Országos Képesítési Keretrendszer kapcsolódási pontja**

A tanulmány a magyar közoktatás folyamatszabályozás-szemléletű alapidokumentumának elemzésére vállalkozik, amelynek célja a NAT kompetencia fogalmának összevetése az OKKR (EKKR) kompetenciaértelmezésével. Annak vizsgálata, hogy a NAT-ban meghatározott műveltségterületi (tantárgyi) programok alapján kijelölhető-e, és hol az OKKR szempontjából releváns kimeneti pontok. A NAT-ra épülő, az oktatás-nevelés folyamatát meghatározó kerettantervekben megjelennek-e olyan követelmények (továbbhaladási feltételek), amelyek alapul szolgálhatnak a kimeneti pontok, illetve azokhoz kapcsolódó deskriptorok meghatározásához.

1. A kompetencia fogalmának értelmezése a közoktatásban:

- A NAT és a kerettantervek kompetenciafogalmának elemzése, rendszerezése.

2. A közoktatás egyes szakaszaihoz kapcsolódó kompetencia leírások jellemzői néhány műveltségterület (tantárgy) példáján*.

A kiválasztott tantárgyi (műveltségterületi) programok: magyar nyelv és irodalom, matematika, biológia**:

- 2.1. A bevezető és a kezdő nevelési-oktatás szakasz;
- 2.2. Az alapozó és a fejlesztő szakasz;
- 2.3. Az általános műveltséget megszilárdító szakasz;
- 2.4. Az általános műveltséget elmélyítő, pályaválasztási szakasz;

3. A továbbhaladás feltételei – az egyes oktatási szakaszokhoz (évfolyamokhoz) kapcsolódó kimeneti követelmények a NAT-ra épülő kerettantervekben:

3.1. A továbbhaladás feltételei mint kritériumrendszer:

- Megjelenése a tantárgyi programokban;
- Szerepe, funkciója, visszahatása.

3.2. A továbbhaladás feltételeinek elemzése, az OKKR deskriptorainak történő megfeleltetés lehetőségei:

- Az ismeretelemek, a kulskompetenciák fejlettségének jellemzői, képességszintek megjelenése;
- Autonómia, felelősség-vállalás, nézetek, attitűdök megjelenése.

* Forrás: A kormány202/2007.(VII.21.) rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2002.(XII.17.) Korm.rendelet módosításáról.

** A kiválasztás indoka: A magyar nyelv és irodalom, illetve a matematika tantárgyakhoz kapcsolódik az országos kompetenciamérés. A természettudományos kompetenciák mérésének kidolgozása pedig már elkezdődött, ehhez kapcsolódik a biológia tantárgyi programjának elemzése.

TÉMAKÖR
Felsőoktatás, felnőttoktatás;
Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Hermeneutikai megközelítések a felsőoktatás kutatásában

Elnök: KOZMA TAMÁS
Opponens: MELEG CSILLA

A szimpózium összefoglalója:

Mintegy tíz éves kutatásunk során olyan felsőoktatási intézményeket tanulmányoztunk kül- és belföldön, amelyek az 1989/90-es fordulat pillanataiban jöttek létre. Ezeknek az intézményeknek a sajátságai (harc a legitimitásért, civil szerveződések, az alapítók politikai szerepvállalásai, verseny a határon átnyúló támogatásokért stb.) a felsőoktatás tanulmányozásának új szemléletét és módszertanát követelték meg. Intézményi vizsgálatokat (esettanulmányozás, terepmunka) elemezve azt a szemléletmódot mutatjuk be, amely ebben a munkában alakult ki és sikeresen alkalmazható a felsőoktatás rejtett dimenzióinak feltárásában. Ezek az eljárások (módszerek): az egyes intézményekben alkalmazott nyelvezet elemzése, szimbólumaik értelmezése, az épületek térbeli elhelyezkedésének jelentése, a hallgatói és oktatói campus-lét vizsgálata, kísérletek az intézményi "életvilágok" megragadására, az intézményi keletkezéstörténetek (narratívumok) összegyűjtése.

SZOLÁR ÉVA

A Bologna-folyamat „hermeneutikája”

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. A szervezeti változás, az intézmények környezeti kihívásokra adott válaszainak, valamint az intézmény-környezet kapcsolat vizsgálatában - az atlanti és kontinentális európai felsőoktatás-kutatásban – egyre nagyobb teret kap a hermeneutikai-interpretatív megközelítés. A kutatás célja bemutatni azokat az intézményi változásokat, amelyek a Partiumi Keresztény Egyetem életében következtek be a Bologna-folyamat romániai implementációjának időszakában (2005-2009). Arra szeretünk volna választ kapni, hogy az intézmény hogyan fogadta a Bologna-folyamat rész-céljait?

Előzmények, feltételezés: a kutatás tárgyának komplexitása, folyamatjellege és a kontextustól való leválaszthatatlansága, valamint a rejtett intézményi dimenziók és Bologna-értelmezések egymásraépülése olyan szemléletmódot igényelt, amellyel lehetővé válik mindennek megragadása. A kutatás során a kvalitatív stratégia és a hermeneutikai megközelítés mellett döntöttünk. Intézményi esettanulmányt készítettünk strukturált interjúk (intézményi vezetők és oktatók), dokumentumelemzés és résztvevő megfigyelés alapján. *Eredmények:* az egyik legfontosabb felismerésünk az volt, hogy a Bologna-folyamat romániai értelmezésében és implementációjában nem a strukturális és tantervi átalakítás, hanem a felsőoktatás irányításának (távirányítás, minőségbiztosítás, teljesítmény stan-

dardok) kérdése jelenik meg markánsan. Így azok a kihívások, amelyek az intézmény életében a Bologna-folyamatból következően jelentkeznek, ezen háttér alapján érhetőek meg. A kihívásokat felerősítik az 'új felsőoktatási intézmény'-jellegből (politikai legitimáció, programakkreditációk, az oktatók képzettsége és tudományos tevékenysége, a finanszírozás körüli feszültségek, az intézményvezetés és a társadalmi funkció átalakulása, valamint eltávolodás az alapítói törekvésektől) és a hallgatókért folytatott kielezített versenyből adódó problémák. Ugyanakkor, az intézmény átalakulásának belső feszültségei egyértelműen a növekedéshez és a tömegképzésre való áttérésnek a kísérő jelenségei, ami annak ellenére sem enyhül, hogy a Bologna-folyamat épp ezekre kínálna választ. A strukturális átalakítás egybekapcsolódik az intézmény túlélésének és fejlődésének kérdésével: azaz sikerül-e mesterképzéseket indítani, hogy elkerülhessék a visszafokozást szakintézetek? Vagy meg tudnak-e felelni a szigorú minőség- és teljesítményszandardoknak annak érdekében, hogy megtarthassák az egyetemi rangot? A megoldásban kiemelt szerepe volt azoknak a határon átnyúló, anyaországi és nemzetközi kapcsolatoknak is, amelyeket az intézményvezetők és az oktatók korábban kiépítettek, s a Bologna-folyamat keretei között sikerrel kamatoztattak.

BORDÁS ANDREA

Élmények, kudarcok és kihívások a Komáromi Városi Egyetem kutatása kapcsán

Cél: Kutatásom a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Tanulmányom célja megvizsgálni, hogyan válik néhány, a közösség alakulását meghatározó ember életének, munkásságának egy része mások számára tanulmányozandó témává. Hogyan lesznek tetteik, esetleges mulasztásaik, elveik és értékeik a kutatók számára kiindulási pontok, irányvonalak, amelyekből az alulról jövő társadalmi kezdeményezések és a politika, a hatalom által megkívánt és megengedett cselekedetek dialógusára vonatkozó elméleteket építhetők fel? Mit tesz, mit tehet a kutató, hogy feltárja a történések mögött rejlő jelentéseket, azokat a mozgatórugóként működő erőket, amelyek különböző közösségek történéseit befolyásolják? S végül, mit jelent mindez akkor, amikor felsőoktatási intézmények kialakulását, túlélését és a Bologna-rendszer szerinti átalakulásukat kutatjuk?

Előzmények, feltételezés: a Komáromi Városi Egyetem, a Schola Comaromiensis tanulmányozásakor első dolgunk a nyomtatott vagy elektronikus formában fellelhető szövegek megtalálása, tanulmányozása, a témával az előzőekben foglalkozó kutatók megkeresése volt. Ez adott támpontot a további kutakodáshoz, a valódi terepmunka elkezdéséhez, azoknak a szereplőknek a megtalálásához, akik tevékeny részt vállaltak a felsőoktatási intézmény megalapításában és működtetésében, illetve csak a helyszínen megtalálható dokumentumok elemzéséhez. Kutatásunk gerincét a helyszínen készített interjúk, az ott szerzett tapasztalatok képezik. A narratívák és a fotók elemzése egyaránt igényli a szövegtést, illetve a fénykép strukturális és szemantikai elemeinek vizsgálatát. Ugyanakkor egy sajátos, időbeli dimenzióval is dolgozunk, ugyanis a visszaemlékezések időbelisége és a helyszínen a jelenben készített képek kissé torzítva mutatták vizsgáldó-sunk tárgyát.

Eredmények: a Komáromi Városi Egyetemről készült esettanulmány a közelmúlt eseményeit vizsgálja, ezért a történeti nézőpont alkalmazását különösen fontosnak tartottuk, azért is, mert a közelmúlt történései meghatározzák, előrejelzik a közeljövő eseményeit. Ugyanakkor, mivel az intézmény szerves részét képezte a város kulturális-szellemi életének, egyfajta értelmiségi elit fórumként működött, fontosnak tartottuk más szervezetekkel, intézményekkel való kapcsolatának megvizsgálását is. Ez a szervezeti nézőpont, a kapcsolatháló elemzése vezetett el végül a Komáromi Városi Egyetemről kialakult komplex képünkhöz, mely a térbeli, időbeli és személyközi dimenziók fontosságát egyaránt szem előtt tartja.

Kutatásunk nemcsak a kutatócsoportnak, hanem magának a kutatónak is „hasznára vált”, olyan kutatási módszerekkel ismerkedett meg és dolgozott, amelyeket eddig még nem ismert, olyan élményekkel, személyes és szakmai kapcsolatokkal gazdagodott, amelyek további munkáját is nagyban segíthetik.

FARKAS CSILLA

„Idegen” a Rózsahegyi Katolikus Egyetemen

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Ennek a tanulmánynak a célja bemutatni a hermeneutikai elemzés lehetőségeit és korlátait a felsőoktatás kutatásában. Az elmúlt év során néhány kelet-közép-európai ország (Magyarország, Románia, Szlovákia, Lengyelország) rendszerváltás után keletkezett vagy újjászületett felekezeti felsőoktatási intézményében végeztünk kutatást. Célunk volt feltárni a politikai átmenet utáni országok egyházi felsőoktatási rendszerének és intézményeinek jellemzőit és új társadalmi funkcióit.

Előzmények, feltételezés: a vizsgálat folyamán kisebbségi felsőoktatási intézményekre jellemző jegyeket véltünk felfedezni a felekezeti felsőoktatási intézmények intézménytörténeteiben, az alapításokban és a jelen működéseikben. Ugyanakkor azonban azt is feltételeztük, hogy ez az intézménytípus egy speciális társadalmi csoport (felekezetek) igényeit elégíti ki. A „kettős”, kisebbségi-felekezeti lét mélyebb „megértéséhez” többféle kutatási módszert alkalmaztunk (pl. narratívaelemzés, diskurzuselemzés, típusanalízis), melyek együttesen, gyakorta egymást rögtönzésszerűen kiegészítve segítettek hozzá az intézményi narratívák és – a kutatás jellegéből adódó – szimbolikus jelentések értelmezéséhez.

Eredmények: A fent említett kutatássorozatba illeszkedik jelen előadásunk tárgya is, amely egy eddig kevésbé feltárt felsőoktatási intézmény jellemzőinek bemutatásához, a szlovákiai Rózsahegyi Katolikus Egyetemhez nyújt adalékot. Az említett kettősség bemutatása kapcsán, előadásunk főképpen arra helyezi a hangsúlyt, hogy hol kezdődött kutatói érdeklődésünk, hogyan közelítettük meg a vizsgált egyetem életvilágát. Kiemeljük – többek között - hogy a szlovák katolikus egyház felsőoktatási szerepvállalásának jellegzetességei a számos váltakozva alkalmazott módszernek köszönhetően láthatóan nem csak az egyház- és politikai szereplők narratívája által válhat értelmezhetővé, hanem az elbeszélte felsőoktatási intézménytörténetek narratívájában is. Vizsgáljuk, hogy hogyan interpretálható e campus belső életvilága főként a benne zajló „résztevő megfigyelés” de a hallgatókkal és oktatókkal való személyes találkozás és a készült interjúk,

kérdőívek kapcsán is. Végül, de nem utolsó sorban arról is beszélünk, hogy felsőoktatás-kutatóként mely attitűdök jelentettek irányvonalat, továbblépést – esetenként „túlélést” – a szlovák „idegen” felsőoktatási intézmény feltérképezésében.

HOLLÓSI HAJNALKA

Hermeneutikai módszerek a Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat tanulmányozásában

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Tanulmányunk célja bemutatni, elemezni azt a folyamatot, amelynek során sikerült feltárnunk egy határon túli részben magyar nyelvű felsőoktatási intézmény alapításának körülményeit, az alapításban részt vevő személyek motivációit, az intézmény jelenét, s jövőbeli perspektíváit. Szeretnénk bemutatni a kutató szemszögéből, hogy hogyan zajlott a kutatás időszaka, milyen fázisai voltak, az egyes fázisokban mire helyeződött a hangsúly, illetve, hogy milyen problémákkal, nehézségekkel kellett számolnunk.

Előzmények, feltételezés: A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat magyar nyelvű tagozatának vizsgálata során elsőként a nyomtatott, illetve az elektronikus formában megtalálható dokumentumokat tanulmányoztuk. Előzetes hipotézisünkben azt feltételeztük, hogy az intézmény alapításának elsősorban szimbolikus jelentése van. Az intézmény szimbolizálja a város magyarságát, a magyarság helyét, szerepét a város életében, egyfajta önigazolás ez a magyar kisebbség számára. A tényleges terepmunkán sor került többek között azoknak a személyeknek a felkutatására, akik szervesen részt vettek az intézmény alapításában, illetve a kutatás megkezdésekor (2005 ősz) részt vettek a működésében. A terepmunka részét képezte még az intézményben megtalálható dokumentumok (pl.: alapító okirat) tanulmányozása is, de a kutatás fő dimenziója az interjúk készítése és a helyszínen szerzett tapasztalat volt. A kutatás második szakaszában (2009 tavasz-ősz) újra megkérdeztük egykori interjú alanyainkat, illetve kérdőíves lekérdezést végeztünk, a Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat hallgatói körében, illetve az „anyaegyetem” (Kolozsvár) hallgatói körében is.

Eredmények: A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozatról készült esettanulmány az intézmény alapításától napjainkig vizsgálja az eseményeket, az intézmény most tavasszal ünnepelte alapításának tíz éves évfordulóját. Azt gondolom, hogy igen jelentős ennek a magyar nyelvű tagozatot is működtető állami intézménynek a létrejötte, működése egy határon túli, de jelentős lélekszámú (a lakosság 32%-a magyar) magyar nemzetiségű lakost számláló városban. A Szatmárnémeti Kihelyezett Tagozat működése túlmutat az eredeti funkcióján, nemcsak a helyi magyar fiataloknak nyújt tanulási lehetőséget, hanem a helyi magyarság egyik legfontosabb érdekérvényesítési terepe is.

A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola

Cél: Kutatásunk a TERD kutatócsoport OTKA által támogatott (K-69160) kutatásának keretében készült. Ennek a tanulmánynak az a célja, hogy bemutassa az életvilágok vizsgálatának fontosságát a felsőoktatás kutatásában. Példaként egy székelyföldi felsőoktatási intézményt választottunk.

Előzmények, feltételezés: a Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskolája (MÜTF) a tatabányai intézmény kihelyezett tagozataként jött létre 1998-ban. A tagozat Erdély első olyan kihelyezett felsőfokú intézménye, ahol magyar nyelven, nappali tagozaton gazdasági képzés folyik. Regionális felsőoktatási intézményként a MÜTF megfelelően szolgálja elsősorban a kistérség igényeit, valamint keresi és érvényesíti azokat a stratégiákat az indított szakok újszerűsége és hiánypótló jellege, a képzési programok gyakorlatorientáltsága, a finanszírozási lehetőségek optimalizálása által, amelyek a túlélését, sőt fejlődését, megerősödését szolgálják. Teszi ezt olyan intézményként, amely anyanyelvi képzést biztosít a magyar kisebbség számára felső- és felnőttoktatási rendszerben egyaránt.

Eredmények: az intézményről első alkalommal 2002-ben készült esettanulmány. A kisebbségi felsőoktatási intézmény keletkezéstörténetét, alapvető oktatási-képzési jellemzőit, a humán erőforrásokat (oktatókat és hallgatókat), a működést biztosító infrastruktúrát, a fejlesztési terveket mutattuk be. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket használtunk, hét személlyel – az intézmény keletkezésében kulcsszerepet játszó személyiségekkel – készítettünk interjút, valamint kérdőíves vizsgálatot végeztünk, melynek során 62 oktatót és hallgatót kérdeztünk meg.

2008-ban az eltelt hat év változásait és az intézmény fennmaradásért folytatott küzdelmet kutattuk. A vezetőkkel készült interjúk, valamint az egyes dokumentumok elemzése alapján elsősorban a főiskola képzésének szerkezetére, finanszírozására, az intézmény irányítására, kapcsolataira, jövőképre, valamint a politika szerepére fókuszálva mutattuk be az intézmény sajátosságait, kiemelve azokat a változásokat, amelyek a korábbi vizsgálat óta születtek.

2009-ben a tagozat ügyvezető igazgatójával és az intézmény „változásmenedzserével”, egyben a tagozat jogi háttérét biztosító alapítvány alapító elnökével készült interjúk, valamint az interjúalanyok által rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok alapján kívántuk bemutatni az intézménnyel kapcsolatos legfontosabb kihívásokat, és az erre adott válaszokat. A kutatás utolsó lépéseként a MÜTF rektorával készült interjú, melynek során egyrészt a székelyudvarhelyi intézmény keletkezéstörténetét vizsgáltuk az anyaintézmény szempontjából, másrészt a tatabányai, valamint a budapesti és dunaszerdahelyi tagozat létrejöttének körülményeit kívántuk feltárni.

TÉMAKÖR
Oktatáspolitikai, EU oktatásügyi;
Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Hatékonyság, eredményesség a közoktatásban

Elnök: KÖPECZI-BÓCZ TAMÁS
Opponens: POLONKAI MÁRIA

A szimpózium összefoglalója:

Nemzetközi szinten is jelentősek a különbségek: a sikeres oktatási rendszerek elemzése, a stratégiák, szabályozások, finanszírozási megoldások, az intézmények és a humán erőforrás minőségének együttes vizsgálata jellemzi az EU, az OECD országok közös gondolkodását. Számos észak-amerikai, ausztrál, újzélandi kísérlet és rendszerszintű beavatkozás valósult meg. A McKinsey jelentés – az utóbbi évek talán legjelentősebb munkája – az élenjáró rendszerek vizsgálata során három közös sikertényezőt azonosít, melyek közül kettő a tanárok kiválasztását és pályára történő felkészítésének fontosságát hangsúlyozza. A harmadik azonban rendszerszintű megállapítást tesz azáltal, hogy a sikerhez vezető utat úgy jelöli meg, hogy „biztosítani kell, hogy a rendszer a lehető legjobb színvonalú oktatást nyújtsa minden gyermek számára”.

Milyen rendszerkövetelményeket támaszt az individualizált, legjobb színvonalú oktatás biztosításának célkitűzése? Ennek fényében melyek a közoktatás eredményességének ismérvei?

KÖPECZI-BÓCZ TAMÁS

A közoktatás eredményességének, hatékonyságának mérhetősége

A közoktatás rendszerében éves szinten 600-800 milliárd forintos ráfordítással számolhat a magyar társadalom (központi és helyi költségvetés, privát ráfordítás), mely közszolgáltatást mintegy 1,8 millió tanuló, közel 4-5 millió hozzátartozó/családtag, több mint 5000 intézményben, 160 ezer pedagógus és 50-60 ezer egyéb dolgozó munkavégzése mellett veheti igénybe. Az évente használt ingó és ingatlan vagyon értékére még csak becslések sem készültek. Joggal merül fel a kérdés, milyen eredményességi mutatókkal és milyen hatékonysággal működik ez a rendszer? Az elmúlt 30-40 évben a fejlett világban (így nálunk is) növekedett az oktatási ráfordítás, de ennek nem lett következménye az eredményesség növekedése. Az oktatás eredményességét tehát nem lehet egyszerűen az anyagi ráfordítások és a társadalmi haszon különbségi mutatójával mérni. Elsősorban nem az erőforrások nagysága, hanem az összetétele és megfelelő felhasználása az eredményesség lényegi eleme. Az oktatás erőforrásait el is lehet pazarolni.

EREDMÉNYESSÉG

A közgazdaságtan három fő eredményességmutatót (M) ismer: „M1” Eredmény = Árbevétel(B) – Ráfordítás(R); „M2” az eredményesség nem más, mint az elért eredményeknek a kitűzött célokhoz való viszonya; „M3” az eredményesség a termelékenység, a hatékonyság és a jövedelmezőség együttes mutatója.

Viszonylag új és jó M3-as eszköz a diagnosztikus mérés, mely nagyobb pontosságot (sok esetben egyéni szinten évenként többször megismételt méréseket) eredményez. Egyrészt kiküszöböli a „tesztre készülő oktatás” negatív jelenségét.

Az M3 típusú mérőeszközök megfelelő változatossága tehát alkalmas lehet arra, hogy megmérjük az iskola hozzájárulását a tanuló teljesítményéhez és így képet alkothassunk az intézmény eredményességéről. A hatékonyság meghatározásához azonban ez továbbra sem elegendő.

HATÉKONYSÁG

Közgazdaságtanban a hatékonyság az adott eszközökkel a lehető legnagyobb jövedelem elérése, vagy adott jövedelem létrehozása a lehető legkisebb eszközráfordítással. Ennek analógiájára rögzült a közoktatás hatékonyság fogalma.

1950 óta a Jóléti közgazdaságtan ismeri és használja a Pareto-hatékonyság fogalmát: amikor egy gazdaságban a javaknak a gazdasági szereplők közötti elosztását megváltoztatjuk, Pareto-javítást hajtunk végre, ha legalább egy szereplő jólétét javítjuk anélkül, hogy bárki más jóléte csökkenne.

Az oktatásban Pareto hatékonyságra maximalizálunk, ha a teljes rendszer színvonalának fenntartása mellett, az egyes tanuló fejlesztésében a maximumot érjük el.

ÖSSZEGZÉS

Az eredményesség tekintetében M3 típusú kevert mutatókkal, hatékonyan támogathatjuk az intézmények, pedagógusok munkáját. Az így kapott eszközök hatékonyságjavító alkalmazását úgy monitorozhatjuk, ha folyamatosan nyomon követjük, hogy a közoktatás egyéni és intézményi szinten állandó minőséget ad, ugyanakkor időről-időre kimutatható legalább egy tanuló, aki esetében az M3 mérőeszközzel megállapított hiányosság korrigálható volt, vagy tehetsége kibontakozhatott.

BODNÁR ÉVA – SASS JUDIT

A pályaaorientáció kompetenciaháttéré

Az előadásunk azt mutatja be, hogy milyen szerepe van a pályaaorientációnak a személyes és ettől nem elválasztható módon az intézményi eredményesség alakításában.

A pályaválasztásban meghatározó az egyén képességstruktúrájának értékei és az érdeklődése. A pályamegvalósítás megkívánja a pályának megfelelő érdeklődést (Csirszka 1976). Pályaaorientációs koncepcióknak kialakításakor a kompetenciákon és személyiségjegyeken alapuló modellt és a folyamatos fejlődést szem előtt tartó elméleteket ötvöztük a munka értékeit és a munkaérdeklődést alkalmazó modellekkel, és létrehoztuk egy a karrierhorgonyokra (Schein, 1990) és képességekre épülő megközelítést.

A vizsgálatot összesen 17 TISZK-ben végezzük el. A pályaválasztási hiedelmek és gyakorlatok feltárására egy előmérést végeztünk. 160 tanulót és 60 pedagógust kérdeztünk meg.

Megállapítható, hogy a tanulók munkába állással kapcsolatos terveit, jövőképe bizakodó, proaktív beállítódásra utal: 70%-uk biztos abban, hogy dolgozni fog, úgy érzik, hogy a hozzáértés és a további képzésre való nyitottság biztosítja az elhelyezkedésüket, a megfelelő bért és előrejutást, ugyanakkor leterhelésre és az egészség figyelmen kívül hagyására számítanak. A pályaválasztás ismeretforrásai közül kiemelt a nyílt napok használata

és megítélt hasznossága. A karrier fogalmához az anyagiak, presztízs, siker, önmegvalósítás és a tanulóknál a család kapcsolódik. A tanárokkal ellentétben a tanulók jövőbeli karrierjük lehetséges kimenetének tekintik a család miatt megszakított életpályát, amit a tanárok nem valószínűsítnek. A tanulók úgy érzik, tudnak a váltásokhoz alkalmazkodni, amiben támogatást igényelnek, az a munkaerőpiaci ismeretek és a képzési lehetőségek megszerzésének hogyanja.

A pályaválasztás akadályai (Gati és mtsai,1996) tekintetében mindhárom csoport a tanulók döntésképtelenségét tartja a fő problémának, de emellett más-más tényezőket említenek második helyen. A tanulók a pályaválasztással kapcsolatos diszfunkcionális tévhitteket emelik ki és nem ismerik a döntéshozatal lépéseit. A TISZK tanárok szerint a motivációhiány és a lépések ismeretének hiánya mellett az önismeret hiányzik a diákoknál. Az általános iskolai tanárok leginkább az inkonzisztens információkat és szakmaismeret hiányát emelik ki.

A nemek vonatkozásában a fiúk a szakmai jövőjük kapcsán minden téren bizakodóbbak, a lányok már most elővételezik az alacsonyabb anyagi megbecsülést a munkaerőpiacon. Ugyanakkor a karrierhez való viszony a lányoknál kedvezőbb, a fiúk pedig, valószínűleg a társadalmi nyomás hatására, már most fontosabbnak tekintik a hírnév szerepét. A pályaválasztás kapcsán további eltérés, hogy a fiúk a lányokhoz képest jóval nagyobb akadályozottságot élnek meg a diszfunkcionális tévhittek miatt.

A pályaválasztás a változó társadalmi és gazdasági környezetben egy folyamat, amelynél a hatékony reagálás feltétele azon kompetenciák megismerése és kialakítása a személynél, amelyek támogatják az alkalmazkodást.

KOVÁCS KATALIN – BODNÁR ÉVA

On-line mérőeszközök a közoktatásban

Az elektronikus tanulás lehetőségeinek kihasználása a tanítási módszerek innovációjával összefüggésben, a tanulási folyamat minőségének javítása és a tanulók autonómiájának elősegítése érdekében konkrét célként jelenik meg az Európai Parlament és a Tanács 2318/2003-as EK határozatában.

A határozat értelmében az IKT eszközök tanórai alkalmazásának igénye mellett elengedhetetlen a képzés módszertanának korszerűsítési igénye az IKT eszközrendszerének használatával a képzés minőségének és tartalmának megújítása érdekében.

Az IKT eszközrendszerének használata - párhuzamosan a képzés minőségi megújításának szándékával – a közoktatás mérés-értékelési rendszerében is egyre jobban terjed.

Míg korábban a hagyományos papír alapú tesztek, elektronikus adaptációja valósult meg, mára olyan tesztrendszerek állnak rendelkezésre, amelyek egyaránt alkalmasak saját tesztkörnyezet kialakítására, akár teszt sorozatok kialakítására, csoportok kezelésére, tesztek kiértékelésére.

Az előadás keretében bemutatásra kerülő Mérés –Értékelési Keretrendszer (MEER) használata révén a papír- és nyomdaköltségek megtakarítása mellett, a tesztek értékelése rövidebb időt vesz igénybe, csökken a kapcsolódó adminisztráció. A kifejlesztett elektronikus értékelő rendszer további előnye, hogy egyaránt alkalmas folyamat- és programértékelésre, támogatja a diagnosztikus és fejlesztő értékelést.

A tesztek eredményei különböző szempontok szerinti szűrhetőek. A listázott eredmények kimásolhatóak – vagy Excelben feldolgozható formában letölthetőek. A letöltött Excel táblázat SPSS programmal feldolgozható. A folyamatértékelés, visszajelzés biztosított.

A rendszerben a meglévő tesztsomagok ismertetése mellett, bemutatásra kerül a pályorientációs koncepcióra épülő tesztrendszer, mely szorosan kapcsolódik a szakképzés területén zajló, a képzési rendszer átfogó módszertani fejlesztését célzó projektekhez, többek között a TÁMOP 2.2.3 pályázathoz, mely a TISZK szintű, a TISZK intézményeiben megvalósuló kompetenciamérések elvégzését irányozza elő a pályorientáció fejlesztési projektelem keretei között. A mérések során a személyes, társas és módszer kompetenciák vizsgálata történik - ezek a kompetenciák a tanulók egyéni kompetenciái, amelyek fejlesztése akkor lehetséges, ha ismerjük, be tudjuk határolni ezeket. Az elfogadott szakmai koncepciónak megfelelően a mérések során személyes és szociális kompetenciák mérése valósul meg. Olyan személyiségjegyeket igyekszünk feltárni, amelyek a későbbi beválás, pályán maradás feltételeiként jelenhetnek meg. Vizsgáljuk azokat a személyiségjegyeket, amelyek egyes szakmák gyakorlásához szükségesek, azok megléte nélkül a munkavállaló nem képes a munka által szabott feladatokat megfelelő színvonalon ellátni. A mérések felfoghatók egyfajta alkalmasság-, ill. képességvizsgálatnak is, azt mutathatják, hogy a tanuló tényleg rendelkezik-e az adott szakmához szükséges képességekkel, hosszú távon is alkalmas lesz-e az általa választott pályára.

PERJÉS ISTVÁN

A pozitív szabadság hatékonysága

A szimpózium témaköréhez igazodva az előadás amellet érvel, hogy az iskola intézménye sem vonhatja ki magát a gazdasági-társadalmi válságból kilábaló útkeresés felelősége alól, nem vonulhat vissza a tradicionális iskolai életvilágba (Chickering & Reiser, 1993), s ehhez nem használhatja fel az intézményi eredményesség vagy a Pareto-hatékonyság mutatóit.

Schumpeter (1939) osztrák közgazdász a kapitalizmus elemzése során arra a következtetésre jutott, hogy az időről-időre bekövetkező válságok „teremtő rombolása” egyben egy új korszak születését is jelentheti. Végző soron tehát ez a teremtő rombolás nyit utat az innovatív, kreatív megoldásoknak és társadalmi életnek. Tételét igazolta a történelem (Dahrendorf, 2004), ugyanakkor azzal is számot kell vetnünk, hogy a gazdaság ciklikus válságai történelmi léptékű társadalmi katasztrófákba is torkolhatnak. A válság társadalmi-kulturális jelei az iskola intézményében is válaszokat igényelnek. Egyre élesebben merül fel a rendpártiság versus pozitív szabadság vitája, mely egyben az intézményi hatalom növeléséhez vagy éppen ellenkezőleg, annak csökkentéséhez vezethet (Fukuyama, 2005). Nagy kérdés, hogy az iskolai élet hatékonyságának fokozása – a születőben lévő tudástársadalom (Stehr, 2007) megerősödésével – melyik szcenárióban fogja újraértelmezni társadalmi és iskolai valóságunkat.

A tudás és a társadalmi lét mindig valamiféle narratívában ölt alakot (Mannheim, 1995), melyet újabb és újabb jelentésadásokkal tartunk fönt (Husserl 1972), s egyszeri intuitív megismerési aktusokból szövődve bővítjük. Habermas (2001) szerint a társadalomban a

rendszerek és az életvilágok harcában úgy szerezhethetünk vissza valamit az életvilágok javára, ha a kommunikatív úton elért közmegegyezés magasabb rendű formáit választjuk. A tudás gazdasági felértékelődésével a társadalmi valóságról alkotott képünket egyre erősebben színezik át azok a narratívák, melyeket tanulástörténetünk eszközeivel racionalizálunk. A tudás értékét az határozza meg, hogy mennyire sikerül azt a saját életvilág szolgálatába állítanunk (Searle, 2000). A személyes hatékonyságot, cselekvőképességet, az egyén és a közösség kreativitását szolgáló tudás megszerzése felülírja a nagy kánonokat (Schank, 2004). A dinamikusan változó környezethez jóval eredményesebb gyorsan, cselekvőképesen, a velünk született kreativitással viszonyulni, még akkor is, ha az iskolában folyó tanulás ezt nem is kifejezetten támogatja. A gazdaságban ezért értékelődik fel a kompetencia, a kreativitás, ahol egy vállalat vagyona már nem annyira a materiális vagy monetáris javakban, hanem a kulturális tőkében – a kreatívan gondolkodó és cselekvő emberekben – manifesztálódik.

A tudás tehát nemcsak (gazdasági) értéket teremt, hanem új társadalmi integrációt is. Nagy kérdés azonban, hogy a születőben lévő tudástársadalom iskolájában tanuló diákokban a szabadság, a kreativitás nemesebb eszméje, vagy a tudás birtoklásából származtatható hatalmi törekvések kerekednek-e felül.

PFISTER ÉVA

Nyelv és hatékonyság

A pedagógusok szakmai nyelvi kompetenciája és a hatékonyság

A pedagógusok tevékenysége meghatározó az iskolai munka hatékonysága szempontjából. Ki ne találkozott volna ezzel a laikusok számára is nyilvánvaló megállapítással, különösen az elmúlt évtizedekben az iskola körül felhalmozódott problémák láttán. Az iskola eredményességét vizsgáló legutóbbi nemzetközi összehasonlító vizsgálatok (pl. OECD, 2007, McKinsey & Company jelentése 2008) mindegyikének következtetései között szerepel az a megállapítás, hogy az iskola eredményességének, a tanulók teljesítményének egyik kulcstényezője a pedagógus. A tanári munka eredményességének mérésére sokféle, változatos elméleti háttérrel rendelkező mutató rendelkezésre áll, amelyek lényegesen eltérő nézőpontot képviselnek (a tanulók iskolai teljesítménye - osztályzatokban kifejezve, nemzetközi összehasonlító vizsgálatokban – lásd PISA jelentések – a tanulók továbbtanulási mutatói stb.). Kutatásunkban ezen indikátorok körét kívánjuk növelni egy eddig még kevésbé alkalmazott nézőpont bemutatásával.

Vizsgálatunk elméleti bázisának tekinthetjük a pedagógusok különböző típusú tudásának feltárására vállalkozó hazai és nemzetközi kutatásokat (Golnhofer-Nahalka 2001, Jyrhama, Ritta és mtsai 2008), valamint a szociolingvisztika Basil Bernstein (2003) képviselte irányzatát.

A vizsgálat kiinduló állítása a következő: a pedagógusok szakmai tudásának egyik megjelenési formája (indikátora) a szakmai nyelvi kompetenciája, amely összefüggésben van tevékenységük eredményességével. Jelen vizsgálatunkban a szakmai nyelvi kultúra színvonalát a több mint tíz év alatt egyetemünkön összegyűjtött több száz zárótanítási jegyzőkönyvben megjelenő szakmai nyelvi eszközökkel kívánjuk reprezentálni. Ezen eredményeket vetjük össze ugyanezen pedagógusok szakmai hatékonyságának önmeg-

ítélésével, valamint az általuk legnehezebbnek ítélt pedagógiai problémák sajátosságai-
val. Feltételeztük, hogy a kettő között szignifikáns összefüggés tárható fel.

A folyamatban lévő kutatás kapcsán jelen előadásunkban a rendelkezésre álló dokumen-
tumok elemzése alapján a vizsgált pedagógusok szakmai nyelvi kultúráját mutatjuk be.
Bazil Bernstein terminológiáját követve határozottan állíthatjuk, hogy a vizsgált peda-
gógusok többsége - szakmai nyelvi kultúráját tekintve – „korlátozott nyelvi kóddal”
rendelkezik, amely nagyban korlátozhatja tevékenységének eredményességét, hatékony-
ságát, mérve azt akár Pareto mutatójával is.

TÉMAKÖR
Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás;
Tanulás, tudás

Cigányokról- másképpen

Elnök: NAHALKA ISTVÁN
Opponens: BÁNLAKY PÁL

A szimpózium összefoglalója:

A kutatás célja a cigány és a nem cigány kultúra hasonlóságainak és különbségeinek megismerése mellett olyan területek feltárása volt, amelyek segíthetnek egy multikulturális iskolai gyakorlat megalapozásában.

A kutatás témáinak, a kollektív emlékezetnek, a családi szocializációnak és a gyerekek kognitív fejlődésének a vizsgálata több településen szociológiai, antropológiai és pedagógia módszerekkel történt (résztevő megfigyelés, interjúk, feladatlapok stb).

Az eredmények azt sugallják, hogy bár:

- a cigány közösségekben a múlt-konstrukció eltérő módon is működik, mint a nem cigány közösségekben, vannak azzal egyező vonásai.
- A társadalmi változásokhoz való alkalmazkodás során a cigány családok nagy időeltolódásokkal ugyan, de a nem cigány családokhoz hasonló módon alakultak át.
- A gyerekek előzetes tudása, tanulási stílusa nem magyarázza az iskolában nyújtott gyengébb teljesítményt.

NAHALKA ISTVÁN

A roma gyerekek kognitív fejlődése

Témakörök: Roma gyerekek nevelése, kultúraazonos pedagógia, hátrányos helyzet, kognitív fejlődés

Az előadásban felvetett általános kérdés: van-e bármilyen sajátos abban, ahogyan a roma gyermekek kognitív fejlődése zajlik?

A kutatás során ezen általános kérdés vizsgálata egy szűkebb területen történt, 3. és 6. osztályos roma és nem roma tanulók részvételével, a természetről alkotott elképzeléseik összehasonlításával.

Az iskolai hátrányos helyzet kialakulásával kapcsolatban azt a modellt vettük alapul, amely szerint az iskola falain kívül csak a hátrányos helyzet objektív meghatározói alakulnak ki, de amelyek még nem szükségszerűen vezetnek hátrányos helyzethez. Annak manifestálásához az iskola egyoldalú kulturális preferenciái, a sokszor láthatatlan, finom megkülönböztetések szükségesek.

A tanulási potenciál, a tanulási lehetőségek tekintetében a kutatás háttereként az általános- és tudásterület-független képességek struktúraalkotó szerepével szemben azt a paradigmát alkalmaztuk, amely a világról alkotott, elméletekbe integrált gyermeki elkép-

zeléseket tartja a tanulási folyamatok döntő tényezőinek. Fontos metodológiai szempont, hogy olyan teljesítményeket, feladatmegoldásokat igyekeztünk vizsgálni, amelyekről feltételezzük, hogy az iskolai tanulás azokra kevésbé hat, vagyis a feladatok megoldásában mutatott eredményesség inkább a gyermekek adottságain, és otthoni környezetük hatásain múlik.

A kutatás alaphipotézise szerint a roma gyermekek természettel kapcsolatos elképzelései, tanulási folyamataikat meghatározó tudásrendszerei nem különböznek lényegesen a nem roma gyermekek hasonló tudásrendszereitől, az esetlegesen meglévő különbségek semmiképpen nem befolyásolják negatívan a tanulók iskolai tanulási folyamatait.

A kutatás feladatlapos kikérdezésen alapult, amelyben korábbi kutatások feladatait, illetve az azokban kapott adatokat is felhasználtuk. 173 harmadik osztályos (köztük 27 roma), valamint 531 hatodik osztályos (köztük 39 roma) tanuló feladatmegoldásait elemeztük. A feladatlapot nem tekintettük tesztnek (hiszen nem valamely képesség fejlettségének mérésére koncentráltunk).

A kutatás eredményei a hipotézist alátámasztották. Bár vannak kisebb különbségek a roma és nem roma tanulók teljesítményei, feladatmegoldásai között, ezek nem írhatók le a roma gyerekek általános hátrányaként, és alapvetően nem befolyásolják negatívan a tanulási folyamatokat. Megerősítést nyert, hogy a hátrányos helyzetet is manifesztáló okok inkább az iskolában keresendők, hogy a változáshoz szükség lenne egy interkulturális, emancipatorikus pedagógiai alapokra építő pedagógiai kultúrára.

LUKÁCS ISTVÁN

Cigány és nem cigány tanulók tanulási stratégiája

Témakörök: tanulási stratégia, tanulási stílus, cigány tanulók az iskolában

A kutatás célja a cigány és nem cigány tanulók kognitív sajátosságainak vizsgálata egy olyan tanulási stratégiai-modell segítségével, mely a stratégiákkal együtt, azok részeként értelmezi a tanulási stílust. A kutatás számára kialakított tanulási stratégia és tanulási stílus fogalom abból indul ki, hogy mindkettő ugyanazt a tanulási folyamatot írja le, de nem a jelenség két elkülöníthető aspektusát, ezek ugyanis nem csupán kiegészítik, át is alakítják egymást.

A kutatás az így kialakított elméleti alapokon tett kísérletet arra, hogy feltárja, vajon található-e olyan sajátos tanulási stratégiák illetve stílusok, amelyek inkább a cigány gyermekekre jellemzőek, vagy a tanulás legáltalánosabb megközelítésében ilyen különbségek nincsenek. Ha pedig a részminták között megállapíthatók különbségek, azok mennyiben magyarázhatók a cigány kulturális sajátosságokkal, és mennyiben indokolják más jellemzők (például a család társadalmi helyzete, a szülők iskolai végzettsége, foglalkozása, vagy a település jellege).

A vizsgálatot A kultúraazonos pedagógia felé című OTKA kutatás egyik helyszínén, Magyarócegen folytattuk, minden 6., 7. és 8. évfolyamra járó általános iskolás tanuló bevonásával. Annak érdekében azonban, hogy következtetéseinknél a település sajátosságait is kizárhassuk a tanulók tanulási stratégiáinak feltárásakor, más jellegű települé-

seken is felvettük az adatokat. Magyargéc mellett választottunk egy kisvárost, Budaörsöt és egy általános iskolát Budapest 7. kerületéből.

Következtetések: Vizsgálatainkban – bár találtunk különbségeket a cigány és nem cigány részminták között, ezek közül csak kevés bizonyult szignifikánsnak. Az eltérések többsége esetleges, a minták közti különbségek a véletlennel is magyarázhatók, nem általánosíthatók következtetések a két csoport tanulási stratégiáira. Ugyanezekből az adatokból, ha azokat településenkénti részmintákba rendezzük, már több esetben kapunk szignifikáns különbségeket. Eredményeink megerősítik más kutatások más részterületeken megfogalmazott következtetéseit: iskolarendszerünkben nagyok az egyes település-fajták és az egyes intézmények közti különbségek.

Adatainkat hasonló szociokulturális háttérrel rendelkező, ugyanazon a településen ugyanabba az iskolába járó cigány és nem cigány tanulók vizsgálatából nyertük. Bár a választott minta nem tekinthető reprezentatívnak, a cigány tanulóknak az iskolai jellegű tevékenységekben elért szignifikánsan magasabb teljesítményéből, és a szókincsnel elért (bár nem szignifikáns) magasabb átlagértékből arra következtethetünk, hogy veszélyes kritikátlanul átvenni azokat a megállapításokat, amelyek a cigány tanulók szókincsét és teljesítőképeségét eleve gyengébbnek tekintik, mint nem cigány társaikét.

BORECZKY ÁGNES

Kulturális hibridizáció a cigány családokban

Témakörök: családszerkezet, gyereknevelés, iskolához való viszony, narratívák cigány családokban

Az előadás két településen (Budapest, Zalakomár) 40 családban felvett többgenerációs interjúkra támaszkodik. Az interjúelemzések eredményeit a hazai családváltozások több évtizedes tendenciáival vetettük össze, így lehetőségünk nyílt annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy miben hasonlítanak, és miben különböznek egymástól a cigány és a nem cigány családok.

Az elméleti háttérrel egyfelől a modernitás-hibriditás, másfelől a szimbolikus család-elméletek, harmadsorban a családtörténeti szempontok képezték. Ezek együttes alkalmazásával a korábbinál differenciáltabb képet alkothattunk a cigány családok jelenlegi helyzetéről, és az elmúlt évtizedek változásairól is.

A kutatás eredményei szerint a vizsgált roma családok átalakulásának alapfolyamatai nagy időeltolódásokkal ugyan, de lényegében nem különböznek a nem roma családokban végbemenő változásoktól. Mivel azonban a változások egy sűrített időben zajlottak/zajlanak, egyidejűleg a régi közösségek felbomlásával, a csoportkultúrák védő erejének meggyengülésével, a nagytársadalomból érkező hatásoknak védtelenül kitett családok között nagyobbak lettek a különbségek, mint a nem cigány családok között, s ezeket a különbségeket aztán az ipari munkástársadalom növekedése és széthullása tovább erősítette. Ugyanazok a társadalmi változások másként alakították a budapesti és másként a zalai családokat, miáltal újabb különbségek jöttek létre. A sokféleség a családi élet minden szintjén megjelenik, amiért is a hibrid változatok száma végtelen. (A családok modernizációs folyamatok által érintett, de annak lehetőségeitől megfosztott egy

csoportha nem sorolható ezek közé a hibrid kultúrájú családok közé, életüket a tiszta kényszer alakítja.) Ez egyben azt is jelenti, hogy a változás- folytonosság képzeletbeli tengelyén minden család másutt helyezkedik el. A szimbolikus családi rendszer kiterjedésétől eltekintve a kutatásunkban résztvevő roma családok többségének belső viszonyai, értékei, nevelési szokásai, gyerekeivel kapcsolatos vágyai alapvetően nem mások, mint nem cigány szomszédaiké, de a fáziseltolódás miatt ezek nem mindig vannak szinkronban a mai viszonyokkal. Ezt az önmagában véve sem könnyű helyzetet az is nehezíti, hogy életüket egy olyan társadalmi környezetben kell élniük, amely nem akarja és nem tudja tudomásul venni, hogy nem „bennszülöttekkel” van dolga, vágyaikat pedig olyan intézményi viszonyok közt kell megvalósítaniuk, melyek diszkriminációval, a rosszul értelmezett beavatkozás politikájával és nem-tudással terhesek.

KÁROLYI JÚLIA

„... hanem az életnek...”

Témakörök: cigány családok, szocializáció

Az előadás egy észak-kelet magyarországi cigány közösségben végzett terepmunka eredményeit ismerteti, a megfigyelések elsősorban a családi és intézményi szocializáció kérdéseire összpontosítottak. Az előadás bemutatja, hogy a megfigyelt gyermeknevelési gyakorlatok milyen módon szolgálják a felnőtt életben való boldogulást, részint a közösségi értékrend átadásával, részint a gazdasági tevékenységekhez szükséges készségek gyakorlásával.

A közösség gazdasági tevékenységeinek alapvető jellegzetessége a rugalmasság, az új lehetőségek felismerése és kiaknázása, a nem gyümölcsöző kezdeményezésekkel való szakítás, a gyorsan változó körülményekhez való alkalmazkodás. A gyermekeket ennek megfelelően nem bátorítják arra, hogy kötött napirendhez igazodjanak és igyekezzenek tervszerűen előzetesen átgondolni teendőiket, miközben azt kommunikálják feljűk, hogy ne vegyék zokon, ha egy terv vagy ígéret nem valósul meg, de törekedjenek a váratlanul előadódó helyzetekből előnyt kovácsolni.

A nem cigányokkal való kommunikáció során a cigányok hasznosnak tekintik a határozott fellépést, a jó rábeszélőképességet. Ezt a példamutatáson túl olyan módon is tanítják a gyermekeknek, hogy a hétköznapi életben gyakori, egyezkedést követelő helyzetekben arra bátorítják őket, hogy érveléssel vagy alkudozással próbáljanak érvényt szerezni saját akaratuknak, akár azon az áron is, hogy a felnőttnek ebből hátránya, kellemetlensége származik.

A közösségen belül tapasztalható nagyfokú összetartás és kölcsönös segítségnyújtás működésmódjának elsajátításához tartozik az interperszonális viszonyrendszer dinamikájának megismerése. Ennek leghatékonyabb módja a közösségi életben való minél intenzívebb részvétel: a gyerekek kicsi kortól nemcsak megfigyelők, de a közösségi élet aktív részesei, alakítói is. Folyamatos a közösségen belüli kapcsolatrendszerre vonatkozó diskurzus csakúgy, mint a javak és információk áramlása az egyes háztartások között, de állandó a személyforgalom is, mind a mindennapos rövidebb látogatások, mind a hosszabb ott-tartózkodás, ideiglenes átköltözködés formájában. A mindezekben való

részvétel azt segíti elő, hogy egyes családtagoknak nincs elkülönített térrészük a lakáson belül, illetve nincs erőteljesebb kötődésük a lakáshoz vagy annak valamelyik, kifejezetten hozzájuk tartozó helyiségéhez. A fentiekből következik az is, hogy a közösség tagjának lenni időigényes folyamat, de konkrét választási helyzetekben a családdal eltölthető-eltöltendő idő általában elsőbbséget élvez az egyéb tevékenységekkel szemben, legyen szó akár a gyerekek iskolai teendőiről is.

TÉMAKÖR
Felsőoktatás, felnőttoktatás;
Tanulás, tudás

Munkahelyi tanulás -és képzés: perspektívák és megközelítési lehetőségek

Elnök: POLÓNYI ISTVÁN
Opponens: BENEDEK ANDRÁS

A szimpózium összefoglalója:

A munkahelyi tanulás- és képzés a neveléstudományok rendszerének dinamikusan fejlődő területe, amely az elmúlt két évtizedben mind felnőttképzési, mind szakképzési kutatásokat generáló jelenséggé lépett elő.

A szimpózium előadásaiban bemutatásra kerülő témák ennek a sajátos jelenségvilágnak a megértéséhez kívánnak hozzájárulni. A kutatások, bár módszereikben változatosságot (kérdőívek, interjúk, nemzetközi összehasonlítások és esettanulmányok) mutatnak, ugyanakkor az értelmezési keretükben koherens egységet alkotnak. Az előadások bizonyos eredményei érintik a téma diszciplináris újragondolásának a lehetőségét.

GYÖRGYI ZOLTÁN

Leszakadó rétegek a munkaerőpiacon, a képzésben, a munkahelyi képzésben

A kutatás célja: Az előadás egy 2002-ben lebonyolított, a felnőtt lakosság tanulási szokásait, a tanulás előtt álló akadályokat feltáró empirikus kutatás másodelemzéséből kiindulva foglalkozik az alacsonyan képzett lakosság tanulásával, s ezen belül a munkahelyi tanulással. A kutatás célja az volt, hogy bemutassa, a felnőttkori tanulásnak milyen munkaerő-piaci esélykiegyenlítő, vagy esélykülönbséget növelő szerepe van, s amennyiben az utóbbi bebizonyosodik, jelzéseket adjon ennek okáról.

A fenti kutatást kiindulópontnak tekintve, az előadó leszakadó rétegekre vonatkozó újabb kutatási eredményeinek felhasználásával mutatja be, hogy melyek azok a tényezők, amelyek az említett réteg tanulási pozícióját meghatározzák.

A kutatás módszerei: A 2002-es empirikus kutatás 4800 fős országos mintán történt. E kutatás másodelemzését részben statisztikai források elemzése, részben pedig az alacsony iskolázottságúak tanulási motivációit, illetve tanulási lehetőségeit feltáró kistérségi kutatások egészítik ki.

A kutatás eredményei: A kutatások azt jelzik, hogy a hiányos iskolai végzettségűek munkahelyi tanulása – ugyanúgy, ahogy a más formában történő tanulásuk -- nem jellemző. Ennek legfőbb oka, hogy már munkavállalásuk is akadályokba ütközik. A szakiskolai végzettségnél alacsonyabb végzettségűek legális formában történő munkavállalása esetleges, a legtöbb fejlett ország hasonló végzettségű munkavállalóihoz képest is kifejezetten rossz.

Munkavállalás esetén az előképzettségi feltételek hiánya nehezíti a réteg tanulási pozícióit, de a munkaadók figyelme is elsősorban a képzettebbek (s főként a legmagasabb képzettséggel rendelkező vezető pozíciójú szakemberek) továbbképzésére irányul. Civil

szervezeti kezdeményezések azt jelzik, hogy ezt a réteget csak speciális körülmények között, konkrét célok elérését kitűzve, s mindazon problémáik megoldásához segítséget nyújtva lehet tanulásra bírni, amely problémák hozzájárultak korábbi iskolai lemorzsolódásukhoz, hiányos iskolai végzettségükhöz. E feltételeket a munkaadóknak a munkanélküliség jelenlegi mértéke mellett nem érdeke biztosítani, s hiányzik az irányító, finanszírozó erő is, amely a munkaügyi, a szociális intézményrendszert összehangolt tanulástámogató szerepre készítené.

TÖZSÉR ZOLTÁN – MÁTÉ KRISZTINA

Az OKJ vizsgabizottsági elnökök tanulási folyamatainak vizsgálata

A kutatás célja: Előadásunkban az Országos Képzési Jegyzék vizsgabizottsági elnökeinek tanulási folyamatait kívánjuk bemutatni. Kutatásunk azzal a célkitűzéssel készült, hogy feltárja a vizsgabizottsági elnökök munkavégzéshez köthető tanulási tevékenységeinek formáit, módjait és mértékét.

Empirikus vizsgálatunkban többek között olyan kérdéseknek jártunk utána, hogy a vizsgabizottsági elnökök – a formális oktatásban és képzésben való részvételük mellett – milyen más módon, illetve formában (informális, non-formális vagy autonóm tanulás formájában) tanulnak, hogyan szerezték meg az elnöki feladat ellátásához szükséges jelenlegi tudásukat, vagy miként látják a vizsgabizottság elnökeinek felkészültségét biztosító támogatórendszert.

A kérdés aktualitását alátámasztja, hogy az Országos Képzési Jegyzékben 2006-ban jelentékeny mértékű változások következtek be, amelyek kihatottak, (kihatnak) a vizsgabizottsági elnökök felkészülésére illetve – közvetve – a tanulási folyamataira is. Kutatásunkban annak jártunk utána, hogy vajon a változások következtében milyen kihívásokkal kell a vizsgaelnököknek szembenéznie, és erre milyen válaszokat fogalmaznak meg, továbbá hogy mindez hogyan hat tanulási folyamataikra.

Kutatásunk az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés és szakképzés területén helyezhető el és alapvetően hiánypótló vállalkozásnak tekinthető, mivel olyan kérdésekre keresi a válaszokat, amelyekre mindeztáig viszonylag kis számú kutatás irányult.

A kutatás módszere: A kutatás során a vizsgabizottsági elnökökkel készítettünk strukturált interjúkat.

A kutatás eredményei: Vizsgálatunk során, - empirikus adatokkal alátámaszthatóan – előzetes feltételezésünket, – amely szerint a vizsgaelnökök tudásának mélyítésében, fejlesztésében a formális oktatás és képzés mellett az autonóm, az informális, valamint a nem-formális formáknak legalább akkora szerepe van - cáfoltuk. Kiderült, hogy a vizsgaelnökök számára a formális tanulási tevékenységek a meghatározóak és az informális, non-formális tanulásnak viszonylag kicsi a szerepe.

Az ismeretforrások és tanulási módszerek változása a munkahelyi tanulásban

A kutatás célja: A kutatás célja a munkahelyi tanulás folyamatainak vizsgálata. Jelen vizsgálatunk előzménye a 2002-ben a Nemzeti Szakképzési Intézet által „A vállalati képzési rendszerek alakulásának főbb tendenciái az ezredfordulón” címmel indított kutatás, amelyben egy esettanulmányban (A vállalati képzés szerepe és lehetőségei a kis- és közepes vállalkozások fejlesztésében) vizsgáltunk meg három olyan holland vállalkozást, amelyek termelésüknek bizonyos tevékenységeit Magyarországra telepítették. Az akkori elemzés az újonnan alapított cégekhez felvett munkavállalók tanulási folyamatait vizsgálta különös tekintettel a hollandiai betanítási folyamatokra, valamint ezek magyarországi alkalmazására. A 2009 tavaszán indított megismételt kutatás pedig azt elemzte, hogy mennyiben és hogyan változtak meg a termeléshez szükséges ismeretforrások és a tanulási módszerek az elmúlt évek során? Milyen szerepet kap, és miként változott a szervezeti kultúrában a kultúra meghatározható részének tekinthető tanulási kultúra? Milyen mértékben függ a vizsgált magyarországi vállalkozások növekedése az anyavállalat tudáskészletétől, ennek átvételétől? A magyarországi leányvállalatoknál alkalmazott és elvárt képzési és tanulási formák mennyire integrálódtak a vállalatok mindennapjainak életébe?

A kutatás eszközei: A módszertanban a vállalati interjúk jelentették a legfontosabb eszközt. Az interjúk egyrészt kiterjedtek a vezetésben résztvevőkre, másrészt a termelésben közvetlenül résztvevőkre is. Az interjúk elkészítése mellett a releváns vállalati dokumentumelemzéseket is elvégeztük.

A kutatás eredményei: A tanulási kultúra erősen függ a termelés sajátosságaitól, az ágazattól, szervezet nagyságától, a tulajdonviszonyoktól, de jelentős mértékben függ a vezetésről, ennek professzionalizmusától is. A vizsgált szervezetek tanulási tevékenységük eredményeként jelentős tudásvagyontartalomra tettek szert és ennek eredményeként jelentős mértékben függetlenedtek az anyavállalattól. Másfelől a tanulási tevékenységek eredményeként újabb, és a magasabb hozzáadott értékeket jelentő termelési tevékenységeket is Magyarországra hoztak a holland anyavállalatoktól.

BENKE MAGDOLNA

Néhány fontosabb tendencia a munkahelyi tanulásban – nemzetközi kitekintés alapján

A kutatás célja: A kutatás célul tűzte ki annak bemutatását, hogy milyen főbb tendenciák figyelhetők meg a munkahelyi képzés területén a nemzetközi szakirodalom alapján.

A kutatás módszere: A kutatás alkalmazott módszere szakirodalom-feldolgozás és néhány, a témában született összegző vizsgálat másodelemzése. A szakirodalom-feldolgozás értelemszerűen nem tekinthető teljesnek, de arra törekedtem, hogy a felnőttképzés és a munkahelyi tanulás tekintetében egymástól eltérő fontosabb rendszerek tapasztalatai megjelenjenek az értékelésben.

A kutatás eredményei: A téma nemzetközi vizsgálatát egyre szélesebb körben a különböző megközelítések ötvözése jellemzi. A szervezet-tudományi megközelítés, miszerint a munkahelyi tanulás és képzés a személyzetfejlesztés része, és a tanulás támogatása és a képzés olyan humánpolitikai tevékenység, amelyben közvetve megjelenik a szervezet stratégiája és minden olyan erőfeszítés, amely a munkaszervezet tartós és eredményes működését hivatott biztosítani, a munkahelyi tanulókkal foglalkozó kutatások egyik kiindulópontját jelentik. Ezek a kutatások a munkaszervezetek esetében döntő versenyelőnyt biztosító változási képesség tanulmányozására helyezik a hangsúlyt. A munkahelyi tanulás vizsgálata során a pedagógiai tudományok gyakran szintén a változást állítják a vizsgálat középpontjába, amennyiben a változó tudásra való felkészülés és felkészítés jelentik napjaikban a legfontosabb oktatási, képzési feladatot. Ez a kihívás új követelményeket támaszt mind a tanulók, a képzések résztvevői, mind a képzők, mind az alkalmazott módszerek tekintetében. Egyértelműen megfigyelhető, hogy a munkahelyi tanulásban és képzésben résztvevők egyéni aktivitásának jelentősége felértékelődik. Egyre nagyobb súlya van az egyéni felelősség vállalásának, ami egyfelől magában foglalja a meglévő személyes képességek és kompetenciák ismeretét, másfelől pedig azt is, hogy ezek birtokában illetve továbbfejlesztésük révén milyen módon tudnak az alkalmazottak egyre inkább megfelelni a változó követelményeknek. A munkahelyi tanulás sikerét nagymértékben befolyásolja, hogy a munkakörnyezet mennyire „támogató” vagy „megszorító”, „korlátozó”. Az alkalmazottak munkaszervezetben elfoglalt helye, valamint rejtett tudásuk hatással van munkakörnyezetükre és arra is, hogyan hatnak egymásra a munkaszervezettel. A munkaügyi kapcsolatok tudományok felől történő megközelítés szerint a munkahelyi tanulásban és képzésben indokolt lenne a szakszervezeti, illetve tágabban a munkavállalói érdekvédelmi szervezetek jelenléte, a munkáltatói és a pedagógiai szempontok kiegészítése céljából. Az alkalmazottaknak továbbra is egyenlőtlenek az esélyeik és lehetőségeik a munkahelyi tanulásban való részvételre munkahelyi szerepük alapján. Azt tapasztaljuk, hogy a fenti megközelítések kisebb vagy nagyobb súllyal a legtöbb szakirodalomban előfordulnak és megerősítik a vázolt tendenciákat.

POLÓNYI ISTVÁN

Felnőttképzés, vállalati képzés

A kutatás célja: A hazai felnőttképzés és vállalati képzések oktatás-gazdaságtani jellemzőinek, sajátosságainak elemzése.

A kutatás módszerei: A kutatás hazai és nemzetközi statisztikai adatokra, valamint egy 2004-ben zárult OTKA-kutatás („A felnőttképzési rendszer érdekeltségi rendszere”) empiriájának másodlagos elemzésére épül. Ezen túlmenően, egyszerű modellek és becslések segítségével vizsgálja a felnőttképzés és vállalati képzés néhány oktatásgazdasági jellemzőjét.

A kutatás eredményei: Az előadás bemutatja a hazai felnőttképzés és vállalati képzés részvételi jellemzőinek helyzetét, tendenciáit, nemzetközi összehasonlításra is kitékintést nyújtva. Elemzi az élethosszig tartó tanulás, a felnőttképzés, és a vállalati képzés kapcsán megjelent hazai adatok ellentmondásait, az ellentmondások okait. Az előadás áttekinti a felnőttképzés és vállalati képzés meghatározó szereplőinek (az egyén, a vállala-

lat és az állam) motivációinak, érdekelttségének alakulását. A 2003-as vizsgálatok igen magas egyéni megtérülési rátákat mutattak ki a felnőttképzésre (egészen pontosan az iskolarendszerű felnőttképzésre). Az előadás a 2008-as adatokra építve új számítások és becslések alapján újra megvizsgálja a hazai oktatás és (iskolarendszerű) felnőttképzés egyéni és társadalmi megtérülési rátáinak alakulását, összevetve azokat a 2003-as értékekkel, s elemezve a változások összetevőit és okait. Ugyancsak megismétli a felnőttképzés és a vállalati képzés ráfordításainak, a teherviselés megoszlásának 2003-as vizsgálatát. Az előadás kitér arra, hogy történt-e elmozdulás a felnőttképzés finanszírozásának hazai gyakorlatában, elemezve azt is hogy a vállalati képzés ösztönzési rendszere hogyan fejlődött. Bemutat néhány vizsgálatot, amelyek alapján a vállalatok képzési politikájának alakulására lehet következtetni. Bemutatja a képzési politika jellemző különbségeit a vállalat mérete és a tulajdonviszony szerint, amelynek lényege, hogy az egyik póluson az állami nagyvállalatok viszonylag széleskörű, de nem igazán racionálisan tervezett, s hatékonyságában nem ellenőrzött képzési, képzéstámogatási rendszerével szemben a másik póluson a multinacionális vállalatok igen racionálisan (az előbbihez képest „szűkmarkúan”) tervezett, s szigorúan ellenőrzött hatékonyságú képzéspolitikája áll. Egy harmadik pólus a kis és középvállalatok, amely szervezetek sokszínű világában a képzéspolitikai is sokszínű, de nagyjából ad hoc jellegű, s hatékonyságában itt sem igazán ellenőrzött.

TÉMAKÖR
Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés;
Kognitív fejlődés és fejlesztés

A technológia-alapú tesztelés elterjesztésének feltételei:
nemzetközi programok és hazai kutatások

Elnök: R. TÓTH KRISZTINA
Opponens: GOLNHOFER ERZSÉBET

A szimpózium összefoglalója:

Az IKT adta lehetőségek oktatásba történő integrálásában a technológia alapú mérés-értékelés jelentős részt képvisel. Európa néhány országában már megtörtént a számítógépes tesztelés bizonyos formáinak adaptálása. A papír-alapú tesztelésről a számítógépalapú tesztelésre történő átállás azonban csak fokozatosan történhet, legelső lépésben feltérképezve a közvetítő eszköz tesztelés során betöltött szerepét. A szimpózium bevezető előadása két, a technológia alapú mérés-értékelés bevezetésére fókuszáló nemzetközi programot ismertet. Ezt követően bemutatjuk egy empirikus vizsgálat eredményeit, amelyet az új lehetőségek fokozatos alkalmazása jegyében 2009 tavaszán három területen (matematika, olvasás és problémamegoldás) és két évfolyamon (2. és 6. évfolyam) párhuzamos papír- és számítógépalapú tesztek segítségével végeztünk. A területenként változó mintakialakítás, kontextus és itemtípusok lehetőséget adnak a médium teljesítményt befolyásoló hatásának pontosabb leírására.

CSAPÓ BENŐ

Nemzetközi kutatási-fejlesztési programok
a technológiai alapú értékelés elősegítésére

Az új információs-kommunikációs technológiák rendkívül előnyös feltételeket kínálnak a pedagógiai mérések számára, ugyanakkor a számítógépes tesztelés általános elterjesztéséhez még számos problémát kell megoldani, és különböző technikai, illetve személyi feltételeket kell megteremteni. E problémák megoldására széles körű kutatási-fejlesztési programok indultak el. Az előadás két jelentős nemzetközi projektet mutat be, ezeken keresztül illusztrálja a technológiai alapú tesztelés terén végzett kutatásokat, a lehetőségeket, a korlátokat és a távolabbi perspektívákat is.

Az OECD PISA felméréseiben 2006-ban jelent meg a technológia alkalmazása a „Természettudományi tudás számítógépes felmérése” (Computer-Based Assessment of Science, CBAS) nemzetközi opció meghirdetésével. A 2009-es mérési ciklusban az „Elektronikus szövegek olvasása” (Electronic Reading Assessment, ERA) volt nemzetközi opció. Míg az első alkalommal csak három, 2009-ben már több mint 20 ország vállalta az elektronikus tesztelésben való részvételt. A tervek szerint 2012-ben az „Általános problémamegoldás” (General Problem Solving) számítógépes felmérésére kerül sor. A megvalósítási lehetőségek között felmerült a dinamikus problémamegoldás, melynek során a tesztelt tanulóknak a számítógéppel való interakció révén egy véges

állapotú automata viselkedési szabályait kell felismernie, majd az így megszerzett tudást felhasználva kell különböző feladatokat megoldania.

A 2009 elején indult „A 21. századi készségek mérése és tanítása” (Assessment and Teaching of 21st Century Skills) projekt keretében négy munkacsoportban folyik a munka. A program tematikája kiterjed a modern társadalmakban meghatározó jelentőségű készségek azonosítására, operacionalizálására, mérhető formában való leírására, az új mérési eljárások alkalmazását támogató osztálytermi környezettel kapcsolatos vizsgálatokra, új mérésmetodikai, pszichometriai modellek kidolgozására, a felhasználható technológiai megoldások széles spektrumának feltárására, és az új értékelési kultúra elterjesztéséhez szükséges oktatáspolitikai feltételek elemzésére. A 2009 októberéig elkészült négy átfogó tanulmány (White Paper) áttekinti a technológia alapú tesztelés jelenlegi helyzetét és megfogalmazza a továbblépéshez szükséges tennivalókat. A munkacsoportok több tucat olyan területet azonosítottak, amelyeken további kutatásokra van szükség, egyrészt azért, hogy a jelenlegi papír alapú értékelést felválthassa a technológiai alapú mérés, másrészt azért, hogy sor kerülhessen az új technológiákban rejlő további lehetőségek kiaknázására. Az egyik legfontosabb kutatási feladat azonban az új mérési technológiák validitásának elemzése.

A különböző nemzetközi kutatási-fejlesztési programok egyik fő tanulsága, hogy nem lehet a pedagógiai értékelés sokféle formájának egyaránt megfelelő egyetlen technológiát kialakítani. Más megoldásokat kíván a nagymintás, monitor jellegű szummatív értékelés, és másokat a tanulást közvetlenül segítő formatív értékelés.

MOLNÁR GYÖNGYVÉR

Papír- és számítógép-alapú tesztelés összehasonlító vizsgálata problémamegoldó környezetben

Az utóbbi néhány évben számos mérés-értékeléssel foglalkozó nemzetközi szervezet és intézet (pl.: IQB, CITO, ETS, NCES, OECD) egyik fő kutatási területévé vált (l. Intel, Microsoft és Cisco Education Taskforce, 2008) a technológia alapú mérés-értékelés bevezetése, oktatási folyamatba történő integrálása. A lehetőségek minél szélesebb körben történő kihasználása, a papír-alapú tesztelésről való áttérés azonban csak fokozatosan lehetséges. A jelen kutatás e folyamatba illeszthető, célja a mérés-értékelés médiumának befolyásoló hatását diagnosztizálni különböző változók mentén, problémamegoldó környezetben.

Az adatfelvételt 2009 tavaszán 6. évfolyamos diákok részvételével ($n = 598$) végeztük. A minta egyik része papír (PP), másik része számítógép (CB) alapon oldotta meg a 28 ítemes problémamegoldó feladatlapot. Az online adatfelvétel a TAO program segítségével történt. A kontextus és az alkalmazott itemtípusok következtében a PP és a CB feladatlap nem volt teljesen azonos, egyes problémák megoldása során más-más típusú ítemet alkalmaztunk a két média esetében. A feladatlap megoldására mindkét esetben egy tanítási óra állt a diákok rendelkezésére.

A feladatlap reliabilitásmutatója különbözött egymástól a két környezetben (Cronbach- α _PP = 0,78; Cronbach- α _CB = 0,58), csakúgy, mint a diákok átlagos teljesítménye (\bar{x} _PP = 24%, sd _PP = 15%; \bar{x} _CB = 34%, sd _CB = 14%, $p < 0,001$). A diákok azonos

szórás mellett átlagosan magasabb teljesítményt mutattak számítógépes környezetben, mint papíron. A fiúk papír alapon szignifikánsan ($p < 0,05$) magasabb teljesítményt értek el, míg ez az előny számítógépes formában nem volt kimutatható.

A teljesítménybeli különbségek egyik oka az alkalmazott itemtípusok és a kontextus, a problémák megoldását segítő információk mennyiségének eltérésében keresendő. Ez annak következménye, hogy bár az egyes itemek esetén ugyanannyi információt kaptak a diákok mindkét környezetben, de a PP teszten az egy oldalra kerülő összes megoldandó problémához tartozó információ közül kellett válogatni a diákoknak, míg számítógépes környezetben egyszerre kevesebb zavaró információt lehetett megjeleníteni a képernyő mérete következtében. A számítógépes környezetben másképpen viselkedő itemek a PP feladatlapon általában nyílt kérdésként szerepeltek, amelyek számítógépes analóg párja feleletválasztós item volt. Minél közelebb volt az adott probléma számítógépes megjelenítési formája a PP változathoz, annál kevésbé volt befolyásoló a közvetítő eszköz hatása.

A jelen és hasonló nemzetközi kutatások eredményei is valószínűsítik, hogy az áttérés folyamán még jó ideig párhuzamosan fog zajlani a PP és CB-alapon történő adatfelvétel. Míg szükséges a korábbi eredményekkel történő összehasonlítás, addig a mérés hasonló típusú tervezése, a papír alapú teszteléstől való fokozatos eltávolodás fényében nélkülözhetetlen.

HÓDI ÁGNES – R. TÓTH KRISZTINA

Olvasási képesség mérése számítógépes környezetben

Napjainkban a nyomtatott szövegek mellett, az elektronikus médiumokon megjelenő szövegek olvasása, megértése, felhasználása és az ezekre való reflektálás elengedhetetlen kellekei a tudás-társadalmában történő hatékony részvételnek (Alderson, 2000). Ennek következtében elindultak azok a nemzetközi programok (pl.: PISA ERA), amelyek elektronikus környezetben vizsgálják a tanulók olvasás-szövegértési képességét. A Net Generáció olvasási szokásainak megváltozása, valamint a nemzetközi keresztmetszeti nagymintás olvasás-szövegértés vizsgálatok eredményei ösztönöztek bennünket arra, hogy egy olyan kutatást indítsunk, amelynek célja a tanulók hagyományos, papír-ceruza formátumú (PP) és számítógépes (CB) olvasásteszt elért eredményeinek összehasonlító vizsgálata, tendenciák meghatározása. A kutatás keretében az elektronikus olvasást úgy definiáltuk, mint a nyomtatott médiumon történő olvasás számítógéppel közvetített változatát.

A felmérésben 6. évfolyamos tanulók ($n=449$) vettek részt. Minden diák megoldott egy papír-alapú és egy adott szövegparaméterek szerint hozzá hasonló elektronikus olvasás-szövegértés tesztet. A folyamatos és nem folyamatos típusú szövegeket tartalmazó 36 itemes olvasásteszt két, formailag elkülönült résztesztet tartalmaz. A teszt megoldására 35 perc állt a tanulók rendelkezésére. Az adatfelvétel 2009. május-júniusában a TAO platformon keresztül valósult meg.

A diákok papír-ceruza és számítógépen mért átlagos teljesítménye között szignifikáns összefüggés ($r = 0,44$, $p < 0,01$) van. A tanulók papír-alapon átlagosan jobb eredményt értek el ($x_{PP} = 74,91\%$, $sd = 12,97\%$), mint számítógépes formátumban ($x_{CB} =$

69,22%, $sd = 12,72\%$). Az összefüggések szorossága mindkét részteszt esetén ($p < 0,01$) szignifikánsnak bizonyult, ugyanakkor a részteszt szintű elemzések jelentős különbséget ($p < 0,01$) igazoltak a két tesztváltozat között. E különbség az egyes feladatok médiafüggő viselkedésével magyarázható. A nem folyamatos szövegeken elért eredmények ($x_{CB} = 72,87\%$, $sd = 13,57\%$; $x_{PP} = 77,77\%$, $sd = 13,73\%$) alapján megállapítható, hogy a térképek összevetése, a táblázat- és diagramértelmezési feladatok megoldása nehezebb volt a diákok számára online környezetben. Ez a megállapítás az itemek médiafüggő viselkedésével, azok nehézségi indexének növekedésével is alátámasztható. Az elbeszélést tartalmazó folyamatos szöveg a felvett adatok alapján szignifikánsan könnyebbnek ($t = 6,52$, $p < 0,01$) bizonyult papír-alapon, mint számítógépes környezetben. Ez a különbség a szövegek olvashatóságát befolyásoló IKT és nyelvészeti faktorok nagy száma miatt további vizsgálatokat igényel.

A pilot-mérés eredményei kiindulási alapként szolgálnak a tanulók digitális olvasási képességeinek további méréséhez, továbbá támpontként szolgálhatnak a további elektronikus médiumon történő tesztfejlesztéshez.

R. TÓTH KRISZTINA

Számítógépes és papír-ceruza tesztek eredményeinek összehasonlító vizsgálata háttérváltozók alapján

A számítógép mérés-értékelés folyamatába történő integrálása egyrészt új módszerek alkalmazását, másrészt számos tradicionális módszer hatékonyabb használatát teszi lehetővé. A hagyományos papír-ceruza (PP) tesztelésről számítógép alapú (CB) tesztelésre való áttérés azonban csak fokozatosan történhet. Ugyanazon teszt papír, illetve számítógép alapú változata eltérő eredményhez vezethet (Johnson és Green, 2006), melyet médiahatásnak nevez a szakirodalom.

A jelen kutatás célja az adatfelvétel közvetítő eszközének, a tanulók médiafüggő viselkedésének feltárása különböző háttérváltozók (pl.: nem, számítógépes attitűd, informatikai jártasság, számítógép-használati szokások) fényében.

A mérésben 6. évfolyamos tanulók ($n = 449$) vettek részt, a minta 49,6%-át fiúk alkották. A tanulói teljesítmények elemzéséhez a Hódi és R. Tóth (2009) által bemutatott 36 ítemes olvasás-szövegértés tesztet használtuk fel. A PP és CB teszteredmények különbségének magyarázatára egy háttérkérdőívet készítettünk, mely segítségével a tanulók olvasáshoz fűződő attitűdjét, számítógépes jártasságát, számítógépes attitűdjét, tapasztalatait, és számítógép-használati szokásait térképeztük fel. Az adatfelvételt 2009 tavaszán a TAO szoftver segítségével végeztük.

A fiúk ($x_{CB} = 69,3\%$, $sd = 13,0\%$; $x_{PP} = 74,8\%$, $sd = 12,9\%$) és a lányok ($x_{CB} = 70,1\%$, $sd = 12,0\%$, $x_{PP} = 76,5\%$, $sd = 11,8\%$) átlagos teljesítménye között nincs szignifikáns különbség sem papír-ceruza, sem számítógépes környezetben. Ugyanakkor mind a fiúk ($t = 5,11$, $p < 0,01$), mind a lányok ($t = 7,04$, $p < 0,01$) médiafüggő viselkedését támasztja alá, hogy teljesítményük szignifikánsan különbözött egymástól papír, illetve számítógép alapon.

A háttérkérdőívre adott válaszok alapján megállapítható, hogy nincs szignifikáns összefüggés a számítógép-, Internet-használat gyakorisága, a számítógépes tapasztalat és a

papír-ceruza, valamint számítógépen elért teszteredmények különbsége között. Ennek magyarázata lehet, hogy az olvasásteszt kizárólag zárt típusú feladatokat tartalmazott, melyek megoldása során nincs szükség informatikai előképzettségre. A számítógépes attitűd sem gyakorolt hatást a teszteredményekre. A .log fájlok további információval szolgálnak a tesztkitöltés körülményeiről (pl.: a tanuló hányszor javított a válaszában, hányszor lépett vissza egy kérdésre), amelyek segítségével többek között megállapíthatjuk, mennyire volt bizonytalan a tanuló a teszt kitöltése során. Ennek vizsgálata tradicionális tesztelés alkalmával nem lenne lehetséges.

Az eredményeket összegezve megállapíthatjuk, hogy a vizsgált háttérváltozók önmagukban nem befolyásolták az olvasás teszten elért teljesítményeket. További vizsgálatot igényel azon változók feltérképezése, amelyek a gyengébb eredményeket okozzák számítógépes környezetben. Ugyanakkor az elektronikus tesztelés új lehetőségeket teremt a tanulók kognitív folyamatainak, olvasási stratégiáinak elemzésére.

TÉMAKÖR
Pedagógusképzés, pedagógus pálya;
Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az OECD nemzetközi tanárkutatás első eredményei

Elnök: SÁGI MATILD
Opponens: LANNERT JUDIT

A Szimpózium összefoglalója:

Az OECD által szervezett tanárvizsgálat, a TALIS az első olyan, kormányok által kezdeményezett nemzetközi empirikus kutatás, amelyik a tanárokat kérdezi meg a tanítás és a tanulás körülményeiről, munkájukról és az iskolához, mint munkahelyhez való viszonyukról. A felmérésben 23 ország, közöttük Magyarország is részt vett. Az adatfelvételt 2008 tavaszán került sor, az OECD 2009. júniusában tette közzé az első eredményeket, s ezzel egy időben kerül nyilvánosságra a magyar eredmények összefoglalója is.

A szimpóziumban a magyar kutatócsoport tagjai tárják szakmai nyilvánosság elé a nemzetközi vizsgálat hazai szempontból leginkább fontos eredményeit, a következő témakörökre fókuszálva:

- A pedagógiai munka értékelésének jellemzői;
- A tanárok továbbképzésének, szakmai fejlődésének jellemzői;
- A tanároknak az iskolával mint munkahellyel, illetve a tanítással kapcsolatos attitűdjei, nézetei;
- Az iskolavezetés jellemző sajátosságai;
- A pályakezdő pedagógusok helyzete.

SÁGI MATILD

A tanári munka értékelésének gyakorlata

Az előadás az OECD nemzetközi tanárvizsgálat, a TALIS adatait felhasználva hasonlítja össze a 23 résztvevő országban a pedagógusok munkájának értékelési gyakorlatát, az ezekről való visszajelzések rendszerét. Az elemzés során a tanári munka értékelésének tekintettük, ha a pedagógus munkájáról véleményt mond az iskola igazgatója vagy valamelyik kollégája, a kollégák speciális csoportja, illetve valamilyen külső értékelő, tanácsadó. Ez lehet formális, hivatalos aktus, de a tanári munka értékelésének tekintettük a kevésbé formális, kevésbé hivatalos visszajelzéseket, megbeszéléseket is, például ha a pedagógusok egyszerűen csak megbeszélnek az egymás munkájáról alkotott véleményeiket, javaslataikat.

Ugyan nemzetközi szinten a pedagógusok elsöprő többségének a munkáját legalább néha-néha értékeli valaki, s Magyarországon még ennél is kedvezőbb a helyzet, a kép nem egyértelműen pozitív. Az adatok szerint az iskolák a pedagógusok munkájának értékelése szempontjából magukra vannak hagyva. Összességében, a TALIS országokban a pedagógusok harmadának a munkáját nem értékelték az elmúlt időszakban külső szakértő, Magyarországon pedig a tanárok felének a munkájáról nem mondott véle-

ményt külső szakértő (például felügyelő, szaktanácsadó). A tanári munka értékelése során az elsődleges szempont, hogy a „szakma (jó értelemben vett) szabályai” szerint tevékenykedjenek a pedagógusok, s a tevékenység kimenete, outputja kisebb jelentőségű. A multikulturális környezetben való oktatás mind hazai, mind nemzetközi szinten ugyancsak elhanyagolt szempontja a tanári munka értékelésének. A legtöbb országban (beleértve Magyarországot is) csak elvétve van akár anyagi, akár nem anyagi jellegű kimenete a pedagógus munka értékelésének, az ezzel kapcsolatos visszajelzéseknek. A pedagógusok munkájának értékelése önmagában is pozitívan befolyásolja a későbbi szakmai munkájukat, de ez a befolyásoló hatás lényegesen valószínűbb akkor, ha a munka értékelése, az erről való visszajelzés nem egyszerű értékítélet a tanári munkáról, hanem a konkrét helyzetre és személyre szabott, konstruktív javaslatokat, tanácsokat is tartalmaz a tanár további szakmai fejlődésének irányára, módjára, lehetőségeire vonatkozóan.

A pedagógusok pozitívan viszonyulnak pedagógiai munkájuk értékeléséhez, igénylik a munkájukkal kapcsolatos visszajelzéseket. Ebben nincsenek lényeges nemzetközi különbségek, Magyarországi is a „fősodorhoz” tartozik.

IMRE ANNA

Iskolák, iskolavezetők, tanári attitűdök és gyakorlat

Az előadás az OECD nemzetközi tanárvizsgálat, a TALIS adatainak segítségével a hazai általános iskolák, iskolavezetés néhány sajátosságát igyekszik bemutatni nemzetközi környezetben, az OECD jelentés megközelítésének figyelembe vételével, de a hazai adatokra és a hazai szempontokból leginkább releváns kérdésekre összpontosítva. Az előadás elsősorban az intézményi szinten ill. az iskolavezetés jellemzőiben megragadható fontosabb tényezők közül azok elemzésére igyekszik összpontosítani, amelyek az eredményes tanulás legfontosabb feltételeinek biztosítására, tanulást segítő, motiváló tanulási környezet alakítására, a tanári munka és elégedettség alakulására a leginkább hatni tudnak. Az elemzésen belül elsősorban a TALIS jelentés által is kiemelten kezelt tanulásirányító vezetéssel összefüggésbe hozható indikátorokra igyekszünk összpontosítani, illetve a nemzetközi és a hazai kontextusban ezzel összefüggő releváns kérdésekre. Az előadás első része az iskolai szintű tényezőket járja körül a TALIS adatok segítségével, (ezen belül az iskola kontextuális adottságait, az iskolai légkör és kultúra jellemzőit, a vezetők demográfiai jellemzőit, az irányítási stílus típusait). Az előadás második része az osztálytermi és tanári szintű tényezők közül tárgyal néhányat, amelyek összefüggésbe hozhatóak a tanulásirányító vezetéssel vagy az eredményes tanulással önmagában is (például tanári attitűdök és oktatási gyakorlat, ezek közt elsősorban a konstruktivista beállítódás és a tanulóorientált tanítási gyakorlat), az osztálytermi szintű tanulási környezet (pl. kedvező osztálytermi légkör). Az elemzés harmadik része a két szint közötti kapcsolatokat és a kiemelten kezelt vezetői típussal összefüggésbe hozható kérdéseket veti fel és vizsgálja a rendelkezésre álló adatok segítségével. Az elemzés során a vizsgált területeken az egyes indikátorokat néhány releváns intézményi vagy kontextuális dimenzióban tovább bontottuk, s ezeket is összevetettük a TALIS országok adataival hasonló bontásban.

A magyar tanárok oktatási gyakorlatának életkor szerinti különbségei nemzetközi összehasonlításban

A tanulmány a magyar tanárok oktatási gyakorlatát és tanításra vonatkozó felfogását, ill. ennek az életkorral való összefüggését vizsgálja nemzetközi összehasonlításban. A legfontosabb eredmények három pontban foglalhatók össze. Először, a magyar tanárok munkájára összességében jellemzőbbek a rendszerező tanórai tevékenységek, és kevésbé jellemzőek a diák-orientált, ill. különleges tevékenységek. Másodsor, Magyarországon nemzetközi összehasonlításban kiugróak az életkori csoportok közötti különbségek az oktatási gyakorlat mutatóit tekintve. A fiatalabb tanárok esetében inkább túlsúlyban van a rendszerező gyakorlat a diák-orientált tevékenységekkel szemben, mint az idősebb tanárok esetében. Az összefüggés akkor is igaz, ha az elemzés során kiszűrjük a tanár nemével, iskolai végzettségével, a tanított tantárgyak jellegével, ill. az osztály összetételével és méretével összefüggő különbségeket. Ez azért is figyelemre méltó, mert a többi országban vagy nincs összefüggés az oktatási gyakorlat és az életkor között, vagy az – Nyugat-Európában jellemzően – éppen ellentétes irányú; azaz az idősebb tanárok alkalmazzák inkább a rendszerező tevékenységeket. A közép-kelet-európai országokra valamelyest általában is jellemzőek a magyarországihoz hasonló életkori különbségek, de az eredmények egyik esetben sem robusztusak. Mindez azt is jelenti, hogy nemzetközi összehasonlításban a fiatalabb tanárokat tekintve Magyarország azok közé az országok közé tartozik, ahol a rendszerező gyakorlat dominálja a diák-orientált tevékenységeket, míg az idősebb tanárok esetében a magyar érték nem tér el számottevően az országok többségétől. Harmadszor, hasonló eredményekre jutunk az életkori különbségeket tekintve ha az oktatási gyakorlat két szélsőséges elemét; a minden órán alkalmazott frontális előadást és a diákok képességei szerint differenciált oktatás teljes hiányát tekintjük. Magyarországon a fiatalabb tanárok, e két mutató alapján lényegesen nagyobb arányban támaszkodnak a hagyományos módszerekre a korszerűbb pedagógiai eszközök helyett, mint az idősebbek és az életkori különbségek nemzetközi összehasonlításban itt is kiugróak. A magyarországi eredmények értelmezése szempontjából különösen fontos, hogy ezek az életkori különbségek az európai országokban nem tipikusak; nemzetközi összehasonlításban kiugróak. Ez azt jelenti, hogy nem valamilyen általános, az életkorral vagy a gyakorlat során felhalmozódó tapasztalatok mennyiségével összefüggő hatást látunk, amely mindig jelen van a fiatalabb és idősebb generációk között, hiszen ez aligha csak egyetlen országban jelentkezne. Sokkal valószínűbbnek tűnik, hogy egy egyszeri, az elmúlt egy-két évtizedben Magyarországon végbement kedvezőtlen folyamat hatásáról van szó. Ebben vélhetően alapvető szerepet játszik a negatív önszelekció felerősödése a tanárok kiválasztódásában, de azt sem zárhatjuk ki, hogy részben a tanárképzésben bekövetkezett változások állnak a háttérben.

A pályakezdő pedagógusok beillesztése az iskolai munkába

Az előadás a TALIS adatfelvétel adatait felhasználva a magyar pályakezdő pedagógusok iskolai beillesztési gyakorlatát hasonlítja össze a TALIS adatfelvételben szereplő országok gyakorlatával. Pályakezdő pedagógusoként azokat definiáltuk, akiknek 4 évnél rövidebb a gyakorlati idejük. A pályakezdők ilyen definíciója számos korábbi empirikus vizsgálat tapasztalaira épül, melyek azt mutatták, hogy az első három év a tanári pályán kevésbé hatékony tanári munkát eredményez, hogy azok a pedagógusok is, akik későbbi életpályájuk során sikeres tanárok lesznek ebben az időszakban még kevesebb eredményt tudtak elérni a tanulók teljesítményének növelésében.

Az összehasonlításból kitűnik, hogy a magyar pályakezdő pedagógusok pályájuk elején stabil állásba kerülnek, az első évekbeli szelekcióra így kevesebb lehetőség adódik az iskolák számára. Az iskolák rendszeres értékeléssel, mentorálással igyekeznek a pedagógusokat beilleszteni az iskolai munkába. Ebben a munkában kevésbé kapnak külső segítséget, vagy kontrollt mint a TALIS országok átlagában. Kevésbé van külső értékelés, kevesebb a külső segítség a mentorálásban. A pedagógiai munkát fejlesztő tevékenységek is elsősorban az iskolai keretek között maradnak – legfeljebb néhány más iskola megfigyelési célú látogatása fér bele a gyakorlatba, de kevésbé járnak konferenciákra, kurzusokra és alig, a TALIS országok átlagánál jóval kisebb arányban vesznek részt kutatói munkában. A pedagógusok – a pályakezdő pedagógusok különösen – nem érzik szükségesnek, hogy továbbképzéssel javítsák munkájukat. Egyedül a tanulási és magatartási zavarok kezelésére és a speciális tanulási igényű tanulók oktatára felkészítő kurzusokat látják a TALIS országok átlagánál nagyobb arányban szükségesnek. Az egyéb képzések megítélése arra utal, hogy a pedagógusképző intézmények kevésbé készítik fel a pedagógusokat a többféle családi környezetből érkező tanulók tanítására, valamint arra, hogy a magatartási problémák okait és kezelésük módját értelmezzék és ebben – úgy tűnik – idősebb kollégáik is kevésbé vannak segítségükre.

TÉMAKÖR
Oktatáspolitikai, EU oktatásügy;
Neveléstörténet, reformpedagógia

Rendszerváltás és oktatáspolitikai

Elnök: SÁSKA GÉZA
Opponens: NÉMETH ANDRÁS

A szimpózium összefoglalója:

A nyolcvanas évek második feléhez képest Magyarországon államtudományi értelemben (ennek megfelelően oktatásügyében is) rendszerváltás történt: több párt rendszeren alapuló képviseleti demokrácia jött létre kapitalista gazdasági berendezkedéssel. Szociológiai értelemben is rendszerváltozás zajlott le, egyfelől a folyamatos átmenet következtében a régi és új oktatás-politikai- szakmai kánon együtt szólalt meg. A szimpózium előadásában megvitatásra kerül, hogy a köz-, a felső és a szakoktatás területén a régi szocialista és az új kapitalista berendezkedés ötvöződése harmadik utas fejlődési irányt jelent-e, vagy pedig a két egymást kizáró rendszer közötti hosszú átmenetet éltük át.

SÁSKA GÉZA

A rendszerváltás két lépésben

A magyar állam irányítása, benne az oktatásé, a nyolcvanas években fordulatot vett. Alapvetően a lengyel Szolidaritás mozgalom hatására az állam és párt vezetése a szovjet típusú központosított rendszerről áttért a jugoszláv típusú öngazgatáson alapuló irányítási módra. Mindkét berendezkedés közös vonása a piacellenesség, az állami tulajdon meghatározó volta, az antikapitalista attitűd, a közösségi eszme hirdetése, valamint a köz-, a párt- és a belügyi irányítás egybekapcsolódása.

Az öngazgatásra történő áttérés hozta létre a választott munkástanácsokat, amelyek igazgatót választottak és szavaztak a termelési és pénzügyi tervről. Ugyanez képződött le az oktatásban is az 1985-ös törvényben: a tantestületek kaptak ugyanolyan jogokat, mint a munkástanácsok, az iskolai szintű pedagógiai programok megválasztásától az igazgatók megválasztásáig.

A rendszerváltás után csak a közszolgálatban maradt meg a szakmai öngazgatáson alapuló szocialista modell, amelynek szellemében jött létre az önkormányzati rendszer. A létrejött magántulajdonon alapuló versenyelvű piaccgazdaság logikája ezzel ellentétes. A rendszerváltás utáni oktatásnak húsz évét e sem nem kapitalista, sem nem szocialista, azaz harmadik utas berendezkedés alapján értelmezi az előadás: nőtt a közszolgáltatás terjedelme, csökkent a hatékonysága, és szinte mindenben növekedett a különbség.

KOZMA TAMÁS
Kié a rendszerváltás?

Cél: Ez a tanulmány a kelet-európai rendszerváltozások néhány – eddig elhallgatott, illetve kellően nem kimunkált - jellegzetességét mutatja be az illető országok oktatásügyében.

Módszer: Ezeket a szokatlan és újszerű vonásokat kisebbségi felsőoktatási intézmények alapítástörténeteinek elemzése nyomán mutatjuk be. 32 esettanulmányt készítettünk 2001-2009 között olyan kisebbségi felsőoktatási intézményekről, amelyeket nem “felülről” szerveztek meg, hanem civil kezdeményezésre alakultak. Az esettanulmányokat az irodalmi művek mintájára elemeztük és hasonlítottuk össze (a történet háttere, fő szereplők és “jellegeik”, az események expozíciója, csúcspontja, megoldás). Az elemzéseket (nemzetközileg is) összehasonlítottuk, kiemelve közös motívumaikat.

Eredmények: Nem egy, hanem több rendszerváltozás zajlott le a térség oktatásügyeiben (a rendszerváltozások több szakasza): Az első szakaszt fordulatnak, a másodikát átmenetnek nevezhetjük el az oktatásban és az oktatáspolitikában. Az első szakasz főbb szereplői céljaikat és politikai kultúrájukat még az előző korszakokból hozták (harmadik utasság). A második szakasz szereplői az oktatáspolitikát a nemzeti identitások megerősítésére használták föl (újszülött államok és oktatásügyek). A civil kezdeményezések az első szakaszban voltak a legerősebbek, a harmadik, csatlakozási szakaszban azonban a civilek fokozatosan kiszorultak az oktatáspolitikából. Helyüket az újra megerősödött állami oktatáspolitikai veszi át (vissza), amely legitimitációját az EU “oktatáspolitikájából” nyeri.

POLÓNYI ISTVÁN
Rendszerváltozások az oktatás finanszírozásában

Az önkormányzatisággal, a pluralizmussal és az autonómiával kapcsolatos két évtizedes tétováság elsősorban az államháztartási politika és a közoktatás-finanszírozás instabilitására és az önkormányzatok ebből is eredő forrásbizonytalanságára vezethetők vissza.

Az oktatás rendszerváltozásának alapelveiben (önkormányzatiság, pluralizmus és autonómia) mára fellazulást lehet tapasztalni. Húsz év után mind az oktatási miniszter, mind a Zöldkönyv az oktatás gondjainak megoldását az államosításban látja. Úgy gondolják, hogy a jelenlegi fenntartói szerkezetben és finanszírozási tehermegosztásban nem képes megbirkózni a települések szocio-ökonómiai hátterének és anyagi lehetőségeinek különbségeivel. Ugyanakkor a közoktatási törvény 15 év alatt bekövetkezett folyamatos változásai és a 2007-es módosítása azt mutatja, hogy megbukott a közoktatás központi állami támogatási hányadának garantálása.

Ellentmondásos a szektorsemlegesség elvének kormányzati képviselője is, amelynek következtében az oktatás finansziális és világnézeti semlegességének elve csorbult és a társadalmi egyenlőtlenség növekedett.

A rendszerváltozás óta megoldatlan a kistelepülések kis létszámú iskoláinak működtetése, mert költségük fajlagosan magasabb, ugyanakkor a fenntartó önkormányzatuk önálló bevételei általában igen szűkösek. Mindezek mellett a kistelepülések lakosságának szo-

ciális összetétele, valamint a szaktanárok hiánya a tanulók gyengébb teljesítményekben jelenik meg.

NAGY PÉTER TIBOR

Egyházak, pártok, oktatás

A rendszerváltáskor az állam-egyház-oktatás erőteret viszonylag egyszerűnek láttuk, s maguk az elemzések is részei voltak annak a küzdelemnek, mely elsősorban 1989 és 1995 között zajlott. A 2000-s évek végi elemző – korabeli adatok alapján, de az évtizedes tendenciák ismeretében ezt a látszólag egyszerű s látszólag világnézeti küzdelmet már sokszereplős játszmaként mutathatja be. Az elemzés során bemutatjuk az egyes politikai pártok szavazóinak az egyházak, az egyházi oktatás és a hitoktatás iránt táplált rokonszenvének különböző mérőszámait, másrészt azokat a politikai szociológia eszközeivel megragadható motívumokat, melyek az egyes pártok elitjeit vezérelték az első ciklus idején.

Minden demokratikus irányú rendszerváltás (az 1867-es, és az 1945-ös, és az 1989-es is) egyik legfontosabb hozadéka, hogy az oktatáspolitikai erőter nem (illetve nemcsak) korporatív logikával tagolt többé, hanem jól megragadhatóan pártpolitikailag is. Pártpolitikailag tagolt erőtérmek szenteljük ezt a tanulmányt: a pártpolitikailag tagoltságot egyetlen kérdésben az egyház-állam-oktatás viszony kérdésében elevenítve fel.

A választások után – legalábbis egy ideig – úgy tűnt, hogy e kérdésben két térfélre oszthatók a politikai élet szereplői.

Úgy tűnt, hogy a kormánypártok között nincsen érdemi különbség, s az ő álláspontjuk lényegében azonos a történelmi egyházakéval (amelyek között szintén nem tűnt élesnek a különbség): egyszerűen fogalmazva minél több iskolaépületet, minél előbb visszakapni/visszaadni az egyházaknak, minél nagyobb lehetőséget szerezni az iskolai hitoktatásnak, minél jelentősebb mértékben teret engedni a keresztény értékeknek a nem egyházi iskolákban is. Ezek a törekvések éppen azért tűntek egységesnek kívülről, mert a szereplők egy része nem kívánt róluk nyíltan beszélni.

A másik oldalon – rövid ideig látszólag egységes tömböt képezve (akkori írásaink arról tanúskodnak, hogy a politikai konfliktusok hevében a szociológusok és a politikakutatók nagy része is így kívánta ezt látni) álltak a baloldali és liberális ellenzéki pártok, ill. a szakszervezetek.

Ma már világossá vált, hogy a politikai élet minden egyes szereplőjének külön-külön megfogalmazható (részben az idők során is változó) álláspontja van/volt e kérdésekről.

A pártokat aszerint vesszük sorra, hogy korabeli felmérés szerint mennyivel magasabb körökben az egyházakban bízó aránya, mint az országos átlag (ami egyébként 53%) illetve mennyivel magasabb ezen belül a nagyon bízóké (az országos átlag 21,4%) Így - - nyilván nem véletlenül – először a három kormánypártot, majd a három ellenzéki pártot vizsgáljuk meg.

A szöveg – amely szinte kizárólag az országgyűlési naplóra és két országos napilap híryananyagára támaszkodik – sokkal inkább vázlat, mint mélyelemzés: a pártok belső tagoltságát nagyszámú interjúval kellene mélyebben feltárni. S természetesen a tucatszámú nagyváros – pártpolitikailag értelmezhető oktatáspolitikájának története is ide kapcsol-

landó lenne. Ha mindez egyszer elkészül, akkor fogjuk olyan biztonsággal érteni rendszerváltásunk oktatáspolitikáját, mint ahogy pl. az 1880-as években értették és reflektálták az 1867-es rendszerváltás oktatáspolitikáját.

FORRAY R. KATALIN

Hátrányos helyzet – a cigányság az iskolában, 1989-2009

Az előadás a kisebbségi oktatás prioritásainak változásait tekinti át, elsősorban a cigány népesség iskolázására tekintettel. A rendszerváltás előtti évek oktatáspolitikai prioritásainak – a hátrányos helyzet kezelésének programja – bemutatása után az elmúlt húsz évnek két, a nemzeti kisebbségi és a társadalmi hátrány csökkentési felfogása kerül bemutatására.

A kilencvenes években az oktatáspolitikai a cigány, roma népesség számára ugyanazokat a célokat fogalmazta meg, ugyanazokat az eszközöket alkalmazta, mint más nemzeti kisebbségeink számára: a nyelv és kultúra programjait törekedett nyújtani (nyelvoktatás, történelmi, néprajzi kérdések oktatása).

A 2002 utáni kormányok visszatértek a rendszerváltás előtti évek eszméjéhez, ismét a hátrányos helyzet enyhítését tűzték ki célul. Új programjaik a lemaradás csökkentését pozitív diszkriminációval kívánták elérni.

Az előbbi oktatáspolitikai célja a cigány, roma középosztály kialakítása volt, az utóbbié a felzárkóztatás. A jelenlegi politikai fejlemények arra utalnak, hogy a két alternatíva keverése veszélyes lehet, mert etnikai diszkriminációhoz vezethetnek az "emberi jogok" hangoztatásával."

TÉMAKÖR
Pedagógusképzés, pedagógus pálya;
Tanulás, tudás

„Én szép tanárkorom” – tanári mesterség a múlt és a jövő határán

Elnök: SZABÓ LÁSZLÓ TAMÁS
Opponens: GOLNHOFFER ERZSÉBET

A szimpózium összefoglalója:

Az egységes tanárképzés (tanári mesterképzés) koncepciója esélyt is ad és kötelességet is ír elő arra, hogy képzési programjainkkal, kutatásaink eredményeivel növeljük e terület szakmai és társadalmi érvényességét. Szimpóziumunk keretében ez irányú törekvéseinkről, kutatási eredményeinkről kívánunk számot adni. Törekvéseink súlypontilag az ún. „kiterjesztett tanári szerepelvárás” problémakör köré szerveződnek. Elméleti alapállításunk, hogy a tanárképzésről értekezve mindig a közoktatás problémáiról is beszélnünk kell, mivel onnan származnak, és oda csatolódnak vissza a tanárképzés fejlesztésével, átalakításával kapcsolatos elképzelések. E megfontolásokból kiindulva szólunk a hallgatók iskolával és tanári mesterséggel kapcsolatos előzetes képzeteiről („hozott” tudás), a radikálisan átalakuló tanulási környezetből („digitális pedagógia”?), valamint a terjedőben lévő iskolai agresszió kezelésének kényszeréből fakadóan a szakmai szereprepertoár új elemeiről.

CHRAPPÁN MAGDOLNA

Kinek jó a jó tanárképzés? – korlátozott és kiterjesztett tanári szerepfelfogás a tanárképzésben

A tanárképzésről szólva azonban mindig a közoktatásról beszélünk: onnan erednek és oda térnek vissza a tanárképzés értékprioritásai, sikerei, kudarcai.

A tradicionálisan a műveltségi anyag átszarmaztatására „létrejött” tanár modellje olyan mértékben áthatja a közoktatásból kikerülő diákokat, hogy a képzés során szinte lehetetlen áttörni ezt az „iskola-imprintinget”.

A képzésben régóta részt vevők folyamatosan és egyre nyilvánvalóbban érzékelik azt a furcsa kettősséget, ami a tanár szakos hallgatók lelkében leledzik: diákként megnyilvánulva pontosan érzik és tökéletesen fogalmazzák meg mindazokat a feladatokat, amelyek a kiterjesztett pedagógusszerep attribútumai: az ismeretátadás évszázados modelljén túli iskolai és azon kívüli teendők. A pedagóguslét képzeletbeli határát átlépve azonban a leendő tanárok jelentős része képtelen a szűken vett oktatási szerepen túl más elvárást is magától értetődőnek vagy legalább relevánsnak tekinteni.

A sokasodó iskolai és ezzel pedagógusi feladatelvárások korában tehát a képzés hatékonysága, a pedagóguskompetenciák, kiváltképp a szociális kompetenciák tényleges fejlesztése létkérdése a jelen tanárképzésének és így a nagyon is közeli jövő közoktatásának.

Az előadás megpróbálja összefonni egy reményünk szerint sikeres(ebb) tanárképzés három pillérét. Ezek: a hallgatók körében tapasztalható tanári szerepfelfogás elemei; a jelenlegi tanárképzési követelmények kompetencia-fejlesztési célkategóriái; a tanárképzési tartalmak egy konkrét modelljének egyelőre hipotetikus eredményei. E három elemhez folyamatosan csatlakozik egy negyedik elem: a közoktatás aktuális állapota, szabályozási, fejlesztési trendjei. A felsorolt elemek összehasonlító elemzése rajzolja meg azt a mintát, amely a tanárképzés elengedhetetlen tartalmi elemeit, gyakran a módszereit is meghatározza. Ezzel érhető el tényleges javulás a tekintetben, hogy a pályára kerülő tanárok ne csak a szűken értelmezett oktatási folyamatot, hanem az iskolai tevékenységrendszer többi elemét is természetesen és felkészülten illeszthessék saját tanári munkájukba.

BORDÁS ANDREA – CHRAPPÁN MAGDOLNA

**„Bevezetés az oktatás és az iskola világába” –
oktatói és hallgatói tapasztalatok (Úton a drámapedagógia felé)**

A tanári pályára készülés folyamatában hosszabb-rövidebb szakaszokat különíthetünk el. Az alapképzésben olyan egyetemi hallgatókkal találkozunk, akik bár kacérkodnak a tanári pályával, de még „csak” diákszemmel képesek látni e hivatás örömeit és buktatóit, saját megélt tapasztalataik élményszinten mozognak. Pedagógiai helyzetekkel általában értetlenül, tanácstalanul állnak szemben.

A „Bevezetés az oktatás és az iskola világába” kurzushoz készült „Iskolai élményvilágok” eszközcsoomagunk célja, hogy:

- körültekintően megválogatott irodalmi szemelvények és filmrészletek reflektív munkába vétele jóvoltából beindítsa a részt vevők fantáziáját, gondolkodását;
- fejlessze az iskola, a nevelés történetisége iránti fogékonyságukat;
- fogódzót adjon a saját élmények új szempontú értelmezéséhez;
- lehetőséget adjon arra, hogy mindezek az intézményes keretek között folyó nevelés és oktatás problémahelyzeteire fókuszáló beszélgetések, viták témáivá váljanak.

Kutatásunk a kurzus bevétele vizsgálatára irányult, amelynek keretében a kurzus vezetőit és közel másfélszáz hallgatót kérdeztünk meg a kurzus koncepciójáról, tartalmáról, tematikus súlypontjairól és a szemináriumi munka során szerzett benyomásaikról, élményeikről. Bár a minta csekély elemszáma kiterjesztő általánosításra nem ad lehetőséget, arra viszont igen, hogy az adott körben nyilatkozzunk a kurzus bevételeéről, s ezt igen fontos és hasznos tapasztalatnak értékeljük egy olyan időszakban, amikor a tanári mesterképzés elindulásával akkreditált képzési programjaink finomítása és munkaszervezetünk fejlesztése előtt állunk.

Mind az oktatók, mind a hallgatók első helyen emelték ki a szemináriumok fórumszerű megvalósulási módját, a szabad (ám mindig megindokolt!) véleménynyilvánítás pozitív élményét. Ugyanígy nagyra értékelték a hallgatók és az oktatók egyaránt az indukciós bázist, azaz a kiindulásul szolgáló érdekes, minőségi irodalmi szövegeket, illetve filmrészleteket.

A helyzetek több szempontú alapos vizsgálata, egy problémakörrel való elmélyült foglalkozás lehetőséget teremt részint a „hozott”, előzetes tudás felidézésére, részint arra, hogy a résztvevők betekintést nyerjenek a pedagógiai tudás kialakulásának, „konstruálásának” folyamatába.

A tapasztalatok összegzése vezetett el arra a felismerésre, hogy drámapedagógiai eljárások, gyakorlatok alkalmazása révén finomodják a hallgatók pedagógiai problémaérzékenysége, fogékonyságuk az iskolai életvilágok összetett, bonyolult, dinamikus szerveződése iránt. Képzletbeli szituációkban a szerep adta védőpajzs mögött valós problémákkal találkozhatnak a tanárjelöltek, „hozott” pedagógiai nézeteik tárulnak fel ezekben a szituációkban, ugyanakkor a tanári mesterség gyakorlásához szükséges kommunikációs képességek pallérozására is sor kerül.

BUDA MARIANN

Iskolai zaklatás – tanári kompetencia, attitűdváltás a tanárképzésben

A mai megváltozott társadalmi helyzetben a közoktatásban dolgozó tanárok szerepköre kibővült. A megváltozott elvárás- és feltételrendszerben már nem működhet hatékonyan az a tanár, akit csupán ismeretközlésre készítettek fel. Együttműködésre törekvő, a diákokat támogató, számukra pozitív légkört teremtő tanárokat képezni csak úgy lehetséges, ha ők maguk is elfogadják ezt a szerepet, és képesek ráhangolódni egy új – komplex és reflektív – gondolkodás elsajátítására.

Ehhez azonban már a képzésben sem elegendő a tények közlése. Az adott tartalmat olyan formában kell a diákok elé tárni, hogy előmozdítsuk az elemzőképesség, a gondolkodásmód és az attitűdök változását, fejlődését. E cél érdekében tervezzük a tanári MA képzésben megjeleníteni az iskolai zaklatás témáját. Erről a problémáról szinte minden diáknak vannak személyes élményei; könnyű beláttatni romboló hatását és rávilágítani a tanári munka jelentőségére.

Az iskolai zaklatás olyan, a gyerekek közötti agresszió, amely huzamosabb ideig, ismétlődően folyik egy olyan áldozat ellen, aki az adott helyzetben nem képes megvédeni magát. A zaklatással kapcsolatban alapprobléma, hogy a tanárok attitűdjei kedvezőtlenek: háriának, tehetetlennek érzik magukat, nem szívesen avatkoznak be, ugyanakkor a diákok viszonylag ritkán kérik a segítségüket.

A zaklatás mint komplex iskolai probléma elemzéséhez az Urie Bronfenbrennertől származó ún. ökológiai fejlődési modell (ld. pl. Bronfenbrenner, 1977) egy, Dorothy Espelage (Espelage&Swearer, 2004) által átdolgozott változatát használjuk. E modellben az egyén jellemzőit és a különböző szocializációs közegeket – család, iskola és kortárs csoport, társadalom, kultúra – egymásba ágyazottan, kölcsönhatásukban is vizsgáljuk. A modellre támaszkodva a kutatási eredmények az egyes szintekhez kapcsolódva és a szintek közötti kölcsönhatások dimenziójában is elemezhetők. Megvizsgáljuk a szinteken a felnőttek szerepét, eredménytelen vagy éppen káros magatartását és lehetőségeit. Kiemelten kezeljük az iskola szintjét, a tanárok negatív és pozitív cselekvéseit ill. attitűdjeit.

Ez a munka fejleszti a hallgatók elemzőképességét, komplex látásmódját; a személyes élmények bevonása a reflektivitást; a pozitív, eredményes stratégiák kidolgozása a prob-

léramegoldó képességet, és – reményeink szerint – az attitűdöket is. Előadásomban ennek az újszerű didaktikai megközelítésnek a részleteit kívánom bemutatni.

BUDA ANDRÁS

A digitalizálódó iskola pedagógusai

A pedagógusok munkájának minőségét jelző indikátorokról régóta folynak a szakmai viták, abban azonban egyetértenek a szakértők, hogy a tanári munka minősége befolyásolja a tanulók eredményeit. A hatást jó néhány kutatás is igazolja (pl. Rivkin-Hanusek-Kain, 2000; McKinsey, 2007), meggyőzően mutatják be, hogy az iskolai munkára ható különböző tényezők közül a tanárok számítanak leginkább.

A TALIS vizsgálatok eredményeiből kiderült, hogy azok a tanárok érzik jól magukat az osztályteremben, akik a pozitív tanulási légkör megteremtése mellett törekednek tanítási kompetenciáik fejlesztésére, innovatívak és nyitottak a pedagógiai újításokra is. A módszertani váltást nem egyszer az új taneszközök megjelenése indukálja, pl. a munkafüzetek, a mágnestáblák vagy éppen az írásvetítők, a videó magnók iskolai megjelenése jelentősen módosította a tanterem falain belül zajló történéseket. Bár ezek a változások a maguk korában jelentősek voltak, mégsem hasonlíthatóak a számítógép és az internet oktatási folyamatokra gyakorolt hatásához. Ezek az új infokommunikációs lehetőségek kitérték a tanterem falait, nem csak a tanítás helyszínét, hanem módszereit, eszközeit is megreformálták. A pedagógusok egy része megpróbált a folyamat élére állni, mások megkísérelték azt gátolni, a többség pedig keresni kezdte a helyét az oktatás új világában.

2009. elején, online kérdőív segítségével elvégzett országos kutatásunk azt kívánta feltérképezni, hogy a tanárok különböző csoportjai hogyan viszonyulnak a változásokhoz, miben és hogyan módosult napi gyakorlatuk az új technikai fejlesztések térnyerése következtében? A kérdőívet kitöltő 1146 általános és középiskolai pedagógust megkérdeztük arról is, hogy milyen előnyeit, hátrányait látják az információs és kommunikációs technológiák (IKT) tanórai alkalmazásának. A válaszadók számos érvet sorakoztattak fel mindkét oldalon, ennek ellenére az összkép egyértelműen pozitív. Ráadásul, míg az előnyök elsősorban az iskolai munkához kötődnek, addig a hátrányok inkább az iskola falain túlmutató problémák formájában fogalmazódtak meg. A válaszok között különböző eltérések mutathatók ki pl. a nem, az életkor vagy éppen a tevékenységcsoportok vonatkozásában, a legmeglepőbb eltéréseket azonban a tanított tantárgy szerint képzett alminták között találtuk. Az előadás egyrészt ezeket az eredményeket kívánja bemutatni, másrészt rá kíván mutatni arra is, hogyan hasznosíthatók az eredmények a tanárképzés számára.

TÉMAKÖR
Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás;
Egyéb

Inkluzív társadalom – interkulturális nevelés

Elnök: VARGA ARANKA
Opponens: FORRAY R. KATALIN

A szimpózium összefoglalója:

A szimpózium célja, hogy sorra vegye azokat a felsőoktatási tapasztalatokat, amelyek az interkulturális nevelés szemléletének érvényesülése érdekében végzett tevékenységek során gyűltek össze.

Az egyes előadások kutatói kérdései különböző oldalról vizsgálják, hogy milyen eredményeket érnek el a hallgatók körében azok a felsőoktatásban megjelenő gyakorlatok, melyek közös célja a különböző társadalmi helyzetű, kultúrájú csoportok inklúziója.

A vizsgált területek: a romológiai ismeretek beágyazódása a különböző képzési formákba, a roma szakkollégiumok és hallgatói kör szerepe és jelentősége, az interkulturális neveléshez szükséges kompetencia fejlesztésének mikéntje, illetve a rasszista sztereotípiák átalakításának lehetőségei a hazai és a nemzetközi felsőoktatásban.

A szimpóziumban bemutatásra szánt kutatások azt a sokrétű felsőoktatási eszközrendszert vizsgálják, amelyek az inkluzív társadalom létrehozását célozzák.

ARATÓ FERENC

Antirasszizmus és inkluzív pedagógia

Az előadás a hallgatók körében fellelhető rasszista sztereotípiák és azok változásának folyamatát mutatja be, egy hazai egyetemen, pedagógus hallgatóknak szervezett szeminárium hat félévre vonatkozó vizsgálatai alapján. A vizsgálatok első része a hallgatók által használt nyílt és/vagy rejtett rasszista sztereotípiákra vonatkozik (biológiai rasszizmus, etnocentrizmus, áldozat okolása, kulturális színvakság... stb.). Röviden bemutatva ezeknek a sztereotípiáknak az érvrendszerét, s előfordulási gyakoriságukat a hallgatók körében, illetve példát mutatva arra is, hogy hogyan lehet ezeket a sztereotípiákat rejtett formájukból kibontani. A szemináriumi vizsgálat lehetőséget adott arra, hogy végigkövessük hat hallgatói csoport esetében a sztereotípiákra adott reflexió folyamatát egy-egy féléven keresztül, s ha általános tudományos következtetések levonására nem is, de a képzés továbbfejlesztési irányainak meghatározására talán elegendő adatot szolgáltatott ez a megfigyelés.

A vizsgált kurzus tematikáját részben befolyásolta az amerikai Columbia Egyetem egyik kurzusának anyaga, így volt alkalom a tengerentúli és hazai hallgatók körében megjelenő sztereotípiák összehasonlítására is. A hallgatói attitűdelemzés eszközei hasonlóak voltak az amerikai kurzus eszközeihez, így az összehasonlítás alapját az azonos eszközökkel begyűjtött anyagok képezték.

A vizsgálatok második része pedig arra vonatkozott, hogy a hallgatók a hagyományos egyetemi környezetnél inkluzívabb közegben, mennyire képesek szembenézni ezekkel a sztereotípiákkal, feltárni azokat, s lehetőség szerint attitűdöt változtatni.

Az inkluzívabb környezetet a kooperatív tanulás szervezés eszközeivel biztosítottuk a szeminárium során. A kooperatív tanulás szervezés, mint a kurzus kerete az összehasonlítás alapjául szolgáló amerikai szeminárium esetében nem volt adott, azt a hazai adaptációban illesztettük a képzéshez. Így az ebből a módszertani keretből fakadó következtetéseket, sajnos nem lehetett összevetni az amerikai kurzus eredményeivel. Ugyanakkor a szeminárium során születő hallgatói anyagok, egyéni portfóliók kellő alapot adtak arra, hogy az attitűdváltozás és a kooperatív tanulás szervezés összefüggéseire is bepillantást nyerhessünk. Az előadás második része tehát az inkluzív tanulás szervezési rendszerek hatásait vizsgálja az adott példa alapján.

DEZSŐ RENÁTA ANNA

Inkluzivitás a pedagógusképzésben

Napjainkban a társadalmi sokszínűség, a szocio-ökonómiai, kulturális, etnikai, nyelvi területeken megjelenő országhatárokon belül létező különbségek a világ minden táján több dimenziót érintően is kihívások elé állítják a szakpolitikákat megfogalmazók- és döntéseik végrehajtási mechanizmusaiban résztvevők sokaságát. Hazánkban a legnagyobb releváns kihívást a roma/cigány kisebbség egyre súlyosbodó helyzetéből adódó kérdések jelentik. A tengerentúlon ugyancsak különböző rasszok között létrejövő konfliktusok jelentenek komoly társadalmi kihívást a huszonegyedik században is. Az iskola az a színtér, ahol a társadalmi egyenlőtlenségek leképeződése a leginkább megfigyelhető. Jövők záloga a következő nemzedék – így azok a szakemberek, akik a bennünket követő generációk nevelésén, oktatásán munkálkodnak jelentős felelősséggel bírnak abban a tekintetben, hogy a felnövekvő gyermekek és ifjak –a maguk sokszínűségében egykor mind kreatív individuumokká, társadalmaink építő tagjaivá válhassanak. Mindez magában hordozza azt a szükségszerűséget, hogy a leendő pedagógusok ismerjék és értsék azt a sokszínűséget, mely a mindennapok iskolapadjaiban vár rájuk. A pedagógus jelöltek képzésük során ugyanakkor többnyire csupán elvétve találkoznak „testközelből” kisebbségek reprezentánsaival, azok eltérő kulturális sajátosságaival, életkörülményeivel, az őket érintő problémákkal –s nem utolsósorban olyan innovatív pedagógiai megközelítésekkel, melyek alkalmazása által a tanítási folyamat során e kihívások reménytelensége áttörhetővé válhat. Előadásomban egy ilyen kurzus eredményeiről, annak továbbgondolási lehetőségeiről kívánok beszélni.

Elsőként a tantárgyat két egymást követő évfolyamon abszolváltnappali tagozatos, graduális képzésben résztvevő hallgatói csoport kurzussal kapcsolatos visszajelzéseit ismertetem. Bemutatásra kerül egy a sztereotipikus gondolkodást a hazai cigányság relevanciájában a hallgatók körében mérő –az egyik kurzus zárása után közvetlenül készült- gyors felmérés eredménye, s az abból leszűrhető tanulságok.

Ezt követően két ifjú, tengeren túli pedagógus multikulturális környezetben folytatott munkájának eredményeit vázolom. Egyikük általános iskolai, a másik középiskolás diá-

kok körében végzett példaértékű tevékenysége oly hatásos volt, hogy mára mindketten több száz kollégájuknak adták át módszereik alapvetését az Egyesült Államokban. Felvázolom, hogy milyen párhuzamok vonhatóak a bemutatott kollégák szakmai ars poetikája s az általam oktatott kurzus eszenciája között, s végül technikáik alkalmazhatóságának hazai relevanciájára mutatok rá - különös tekintettel azon tartalmakra, melyek a szóban forgó kurzus továbbfejlesztése kapcsán új elemekként jelennek meg a stúdióban.

VARGA ARANKA

Multikulturális szemlélet alakítása a felsőoktatásban

Az utóbbi évtizedek nemzetközi és hazai szakirodalmában és pedagógusképzési gyakorlatában egyre nagyobb szerepet kap az interkulturalitás szemléletének és gyakorlatának széleskörű terjesztési igénye. A kutatások és iskolai gyakorlatok e mellett az inkluzivitás fogalmkörét egyre szélesebbre tárják: olyan befogadó társadalom és iskola kialakítását tűzik ki célul, ahol a különböző társadalmi helyzetből érkező, eltérő kulturális csoportba tartozó és sokféle adottsággal rendelkező diákok integrációja sikeresen tud megvalósulni.

Az előadás, amely a szimpózium tartalmát kívánja felvezetni, arra irányítja a figyelmet, hogy a felsőoktatásban, azon belül is a tanárképzésben milyen szerepet tölt be az inkluzív és interkulturális szemlélet széleskörű jelenléte. Ezzel azt kívánja taglalni, hogy a különböző társadalmi helyzetű és kultúrájú csoportok esélyegyenlősége miként érhető el olyan tananyagtartalmak megjelenítésével és pedagógiai eszközrendszer alkalmazásával, amely a befogadó iskolát jellemzi.

Az előadás történetiségében mutatja be azokat a konkrét felsőoktatási kurzusokat, amelyek az inkluzív iskolai gyakorlat megvalósítására készítették, illetve készítik fel a hallgatókat a multikulturalizmus és inkluzív nevelés szemlélete szerint.

A bemutatásban két fő tématerület kerül kiemelésre, illetve ezek alkotják a vizsgálódás tárgyát. Az egyik terület a multikulturalitáshoz és inklúzióhoz kapcsolódó tartalmakat vizsgálja. Ilyen tartalom a kisebbségi, azon belül a roma/cigány csoportokhoz kapcsolódó ismeretek beágyazódása a képzési rendszerbe, illetve a szociokulturális hátrányokkal küzdő tanulók iskolai nevelésének nevelésszociológiai aspektusai. A másik terület az inkluzív iskolai gyakorlat megvalósításához szükséges pedagógiai kompetenciák fejlesztését veszi górcső alá. A pedagógiai kompetenciák azon attitűdök kialakítását és pedagógiai eljárásmodok begyakorlását jelentik a hallgatói körben, melyek a különböző kultúrájú és társadalmi helyzetű csoportokkal kapcsolatos tudások alkalmazását teszik lehetővé.

A kutatói kérdés arra irányul, hogy a bemutatott tartalmak és formák hogyan tudnak hozzájárulni a pedagógusjelöltek kompetenciáinak fejlesztéséhez az inkluzív, illetve interkulturális nevelés területén. Milyen lehetőségeket adott a régi képzési rendszer, illetve milyen lehetőségeket kínál az átalakulási folyamatban lévő felsőoktatási tanárképzés BA és MA rendszere a vizsgált területen?

Romológia a felsőoktatásban

A kisebbségi törvény megszületése óta számtalan intézménnyel bővült a kisebbségi intézményhálózat. Ezen belül a cigány kisebbségi oktatást célzó intézmények, illetve oktatási formák is létrejöttek: óvodától egyetemig. A kisebbségekhez kapcsolódó intézmények működéséhez elengedhetetlenül szükséges a tudományosan felkészült szakemberek képzése.

Az előadásban bemutatásra kerülnek egy olyan felsőoktatási képzés elképzelései, tapasztalatai, melynek célja olyan szakemberek képzése, akik megfelelő szaktudományi és alkalmazói tudással rendelkeznek a romológia tudományos művelése és alkalmazása területén, ismerik a beás, a roma és a magyarcigány kultúra, valamint a diaszpóra más európai csoportjainak kulturális sajátosságait. Mindemellett képesek a választott nyelv és kultúra magas szintű alkalmazására, a nyelv fejlesztésére. A képzés során kialakult kompetenciáik alapján képesek a közigazgatásban, közgyűjteményekben, médiában, tudományos intézetekben, a felsőoktatásban kutatói és/vagy alkalmazói feladatokat ellátni, részt vállalni a rendszerszintű működtetés feladataiból, a kutatás és fejlesztés terén feladatokat végezni, hazai és nemzetközi szakmai fórumokon a romológia hazai eredményeit kommunikálni. Megfelelő ismeretekkel rendelkeznek tanulmányaik doktori képzés keretében történő folytatására.

A kutatói kérdések azt célozták, hogy a bemutatott képzés miként készíti fel a hallgatókat arra, hogy képesek legyenek mind a pedagógiai gyakorlatban, mind a tudományos életben olyan alkalmazói feladatokat ellátni, amely a kisebbségi oktatást támogatják. Szintén fontos kérdés, hogy az alakulóban lévő képzés az új felsőoktatási rendszerben (BA és MA) milyen kihívásokkal néz szembe a folyamatos fejlesztés során. A kihívások közül elsősorban azt vizsgálja az előadás, hogy a nyelvi jogokért küzdő cigány nyelvekre miként lehetséges a nyelvtanárképzés ráépítése, és mindez hogyan hat vissza a nyelv sztenderdizálásának tudományos munkájára.

BOROS JULIANNA

Roma szakkollégium

Az oktatáspolitikai Magyarországon korábban is prioritásként kezelte a társadalmi csoportok közötti egyenlőtlen viszonyok megváltoztatását célzó intézkedéseket, főként azóta, hogy kutatások rávilágítottak arra, hogy az oktatási rendszer újratermeli a társadalomban meglévő egyenlőtlenségeket. A rendszerváltozás után a cigány, roma népesség jelenik meg egyik olyan célcsoportként, melynek emancipációjához szükségesnek látszott saját, öntudatos, közéleti, politikai aktivitást mutató értelmiségének kinevelése. A cigány, roma értelmiségi elit kinevelése olyan társadalompolitikai célkitűzés, amivel a közvélemény viszonylag széles köre egyet tud érteni. Kevés cigány, roma fiatal jutott be a felsőoktatásba, de ők sem mindig tudtak a diplomáig eljutni.

Az 1990-es évek elején bevezetett ösztöndíjprogram talán megfelelő eszköz volt ahhoz, hogy a továbbtanulási döntés megszületésére bátorítson, de nem nyújtott biztosítékot a benntartáshoz, a tanulási sikereket akadályozó szociokulturális nehézségek leküzdé-

séhez. Nyilvánvalóvá vált, hogy a bennmaradáshoz más típusú ösztönzőkre és támogatásra van szükség. A természetbeni, materiális javak (pl. könyv, pénz) mellett szükség van a szellemi és szimbolikus javak (pl. kapcsolatok) biztosítására is. Emellett a közösségi tudat, egy közösséghez tartozás érzése, illetve az identitás kérdése sokkal inkább előtérbe került a cigány, roma fiatalok életében. A jövőkép során az egyéni, családi elvárások mellett megjelentek a közösségi (társadalmi) elvárások a leendő értelmiségi szereppel járó felelősség, kötelezettség kérdései, melyek korábban, a középiskolában nem voltak. A megváltozott helyzetben fontossá vált olyan támogatórendszer létrehozása, mely a cigány, roma fiatalok tanulmányainak sikeres befejezését, a diplomaszerzést segíti. A felsőoktatási intézményekben tanuló cigány, roma hallgatók támogatására irányuló kísérlet az a három kollégium (Romaversitas Alapítvány Láthatatlan Kollégiuma, Roma Szakkollégium, Wlislócki Henrik Szakkollégium), ami bemutatásra kerül. A kutatói kérdések a következők voltak: Vajon jogos-e a szakkollégium elnevezés? Milyen manifeszt vagy látens célok, funkciók következnek abból a helyzetből, ha a diákcsoport, közösség tagjait az etnikai hovatartozás köti össze? Mi a különbség a három kollégium között? Mennyire hatékony ez a szervezeti forma/formák?

TÉMAKÖR **Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás**

A felsőfokú szakképzésben végzetek pályakövetése

Elnök: FEHÉRVÁRI ANIKÓ
Opponens: Györgyi Zoltán

A felsőfokú szakképzés bevezetése óta vitatott képzési formája a felsőoktatásnak és a szakképzésnek. Miközben a kormányzat és a felsőfokú intézmények komoly erőfeszítéseket tesznek a képzési forma népszerűsítésére, a jelentkezők száma alatta marad a várakozásoknak. Kutatásunk a felsőfokú szakképzésben végzetek továbbtanulási motivációit, a képzéssel való elégedettségét és munkapiaci esélyeit vizsgálta, annak érdekében, hogy felderítse, milyen irányban lenne célszerű ezt a képzési formát továbbfejleszteni.

A kutatás során 2008-ban közel 2000 végzős hallgatót/tanulót kerestünk fel kérdőívünkkel, majd 2009-ben ismét megkerestük a már végzett hallgatókat. A kutatás a következő kérdésekre kívánt válaszolni:

- Milyen társadalmi réteghelyzetű hallgatók kerülnek a képzésbe.
- Mennyire elégedettek a hallgatók a képzésben elsajátítható ismeretekkel.
- Milyen továbbtanulási ambíciók jellemzik a végzeteket.
- Milyen munkavállalási terveik és esélyeik vannak a végzeteknek.

FEHÉRVÁRI ANIKÓ

A felsőfokú szakképzésben végzetek nyomon követő vizsgálata

Az előadás a felsőfokú szakképzésben végzetek nyomon követő vizsgálatát mutatja be, amely a Felsőfokú szakképzésben végzetek pályakövetése c. kutatás második lépcsője alapján készült.

Kutatásunk arra vállalkozott, hogy feltérképezze a felsőfokú szakképzésben tanulók motivációt, perspektíváit és a végzett tanulók további sorsát. A vizsgálat során azonban számos nehézséggel kellett szembenéznünk, amelyek jelentősen módosították előzetes kutatási tervünket. Az első kérdőíves lekérdezés során minden végzős hallgatót felkerestünk. Ugyanakkor a tervezett több mint nyolcezres mintanagyság (ennyien kezdték meg a képzést) helyett csak alig kétezer fős lekérdezés valósult meg. Az elemszám nagyfokú csökkenésének oka a lemorzsolódás. Az elmúlt hat év adatai szerint, az első évben belépők mindössze 30-40 százaléka szerez oklevelet a képzés végén. Habár a felsőfokú szakképzést a munkapiac igényeire alapozott, rövid idejű, gyakorlatorientált képzésnek szánták a szakmapolitikusok, mégis a képzésbe bekerülők többsége csak jobb híján választotta és a felsőoktatás előcsarnokának tekinti, vagyis amint lehetősége nyílik átlépni a felsőoktatásba, meg is teszi azt. Tehát az itt tanulók többsége nem eléggé motivált a szakmai végzettség megszerzésére, ráadásul egyes szakmáknál komolyabb nyelvvizsga követelmény van érvényben, mint a felsőoktatásban, így sokak ugyan elvégzik a képzést, de a nyelvvizsga hiánya miatt képtelenek megszerezni az oklevelet.

Kutatásunk második fázisában a már végzett hallgatókat kerestük meg és strukturált mélyinterjút készítettünk velük. Interjú-feldolgozásunk arra fókuszál, hogy mit történt a megkérdezett fiatalokkal az elmúlt egy évben, vagyis a képzés befejezése után hogyan alakult a sorsuk. Ahhoz, hogy tipizálhassuk ezeket az utakat, azt is meg kell vizsgálnunk, hogy a felsőfokú szakképzésbe való belépéskor milyen motivációkkal rendelkeztek a fiatalok.

A felsőfokú szakképzés 1998/1999-es tanévben indult, az első végzős évfolyam 2000-ben került ki a képzésből. Az Oktatókutató Intézet kutatói 2000/2001-ben folytattak vizsgálatot a képzésről, az intézményekről, illetve a hallgatókról. Akkor a megkérdezett hallgatók háromnegyede tervezte azt, hogy a képzést követően továbbtanul a felsőoktatásban. Közülük a többség abban a szakirányban akart tanulni, amelyben a felsőfokú szakképzésben is tanult. A válaszadók további tíz százalékának nem volt határozott terve, és mindössze 15 százalékuk akart közvetlenül a munkapiacra elhelyezkedni. Jelen kutatásunk adatai is ezt erősítik meg. Az interjúk tanúsága szerint, ma is az a legtipikusabb út, hogy a felsőfokú szakképzés befejeztével a felsőoktatásban maradnak a hallgatók és sokan a felsőfokú szakképzésben tanult szakmát viszik tovább.

KOCSIS MIHÁLY

A felsőfokú szakképzés jellemzői

Előadásomban a felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése címe kutatás előzményeire fókuszálok. Röviden bemutatom a képzés egy évtizedes történetét, jellegzetességeit, problémáit.

A felsőfokú szakképzést nyújtó évfolyamok 1998-ban indultak, akkreditált iskolarendszerű felsőfokú szakképzés (AIFSZ) néven. A képzés mintegy három éves előkészítés eredményeként indult akkor alig egy tucat szakmában.

A felsőfokú szakképzés a magyar szakképzés egyik legsajátosabb formája, ugyanis a középiskolák az egyetemek és főiskolák együttműködve végzik a képzést, a felsőoktatási intézmények jelentős szakmai támogatásával, minőségbiztosításával. A képzés speciális, hiszen a két éves képzés egyes tantárgyai - a képzési programban pontosan meghatározottak szerint - a felsőoktatási képzésbe beszámítanak, úgynevezett kredit értékkel bírnak.

A felsőfokú szakképzés további jellegzetessége az, hogy két intézményrendszer keretein belül zajlik. Ebből adódóan egyszerre kettősség és azonosság is jellemzi a képzést.

Kettősség az intézményrendszerben, a finanszírozásban, a felvételi (bemeneti) követelményt illetően, a diákok jogviszonyában, a nyilvántartási rendszerben, az együttműködési formákat illetően, a tanári kompetenciák tekintetében és az életkori kötöttség tekintetében.

Azonosság a képzés tartalmában, szerkezetében, hosszában, a vizsgákban, a beszámításban, a kimeneti követelményekben és a jogszabályi kötelezettség tekintetében. A felsőfokú szakképzés bevezetése óta folyamatosan emelkedett a képzésben résztvevő intézmények száma, de mindvégig megmaradt a középiskolák dominanciája. Ugyan több mint 300 intézmény folytat felsőfokú szakképzést, a képzésben tanulók száma azonban alig haladja meg a 25 ezret, vagyis a képzés eléggé diverzifikált. Ahogyan a képzőin-

tézmények között is a középiskolák vannak többségben, úgy a képzésben résztvevők között is a tanulói jogviszonyban lévők vannak nagyobb számban, és míg a tanulók száma folyamatos emelkedést mutat az elmúlt egy évtizedben, addig a hallgatói létszám úgy tűnik az elmúlt három évben megtorpant. Ez a tény arra utal, hogy a felsőoktatás átalakuló képzési rendszere erőteljesen hatott a felsőfokú szakképzésre is.

KARDOS LAJOS

A felsőfokú szakképzés intézményei

A Felsőfokú szakképzésben végzettek pályakövetése címe kutatás során a képzésben tanuló fiatalok mellett a képzést folytató intézményeket is vizsgáltuk. Az adatfelvételben 46 felsőfokú és középfokú oktatási intézmény vett részt. Az interjúk többsége az adott intézmények felsőfokú szakképzését irányító, szervező szakemberekkel készült. Az interjúk feldolgozásánál a lehetséges csoportosítások közül az intézménytípusok közötti felosztást (felsőfokú-középfokú) alkalmaztuk. A felsőfokú szakképzés kétféle intézményrendszeren alapul, középfokú iskolákban és felsőoktatási intézményekben is zajlik. Ez a kettőség végig tetten érhető. A képzés jellegzetességei és a képzéssel kapcsolatos problémák intézménytípusok szerint különböznek. Ez indokolja, hogy az interjúk feldolgozása során az egyes kérdéskörök ismertetésénél figyelembe vettük ezt a kettőséget. Ugyanakkor a képzésben résztvevő középiskolák önmaguk nem folytathatnak felsőfokú szakképzést. A felsőfokú szakképzés képzési programját mindenképpen egy felsőoktatási intézménynek kell akkreditáltatnia. Maga a képzés folyhat felsőoktatási intézményben, de középiskolában is. A középiskolai képzés esetében az intézmény együttműködési megállapodást köt azzal a felsőoktatási intézménnyel, amelyik akkreditálta a képzést. Előadásomban a következő témaköröket érintem:

- A felsőfokú szakképzés intézményi bevezetésének okai, körülményei; az elindított szakokat megelőző munkaerő-piaci felmérések, a szakok kiválasztásának összetevői;
- A felsőfokú szakképzés intézményen belüli irányítása, szervezeti struktúrák;
- A felsőfokú szakképzésbe járó diákok jellemzői, a képzés lezárását követő pályájuk, intézményi pályakövetés;
- A szakmai gyakorlatok formái, ellenőrzése, szervezési sajátosságok;
- A felsőfokú szakképzés előnyei, hátrányai intézményi és tanulói vonatkozásban, a felmerülő problémák;
- A középfokú és felsőfokú intézmények együttműködési formái a felsőfokú szakképzés elindítása és működtetése során;
- A felsőfokú szakképzésben oktatók jellemzői;
- Jogi, finanszírozási kérdések és problémák a felsőfokú szakképzésben.

REISZ TERÉZIA

„Két világ között”

Tanulói/hallgatói, munkaerő piaci, magánéleti feladatok és szerepek

Kutatásunk során vizsgálatot végeztünk a felsőfokú szakképzésben oktató tanárok és hallgatóik körében. Az összes településtípusra kiterjedő, rétegzett mintavételi eljárással megalapozott kutatás kiegészült a végzett hallgatókkal/tanulókkal készített strukturált interjúk felvételével. A vizsgálat során a tanulók/hallgatók családi körülményeit, iskolai életútját és perspektíváit igyekeztünk feltárni.

A kutatás elemezte a felsőfokú szakképzésben tanuló fiatalok társadalmi, gazdasági háttérét. Megállapította, hogy a felsőfokú szakképzés rekrutációs bázisa sajátosan hátrányos helyzetű térségek fiataljaiból tevődik össze. Kirajzolódik a régiók urbánus tereiben a felsőfokú és középfokú képzési központok hálózata, amely a kisebb városokból és rurális térségekből vonzza a felsőfokú alapképzésből kimaradt fiatalokat. Elemzésünkben feltártuk a fiatalok szociokulturális háttérét. Vizsgálatunk szerint jelentős különbség figyelhető meg a felsőfokú szakképzésben tanulói és hallgatói jogviszonyban lévők körében. Azt tapasztaljuk, hogy a leghátrányosabb státuszúak a középiskolában tanulók.

A két rendszerben mozgó hallgatók véleménye alapján feltárultak a munka világa és az oktatás világa között mozgó fiatal felnőttek dilemmái. A pályakezdést és a felnőttek életpályáját feszítő kérdések nyomába eredve bemutatjuk a hallgatók sajátos életformáját és iskolai aspirációit, beszámolunk a rétegcsoport iskolai útjáról és munkaerő piaci esélyeiről.

Az egykori felsőfokú szakképzésben tanulók interjúi alapján elemezzük a felsőfokú szakképzés hatékonyságát, különös tekintettel arra, hogy a fiatalok szakmai és felsőfokú képzésének hatékonysága és a különféle iskolai utak miként befolyásolják a munkaerő piaci mobilitásukat. A fiatal felnőttek aspirációi mentén megvizsgáljuk az egyes iskolai életutak elágazásait, a pályaválasztásuk motívumait. A felsőfokú beiskolázás és a továbbhaladás jellegzetességeit feltárva keressük a képző intézmények, valamint a résztvevőinek a rendszer hatékonyságáról alkotott szempontjait.

TÉMAKÖR
Felsőoktatás, felnőttoktatás;
Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Magyar hallgatók „Bolognában”
A felsőoktatási szerkezetváltás hatása a hallgatótársadalomra

Elnök: PUSZTAI GABRIELLA
Opponens: KOCSIS MIHÁLY

A bolognai folyamat felsőoktatásra gyakorolt hatását vizsgáló tanulmányok egyik vonulata az átalakulás lépéseire koncentráló, elsősorban szakértői munkák képezik, a másik vonulathoz a felsőoktatás átstrukturálódását társadalmi, gazdasági szempontból elemző, a diverzifikálódással, a felsőoktatás aktorainak karakterében és funkcióiban bekövetkezett változásokkal vagy a nemzetközi modellek átalakulásával foglalkozó munkák tartoznak. A felsőoktatás-politika aktorainak és az oktatótársadalomnak e folyamattal kapcsolatos ismereteit és vitáit elemző vizsgálat alapján egyértelmű volt, hogy az érintettek szerint az átalakulás egyrészt jelentősen átrendezi a hallgatók helyzetét, másrészt bizonytalan társadalmi hatásokkal jár együtt, melyek között kitüntetett kérdés az alapképzésben végző diplomások munkaerő piacra való felkészültsége. Szimpóziumunk a hallgatótársadalom megváltozott helyzetét igyekszik áttekinteni néhány, általunk fontosnak tartott dimenzió vizsgálatával.

SZEMERSZKI MARIANNA
Hallgatók a felvételi adatok tükrében

A felsőoktatás expanziója és a Bolognai folyamat előrehaladása révén a felsőoktatás különböző szegmenseibe bekerülők összetétele jelentős mértékben változott. Az előadás célja, hogy rövid áttekintést adjon a felsőoktatási felvételi szelekció időbeli változásáról, illetve a szelekció néhány sajátosságáról, különös tekintettel a bolognai alapszakok 2006 utáni megjelenésére, illetve a mesterképzés bevezetésére. Az előadás bemutatja a jelentkezési és felvételi adatok időbeni alakulását és a bejutási esélyek változását, ezen belül kiemelve a különböző képzési típusokra, tagozatokra és képzési területekre jelentkezők és felvettek sajátosságait. Vizsgáljuk továbbá azokat az eltéréseket, amelyek a különböző háttérű és képzési struktúrájú felsőoktatási intézmények hallgatói összetételét a felvételi adatok terén jellemzik, különös tekintettel a jelentkezők és felvettek regionális és településtípus szerinti eltéréseire, az őket kibocsátó középiskolai háttérre és a jelentkezők korábbi tanulmányaira, középiskolai teljesítményére. A 2009/2010-es tanévben került sor elsőként nagyobb arányban a mesterszakok indítására, így előadásunkban kitüntetett szerepet szánunk az alapképzésből a mesterképzésbe való átmenet vizsgálatának, a regionális és intézmények/programok közötti mobilitásnak, amelyen belül különösen érdekes megvizsgálunk a legnagyobb számban felvételt nyert tanár szakos hallgatók előképzettségét és az intézmények közötti átjárást. A felvételi adatok elemzésén túlmenően néhány gondolat erejéig kitérünk azokra az eredményekre is, amelyek koráb-

bi empirikus vizsgálatainkon alapulnak, s amelyek tovább árnyalják a felvételi adatok alapján nyerhető képet. Egyik kutatásunk a kísérleti jelleggel 2005-ben bevezetett alapképzésben részt vevő hallgatók társadalmi összetételét vizsgálta, s ennek eredményei azt mutatják, hogy az ugyanazon a képzési szinten tanulók társadalmi összetételében és továbbtanulási aspirációiban jelentős különbségek mutatkoznak. Mindezek az egyelőre hipotézis szintjén mozgó eredmények egy átfogó empirikus hallgatói vizsgálat szükségességét támasztják alá, amely a szelekciós mechanizmusok árnyaltabb megközelítését eredményezheti.

BARTA SZILVIA

Hallgatók tanulmányi munkaattitűdjei

Az akadémiai szocializáció mintázatának jellegzetes törésvonalai korábban a különböző diszciplínák között húzódtak, azonban az átstrukturálódó felsőoktatás világában minden tudományterületen komoly kihívást jelent a hagyományos akadémiai értékek és magatartásmintáknak a tömegképzéssel való összhangba hozása. A felsőoktatással szemben általános elvárás a munkaerő-piacra való felkészítés is, s a szakirodalom a felsőoktatást, mint emberi tőkébe (human capital) való, s az empirikus tapasztalatok szerint leginkább nyereséges befektetést tartja számon. Arról azonban kevés szó esik, hogy a felsőoktatás egyik eredményességi mutatója, nevezetesen a munka, valamint az ahhoz szorosan kapcsolódó munkaattitűdök milyen változatosságot mutatnak a felsőoktatásban tanuló hallgatók között, s hogy a professzionális értékeket és viselkedésmintákat milyen eredményességgel sikerül az oktatóknak áthagyományozni a hallgatóikra. Mivel feltételezésünk szerint a hallgatók tanulmányi munkához való viszonyulása jó előrejelzője a munkaerő-piacon várható tevékenységhez való hozzáállásnak, előadásunk az alapképzésben tanuló, végzős, harmadéves hallgatókat vizsgálja abból a szempontból, hogy hogyan alakulnak a tanulmányi munkával kapcsolatos attitűdjeik. Elemzésünkhöz egy több felsőoktatási intézményben 2008-ban végzett kérdőíves vizsgálat alapján létrejött, majd másfél ezres elemszámú adatbázist használtuk fel. A lekérdőzés karonként reprezentatív, létszámarányos hallgatólétszámot takar, s a kérdőívben felsorakoztatott számos terület közül a hallgatói munkáról kialakult attitűdökre koncentráltunk. Előadásunkban ezek bemutatására és népszerűségük elemzésére helyezük a hangsúlyt. Megállapítható, hogy a hallgatók fejlődését segítő, s morálisan is pozitívnak értékelt hallgatói magatartásminták meg lehetőségen elterjedtek a hallgatók körében, azonban a hallgatói fejlődést kevésbé támogató munkaattitűdök is jelen vannak a hallgatótársadalomban. Ez utóbbi esetben többféle altípus is elkülöníthetővé vált. Az elemzés során arra kerestük a választ, hogy milyen társadalmi háttérmutatókkal jellemezhetők a különböző tanulmányi munkaattitűdökhöz kötődő csoportok, valamint hogy az egyes csoportok milyen hallgatói munkatapasztalatokkal rendelkeznek.

NÉMETH NÓRA

Művelődési szokások

a felsőoktatás különböző szektoraiban tanulmányokat folytató hallgatók körében

A felsőoktatás, ezen belül is elsősorban az egyetemek évszázadokon át a magaskultúra értékeinek átörökítését tekintették feladatuknak. Amikor napjaink hallgatóinak kulturális attitűdjeit vizsgáljuk, nemcsak a felsőoktatás hatásait, hanem a kultúra jelentéstartományának az elmúlt évtizedekben végbement átalakulását is figyelembe kell vennünk. A hallgatók létszámnövekedése és a „campus népének” növekvő társadalmi heterogenitása aktuálissá teszi a kérdést, hogy indokolt-e a jövő értelmiségének műhelyeként számon tartani a felsőoktatást, egész pontosan: a legmagasabb iskolai végzettségűeket kibocsátó oktatási intézményekből kikerülők milyen kapcsolatban állnak a magaskultúra különböző szegmenseivel. A kérdés vizsgálható ifjúság-, oktatás- és művelődésszociológiai aspektusokból is. Jelen előadásban arra a kérdésre keresünk választ, hogy milyen kulturális fogyasztási szokásaik vannak a felsőoktatásban részt vevő hallgatóknak, milyen mértékben vesznek részt maguk a hallgatók kulturális értékek teremtésében, alkotásában, valamint hogy kitapintható-e különbség a felsőoktatás különböző szektoraiban tanulmányokat folytató hallgatóinak művelődési szokásai között. A kérdésekre egy nagymintás kérdőíves vizsgálat adatait elemezve keressük a választ. Az adatok alapján két különböző viszonyulás-típus bontakozik ki a hallgató-kultúra kapcsolatrendszerben. A hagyományosan sokat elemzett aktív és passzív kulturális fogyasztást úgynevezett „fogyasztó” kapcsolatnak tekintjük, hiszen ebben az esetben a hallgatók csupán „elszenvedői”, befogadói a „kulturális termékeknek” (megnézik, meghallgatják, elolvassák). Ennek a kérdésnek a megválaszolása alapján képet kaphatunk arról, hogy milyen jellemzői vannak a hallgatók kulturális érdeklődésének. A kultúrához való viszonyulás másik típusa alkotó kapcsolatot feltételez: azt, hogy mennyire vesznek részt maguk a hallgatók a kultúratevésben, a kulturális „termékek” létrehozásában. Ebben az esetben megvizsgáljuk, milyen intézményen belüli vagy kívüli kulturális tevékenységet végeznek a vizsgált személyek. Az eredmények tükrében képet kaphatunk a hallgatói társadalom művelődési szokásairól, a jövő diplomásainak kulturális (értelmiségi?) attitűdjéről.

PUSZTAI GABRIELLA

A hallgatói kapcsolatrendszer változó mintázatai és ezek hatása a tanulmányi eredményességre

A felsőoktatás iránti társadalmi érdeklődés megnövekedése, majd az intézményrendszer horizontális és vertikális expanziója, a képzési struktúra átalakítása, a hallgatótársadalom heterogenitása, az akadémiai pálya karakterének átalakulása jelentős hatással bírnak a hallgatók tanulmányi pályafutásának alakulására. Mivel a hallgatók jelentős része hiányt szenved kulturális tőkében, meggyőződésünk, hogy a felsőoktatási tanulmányi pályafutás alakulásában egyre jelentősebb szerep jut a kapcsolati szempontoknak. Eddigi elemzéseink szerint, amelyek a középiskolából származó társadalmi tőke hatására koncentráltak, a kulturális tőke deficitjét kompenzáló tőkeforrásnak mutatkozott a felsőoktatásban tanuló és a diplomával rendelkező barátok, ismerősök referenciaképző és a kö-

zépiskolai tanárok mentor szerepe. Amennyiben a közoktatásban nagy jelentősége van a tanár-diák kommunikációnak, feltehetőleg a felsőoktatásban is lényeges tényező. Az adatok azt tükrözik, hogy miközben a felsőoktatási hallgatók száma másfél évtized alatt négyszeresére emelkedett, az egy oktatóra jutó hallgatók aránya is több mint két és félszeresre nőtt, s a hátrányosabb helyzetű hallgatótársadalommal kevesebb és túlterheltebb oktatógárda foglalkozik. Előadásunkban arra a kérdésre keressük a választ, hogy az alapképzés mai hallgatói támaszkodhatnak-e jól hasznosítható kapcsolathálózati erőforrásokra felsőoktatási pályafutásuk során. Az elemzés során egy több intézményre kiterjedő hallgatói kérdőíves adatfelvétel eredményeire támaszkodva a hallgatók középiskolában és felsőoktatásban elérhető intra- és intergenerációs kommunikációs mintázatát vetjük össze egymással, illetve hasonlítjuk össze a középiskolás években kiaknázható hasonló erőforrásokkal, majd ezeknek a tanulmányi eredményesség különböző mutatóira gyakorolt hatását igyekszünk megbecsülni. Eredményeink szerint az intragenerációs kommunikációs kapcsolatok a fiatalok pályafutása során kiterjedtebbek, azonban az intergenerációs kapcsolatok hatása a tanulmányi karrierre még a hallgatói évek alatt is igen jelentős. Megállapítható továbbá, hogy az alacsonyabb iskolázottságú szülők gyermekei a felsőoktatásban is kontextus-érzékenyebbek, vagyis a Coleman által rögzített aszimmetrikus hatás törvénye ebben a közegben is érvényesül, miközben a kontextus hatása a társadalmi pólusokon különböző okokból mérsékeltebb.

FÓNAI MIHÁLY

Hallgatók professzió-képének elemei

Előadásunkban keresztmetszeti képet rajzolunk az egyetemi pályafutásuk kezdetén álló hallgatók professzió-képének néhány összetevőjéről. A hallgatók a duális képzési struktúra másodéves főiskolásai és egyetemistái. Professzió-képük, pályaképük elemei közül a választott szakkal összefüggő majdani szakma identitását alakító területekről kérdeztük őket, arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire ismerik a választott szakma helyzetét, hogyan értékelik azt, milyen tudást és képességeket tartanak fontosnak a majdani szakember esetében. A hallgatók egy többéves mérési folyamat keretében válaszoltak önkitöltős kérdőívünkre, összesen 3138-an.

Azt állítjuk, hogy a potenciális szakmai énképet jelentős mértékben alakítja a választott szak egyetemen belüli, a többi szakhoz képest kialakult pozíciója, azaz mind a hallgatók szakmai énképe, mind a kölcsönös feltevések a szakmákról kialakult és elterjedt, legtöbbször kölcsönösen elfogadott sztereotípiákon nyugszanak. A tizennégy kar hallgatói két rangsort képeztek: hova helyezik saját szakjukat az egyetem szakjai között, illetve mit gondolnak arról, mások hova helyezik a szakot. A saját szak rangsorolása sok szempontból megfelel a szakmák (hivatások) kialakult rangsorának, ami azt jelenti, hogy a hallgatóknak már kialakult képük és elvárásaik, feltételezéseik vannak a választott szakról és szakmáról. Úgy gondolják, hogy az „egyetem közvéleménye” magasabbra taksálja szakjukat, mint ők maguk. A rangsorok magyarázataként (ezt nyitott kérdésünkre válaszolták) a szak keresettségét, ismertségét, nehézségét és presztízsét emelték ki. Hasonló módon indokolták a szakjuk mások általi rangsorolását, az eltérések elsősorban a szak

színvonalára vonatkoztak; mennyire nehéz elvégezni, milyen az oktatás színvonala, mennyire tudományos képzés, illetve milyenek az elhelyezkedés esélyei végzés után.

A hallgatók professzió-képéről és a választott professzióval összefüggő elvárásokról sokat elárul, hogy milyenek látják az általuk elképzelt szakember tudását. Az elképzelt, ideális szakember jellemzésére a hallgatók több mint negyven, egymástól különböző válaszlehetőséget fogalmaztak meg. Ezek közül az első tíz válasz sorrendjét mutatjuk be. Szembetűnő, hogy a hallgatók egyetemi pályafutásuk első felében a szakmai felkészültséget fogalmazzák meg a legfontosabb tulajdonságként – ehhez kapcsolódik a szakember általános tájékozottságával összefüggő elvárásuk is. Ez a hallgatók részéről azt is jelenti, hogy az egyetemtől elsősorban azt várják, hogy az jól felkészítse őket. Az ideális szakember többi vonása inkább valamilyen tulajdonság, képesség; ezek a rugalmasság – elhivatottság – pontosság – határozottság – empátia – kapcsolatteremtés tengelyen helyezkednek el, és két, nagyobb csoportba sorolhatók: az „expresszív” (rugalmas, elhivatott, segítőkész, empatikus, jó kapcsolatteremtő) és az „instrumentális” (széleskörű tudás, határozottság, precizitás) tulajdonságok csoportjába.

TEMATIKUS ELŐADÁSOK

A másság az iskolában: egy szubkultúra példája

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

A multikulturalitás aspektusának tekinthető, hogy a tömegkultúra mellett (illetve annak elidegeníthetetlen részeként) mindig jelen vannak a szubkultúrák. Ennek tudatosítását – mivel a szubkultúrák iránti érdeklődés, ennek külsőségeiben való kifejezése, valamint a deviáns magatartás nem mutat korrelációt –, a pedagógiai gyakorlat fontos elemének tartjuk. Mindezt egy hazánkban eddig kevésbé kutatott szubkultúra, a goth közösség példáján keresztül tárgyaljuk. A szubkultúra hazánkban a 80-as években jelent meg. Külsőségeiben a fekete szín dominál, mely számos téves interpretáció és előítélet táptalaja; ezzel szemben kevésbé köztudott, hogy a 90-es évekre a zenei irányzat összművészeti mozgalommá nőtte ki magát, mely a kapcsolódó irodalomra, képzőművészetekre, általában véve a műveltség és alkotó tevékenység felértékelésére is kiterjed. Áttekintve a szubkultúra-fogalom jelentésváltozásait, világossá válik, hogy a magyar szakirodalom elavult, nem tükrözi a jelenleg létező szubkultúrákat. A strukturalista megközelítéssel szemben, amely a szubkultúrát az ideológia működésébe integrálja, a fenomenológiai megközelítést preferáljuk, amely a szubkultúra tagjainak tapasztalatait helyezi előtérbe. A goth szubkultúra angol és amerikai kutatói, Paul Hodkinson, Joshua Gunn és Amy C. Wilkins nyomán elsődleges módszernek a szabad válaszadásra teret adó kérdőívet és a mélyinterjút tekintettük. Előadásunkban egy 2009-es felmérés vonatkozó eredményeit mutatjuk be, melyben a magyar goth szintér 146, 14 és 39 év közötti tagja vett részt.

Előfeltevésünknek megfelelően a szubkultúra tagjai jelentős arányban számoltak be iskolai tapasztalataik kapcsán negatív diszkriminációról. A válaszadók nagy része rendkívül öntudatosnak mutatkozott, ellenáll(t) a külsőségek feladására irányuló nyomásnak, és ennek kapcsán jó tanulmányi eredményére hivatkozott. A válaszadók közt kiemelkedő a felsőfokú oktatásban részt vevők, illetve a felsőfokú végzettségűek aránya. A válaszadók többsége kiemelten fontos értéknek tartja a műveltséget, olvasottságot, kreativitást, továbbá a kulturált viselkedést is. Több mint 90 százalékuk ambiciózusnak vallja magát, és aktívan tesz is céljaiért. Mindezek ellenére csak elvétve számoltak be elfogadó középiskolai környezetről, csak a felsőoktatásban jellemző az attitűdök pozitív irányú változása. A válaszokból ugyanakkor egyértelműen kitűnik, nem közülük kerülnek ki a deviáns tanulók, iskolai konfliktust nem tanulmányi eredményük vagy magatartásuk képez, kizárólag a megjelenésük. A kevés számú pozitív tapasztalatot is alapul véve rávilágítunk arra, hogy a szubkultúra jellegzetességeinek és nem utolsósorban értékrendjének ismeretében az előítéletekből fakadó konfliktushelyzet kikerülhető és a tudatosságnak, elfogadó attitűdnek köszönhetően a tolerancia mint érték előtérbe helyezhető, egyben – az integrációt elősegítve – az elnyomó és nem elnyomó másság közti különbség tudatosítható.

BACSA-BÁN ANETTA
„FSZ – a középpontban” –
a felsőfokú szakképzésben résztvevő hallgatók
helyzete, képzéshez való viszonya, kompetenciáik

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A kutatás *célja*, hogy bemutassa a felsőfokú szakképzésben résztvevő és részt vett hallgatók társadalmi háttérét, valamint a képzéshez való viszonyukat, választ adjon arra a kutatási feltevésünkre, hogy van-e, s mi a létjogosultsága jelenleg a felsőfokú szakképzésnek, hogyan viszonyulnak a felsőoktatási intézményekben tanult és tanuló hallgatók a szakjukhoz, a képzésükhöz, s általában a felsőfokú szakképzéshez. A kutatás a Dunaujvárosi Főiskola 6 felsőfokú szakképzési szakán, a Budapesti Műszaki Főiskolán, valamint a Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Karán tanulók körében történt.

A vizsgálat központi kérdése: Beválás-vizsgálat keretében kvantitatív és kvalitatív módszerekkel feltárni az FSZ képzésben résztvevő/részt vett (azaz jelenlegi és volt) hallgatók kompetenciáit.

A kutatás *hipotézisei*:

- Az FSZ képzés megfelelő előképzettséget jelent a BSc-szakra való belépéshez;
- Az FSZ képzés célja nemcsak a BSc- és MSc-képzésre való felkészítés, hanem közvetlenül a munkaerő-piacra vezető gyakorlati szakemberek képzése. Az FSZ képzés gyakorlatias jellegét kell erősíteni a főiskolai képzésre felkészítő elméletiesség helyett.
- A gyakorlat-orientált képzés vizsgálata, amely jelenti a képzési infrastruktúra és az oktatási tanulási módszerek, formák vizsgálatát, abból a szempontból, hogy megvalósulhatnak-e az elvárt kompetenciák (learning outcomes).

A hipotézisekre a következő válaszok adhatók:

1. Az FSZ-képzést a megkérdezett hallgatók közül sokan a BSc-képzésre való belépésként kezelik, annak „előszobájának” tartják, még abban az esetben is, ha nem ugyanazon a területen kívánnak továbbtanulni. Legfőbb előnye a képzésnek a „kapun belül” lenni, bejutni egy felsőoktatási intézménybe. Ezáltal felzárkóztató szerepet érezhetünk az FSZ képzésre vonatkozóan, amely előkészíti a képzést és szintre hozza a képzéshez szükséges ismereteket.
2. A megkérdezettek válaszaik többségében kiemelték a gyakorlatiasságot, a gyakorlatra való igényt, a szakmai gyakorlatok súlyát, s a képzésbeli szerepének növelési igényét. Megerősíthetjük, valóban a munkaerő-piaci megítélés szempontjából ez a terület az, amellyel felhívhatná magára mind a hallgatók, mind a munkaadók figyelmét e képzési forma. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy volt hallgatóink nehezményezték, hogy a munkaadók nem rendelkeznek információkkal sem a képzési formáról, sem az FSZ képzési szakokról.
3. A kompetencia-mátrix nyomán felrajzolhatók mindazok a területek, amelyek hiányterületei a hallgatóknak és a képzésnek e hiányok felszámolásában jelentős szerepe lehet.

Feltáráásra kerültek azok a területek is, amelyek a képzés sarkalatos pontjait jelentik: az infrastruktúra, az oktatók és oktatási módszerek helyzete, a képzés struktúrája, az elmélet és gyakorlat viszonya, az ismeretek korszerűsége és a tananyag-tartalom. E megállapítások nyomán javaslatok fogalmazhatók meg általánosságban is a felsőfokú szakképzés egészére nézve.

BALÁZSNÉ NAGY ZSUZSANNA

A szövegalkotási képesség és az önszabályozó tanulás vizsgálata 11. évfolyamos szakközépiskolás tanulók körében

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Motiváció, önszabályozás

Az önszabályozási képesség személyes kompetenciánk komponenseként hozzájárul ahhoz, hogy tevékenységeinket önértelmező szinten, tudatosan, saját kognitív folyamataink működésének ismeretében hajtsuk végre. Amerikai vizsgálatok eredményeiből tudjuk, hogy a jól írók szövegalkotás közben önszabályozó folyamatokat hajtanak végre. Mint ahogy az önszabályozó viselkedés során a célkitűzés, a monitorozás és a korrigálás szakaszai követik egymást, úgy írás közben célokat fogalmazunk meg, melyek alapján megformáljuk, majd átdolgozzuk a készülő szöveget, addig ismételve ezeket a műveleteket, amíg meg nem találjuk a kitűzött célok megvalósításához leginkább megfelelő elrendezést. Feltételezhető tehát, hogy a fejlettebb önszabályozó viselkedésű tanulók az érett fogalmazókhoz hasonlóan tudatosabban alkotják meg szövegeiket, ezáltal színvonalasabb fogalmazásokat készítenek az önszabályozó stratégiákat kevésbé alkalmazó társaiknál.

11. osztályos szakközépiskolás tanulók (N = 128) körében végzett kismintás felmérésem során azt vizsgáltam, hogy a mintába került tanulók esetén statisztikai módszerek segítségével kimutatható-e a fenti összefüggés.

Vizsgálatom elvégzésekor a diákok szövegalkotási képességének minőségét egy, az IEA-fogalmazásmérés ÁLLÁS-feladata alapján kidolgozott szövegalkotási feladattal mértem fel (Cronbach- α = 0,79). Az így készült tanulói szövegek – munkavállaláshoz írott motivációs levelek – értékeléséhez az IEA-vizsgálat hatszemponitű rendszerét (összbenyomás, tartalom, szerkezet, stílus, nyelvhelyesség, helyesírás, külalak) alkalmaztam. Az önszabályozó tanulás vizsgálatához Pintrich Motiváció és tanulási stratégiák (MSLQ) című kérdőívének magyar változatát használtam, melynek 81 iteméből 12 Likert-skálás elem irányul az önszabályozó stratégiák mérésére. A háttér adatok között demográfiai, szociokulturális és az iskolai előmenetelre vonatkozó információk szerepeltek.

A tanulók a korábbi nagymintás méréshez hasonlóan közepes teljesítményt nyújtottak a szövegalkotási képesség értékelésére alkalmazott szempontok többségében, és eredményeik összefüggésben álltak a gyűjtött háttér adatokkal. Az önszabályozó tanulást vizsgáló teszten nyert adatok részben szintén a korábbi vizsgálatok eredményeivel azonosak. A minta diákjai valamennyien használnak önszabályozó stratégiákat, de saját bevallásuk szerint ezeket kevésbé működtetik anyanyelvtanulás közben. Kiinduló hipotézissel

ellentétben a szövegalkotási teljesítmény és az önszabályozás minősége közötti összefüggés-vizsgálat nem mutatott ki szignifikáns korrelációkat.

Napjainkban mind a pedagógusok által segített iskolai, mind az iskolán kívüli önálló ismeretszerzésben fontos szerepet játszik a tudatos kommunikáció, a kellően magas színvonalú anyanyelvi képességek, köztük a szóbeli és írásbeli szövegalkotási képesség. Eredményeim arra utalnak, hogy a tanulás sikeressége érdekében a fogalmazás és az önszabályozó tanulás fejlesztése valamint összekapcsolása egyaránt szükséges a pedagógiai gyakorlat során.

BALOGH VIRÁG

Készségtanulás autizmusban

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Kulcsszavak: készségtanulás, tanulási zavarok, implicit tanulás, autizmus

A kutatás az autizmussal élő gyermekek implicit készségtanulási képességét vizsgálta a Howard és Howard által 1997-ben kidolgozott Alternating Serial Reaction Time (ASRT) módszer segítségével. Az autizmus egy idegrendszeri fejlődési zavar, melynek eredményeként a viselkedés bizonyos területein sérülés tapasztalható, ezek egy része humánspecifikus. Mivel autizmusban a viselkedés szelektíven sérült, feltételezhető, hogy a háttérben meghúzódó mentális rendszerek is szelektív sérülést mutatnak. Ezért az autizmus kutatása a viselkedést szervező kognitív mechanizmusok és az autizmusban jellemző tanulási zavarok megértését is szolgálja. Az implicit (vagy procedurális) tanulás olyan tanulás, melynek során szabályokat, összefüggéseket sajátítunk el, de ennek nem vagyunk tudatában. A folyamat általában mindenféle végrehajtó és stratégiai folyamat nélkül, tehát tudattalanul zajlik le. Az implicit készségtanulás képezi az alapját számos motoros és kognitív funkciónak. A tanulási és emlékezeti funkciók nélkülözhetlen háttérmechanizmusa ez a tanulási forma. Az explicit tanulás során a személy aktív módon odafigyel az anyagra, megpróbál hipotéziseket és szabályokat megfogalmazni, melyek segíthetik őt a tanulásban. Autizmusban az explicit tanulás hatékonysága csekély az egészséges gyerekekéhez képest. Kutatásunk fókuszában az implicit tanulás állt autizmussal élő és egészséges gyermekeknél. Vizsgálatunkban az autisták az egészséges kontroll szintjének megfelelő, ép implicit tanulásra képesek. Ez az eredmény egybeesik Barnes és munkatársai által 2008-ban publikált, valamint Gordon és Stark 2007-ben bemutatott eredményeivel. Vizsgálatunkban ugyanakkor az autizmussal élők komolyabb kihívásnak feleltek meg, hiszen kutatásunkban 4 elemű ASRT feladatot használtunk (míg Gordon és Stark klasszikus Serial Reaction Time feladatot használt, Barnes és munkatársai pedig háromelemű ASRT-t). Ebből arra következtethetünk, hogy az autizmussal élők nehéz implicit tanulási feladaton is képesek megfelelni. Eredményeink a jövőben az autizmussal élők fejlesztését segíthetik, amennyiben figyelembe vesszük azt, hogy implicit módon egészséges tanulásra képesek, és így fejlesztésük során több implicit tanulási technikát alkalmazunk. Kutatásunk hozzájárul a tanulási funkciók és annak zavarainak jobb megértéséhez.

BARABÁSI TÜNDE – ÁBRAHÁM KATALIN
A Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskola

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Cél: ennek a tanulmánynak az a célja, hogy bemutassa az életvilágok vizsgálatának fontosságát a felsőoktatás kutatásában. Példaként egy székelyföldi felsőoktatási intézményt választottunk.

Előzmények, feltételezés: a Székelyudvarhelyi Modern Üzleti Tudományok Főiskolája (MÜTF) a tatabányai intézmény kihelyezett tagozataként jött létre 1998-ban. A tagozat Erdély első olyan kihelyezett felsőfokú intézménye, ahol magyar nyelven, nappali tagozaton gazdasági képzés folyik. Regionális felsőoktatási intézményként a MÜTF megfelelően szolgálja elsősorban a kistérség igényeit, valamint keresi és érvényesíti azokat a stratégiákat az indított szakok újszerűsége és hiánypótló jellege, a képzési programok gyakorlatorientáltsága, a finanszírozási lehetőségek optimalizálása által, amelyek túlélését, sőt fejlődését, megerősödését szolgálják. Teszi ezt olyan intézményként, amely anyanyelvi képzést biztosít a magyar kisebbség számára felső- és felnőttoktatási rendszerben egyaránt.

Eredmények: az intézményről első alkalommal 2002-ben készült esettanulmány. A kisebbségi felsőoktatási intézmény keletkezéstörténetét, alapvető oktatási-képzési jellemzőit, a humán erőforrásokat (oktatókat és hallgatókat), a működést biztosító infrastruktúrát, a fejlesztési terveket mutattuk be. A kutatás során kvantitatív és kvalitatív módszereket használtunk, hét személlyel – az intézmény keletkezésében kulcsszerepet játszó személyiségekkel – készítettünk interjút, valamint kérdőíves vizsgálatot végeztünk, melynek során 62 oktatót és hallgatót kérdeztünk meg.

2008-ban az eltelt hat év változásait és az intézmény fennmaradásért folytatott küzdelmet kutattuk. A vezetőikkel készült interjúk valamint az egyes dokumentumok elemzése alapján elsősorban a főiskola képzésének szerkezetére, finanszírozására, az intézmény irányítására, kapcsolataira, jövőképeire, valamint a politika szerepére fókuszálva mutattuk be az intézmény sajátosságait, kiemelve azokat a változásokat, amelyek a korábbi vizsgálat óta születtek.

2009-ben a tagozat ügyvezető igazgatójával és az intézmény „változásmenedzserével”, egyben a tagozat jogi háttérét biztosító alapítvány alapító elnökével készült interjúk, valamint az interjúalanyok által rendelkezésünkre bocsátott dokumentumok alapján kívántuk bemutatni az intézménnyel kapcsolatos legfontosabb kihívásokat, és az erre adott válaszokat. A kutatás utolsó lépéseként a MÜTF rektorával készült interjú, melynek során egyrészt a székelyudvarhelyi intézmény keletkezéstörténetét vizsgáltuk az anyaintézmény szempontjából, másrészt a tatabányai, valamint a budapesti és dunaszerdahelyi tagozat létrejöttének körülményeit kívántuk feltárni.

Multidiszciplináris szemléletű pedagógiai módszerek alkalmazása a felsőoktatásban

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Motiváció, önszabályozás

Kulcsszavak: nem formális módszerek, felsőoktatás, felnőttképzés, személyiségfejlesztés

A felsőoktatás-pedagógia megújításának jegyében évek óta tartanak a kísérletek a Széchenyi István Egyetemen és a Nyugat-magyarországi Egyetemen. Alapvetően fontos a felsőoktatásban dolgozók képzése, hisz nekik nincs előírva rendszeres továbbképzés, sőt nagy számmal tanítanak olyan oktatók is, akik egyáltalán nem részesültek pedagógiai felkészítésben. 2007 és 2008-ban tréning-alapú pedagógiai továbbképzésben vettek részt az egyetem oktatói csoportjai. 2009-ben felmértük az oktatók kompetencia-alapú pedagógiai képzettségét zárt kérdésű kérdőíves és strukturált interjú módszerekkel. A válaszok kiértékelése alapján kiderült, hogy állításuk szerint ismerik a kompetencia-alapú képzés elvét és a hatékony módszereket. Ezeket a véleményeket viszont az interjúk nem igazolták vissza. E kettőség feloldásaként kifejlesztésre került egy 3 szintű, multidiszciplináris szemléletű képzési rendszer. Ezáltal a pedagógiai végzettséggel nem rendelkező oktatók is elsajátíthatnak olyan módszereket, amelyek segítségével hatékonyabbá tehetik a tanítás-tanulás folyamatát.

2009-ben felmértük a hallgatók tanulási és kommunikációs stratégiáit és 5 fokú skálában csatoltuk vissza. Szinte minden tárgy esetén szignifikánsan korrelált a motiváltság a tanulmányi eredményhez, vagyis minél motiváltabbá teszi egy oktató különböző módszerek használatával a hallgatókat, annál jobb eredményeket érnek el a számonkérésnél.

Az eredmény mind az oktatók, mind a hallgatók között szignifikáns különbséget mutatott a hagyományos és az új módszereket magában foglaló tárgyak megítélésében, hatékonyságában. Amennyiben a hallgatók nem formális módszerekkel találkoznak egy órán, akkor az jobban motiválja őket, kíváncsibbak, aktívabbak lesznek. A saját élményű tanulási módszereket jobban elfogadják. Amennyiben a frontális módszert használ az oktató, akkor nehezebb az érdeklődést, koncentrációt, figyelmet fenntartani.

Gyakorlatban ez év szeptemberétől a Faipari Mérnöki Karon bevezetésre került a mérnöki készségek modul. Ebben a modulban a hallgatók új, multidiszciplináris módszerek segítségével megismerik a saját tanulási szokásaikat és új tanulási stratégiákat sajátíthatnak el. A modul célja továbbá a hallgatók személyiségének fejlesztése, kreativitásuk, spontaneitásuk, a szakma iránti elkötelezettségük mélyítése, és autonóm asszertív viselkedés kialakítása.

A három éve futó pedagógiai kísérletek, az elvégzett felmérések és a hipotéziseink alapján a pedagógiai folyamat minden résztvevője számára a megváltozott oktatási környezetben és az új munkaerő-piaci kihívásoknak megfelelően, hatékonyabb és hallgatócentrikusabb módszerek elsajátításával és használatával lehet a felsőoktatás pedagógiai megújítását elérni.

Ennek a folyamatnak kiterjesztésében szerepet játszik a TAMOP 421 A és C komponense, melynek segítségével felsőoktatás viszonylag lassan változó rendszerébe is hatékony oktatási módszerek integrálhatók.

BENCÉNÉ FEKETE ANDREA

Lux Gyula és korának nyelvpedagógiája

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Idegen nyelvi oktatás

Napjainkig nem készült Lux Gyula módszertani, pedagógiai, nyelvészeti munkáját feltáró, valamint az 1920-as évek nyelvoktatását elemző mű. Előadásom során ezt a nyelvpedagógia-történeti feltáró munkámat szeretném bemutatni.

Lux Gyula munkásságának első korszakát szeretném bemutatni: az 1920-as évek reformtörekvéseit, idegen-nyelv tanítási módszereit. Elemeztem Lux Gyula módszertani írásait, könyveit, publikációit. Foglalkozom a nyelvpedagógia tárgyával, tudományrendszertani helyével. A nyelvpedagógia témaköréhez, Lux Gyula nyelvészeti tevékenységéhez kapcsolódóan elengedhetetlennek tartom a vizsgált korszak, az 1920-as évek neveléstörténeti, kultúrpolitikai, oktatáspolitikai vonatkozásainak bemutatását, a háttérben rejlő nyelvpolitikai, tantervelméleti kötődések feltárását.

Bemutatom a német nyelv megjelenésének folyamatát a magyar kultúra történetében, valamint a húszas években Magyarországon végbement nyelvpolitikai változást, amely fordulópontot jelentett az oktatáspolitikában Klebelsberg Kunó kultuszminisztersége idején.

Feltártam az 1920-as évek nyelvpedagógiájának elméleti hátterét. E témakörön belül felvázoltam a vizsgált korszakban végbement didaktikai változásokat, amelyek hatást gyakoroltak az idegen nyelvi tantervekre.

Feltártam a korszak módszertanának háttérében rejlő nyelvészeti irányzatokat, illetve azokat az elméleteket, amelyeknek gyökerei e korszakhoz nyúlnak vissza.

Lux Gyula tankönyveinek bemutatását a korábbi években használt nyelvkönyvek kritikájával vezetem be, majd összevetem újonnan kialakított módszeres elveivel. Metodikája sajátos, mivel a lélektani irányzatot követve, a pedagógia új, gyermeklélektani irányzatát figyelembe véve szerkesztette meg a célnyelvi olvasmányokat, valamint alakította át a Gouin-módszert, amelyet a kezdők tanításánál alkalmazott. Diagramok segítségével szemléltetem a célnyelvi olvasmányokban megjelenő szövegtípusokat.

A nyelvkönyvek elemzése során vizsgáltam a középiskolai könyvek szókészletét, a szavak összetételét szófaj és jelentés szerint, valamint az új szavak elsajátításának metodikáját. Foglalkoztam a tankönyvek nyelvtani rendszerével, valamint a grammatika tankönyvi feladatokban történő megjelenésével. E fejezet zárásaként a könyvekben megjelenő elméletet összevettem a gyakorlattal. Egykori tanítványok visszaemlékezései alapján vizsgáltam, hogy mennyire sikerült Lux Gyulának új, közvetítő módszerét átültetni a gyakorlatba.

Végül napjainkban, az iskolarendszerű oktatásban használt kommunikatív német nyelvkönyvet hasonlítottam össze az 1926-os polgári iskolai tankönyvsorozattal. Az összevetéssel az volt a célom, hogy megvizsgáljam, milyen didaktikai, módszertani örökség

maradt ránk e korból, s melyek azok az eljárások, amelyek túléltek korukat. Felkutattam napjaink pszicholingvisztikai, nyelvészeti, idegennyelv-oktatási szakirodalmában található, a Lux-módszerre történő hivatkozásokat, elemzéseket, értékeléseket, amelyek e kor nyelvpedagógusának értékeit viszik tovább.

BODNÁRNÉ KISS KATALIN

Iskolai peremhelyzet, társadalmi kirekesztődés

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Tanulmányomban a cigány tanulók társas helyzetét kívánom bemutatni egy szociometriai vizsgálat eredményei alapján. Vizsgálatom a 7-8. osztályos cigány tanulók énkép- és modellkövetési sajátosságainak feltárására irányult, ennek részeként végeztem szociometriai adatfelvételt. A vizsgálatot Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 3 hetedikes és négy nyolcadikos osztályában végeztem. A mintaválasztás szempontját a cigány tanulók osztályon belüli aránya határozta meg. A cigány tanulók arányát csoportdinamikai tényezőnek tekintettem. Úgy vélem, hogy jelenlétük az osztályban, arányuk a nem cigány tanulókhöz képest közösségstrukturáló erő, a csoportlégkört befolyásolni képes tényező.

Az elemzéshez a Mérei Ferenc és munkatársai által standardizált szociometriai mutatókat alkalmaztam (Mérei, 1972. 1998.). Az elemzést kiterjesztettem az osztályközösségek szerkezeti sajátosságaira, a csoportlégkör jellemzésére, valamint a csoport differenciálódására és hierarchizálódására. A differenciálódást és hierarchizálódást a társas jelentőség és a szerepszerű tagolódás mentén követtem nyomon, megnézve a differenciálódás és a tanulmányi teljesítmény közötti összefüggést. Az összefüggésre a tagolódási sor és a tanulmányi rangsor összehasonlításából következtettem. A modellkövetés (mintakövetés) sajátosságaihoz elemeztem a cigány tanulók és a társas szereppel rendelkező társaik kapcsolatát.

A vizsgálat összesen 117 tanulóra, 49 cigány és 68 nem cigány tanulóra terjedt ki. A minta nagyságát a mintaválasztás szempontjaiból adódó korlátokon kívül az is befolyásolta, hogy mind a mikroszociológiai elemzésnél, mind a nyílt kérdések feldolgozásánál nem statisztikai érvényességű összefüggések megállapítására törekedtem, hanem magyarázó okfejtésre, elfogadva azt, hogy a magyarázatok érvényessége korlátozott.

Eredményeim azt igazolják, hogy a kedvezőtlen csoportlégkör, a cigány tanulók kedvezőtlen társas helyzete, társas szerepnélküliségük és akadályozott modellkövetésük megnehezíti sikeres társadalmi integrációjukat.

BODORNÉ NÉMETH TÜNDE
Sajátos nevelési igény, hátrányos helyzet és különtámogatás
– adatgyűjtés Nógrád megyében

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

A kutatás alapját egy, az OECD által összeállított nemzetközi kérdőív jelentette, kiegészítve a hazai kérdésekkel. Fontos kérdés volt, hogy a többségi intézményekben a nevelésben, oktatásban résztvevő SNI gyermekek hozzájutnak-e a számukra törvényben biztosított különtámogatásokhoz. Az OECD kategorizálását követve a sajátos nevelési igényű csoport mellett kitértünk a hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók vizsgálatára is. A kutatás 3 hipotézis mentén történt és a Nógrád megyei közoktatási intézmények munkájában részt vevő sajátos nevelési igényű, hátrányos helyzetű gyermekekre, tanulókra, illetve a közoktatási intézményekre irányult. Célkitűzés volt az, hogy minél pontosabb számot kapjunk azokról a gyerekekről, akik sajátos nevelési igényűek, hátrányos helyzetűek, illetve feltérképezzük azokat a többlétfajta támogatási formákat, amelyben részesülnek. Cél volt annak a „szűrkezonának” a feltérképezése, amely a hivatalos statisztikában nem kerül felszínre, ám az e csoportba tartozó gyerekek a tanítási-tanulási folyamatban jelentős számban vesznek részt, és a rendszer eredményességét nagymértékben befolyásolják.

A vizsgálat elején felállított 1. hipotézissel kapcsolatban elmondható, hogy azok a sajátos nevelési igényű gyermekek, akik hivatalos szakértői véleménnyel rendelkeznek, és többségi oktatás-nevelési intézménybe járnak, nem teljes mértékben kapják meg azokat a különtámogatásokat, amiket a Közoktatási Törvény számukra biztosít. A felállított hipotézis ezekre a tényezőkre nem bizonyult igaznak.

A 2. hipotézist az adatok értékelése megerősítette, miszerint a közoktatásban jelentős számban vesznek részt olyan gyermekek és tanulók, akik hivatalos szakértői, illetve szakvéleménnyel nem rendelkeznek, de a pedagógusok szubjektív megítélése szerint valamelyik sajátos nevelési igényű kategóriába taroznak. Ezek a gyermekek és tanulók nem, vagy nem megfelelő mértékben jutnak azokhoz a különtámogatási formákhoz, amelyek elősegíthetik sikeres előrehaladásukat.

A 3. hipotézissel kapcsolatban szintén igazolódott feltevésünk, és a kutatás bebizonyította, hogy a hivatalosan hátrányos helyzetű gyermekek, tanulók mellett jelentős számban vesznek részt a közoktatásban olyanok, akik nem rendelkeznek hivatalos dekrétummal, és nem, vagy nem megfelelő módon részesülnek különtámogatásban. A hátrányos helyzetűek amúgy is jelentős felülreprezentáltsága miatt ezt az igen veszélyeztetett csoportot komoly kiegészítő támogatásban kellene részesíteni.

Az adatgyűjtésből nyert tények elemzése során egyértelműen az állapítható meg, hogy a jogi szabályozást alig követi a közoktatás olyasfajta színvonalú működése, ami a különböző hátrányokat képes megfelelő módon kezelni és csökkenteni. A jelenlegi működés alig mérsékli a sajátos fejlődésből következő esélykülönbségeket, sőt manapság Magyarországon a közoktatási rendszer változatlanul hagyja, bizonyos esetekben még növeli is a hátrányokat.

**Kisiskolás korú sni-s gyermekek kognitív fejlesztése
a Feuerstein-i Eszközgazdagító Program „Basic” változatával**

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények
Kulcsszavak: Kognitív intervenció; tartalomfüggetlen módszerek

Az alábbi három longitudinális esettanulmány a hazánkban kevésbé ismert Feuerstein-i Eszközgazdagító Program (Instrumental Enrichment) „Basic” eszközeinek a hatását mutatja három tanulásban akadályozott gyermek performanciájában.

A Feuerstein-i kognitív intervenció a tanulás szociálkonstruktivista megközelítésén alapul, az értelmi fejlődést a környezettel folytatott interakciókból eredezteti (Feuerstein 1996). A szóban forgó terápia eklektikus jellegű: magába foglalja a kognitív pszichológia, a szociális tanuláselméletek illetve az agyi plaszticitást kutató kognitív neuropszichológia legújabb elméleti alapelveit is. Komplex elméleti és gyakorlati rendszereinek elsajátítása több esztendő igényel.

A három kisiskolás korú alany „középsúlyos értelmi elmaradás” diagnózisával jelentkezett a tizennyolc hónapig tartó intervencióra. A kognitív aktiváció heti 12, egyenként 45 perces, egyéni terápiás órát foglalt magába.

Módszerünk a nyugaton röviden csak „FIE-Basic”-nek nevezett Eszközgazdagító Program volt, az alábbi feladatlapok képezték az intervenció alapját: Pontok szervezése; Téri orientáció; Elemtől a csoportig; Érzelmek beazonosítása; Hasonlíts és fedezd fel az abszurdot; valamint a Háromcsatornás tanulás. Az eszközök alkalmazása a közvetített tanulási tapasztalat (mediated learning experience) légkörében zajlott, melynek során a deficités kognitív funkciókat igyekeztünk remediálni.

Mivel nem történt egyéb beavatkozás, az FIE-B az egyetlen változó, amely az alanyok fejlődésével összefüggésbe hozható.

Külső szakértő bevonásával az alábbi területeket vizsgáltuk hathavonta a beavatkozás során: receptív nyelv (Peabody Szókincsvizsgáló teszt); a humán emberrajz fejlődése (Goodenough Rajzteszt); általános „g” intelligencia (Raven Színes Mátrixok).

Kvalitatív természetű kutatásunk eredménye szerint az első alany (kronológiai életkora 5;5 év) mentális életkora a Peabody teszten 3;2 évről 6;9 mentális életkorra változott; rajzfejlődése az értelmezhetetlen „A” kategóriáról 100 pontos rajz-kvóciensre ugrott. A gyermek fejlődését egy szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye is megerősíti: „a gyermek mentális fejlődése szokatlanul dinamikus, IQ 53-ról IQ 82-re változott”. A második alany (kronológiai életkora 5;6 év a terápia kezdetén) rajzfejlődése a „B” kategóriáról szintén 100 pontos rajzkvóciensre ugrott; mentális életkora a Peabody teszten elért eredményei alapján 2;8 évről 5;9 évre változott. A harmadik résztvevő kronológiai életkora 7;0 év volt a terápia kezdetén, humán emberrajza „A” kategóriáról 65 pontra nőtt. A szakértői bizottság véleménye szerint az alany „kognitív fejlődéséhez hasonló dinamikus fejlődés nagyon ritkán tapasztalható”.

E másfél évet felölelő kvalitatív jellegű longitudinális vizsgálatunk hozzájárulhat az „FIE-Basic” hatásfokának igazolásához

Ráció és emóció az idegennyelv-oktatásban

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Ráció és emóció, nem pedig ráció vagy emóció. Korunk idegennyelv-oktatásában, amely a holisztikus nevelést tartja követendőnek, időszerűtlen lenne a rációt szembeállítani az emócióval. Arányaikat azonban, amelyek sem vertikálisan, sem horizontálisan nem lehetnek állandók, érdemes szemügyre vennünk. Az előadó abból a tapasztalatából indul ki, miszerint hazai nyelvoktatásunk, különösen angolnyelv-oktatásunk aránytalanul jobban preferálja a tanuló érzelmeit, mint az értelmét.

Ha közelebbről megvizsgáljuk a problémát, a nyelvtanulás közismert ellentétpárjaival találkozunk: Elsősorban a tudatosság és az ösztönösség ellentétével, amely mögött ott van a kommunikatív kompetencia szűkebb, a nyelvi kompetenciára fókuszáló felfogásának, illetve a többösszetevős kompetencia-elméleteknek az ellentéte; a ragaszkodás az anyanyelvhez mint tudásbázishoz, illetve az ódzkodás az anyanyelvtől, amely az anyanyelvnek az idegennyelv-oktatásból való teljes száműzéséig terjedhet. Ezek az ellentétpárok ténylegesen megnevezhető előnyökre és hátrányokra épülnek, amelyek tudomásul vehetők és veendőek a mindenkori célok és feladatok, az adott feltételek függvényében.

Az előadó azon nézetek és gyakorlatok ellen szól, amelyek az ismeretek hiányából fakadóan, bizonyos divatáramlatok hatására az egyes ellentétek előnyeit vagy hátrányait eltúlozzák. Ugyanakkor azt is vallja, hogy a jól felkészült tanár a szélsőségek követése során sem követ el abszolút értelemben vett hibákat, csupán arányokat téveszt, nem a legcélravezetőbben hasznosítja az oktatásra fordítható időt. Az előadó ezt az időt tekinti etalonnak, ehhez viszonyítja az elért eredményeket. Előnyben részesíti azokat az eljárásokat, amelyek rövidebb idő alatt vezetnek célhoz, a tényleges nyelvhasználathoz. E célhoz vezető úton azonban korához és tudásához igazítva tudatosítani kell a tanulóban az eszközöket és azok részleteit is, hiszen emocionálisan is az elégti ki a tanulót a legjobban, amit racionálisan is felfog. A ráció segítségével sok idő takarítható meg abból, amennyit a tevékenykedtető, a nyelvtanulást mint munkát eltitkolni szándékozó nyelvoktatás igényel.

CEGLÉDI TÍMEA – FÓNAI MIHÁLY

A tehetség kibontakozását befolyásoló szociológiai tényezők

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Tehetséggondozás, speciális fejlesztés

Kutatásunkban azokat a szociológiai tényezőket kívánjuk feltárni, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a társadalmi ranglétra bármely fokán megszülető „szunnyadó” tehetségből „teljesítőképes” felnőtt találmány váljon. Úgy véljük, a hátrányos és a nem hátrányos helyzetű tehetséges hallgatók összehasonlításán keresztül közelebb kerülhetünk a tehetség-kibontakozás folyamatának mélyebb megismeréséhez. Így választ kapunk arra a

kérdésre, hogy mik azok az (elsősorban szociológiai) titkok, amelyek a tehetség kibontakozását segítik, még a hátrányos helyzetűek esetében is.

Előadásunkban egy egyetemi tehetséggondozó programban térképeztük fel a résztvevők társadalmi összetételét és a családi háttér hatását az iskolai sikerességre, valamint a későbbi munkaerő-piaci elhelyezkedés szempontjából releváns mutatókra. Eredményeink összecsengenek azon korábbi kutatások eredményeivel, amelyek a kedvezőtlen társadalmi háttér negatív hatásait mutatják be a diákok karrierjére. A tehetséges hallgatók esetében is kimutattuk ezeket az összefüggéseket, ám eltérő súllyal, sőt, olykor ellentétes irányban (a több testvéresek egyes eredményességi mutatókban jobbnak mutatkoztak egyke vagy egytestvéres társaiknál).

A környezeti hatások feltérképezésén túl megkíséreltük azon rejtett mutatókat is a felszínre hozni, amelyek a hátrányos helyzetű tehetségeket a kibontakozás útján segítik. Ezek a tényezők a szokásos reprodukciós determinizmussal ellentétes irányba hatnak, így az összefüggések mélyebb szintű megértését követelik meg, és egyúttal segítik is. Kompenzációs tényezőknek neveztük el őket, mivel a társadalmi hátrányokat kompenzálják. Ide soroltuk többek között (1) a nem a család által elsajátított társadalmi tőkét, (2) a szülő(k) iskolázottságának és nevelési attitűdjének és/vagy műveltségének inkonzisztenciáját, (3) valamint a kedvező családi háttérű hallgatókhoz mérten tett aránytalanul nagy erőfeszítéseket a gazdasági és a kulturális tőke kompenzálására.

A hét évet felölelő kutatás eredményei alkalmat adnak az eredmények idősoros összehasonlítására is. A megkérdezések kérdőíves formában, mindösszesen 3183 hallgató körében történtek. Elemzéseinkben a leíró statisztikákon túl az ok-okozati viszonyok mélyebb elemzésére többváltozós statisztikai módszereket is alkalmaztunk.

CSÍKOS CSABA

Adaptív problémamegoldó stratégiák vizsgálata laboratóriumi szövegértési feladatban

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Tanulás, tudás

Elméleti háttér: A problémamegoldó stratégiák értelmezéséhez a stratégia szó szótári jelentéséből indulhatunk ki: a stratégia egy kitűzött cél elérésének átfogó terve. A stratégiai szint gyakran a meta-szint szinonimájaként szerepel a szakirodalomban (Nelson, 1996), de történt kísérlet a pontosabb fogalomértelmezésre az olvasási stratégiák terén (Afflerbach, Pearson és Paris, 2008). Az adaptivitás kifejezés a problémamegoldó stratégiák területén a flexibilitás, a stratégiák közötti rugalmas váltás szinonimájaként használatos (Siegler és Lemaire, 1997; Verschaffel és mtsai, 2007).

Kutatásunk *célja* az adaptív stratégia-használat egy értékelési módja, a choice/no-choice (választhat/nem választhat) módszer alkalmazási lehetőségének kipróbálása laboratóriumi olvasási feladat esetén. A choice/no-choice metodológia lényege, hogy a kísérleti személyek három kísérleti helyzetben oldanak meg feladatokat: Az első esetben szabadon választhatnak megoldási stratégiát, míg további két helyzetben két különböző stratégia alkalmazását kérjük. Verschaffel és mtsai (2007) kísérletében például egy számlálási feladatsorban kisebb számok szerepeltetése esetén az egyik, nagyobb számok esetén

a másik stratégia volt hatékonyabb. Az eredeti, a matematika területére korlátozódó vizsgálatok kiterjesztését Lemaire és Lecacheur (2002) a helyesírás területére végezte el. *Módszerek:* Vizsgálatunkban 27 negyedik osztályos, kecskeméti tanuló vett részt, akikkel tanítási idő alatt, három különálló iskolai helyiségben egyenként vettük föl a kísérlet adatait. Mindhárom kísérleti feltétel mellett 16, vagyis összesen 48 feladat szerepelt, amelyek megoldási idejét feljegyeztük. Az egy kísérleti feltétel mellett 16 feladat között négy egymondatos, négy kétmondatos, négy hárommondatos és négy négymondatos szöveg szerepelt, egyszerű, alany-állítmány-tárgy szerkezetű mondatokkal. További adatként szerepelt, hogy a tanuló a „választhat” feltétel mellett melyik stratégiát választotta: előbb a szöveget kívánta látni, majd azután a kérdést, vagy előbb a kérdést kérte, és utána a szöveget. Az egyéni preferenciáktól és a szöveg hosszától egyaránt függhet, hogy melyik stratégia a hatékonyabb.

A laboratóriumi feladathoz olvasásteszt és olvasási stratégiákra és tesztoszorongsra vonatkozó kérdőív szerepelt.

Eredmények: Eredményeink alátámasztják a choice/no-choice módszer olvasási feladatokra kiterjesztésének lehetőségét. Kimutatható a tendencia, hogy a hosszabb szövegek esetén többen választották előbb a kérdést, és utána a szöveg elolvasását. Többváltozós adatelemzési módszerekkel vizsgáltuk a szöveg hossza, a megoldási idő és a választott stratégiák összefüggéseit. A háttérváltozókkal való összefüggések alacsony szintűek, kivéve a Pintrich-féle MSLQ-kérdőív tesztoszorongs ítemeivel vett kapcsolatokat. A kutatást az OTKA (63360. számú projekt) támogatta.

CZAKÓ KÁLMÁN

Értékmegvalósító nevelés, megtartó magatartásformák elsajátítása

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

A szocializációs folyamatban megvalósuló tartalmak értékelésének alapja különböző lehet. A személyes kölcsönös hatásgyakorlás során kialakított mérték az együttműködés alapjává válik, amennyiben a személyes és a közösségi viselkedés aszerint alakul. A szocializációs folyamat kutatásán túl a következő tudományterületekkel való kapcsolat vált fontossá: stresszre (Sellye), copingra (Lazarus, Kopp) vonatkozó magatartástudományi tudás, a rendszerre vonatkozó tudás (von Bertalanffy, Lonergan), a magatartási mintázatokra vonatkozó ismeretek (Schnerila), a humánökológia (Bronfenbrenner), a gyermekklinikai pszichológia (Ceci), a neveléstudomány (Becker), a menedzsmenttudományok (Flood), az integrációs szintekre vonatkozó tudás (Greenberg, Tobach), témacentrikus interakciók (Cohn), tranzakciókra vonatkozó tudás (Berne). Az előadás ezen tudományterületeket a szocializáció folyamatával való kapcsolódási pontjuk szerint egységes keretben mutatja be.

A fejlődés és a változás megkülönböztetésére a neveléstudományban a személyes érettségre utalva van mód. A személyes érettség szerint kapja meg önálló döntési lehetőségét a nevelés alanya. A szocializáció során megszerzett tartalmak megmutatják azt az utat, amelyen a beszámíthatóság, a közösséggel való szolidaritás, a kultúra hordozójává válás, a multikulturalitás és a globalitás vonatkozásában haladunk. A prezentáció a fejlődés

dési eseményeket a szocializáció folyamatában konkrétan, mérőföldkőszzerűen jelöli meg. A valóságos személyes fejlődés és az elvi lehetőségek között különbséget teszünk, rámutatva arra, hogy a fenomenológiai eltérések és a fejlődésben bekövetkező változások abban is különböznek, hogy az oksági kapcsolatokat a valóságos történésekkel kell együtt elemeznünk.

Az előadás az integrált teljes képet a jobb nevelői gyakorlat érdekében mutatja be. A prezentáció vizualizálja is a mondandót.

A neveléstudomány a kialakuló új interdiszciplináris lehetőségekkel, valamint más tudományok eredményeinek ismeretében a magatartás formálásában új lehetőséghez érkezett. A nevelés minden praxisterületen emberformáló eszköz, és mint ilyen, a közös jövő alakításához az együttműködést kimunkáló lehetőség.

DÉGI ZSUZSANNA

A multikompetencia vizsgálata angol órákon

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

Az elmúlt évtizedben egy hirtelen ugrást észlelhettünk a többnyelvűség iránti érdeklődés terén és különböző nyelvészeti területeken végzett kutatások eredményei alátámasztják a többnyelvűség előnyeit mind az egyén, mind a társadalmi élet szintjén (Cook 2002, Laufer 2003, Pavlenko 2003, Jessner 2008). Főként az új kutatási területek – harmadik nyelv-elsajátítás, multikompetencia – eredményei nagyban hozzájárultak a többnyelvű nyelvhasználat alaposabb megértéséhez.

Kutatásomban a multikompetencia (Cook 1991) fogalmát használva elméleti háttérként, a határon túli kisebbségben élő (Közép-erdélyi) magyar középiskolások nyelvhasználatát vizsgálom angol idegen nyelvi órákon.

A kutatás célja feltérképezni a többnyelvűség jelenlétét és annak hasznosítását angol nyelvi órák keretében, illetve rámutatni a többnyelvűség előnyeire a nyelvtanulásban és -oktatásban.

Annak érdekében, hogy minél teljesebb képet kaphassak a fent említett nyelvi helyzetről három különböző adatgyűjtési módszert alkalmaztam: osztálytermi megfigyelést, kérdőíveket és ún. részbenstruktúrált szerkezetű interjúkat.

Előadásomban e három módszer eredményeit mutatnám be, rávilágítva a különböző módszerek által nyújtott előnyökre illetve azok hátrányaira.

Bár a multikompetencia és a harmadik nyelv elsajátítás területén végzett kutatások azt mutatják, hogy a nyelveknek együtt kell működni és nyelvtanuláskor felhasználhatjuk korábban szerzett nyelvi tapasztalatainkat, eredményeim azt mutatják, hogy a tanárok még mindig a kizárólag célnyelven történő idegenyelv oktatást tartják a leghasznosabbnak. A gyakorlat (osztálytermi megfigyelés) viszont azt mutatja, hogy a többnyelvű nyelvhasználatot mégsem lehet kizárni, ezáltal megerősítve azt a feltételezést, hogy igenis létezik egy integrált nyelvi repertoár (Edwards and Dewaele 2007: 35) amely a multikompetens beszélők (Cook 1991, 1992, 2002) nyelvhasználatának alapját képezi.

Zenei műveltség vizsgálata a középiskolás fiatalok körében**Témakörök:** Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Egyéb

A zenei műveltség fogalmának kialakítása és beillesztése az iskolai műveltség kontextusába a 'literacy' meghatározás értelmezésén alapul. A tantárgyakon átívelő, tudásstruktúrák mentén történő ismeretszerzés magában hordozza az ismeretek, képességek és készségek azaz kompetenciák természetes közegben zajló tevékenység során, tanulás által megvalósított fejlesztésének lehetőségét. Ezen hasznosítható képességek, készségek és ismeretek társadalmilag értékesnek, a való életben hatékonyak bizonyulnak. Ennek a műveltségterületnek a birtoklását, az ismeretszerzés és a képességfejlődés mértékének megismerését empirikus kutatás végrehajtása teszi lehetővé. Így a zenei műveltségmérés elsődleges célja a közoktatásban elnyerhető zenei műveltség mértékének, természetének megismerése. A magyar közoktatásban a Kodály Zoltán által létrehozott zenepedagógiai rendszer képezi a zenei fejlesztés elméleti alapját, amely a Nemzeti alaptanterv követelményrendszerével összehangoltan tartalmi standardként papír-ceruza teszt alapú empirikus kutatás értékelő vizsgálatát teszi lehetővé. A tanulmányozás során három problémakör kialakítására került sor, melyek által elsőként a kutatási terület társadalmi közegének feltárása valósul meg, ami által a zenei nevelés szociológiai beágyazottsága tárható fel. A vizsgálat másik tartományát a zenei összetevők elemzése adja. Ebben a kutatási problémában a kognitív zenepszichológia eredményeire épül a feltárás. A harmadik kérdéskör a közoktatásban kialakítható zenei műveltség kritériumait, elvárás-és követelményrendszerét tartalmazza. A hazai zenei képesség- és teljesítménymérések a standard tesztek hagyományain alapulnak, így a jelen kutatás során kialakított mérőeszköz is ezt az elvi struktúrát követi. A teszt két kérdéssort tartalmaz: a felosztásban elsőként húsz kérdésből álló kérdéssor szerepel, melynek válaszai alapján háttérváltozók magyarázzák a második feladatsor feleleteiből nyert eredmények természetét. A két kérdőívet előzetes mérés keretében a 2008/2009-es tanév utolsó hetében 178 szegedi középiskolás diák töltötte ki. Az itemek megfogalmazása a zenei nevelés alapelveivel összhangban kitér a zenei élmény, a zenei tevékenység, a zenei ízlés, a tantárgy-szeretet, az értékválasztás, a családi közeg és a média szerepére; rákérdez a zenei ismeretek főbb forrásaira, a különböző műveltségterületek megjelenítésére, a magas- és a szubkultúrákban való részesülés mértékére. Az empirikus kísérlet által feltárt adatok értékelő vizsgálata indikációként szolgálhat a neveléstudomány és az oktatáspolitiká számára egyaránt, egyszersmind feldolgozhatóvá teszi a kutatás hipotéziseit, és diagnosztikus térképet rajzol a kodályi elveken nyugvó magyar zenei közoktatás napjainkra kibontakozó el-
lentmondásos helyzetéről.

A személyes és az oktatói jelenlét hatása a hallgatói elégedettségre online tanulási környezetben

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A számítógéppel közvetített kommunikáció kevert típusú oktatási forma (blended learning) esetén is lehetőséget nyújt a társas tanulás támogatására, hiszen e tanulásmé-
let szerint az értelmezés és a tudáskonstrukció társas folyamat, amelyben a társas közeg meghatározó erővel bír (Vigotszkij, 1978; Young, 1997). A blended learning, a f2f és az online oktatási forma ötvözeteként olyan feltételeket kínál, amelyek a résztvevők számára a két módszer előnyeinek és hátrányainak megtapasztalását egyaránt biztosítják. E megtapasztalási folyamatban különös szerepet kap a résztvevők és a facilitátor személyes jelenléte (social presence) és a facilitátor oktatói jelenléte (teaching presence).

Short és kollégái (1976) szerint a személyes jelenlét meghatározza, hogy az online kommunikációs helyzetben a résztvevők mennyire válnak „valós” személyként egymás számára érzékelhetővé. Lombard és Ditton (1997) úgy vélik, hogy a „közvetlenség illúzióját” akkor sikerül fenntartani, ha az online interakció résztvevői a közvetítő médiumról tudomást sem véve kommunikálnak egymással. Az online tanítás-tanulás folyamatában a személyes jelenlét a résztvevők között kialakuló interakciókban ölt testet. A facilitátor oktatói jelenléte is az interakciókban manifesztálódik, hiszen az oktatói jelenlét az online tanulás kontextusában a kognitív és szociális folyamatok tervezése, facilitálása és irányítása (Garrison és Arbaugh, 2007). Feltételezésünk szerint a kevert típusú oktatási folyamatban a résztvevők által érzékelt elégedettségre a személyes jelenlét és a facilitátor oktatói jelenléte hatással van. Kutatásunkban a résztvevői elégedettség, a személyes valamint oktatói jelenlét közötti összefüggést vizsgáltuk kis csoportban történő online kollaboratív tanulás során. A tanulóközösségeket esetünkben egy fővárosi egyetem angol szakmódszertan szemináriumi csoportjai (n = 60) alkották. Vizsgálatunk során kvantitatív és kvalitatív módszereket alkalmaztunk. Az online tanítás-tanulási folyamat résztvevői elégedettségének mérésére kérdőívet használtuk (Dorner, 2007; Kárpáti és Dorner, 2008). A csoportszintű folyamatokat a Moodle keretrendszer fórumain zajló interakciók kvalitatív elemzésével térképeztük fel. A személyes és az oktatói jelenlét vizsgálatához előzetes nemzetközi kutatások során bevizsgált tartalomelemző, értékelő modellt és kódrendszert alkalmaztunk (Rourke és mtsai, 1999; Garrison és mtsai, 2001).

A kérdőívből nyert adatokból többváltozós regresszió analízist alkalmazva útmodelleket építettünk. Az elégedettségi útmodellek szignifikáns értékeinek segítségével bizonyítást nyert feltételezésünk, amely szerint a személyes és az oktatói jelenlét hatással van a résztvevők online tanulási folyamattal való globális elégedettségére. A kvalitatív szövegelemzés módszerével megvizsgáltuk a tanulóközösségekben zajló makroszintű folyamatokat. Megállapításunkat az interakciók elemzésével nyert számadatok is alátámasztották. A kvalitatív mérési eszköz reliabilitását a Holsti koefficiens megállapításával bizonyítottuk.

**Gyakorlóiskolai könyvtárak helyzete, szerepe
a tanár-, a könyvtáros- és a könyvtárostanárr-képzésben**

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Egyéb

A gyakorlóiskolák fontos szerepet töltenek be a tanárképzésben még akkor is, ha a Bologna-rendszerű képzés más partneriskolákat is bevon a képzés gyakorlatainak megvalósításába. A gyakorlóiskolák könyvtárai azok a helyszínek, ahol mind a könyvtár-, mind a bármely tanár szakos hallgatók megismerkedhetnek, tapasztalatokat szerezhetnek a forrásalapú tanulás, az egész életen át tartó tanulásra való felkészítés helyszínével, módszertanával kapcsolatban.

Az OKM megbízásából folytatott könyvtári vizsgálatok során 2008-2009-ben mind a 48 magyarországi gyakorlóiskola, mind az 54 könyvtárában megtörtént az ellenőrzés. A vizsgálatokat a 14/2001. NKÖM rendeletnek megfelelően közoktatási és kulturális szakértői igazolvánnyal is rendelkező szakfelügyelők végezték egységes kérdőív és egy részletes útmutató alapján.

Az eredmények alapján nincs egyetlen olyan iskolai dokumentum sem, mely iskolai könyvtári vonatkozásból minden gyakorlóiskolában megfelelné a jogszabályi elvárásoknak. Például 52%-ukban a minőségirányítási programnak nincsenek idevonatkozó részei.

A minőségi munka legfontosabb feltétele a megfelelő személyi ellátottság. Egy megfelelően képzett és elhivatott könyvtárostanárr, ha a munkaidőt biztosítják számára, akkor szerényebb tárgyi feltételek mellett is magas színvonalú munkát képes végezni. A vizsgált 54 iskolai könyvtárban összesen 52 státusznyi iskolai könyvtárost alkalmaznak – szórás: (0-3) –, miközben az ellátandó feladatok több mint egy státuszt igényelnek.

A könyvtári alapterületet illetően is nagyok a különbségek, 0-500 m² közöttiek. A könyvtárak 38%-a 76 m²-nél kisebb. Az ennél nagyobb méretű könyvtári terek a gyakorlóiskolai funkcióból adódóan szükségesek a teljes tanulócsoport foglalkoztatásához és ahhoz, hogy a foglalkozásokon hospitálhassanak a képzésben résztvevők.

A könyvtárak 84%-ában az állományok nagysága megfelelő. Az állomány viszont minden könyvtárban - az AV és elektronikus dokumentumok gyakori külön kezelése miatt is – túlnyomóan nyomtatott dokumentum. Továbbá az állományoknak már most 31%-a tankönyv, és a gyarapodási arányok az eltankönyvesedés komoly veszélyét jelzik. 37%-ukban nincsen olvasói számítógép, internet és 20%-ukban csak egy van.

A tárgyi és személyi feltételek hiányosságai ellenére a gyakorlóiskolai könyvtárak szolgáltatókészsége nagy. 73%-uk a minimumnak tekintett heti 22 óras nyitva tartásnál többet biztosít, melyet a használói statisztikák szerint igénybe is vesz az iskola közössége. A hallgatók könyvtárhasználata viszont a legtöbb könyvtárban nem teljes körűen megoldott sem a szabályzatokban, sem a gyakorlatban.

A gyakorlóiskolai könyvtárak és szolgáltatásaik minősége kihat az újonnan indult könyvtárostanárr-képzés mellett a megújulni akaró tanárképzésre is. Az önálló tanulást, a projekteket, a differenciálást, a multidiszciplinaritást támogató oktatás része a tanulási

forrásokat és helyszínt biztosító iskolai könyvtár. Így a gyakorlóiskolák könyvtárainak minősége a tanárképzés ügye is.

FÁBIÁN GYÖNGYI

Az integrált (nyelv)tanárszerep komponensrendszere

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Idegen nyelvi oktatás

Az előadás célja a (nyelv)tanárszerep fogalmának újradefiniálása valamint a vizsgálatára alkalmas új megközelítés bemutatása különböző diszciplínák integrálásán keresztül. Lehetővé teszi a témával kapcsolatos eddigi kutatási eredmények újraértelmezését és rendszerezését, valamint a (nyelv)tanárszerep világának és valóságának új felfogásban történő megismerését.

A szociológiai és szociálpszichológiai eredetre visszavezethető fogalom létező alkalmazásainak feltárása képezi a pedagógiai célra kialakított nyelvtanárszerep-fogalom alapját. Ezekben a megközelítésekben a szerepkategória egyik leglényegesebb alkotóelemként az elvárások azonosíthatók. A szerep középpontjában ugyanakkor az egyén áll, akinek biológiai, pszichikai, kulturális jegyei döntő jelentőségűek a környezet alkotta szerepelvárások keletkezésének, fenntartásának, felfogásának és átalakításának folyamatában.

A fentiekből adódik, hogy általában a szerep, és szűkebb értelemben a nyelvtanárszerep vizsgálata során a szerepelvárások rendszerének alkotóelemeit szükséges azonosítanunk. Mindezek alapján a következő feltételezések vezettek minket elméleti kutatásunkban.

1. Vizsgálatunk tárgya, a nyelvtanárszerep összetett rendszer, ennek megfelelően annak vizsgálati modellje is összetett rendszerként jeleníthető meg.
2. A szerep elválaszthatatlanul összefügg annak környezetével. Mivel a környezetnek a nyelvtanár szerepével szoros összefüggést mutató tényezői részben a nyelvpedagógia részben más tudományok eredményeinek felhasználásával azonosíthatók és ismerhetők meg, megközelítésük több diszciplína irányából lehetséges. Modellünk kialakításában több diszciplína elméleteinek integrációjára van szükség.

Az eddigiekben a környezet fogalmával utaltunk az egyént körülvevő világra, amelyet a szociológia és szociálpszichológia a szűkebb-tágabb társadalmi környezet keretén belül határoz meg. A nyelvtanárszerep vonatkozásában a környezet specifikuma az, hogy nem szűkíthető le arra a társadalmi közegre, amely az egyén közvetlen környezetét jelenti, kiterjedése az emberi kultúrát, a humán környezet egészét magába foglalva tágul ki. Ezen tág környezet elvárásrendszere ugyanakkor sajátos kép formájában tükröződik vissza az egyén tudatában és közvetlen módon befolyásolja az egyénnek az adott szerephelyzetben megvalósított szerepviseletét.

A fentiekből következően a nyelvtanárszerep fogalmának vizsgálatát több tudományra támaszkodva, azok elméletei és kutatási eredményei alapján, egy integrált modell segítségével a modern nyelvtanár viszonylatában igyekeztünk megvalósítani.

Az előadás során bemutatott elméleti kutatás jelentős mértékben támaszkodik humán-
etológiai, szociológiai, pedagógiai, nyelvpedagógiai, oktatáspolitikai és szociálpszicho-
lógiai elméletekre.

Az így megvalósított integrált megközelítés eredményeképpen alkotjuk meg a
(nyelv)tanárszerep új definícióját., amely a (nyelv)tanárszerep világát és valóságát kom-
ponensrendszerként értelmezi.

FARKAS ÉVA – TOMBOR VIKTÓRIA

A felsőfokú szakképzés munkaerő-piaci és társadalmi megítélése

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Kulcsszavak: felsőfokú szakképzés, munkaerő-piaci hasznosulás, munkaadói attitűdök

Az oktatáspolitikai kezdeményezésére 1997-ben PHARE támogatással beindult, de meg-
felelő kommunikáció és támogatás hiányában, szélesebb körben nem elterjedt felsőfokú
szakképzés a magyar szakképzési rendszer egyik legtöbb vitát kiváltó, legsajátosabb
formája.

Nemcsak az eltelt 12 év, de a moduláris és kompetencia alapú szakképzés bevezetése is
kötelez, hogy számvetést és (ön)vizsgálatot tartsunk. Az elmúlt évek távlatában lezárul-
hatott volna egy korszak, amelyre jó apropót teremtett a szakképzés strukturális, tartal-
mi, módszertani átalakításának reformja is. Az új OKJ kidolgozása során megtörténhe-
tett volna a felsőfokú szakképzés szerepének újra definiálása és a szakmai és vizsgakö-
vetelmények átgondolása. A felsőfokú szakképzés keretében tanulható szakmák száma
többszörösére nőtt az elmúlt években, ugyanakkor e képzési formában tanulók évek óta
jellemzően mintegy 10 szakmában tanulnak tömegesen. A felsőoktatás és a munkaerő-
piac jelenleg sem rendelkezik olyan közvetítő szervezettel, amely képes lenne a gyakor-
lat-orientált képzések munkaerő-piaci és társadalmi elfogadottságát segíteni.

Előadásunkban a felsőfokú szakképzés munkaerő-piaci relevanciáját vizsgáló empirikus
kutatás eredményeiről számolunk be, illetve a kutatás eredményeire alapozott – a felső-
fokú szakképzés fejlesztésére vonatkozó – javaslatokat adunk közre.

A kutatás célja információkat kapni a felsőfokú szakképzés munkaerő-piaci hasznosulá-
sáról, a vállalkozások felsőfokú szakképzéssel kapcsolatos véleményéről, tájékozottsá-
guk mértékéről, a képzési formához való viszonyukról.

A kutatás módszere egyrészt másodelemzés, másrészt primer adatgyűjtés, strukturált
kérdőíves lekérdés illetve szakértői interjúk alkalmazása. A kérdőíves lekérdés a
Dél-Dunántúlon működő 111 gazdálkodó szervezet és 25 önkormányzat körében történt.
Szakértői interjúk lefolytatására a felsőfokú szakképzést folytató intézmények igazgató-
ival, valamint a szakminisztériumok szakmunkatársaival és kutatókkal került sor. A
kutatás lefolytatása 2008 szeptember és 2009 június között történt meg.

Kutatási eredményeink alapján rendszerző áttekintést kaptunk a felsőfokú szakképzésről
1997 és 2009 között, számszerűsíthető adatokat nyertünk a felsőfokú szakképzésben
résztevő tanulókról és hallgatókról, meghatároztuk a felsőfokú szakképzés munkaerő-
piaci jelentőségét, használhatóságát a munkáltatók és a diákok számára. A kutatás meg-
állapításából következtethető javaslatokat tettünk arra vonatkozóan, hogy milyen fej-

lesztéssel lehet hatékonyan megvalósítani és fenntartani a felsőfokú szakképzés deklarált célját, a korszerű, gyakorlatorientált tudás közvetítését.

FARKAS OLGA – KINYÓ LÁSZLÓ

Szakiskolai állampolgárikompetencia-fejlesztő program megítélése – tanárok és diákok visszajelzései

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Szakképzés

Az állampolgári kompetenciát fejlesztő szakiskolai programcsomagot és a képzőprogram értékelésének első eredményeit a 2008-as konferencián ismerhették meg az érdeklődők. A tanítási-tanulási folyamat fejlesztésével párhuzamban (l. Báthory, 1992) az oktatási célú programcsomagok fejlesztésének is hasonlóan nélkülözhetetlen eleme a felhasználói visszacsatolás, és a visszajelzéseken alapuló korrekciók végrehajtása.

Kutatásunkban a fejlesztőprogram minőségi jellemzőit vizsgáltuk a felhasználók visszajelzései alapján. Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy mely pontokon kell módosítani a tananyagon ahhoz, hogy megvalósuljon az interdiszciplináris szemlélet és az állampolgári képességek komplex fejlődése.

Kérdőíves vizsgálatunk 2009 tavaszán, a „Társadalmi és állampolgári nevelés-oktatás a szakiskolákban” című projekt keretében megvalósult 30 órás képzések végén, országos lefedésben, hat térségi integrált szakképző központban (TISZK) zajlott. A visszajelzőknek az állampolgári dimenziók mentén megfogalmazott állításokkal való egyetértés mértékét ötfokú Likert-skálán kellett megítélniük. A kutatásban 79 pedagógus és 1025 diák vett részt, de mindössze 51 tanár és 464 diák visszajelzése volt értékelhető.

A fejlesztőprogram hatékonyságának megítélésekor – az állampolgári dimenziók mentén kialakított kritériumok alapján – a válaszadóktól azt kértük, ítélik meg, a program rávilágított-e az alábbi területek fontosságára: (1) jogi és politikai műveltség; (2) egyének és a közösségek kapcsolata; (3) gazdasági ismeretek és készségek; valamint (4) az írás, olvasás és idegen nyelvek ismerete mint a működőképes demokrácia alapvető feltétele.

Az elégedettséget jelző egyetérték és nagymértékben egyetérték válaszok százalékos aránya a jogi és politikai műveltség dimenziójában a diákoknál 65.6%, a tanároknál 83.3%, az egyének és a közösségek kapcsolata esetében 72.1% és 90.3%. A gazdasági ismeretek és készségek, valamint az írás, olvasás és idegen nyelvek ismerete esetében a pedagógusok egyetértésének mértéke szintén magasabb a diákokénál: 58.4% és 73.8%, valamint 73.5% és 83.3%.

Eredményeink szerint szignifikáns különbség van a tanárok és diákok között a különböző állampolgári dimenziók fontosságának megítélésében, a pedagógusok következetesen nagyobb jelentőséget tulajdonítanak az egyes részterületeknek, mint a diákok:

- jogi és politikai műveltség fontossága ($M_{diák} = 3.7$, $M_{tanár} = 3.9$, $p = 0.48$);
- egyén és a közösségek kapcsolatának fontossága ($M_{diák} = 3.85$, $M_{tanár} = 4.41$, $p = 0.04$);
- gazdasági ismeretek és készségek fontossága ($M_{diák} = 3.5$, $M_{tanár} = 3.7$);

- írás, olvasás, idegen nyelvek ismeretének fontossága (Mdiák = 3.9, Mtanár = 4.2, $p = 04$).

A visszajelzések alapján a fejlesztőprogram a gazdasági ismeretek és készségek fontosságára világított rá legkevesebbé, a diákok ezen a területen kaptak legkevesebb inspirációt. Az eredmények tehát azt jelzik számunkra, hogy a tartalom gazdagítására elsősorban a gazdasági műveltség területén mutatkozik igény.

FINÁNCZ JUDIT

**A doktorandusz társadalom rétegződése –
Doktorandusz csoportok a Debreceni Egyetemen**

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az előadás a szerző által végzett regionális doktorandusz vizsgálat adatai alapján felvázolja a doktori képzésben résztvevők közös jellemzőit és megkísérli homogén csoportokra bontani a doktori képzésben résztvevőket. Ezt követően a kapott eredmények összehasonlítása következik a Doktoranduszok Országos Szövetségének (DOSZ) 2009 tavaszán lefolytatott kutatásának eredményeivel.

A 2006 nyarán végzett felmérés során 204 fő – a Debreceni Egyetemen doktori képzésben résztvevők negyede - töltött ki egy komplex kérdőívet, amelyet a 2009-es doktorandusz vizsgálatához (N = 227) továbbfejlesztettünk, így összehasonlíthatóvá vált a két minta.

A klaszteranalízis elvégzéséhez dichotóm változókat hoztam létre a regionális vizsgálat adatbázisában, amelyek mentén kirajzolódtak a hallgatói csoportok. A függő változók a következők voltak: NEM, KÉPZÉSI FORMA (állami ösztöndíjas – költségterítéses), SZÜLŐI ISKOLÁZOTTSÁGI MUTATÓ (rendelkezik-e legalább az egyik szülő diplomával), PARKOLÓ (a doktori képzést előremenekülésnek tekinti-e), AKADÉMIAI TERVEZŐ (a doktori képzést követően az akadémiai szektorban kíván-e érvényesülni), KÜLFÖLDI MUNKA (a doktori képzést követően tervez-e hosszabb távú külföldi munkavállalást) és CSALÁDALAPÍTÓ (tervez-e családalapítást 2-3 éven belül).

A klaszteranalízis eredményeképpen négy hasonló létszámú csoport különíthető el a debreceni mintában, amelyek az alábbi elnevezéseket kapták: KÜLFÖLDI TERVEZŐ, ELSŐGENERÁCIÓS ÉRTELMISÉGI, CÉLTUDATOS ÉRTELMISÉGI, ELŐREMENEKÜLŐ.

Az előadásban sor kerül a négy csoport jellemzőinek részletes kifejtésére, valamint megkísérlek választ találni arra a kérdésre, hogy miért olyan magas a doktori képzést előremenekülési céllal (is) választók és az alacsony szülői kulturális tőkével rendelkezők aránya a debreceni mintában. Emellett a két felmérés eredményei alapján feltárom az ösztöndíjas és a költségterítéses doktoranduszok közötti alapvető eltéréseket és kitérek a tudományágak között húzódó különbségekre is.

A vizsgálat adatbázisán elvégzett klaszteranalízis bizonyítja, hogy a doktoranduszok annak ellenére, hogy egy néhány ezer főt magában foglaló elitképzésről van szó, mégsem tekinthetők homogén populációnak.

A „finn csoda” jelenségének finnországi és nemzetközi narratívumai

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Cél: A PISA-felmérések kapcsán a különböző oktatási hagyományokkal rendelkező régiók különbözőképpen értékelték az adott országok, régiók eredményességét a felmérésben. Közismert az észak-európai országok sikeressége ezen a felmérésen, különösen Finnország eredményei váltottak ki nagy visszhangot. A „finn csoda” fogalma, háttere az elemzések középpontjába került. Célunk feltárni a finn nyelvű oktatáspolitikai és oktatásirányítási szakirodalom olyan kutatásait, amelyek, noha Finnországban kaptak bizonyos publicitást, a finn sikerességet hangsúlyozó nemzetközi szakirodalomban nem kaptak helyet.

Módszerek, előfeltevések: Kutatásunk a narratívaelemzés módszertani hagyományát követi. A módszert két irányban alkalmazzuk. Egyrészt vizsgáljuk azokat a szövegeket, amelyek a nemzetközileg elismert összehasonlító neveléstudományi folyóiratokban (Comparative Education, Compare, Scandinavian Journal of Educational Research) jelentek meg angol nyelven, másrészt azokat, amelyek a finn szaklapokban és egyéb orgánumban jelentek meg (Kasvatus, Talouselämä, Helsingin Sanomat), vagy finn egyetemek, kutatócsoportok által megjelentetett publikációk. Előfeltevésünk az volt, hogy a „finn csoda” jelenségének megítélése korántsem olyan egyértelmű Finnországban, mint azt a magyar nyelvű vagy egyéb nemzetközi irodalmakban olvasható vélekedések alapján várhatnánk.

Eredmények: kutatásunk eredményei két fő irány mentén csoportosulnak. Tapasztalunk szerint a finn PISA-felmérések nemzetközi kommunikálásában meghatározó szerepe van a PISA-felméréseket koordináló, elemző és értelmező kutatócsoportnak, mely kutatócsoport egy ismert finnországi egyetemen működik. Az általuk alkalmazott retorika mentén kialakított kép meghatározza a Finnország oktatásáról alkotott nemzetközi ismereteket. Ezzel szorosan összefügg, hogy már a 2000-es évek elején történt egy, a nemzetközi szintéren kevés publicitást kapott kutatás arra vonatkozóan, hogy az OECD szempontrendszer milyen mértékben alakítja át a finn oktatáspolitikai irányait. Egy 2004-es kutatás már kimutatta, hogy Finnországban igen kevés kritika éri az OECD által meghatározott oktatáspolitikai irányvonalakat.

**Óvodáskorú gyermekek inkluzív nevelésének kérdései
Megoldások néhány európai országban**

Témakörök: Óvodapedagógia; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

A kisgyermekkorú intézményes nevelés fejlődését figyelemmel követve elmondhatjuk, hogy az elmúlt évtizedekben egyre inkább fontos kihívássá vált a fogyatékos gyermekek inklúziójának kérdése Európa szerte. Az inklúzió elméletére vonatkozóan a nemzetközi és a hazai tudományos életben is élénk szakmai diskurzus zajlott és zajlik, mindazonáltal a területen dolgozó szakemberek (pedagógusok, gyógypedagógusok, segítő szakemberek) még mindig számos nehézségről számolnak be a gyakorlati megvalósulással kapcsolatban.

Előadásomban arról a 3 éves nemzetközi kutatás eredményeiről szeretnék beszámolni, amelynek célja az volt, hogy olyan szakmai anyagokat dolgozzon ki, amely nemcsak érthető formában közvetíti a 3-6 éves korú gyermekek inkluzív nevelésével foglalkozó szakemberek számára az inklúzió legfontosabb elméleti kérdéseit, de gyakorlati példákon keresztül támogatja a gyakorlati megvalósulást.

A kutatás részeként született 2008-ban a kutatásban részt vevő partnerországok gyakorlatát, tapasztalatait és oktatási irányelveit összehasonlító tanulmánykötet „Early Childhood Education in Inclusive Settings. Basics, Background and Framework of Inclusive Early Education in Five European Countries: France, Germany, Hungary, Portugal and Sweden” címmel.

A kutatás további részében óvodai terepmunka folyamán szisztematikus megfigyeléseket készítettünk, rögzítettünk, és meghatározott szempontok szerint elemeztünk. E megfigyeléseket azután az elmélethez kötve jött létre az a pedagógusoknak, segítő szakembereknek írt kézikönyv, amely tanácsokat ad arra vonatkozóan, hogyan értelmezhetők az óvodai nevelés célkitűzései, különös tekintettel a sajátos nevelési szükségletekre, milyen tárgyi–szociális környezet járul hozzá leginkább a befogadó légkör megteremtéséhez. Emellett a kézikönyv konkrét javaslatokat ad – a „legjobb gyakorlatok” bemutatásával – arra, hogy a különböző fejlődési szinten álló gyermekek tanulási lehetőségeit hogyan lehet egy közösségben megszervezni, valamint segítséget nyújt a szakemberek számára ahhoz, hogy saját gyakorlatukra reflektáljanak.

A hároméves közös munka alkalmat adott a nemzetközi kutatócsoportnak arra, hogy reflektáljon az inklúzió bizonyos elméleti-, módszertani kérdéseire, és ennek nyomán közös jelentéseket dolgozzon ki. A jó gyakorlat példáinak felmutatásával szeretném bemutatni az inkluzív nevelés azon komponenseit, melyek különböző rendszerszintű összetevők mellett is hasonlóan eredményes együttneveléshez és befogadáshoz vezethetnek.

A tanulási kompetenciák szerepe a tanulásfejlesztésben

Témakörök: Tanulás, tudás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Az elmúlt években kompetencia alapú oktatási programcsomagok százai készültek el a közoktatásban, ami jól jelzi a pedagógiai gondolkodás elmozdulását az ismeret- és képességközpontú céltételezésektől a komplexebb, tudáselemeket, képességeket és attitűdöket egyaránt tartalmazó kompetenciaszemléletre. A különböző kompetenciaértelmezések a kompetenciát olyan fejleszhető tényezőnek tekintik, mely a mindennapi élethelyzetekben, különböző tanulási környezetekben hasznosítható sajátosságokra fókuszál. A tanulási kompetencia az Európa Tanács által meghatározott nyolc kulcskompetencia között „a tanulás tanulása”, a Nemzeti alaptantervben pedig „hatékony, önálló tanulás” elnevezéssel jelenik meg. Mindkét dokumentumban a kompetencia fogalmának háromkomponensű (tudás, képességek, attitűdök) értelmezését találjuk, de egyik dokumentumban sem jelennek meg részkompetenciák vagy kompetenciaterületek a tanulási kompetencián belül, ami a tanulás fejlesztésében hatékonyabb segítséget jelenthetne a pedagógus számára.

Elméleti jellegű kutatásunkban a fenti dokumentumok tanulási kompetencia-leírásából indultunk ki, követtük a tanulási kompetencia hármass felosztását, de azon belül nyolc kompetenciaterületet határoztunk meg:

- a) önmagáról mint tanulóról alkotott elképzelések;
- b) a tanulásról alkotott elképzelések; c) a tanulási folyamat tervezése és szervezése;
- d) tanulási források keresése;
- e) tanulási források feldolgozása;
- f) tanulási források felhasználása;
- g) tanulási módszerek ismerete, alkalmazása, értékelése;
- h) a tanulási folyamat értékelése.

A kompetenciaterületek azonosítása és azok tartalmának leírása során több tanulásértelmezésre támaszkodtunk: A tanulást egyrészt konstruktív és szocio-konstruktív folyamatnak tekintjük, mivel a diák társas környezetben is megjelenő, értelmes és (ön)reflektív tanulását tartjuk értéknek. A tanulást továbbá olyan önszabályozott folyamatként értelmezzük, amelyben a tanuló a tanulásában bekövetkező változásokat pozitív élményként és fejlődésként éli meg. Megközelítésünk harmadik pillérét az egyén önmagáról mint tanulóról és a tanulásról alkotott elképzelései, nézetei jelentik, melyekről úgy véljük, hogy a tanulási kompetenciák fejlesztésének első és alapvető területét képviselik. A bemutatott tanulási kompetencia modell lehetővé teszi egyrészt egy olyan kompetencia alapú tanulási profil megalkotását, mely a pedagógiai megismerés fókuszába a tanulók sokszínűségét és fejlődőképességét helyezi, másrészt a modell alapján meghatározhatóak a tanulási környezetnek azon aspektusai, amelyek a hatékony tanulásfejlesztést támogatják. Nézetünk szerint ugyanis a kizárólag módszerbeli fejlesztésre irányuló tanu-

lás tanítása programoknál hatékonyabb lehet az a tanulásfejlesztés, amely a tanulási környezet adaptivitásában és alakíthatóságában nyilvánul meg.

GÁSPÁR MIHÁLY – SZABÓ RENÁTA ANNA

Más értékeket közvetítenek-e az egyházi iskolák?

Témakörök: Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés; Egyéb

Napjaink társadalmi értékrendszerének elemzői gyakran teszik fel a kérdést, hogy léteznek-e egyetemes, tehát kultúrák feletti értékek (Schwartz S. H. 2003). Martin Seligman (2004) egyenesen az erényesség fogalmának a reinkarnációjára tesz javaslatot, tehát hogy a „jó” és a „rossz” fogalma az emberekre nézve újra legyen értelmezhető. A mai társadalmakban erősödő haszonelvűség, és az ebből fakadó értékválság aktuálissá teszi ennek vizsgálatát a felnövekvő nemzedékben is. Milyen módon viszonyulnak az erényességhez, illetve hogyan látják ilyen szempontból a körülöttük lévő referenciát nyújtó embereket? Ilyen szempontból fontos lehet az a kérdés, hogy a különböző iskolák, az alapvető funkciójuknak megfelelően milyen értékeket és milyen hatékonysággal közvetítenek?

Előadásunkban elsősorban arra keressük a választ, hogy az egyházi és a hagyományos állami gimnázium 10. osztályos tanulói körében végzett felmérésünk mutat-e érdemi különbségeket a két iskola tanulói között. A két iskolában, 3-3 osztályban összesen 196 tanuló vett részt a felmérésben. Természetesen az adatokból egyéb összefüggések és eltérések elemzésére is lehetőségünk volt. A felmérés nem reprezentatív, tehát a következtetéseink csak a két iskolára érvényesek.

A cél érdekében Martin Seligman és Christopher Peterson (2004) által kidolgozott VIA kérdőív rövidített változatát adaptáltuk, amely a szerzők által kultúrák felettinek nevezett erényeket és erősségeket mértékét vizsgálja. A tanulók önmagukra, osztályfőnökökre, szüleikre, kortársaikra és általában az emberekre vonatkozóan is kitöltötték a kérdőívet. Legfőbb eredményünk, hogy valóban megmutatkozik különbség a két iskolatípus között. Az adatok elemzése után az állami gimnázium értékei voltak a magasabbak, tehát az erényesség tekintetében kedvezőbb véleménnyel voltak önmagukról, szüleikről és általában az emberekről. Ez az eltérés első hallásra meglepőnek tűnhet, de magyarázható azzal, hogy az egyházi iskola tanulói az erények megítélésében kritikusabbak, szigorúbbak.

Érdekes volt még a fiúk és a lányok közötti eltérés, ami azt jelenti, hogy általában a fiúk a „toleránsabbak”, de a bátorság erénye esetében éppen ők a szigorúbbak. További érdekes eredmény az is, hogy az életkori sajátosságtól eltérően az önértékelés nem a kortársak, hanem a szülők értékeléséhez állt legközelebb.

GÉCZI JÁNOS

**A szocialista nevelésügy képi hangsúlyai
az 1950-es, 60-as, 70-es és 80-as évek magyar pedagógiai szaksajtójában**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A pedagógiai intézmények építményeivel, az iskola architektúrájával, téri elképzeléseivel, a térszervezés és a pedagógiák szoros együtt járásával néhány évtizede mind a nemzetközi, mind a hazai tudomány intenzíven foglalkozik, s e problémakör, túl a történeti vizsgálatokon, az összehasonlító neveléstudomány részévé is vált. Az 1990-es években a tudásfejlesztő iskola helyett a képesség és gondolkodás fejlesztését szorgalmazó EARLI kutatóinak beszámolóí révén, majd a térszervezéssel kapcsolatos okfejtések révén emelkedett az érdeklődés a tanítás tere iránt. (Jelich és Kemnitz, 2003; Kemnitz, 2003; Gécz, 2006; Hercz – Sántha, 2009)

A modern történelemtudomány mentalitástörténeti vizsgálatai révén előtérbe került antropológiai irányultságú kérdések egyike az ember individuumának megjelenítődése. Az ember személytelen, a diszciplinárisan hagyományosan megközelíthetőbb oldalának leírásából, a különböző társadalmi csoportok képéből összefüggések gazdag tárházát alkották meg a különböző társadalomkutatók, annak a kutatásnak azonban kevesebb tér jut, amelyben a személyiség önmeghatározó eljárásairól, öntudatának kifejtéséről esik szó. Colin Morris és Aron Gurevics középkori mentalitástörténeti kutatása vetette fel először e mentalitástörténeti problémát, s nyomában kezdődtek a kortárs, napjainkra is kiterjesztett vizsgálatok. Gurevics tapasztalata szerint a történelemben megjelenő individuum problémája kettő féle módon közelíthető meg. Megragadható a közösségbe foglalt s önmagára reflektálni kész emberi én éppúgy, mint a személyiség önmagáról kialakított nézete. Gurevics egyben felveti azt is, hogy az emberi individuum vizsgálata nem csupán a kognitív tudományoknak és a művészetnek a feladata, hanem történeti, művelődéstörténeti, neveléstörténeti probléma is.

Az előadás egy hosszabb pedagógiai sajtótörténeti ikonográfiai kutatás részeredményeiről számol be: miként jelenítette meg az 1950-es, 1960-as, 1970-es és 1980-as évek képi szaksajtója a hazai szocialista pedagógiát? A vizuális megjelenítéssel a szaksajtó konstruálói mely antropológiai terek hangsúlyozását vállalják az iskolákban, s azokat milyen mintázatokba rendezetten mutatják be, továbbá miként segítik az értelmezésüket - a pedagógusok számára? S ezen antropológiai terek pedagógiai célú reprezentálása milyen jelképekkel, jelképegyüttesekkel történik? S mindezek milyen antropológiai nézeteket közvetítenek? Milyenek a láthatóvá tett iskolai terek, milyenek a tanárok, s milyenek a tanulók?

Vietnami emigráns családok gyerekei magyar iskolákban: esettanulmány

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Egyéb

Kulcsszavak: vietnami emigránsok, iskola, akkulturáció

Amint azt Portes és Rumbaut (1996) kutatásaiból tudjuk, az Egyesült Államokban felnövekvő második generációs vietnami gyerekek speciális akkulturációs mintázatot alakítottak ki: olyat, amely „a személyes iskolai teljesítményeket és továbbtanulási szándékokat egyezteteti a normatív szülői elvárásokkal”. Magyarországi vietnami emigráns tanulóokra vonatkozó kutatásunkban egyebek mellett azt szeretnénk feltárni, hogy ez a mintázat az ő esetükben is megfigyelhető-e. A vietnami emigráns családok gyerekeinek fejlődését a magyar kortársakéval vetjük össze. Vizsgáljuk a gyerekek énképét, nyelvhasználatát, tanulással kapcsolatos értékeit, magyar és vietnami társaikkal és felnőttekkel való kapcsolatait, jövőre vonatkozó terveit. E szempontok segítségével a bevándorló szülői generáció tagjainak és gyerekeiknek akkulturációs hasonlóságait és különbözőségeit igyekszünk feltárni. Kutatásunkban kvalitatív és kvantitatív módszereket alkalmazunk: kérdőíves adatfelvétel mellett egyszerűsített szociometriát veszünk föl, fókusz csoportos adatfelvételt folytatunk és félig strukturált interjút veszünk fel 40 nem vegyes házasságból származó 12-18 éves vietnami serdülővel, ugyanennyi magyar vizsgálati személlyel, valamint gyerekenként legalább egy-egy szülővel. Korábbi kutatások alapján úgy látjuk, hogy a gyerekek akkulturációja nem független a szülők (nagyszülők) akkulturációs mechanizmusaitól, vagyis az akkulturáció némely vetületében nem egyéni, individuális, hanem családi egymásra hatások társas kontextusában lezajló családi történet (Sakamoto, 2006).

Előadásunkban egy 17 éves vietnami lány és édesanyja esetét mutatjuk be. Félig strukturált interjúink tartalomelemzése alapján négy disszonáns családi akkulturációs (Portes & Rumbaut, 1996) mozzanataira kívánunk rávilágítani.

1. Annak ellenére, hogy a két vizsgálati személy oktatásra vonatkozó értékei, hosszú távú aspiráció nagy mértékben hasonlítanak egymásra, lényeges különbségek is mutatkoznak kettejük között e téren.
2. Az édesanya a vietnami nyelv használatát preferálja otthon, ám a gyerek csak magyarul képes magát megfelelően kifejezni az oktatás, az iskola témakörében.
3. Noha a 17 éves lány Magyarországon tervezi a továbbtanulását, az édesanyja egy nyugati országban szeretné őt felsőoktatásba küldeni.
4. Noha a vietnami lánynak főleg magyar barátai vannak, és jóval kevesebb kapcsolatot tart fenn a magyarországi vietnami közösséggel, amikor nehézségekkel kell szembenéznie, azt preferálja, hogy a gondjait inkább vietnami barátokkal beszélje meg.

Előadásunkban a családi és személyes akkulturációnak ezeken az apró disszonanciáin keresztül igyekszünk bemutatni a Magyarországon felnövő második generációs vietnami serdülők akkulturációs jellemzőit.

Architektúra és funkcionális terek az iskola világában

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az előadás a tudás társadalma által elvárt iskolaképnek megfelelően körvonalazza a jövő hatékony iskolájának lehetséges építészeti megoldásait. A pedagógiai architektúra és az iskolai térkialakítás függvényében választ keres arra a kérdésre, hogy milyen komponensek hatásrendszere befolyásolja a tanítás-tanulás tevékenységét, mitől lesz hatékony a mindennapok pedagógiai világának főszereplői számára az iskola. A kérdés mögött többtényezős probléma áll: filozófiai, gazdasági, pedagógiai, pszichológiai összetevők felől célszerű a lehetséges válaszokat keresni. Az előadásban olyan elméleti modell alkotására teszünk kísérletet, amely rávilágít a pedagógiai architektúra és az eredményes tanítás-tanulás folyamata közötti kapcsolat szükségességére.

A nemzetközi szakirodalmi bázis szerint napjainkban rendkívüli érdeklődés figyelhető meg a térszervezés, az iskolai építészet iránt. A tanulási és az oktatási tér diszkussziója után az utóbbi évtizedben a pedagógiai architektúra és térszervezés került a vizsgálatok fókuszába, de megítélésünk szerint a pedagógiai térfogalom értelmezése számos ponton kiegészítésre szorul. A pedagógiai térszervezéssel kapcsolatos hazai szakirodalom élénk érdeklődést mutat a térszervezés történeti aspektusai iránt, de napjaink és a jövő iskoláját érintő témák vonatkozásában feltáratlan területekkel találkozunk. Mindezekre való tekintettel a pedagógiai teret interdiszciplináris szemlélettel, az építészet és a pedagógia közös kritériumrendszerében megszülető fogalomként értelmezzük.

Az előadás a reflektív napló kvalitatív technikával végzett mikrokutatásra alapozva mutatja be a pedagógiai terek intézményi környezetbe történő beágyazódását. Andragógia és tanár szakos hallgatók – az építő kvalitatív etikai modell figyelembevételével – kötetlen reflektív naplókat készítettek „Iskolát építünk” címmel. A naplókat a manuális kódolási technikáknak megfelelően kódoltuk, majd kvalitatív tartalomelemzésnek rendeltük alá.

A naplók elemzése során az iskola belső pedagógiai tereinek funkcionális modellje és a mindezt magába foglaló szimbolikus iskolamodellek kialakítására fókuszáltunk úgy, hogy közben tekintettel voltunk az iskola külső és belső környezeti aspektusaira is. Az iskola belső térszervezése és a terek funkciói kétféle megközelítésben jelentek meg: (1) a pedagógia és a klíma kapcsolata az architektúrával; (2) a pedagógiai funkciók és a térszervezés. Mindezek megvalósulási formáit a naplókban az „Iskolavár”, a „Találkozások iskolája”, az „Élettér-iskola”, a „Kastély-iskola”, az „Iskola mint a folyamatosság és a végtelenség szimbóluma” és a „Gyűrű-iskola” modelljeiben követhetjük nyomon. Az eredmények alapján olyan – sokszor idealizált – intézmény képét kapjuk, amely az iskola főszereplői számára multifunkciós jellegének köszönhetően a modern iskola álmokképét jelenti.

A 14-18 éves korosztály médiaműveltség vizsgálata fókuszcsoportos technikával és drámapedagógiai módszerrel

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Szociális képességek, szociális tanulás

A fókuszcsoportos technika a minőségi kutatás módszereként közismert a szociálpszichológiában. A módszer előnye, hogy képes olyan folyamatok modellálására, melyek révén igazolhatók pl. a csoportos véleményképződés folyamatai. A kutatás elsődleges célja egy olyan háttérvizsgálat lefolytatása, amely egyrészt képes illusztrálni a tizenévesek médiával kapcsolatos értelmezési, elemzési, megfigyelési, önismereti, választási és tolerancia készségeit és képességeit, másrészt arra is lehetőséget nyújt, hogy az előbb megnevezett készségek és képességek terén tapasztalhatók-e különbségek a mozgókép-kultúra médiaismeret tárgyát tanulók és nem tanulók között.

A fókuszcsoportos megfigyelések során a kutatók dráma- és szituációs játékeladatokat adtak a tanulóknak, ezeket megbeszélések követték. A csoportok alkalmasak voltak viták lebonyolítására is, amelyek során a kutatók képet kaptak a tanulók vita-, kommunikációs és egymással kapcsolatos tolerancia készségéről is. A csoportfolyamatokat esetenként 2-3 digitális kamera rögzítette, majd ezt követően került sor a látottak tartalmi és narratív elemzésére.

A tanulókat az egri Kossuth Zsuzsanna Gimnázium és Egészségügyi Szakközépiskola 9-12. évfolyamos gimnáziumi diákjai közül választottuk (N=107 fő). Alkalmanként 10-15 fő képezte a csoportok tagjait, amelyek nemek vonatkozásában heterogénnek, és kiegyensúlyozottnak tekinthetők. A csoportok fele (4 csoport) képezte a vizsgálati minta azon részét, amely tanult mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyát, és drámatagozaton folytatja tanulmányait, míg a másik négy a kontroll csoport azon részét alkotta, amelyik nem részesült ilyen képzésben. A vizsgálat eredményei szerint számottevő különbség a kísérleti és a kontroll csoport között főképp a szituációs gyakorlatok során megvalósított médiaszöveg-alkotás terén mutatkozott. Ennek oka lehet, hogy a mozgóképkultúra és médiaismeret órán a tanulók foglalkoztak a műfajismeret elméletével, másrészt a drámatagozatnak köszönhetően gyakorlottak az improvizációs szituációs játékokban. Ez a fajta tudatosság segítségükre volt nem csak a szerepjátékok, hanem az ezekre történő reflektálás során is. Látszott, hogy képesek észrevenni saját és mások hibáit is, főképp azért, hogy a következő alkalommal ezeket elkerüljék.

A vizsgálat további eseteiben már nem volt ennyire egyértelmű a kép. A megbeszélés és a vita folyamán azt láttuk, hogy a tanulók – függetlenül attól, hogy volt-e részük média-képzésben, vagy sem – rendelkeznek a médiaértés bizonyos szintjével, képesek véleményalkotásra, érvek, ellenérvek felsorakoztatására, és ismerik a domináns médiaműfajokat. Ezekben az esetekben a médianyelv megfelelő használatában láttunk némi különbséget. A kutatás során szerzett tapasztalatokat mozgóképes bejátszásokkal kívánjuk illusztrálni.

A médiaoktatás közoktatási gyakorlatának vizsgálata

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Művészeti nevelés, vizuális kultúra

Az alapszintű és a középiskolai oktatás számos olyan területtel foglalkozik, amely a gyerekek hétköznapi életében nem csak fontos, hanem az egészséges életmód kialakításában is segítséget nyújt. Ugyanakkor a helyes, tudatos médiafogyasztásra vonatkozó ismeretek átadására a közoktatás még mindig kevés hangsúlyt helyez, annak ellenére, hogy napjainkban a média meghatározó – és egyre növekvő – szerepet tölt be az ifjúság életében (Bazalgette, 1991).

Kutatások igazolják, hogy a tizenéves diákok nem egységesek a médiához fűződő viszony, a műsorválasztás, a televízióról alkotott vélemény, de még a média-használat céljában és az erre fordított idők vonatkozásában sem (Bényei, 2001). A tanulók különböznek abban is, hogy milyen mértékben vannak tudatában a médiumok hatásával. Az erről alkotott – látszólag meggyőzően hangzó – vélemények gyakran szöges ellentétben állnak a diákok műsorválasztásával, és az erre fordított idővel. Ízlésszerű különbségeik pedig erős összefüggést mutattak az iskolatípusokkal és életkorukkal, ami további lehetőséget adhat pl. a differenciált oktatási megközelítés kidolgozására (Bényei, 2001).

Mindezek az adatok azért fontosak, mert a médiaoktatás tartalmának tantervi adaptálása – helyi szinten – akkor lehet igazán eredményes, ha első lépésben feltérképezésre kerülnek azok a médiaélmények, amelyekkel a tizenévesek már rendelkeznek. Ezekre épülhet a médiaoktató munka, mely a különböző pedagógiai módszerekkel tehető még árnyaltabbá.

A kutatás kapcsán két kvalitatív módszert alkalmaztunk. Az egyik a mozgóképkultúra és médiaismeret tárgyat tanító pedagógusokkal készült strukturált interjú (N = 111), a másik a megfigyelés volt (N = 105), amely a mozgóképkultúra médiaismeret órák teljes jegyzőkönyvezését jelentette, hospitálási naplók formájában.

Eredményeink szerint egyre nő azon oktatók száma, akik rendelkeznek a média szakképzett oktatásához szükséges végzettséggel. Talán ennek is köszönhető, hogy a megfigyelt tanórák egyikén sem láttunk példát arra, hogy a tanár rá kívánná erőltetni az osztályra saját, médiával kapcsolatban kialakított szubjektív véleményét.

Tapasztalataink szerint a médiaoktatók többsége szakított azzal a gyakorlattal, hogy a hagyományosnak tartott módon – azaz órai előadások útján – próbáljanak megbirkózni a mozgóképkultúra médiaismeret órákra kijelölt tananyaggal. A hospitálások alkalmával a média pedagógusok leggyakrabban a megbeszélés (91,4%) és a tanári magyarázat (86,7%) módszerével éltek az órákon. A médiaoktatás tantárgy tehát már korántsem „akadémikus” szemléletű, a tudásátadás sem egyirányú, és elmélet uralt. Bár a tanórák többségén még mindig frontális munka folyik, bőven láthattunk példát megbeszélésre – 96 alkalommal – és csoportmunkára is (23 alkalom).

A fent megnevezett kvalitatív vizsgálatokra főképp azért volt szükség, hogy minél pontosabban tudjuk jellemezni a hazai médiaoktatás gyakorlatát és intézményi hátterét.

**Munkahelyi egészségügyi jellemzők
két rendvédelmi szerv összehasonlító vizsgálata alapján**

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Kulcsszavak: egészségfejlesztés, stressz, motiváció, elégedettség

Életünk mindennapi része a stressz. Kezelése, annak módja és hatékonysága mind magán-, mind pedig munkahelyi életünket meghatározza. A munkahelyen belüli emberi kapcsolatok bonyolult hálózatában adódó stresszkeltő tényezők feltérképezése és tudatosítása elengedhetetlenül fontos az adott szervezet számára, hiszen ezen keresztül nyílt lehetőségek a szinte törvényszerűen megjelenő stresszkeltő tényezők kiküszöbölésére, illetve kialakulásuk esetén a megfelelő kezelésükre.

Kutatásunk célja országos viszonylatban feltárni a Vám-és Pénzügyőrök, és a Rendészeti Szakközépiskolák oktatóinak stressz szintjét, munkahelyi motivációját, munkahelyi légkörét, szervezettel való elkötelezettségüket, és az előrejutás lehetőségét. A Vám-és Pénzügyőrök esetében, a kapott eredmények tükrében egy egészségfejlesztési tervet szeretnénk kidolgozni a már meglévő, egészségfejlesztési irányvonalakat figyelembe véve.

2009 tavaszán kérdőíves kutatást végeztünk. A 900 kiküldött kérdőívből 763 érkezett vissza, de csak 715 kérdőívet találtunk értékelhetőnek.

A vizsgálatban részt vett 715 fő megoszlása:

1. 481 fő Vám-és Pénzügyőr, akik már több mint egy éve szolgálatot teljesítenek;
2. 122 fő Vám-és Pénzügyőr, akik kevesebb, mint egy éve vannak a Vám-és Pénzügyőrség állományában;
3. 99 fő Rendészeti iskolákban és 13 fő Vám-és Pénzügyőri iskolában oktató.

A felmérés kérdőíves módszerrel történt, zárt kérdéseket alkalmaztunk válaszkategóriákkal. Demográfiai adatok (9 item); Siegrist stressz kérdőív és magánéleti stressz (28 item); Motiváció (6 item); Munkahelyi légkör (9 item); Munkahelyi elégedettség (8 item); Szervezeti elkötelezettség és előrejutás lehetősége (10 item).

Négy olyan részkérdőívünk van, amelyek itemei összegezhetők, és így reliabilitásmutató számolható. Ezek reliabilitása a Vám-és Pénzügyőrök esetében 0,64-0,86 közötti Cronbach Alpha értékeket, míg a Rendészeti Szakközépiskolák és a Vám-és Pénzügyőri Iskola oktatói esetében 0,78-0,84 közötti Cronbach Alpha értéket mutatott.

Négy összegezhető rész kérdőív alapján összehasonlítottuk a hivatásos és az oktatói állományt.

Munkahelyi stressz részkérdőívemnél az oktatói állomány esetében alacsonyabb stressz szintet tapasztaltunk. Az oktatói állomány tagjainak munkája kevesebb felelősséggel jár és kevesebb stressz-forrást jelentő munkahelyi szituációk vagy feladatok adódnak, melyeket válaszaikban markánsan megjelenítettek.

Motiváció rész kérdőívemnél az oktatók átlag pontszáma bizonyult magasabbnak. Az oktatói állomány, akik már nagyobb munkahelyi tapasztalattal rendelkeznek sokkal in-

kább motiváltabbak voltak azon hivatásos nem oktató kollégájukkal szemben, akik kevesebb, mint egy éve a Vám- és Pénzügyőrségnél teljesítenek szolgálatot. Vizsgálatunk empirikus eredményeket hozott olyan területen, amely a pedagógus társadalom számára alapvető jelentőségű. Az eredményekből kiindulva egészségfejlesztő program kidolgozása látszik szükségesnek.

HORVÁTH H. ATTILA

Egyetemi hallgatók a tanulásról

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Háttér: Az egyén integrálódása a tudásalapú társadalomba – többek között – annak is a függvénye, hogyan tud részt venni az értékközvetítő, -elsajátító folyamatban, hogyan formálja a saját tudását. Napjaink európai tanulási terében fontos szerepet kap az anyai és idegen nyelvi kommunikáció, s ennek háttérében a hatékony, a tudatos tanulás, hogy a multikulturalitás értelmezhető, megélhető és megvalósítható legyen az individuum számára. A tudás konstruálásához célirányos segítségnyújtás várható el az iskoláztatástól.

Kérdések:

1. Mennyire tudatos a pedagóguspálya felé orientálódó egyetemi hallgatók tudásszerzése, tanulása?
2. Milyen segítséget kaptak általános és középiskolában a tudatos tanuláshoz?
3. Milyen tanulási stratégiákat követnek?
4. Mennyire jellemzi őket az (ön)reflexió?

A minta:

A mintába azok a hallgatók (N = 79, 10 férfi és 69 nő) kerültek bele akik a BA képzés során a pedagógiai-pszichológiai modul felvételével lépést tettek a pedagógusi pálya irányába, és nappali vagy levelezős képzésben a 2008/09 tanév második félévében a Tanulási kultúra című kurzust végezték.

Módszerek:

A hallgatókkal tanulási naplót készítettem, amely két részből állt: egy táblázatba foglalt szempontsorból, amelynek alapján egy hét tanulási eseményeit kellett leírniuk, illetve a bemutatott tanulási folyamathoz fűződő (másfél-kétoldalas) reflexióból. (A reflexió megírásához is kaptak három orientációs szempontot.) A leírt keretek között készült hallgatói szövegeket elemeztem kvalitatív eljárással. A kapott adatokat csoportos beszélgetéssel egészítettem ki, illetve pontosítottam.

Eredmények:

- Kevesen mondták, hogy tanulásmódszertant kínált korábbi iskolájuk.
- A tanulás – legtöbbször számára – az olvasottak megjegyzése, memorizálás.
- Segíti a tanulást a vázlatkészítés, a fontosabb dolgok kiemelése, de ezek is a memorizálást szolgálják, mintsem az összefüggések feltárását, az elemző értelmezést.
- Ritka a kérdésfeltevés, a miértek kutatása.

- Szívesen készítették el a tanulási naplót, mert az segített láthatóvá tenni a tanulási folyamatukat.

Következtetések:

Tanulási technikájuk, stratégiájuk próbál igazodni az egyetemi sajátosságokhoz (formai vonatkozásokban), de nem érzékelhető jelentős tudatosság, kevés a metakogníció. Nem jelentkezik többlet a tanári pálya irányába haladók tanulási gyakorlatában, tanulni tudásában.

A pályaválasztás nem annyira elköteleződés, ambíció, hanem a lehetőségek kihasználása (minél kisebb befektetéssel, mennél több eredményt (diplomát) elérni. Kevés időt, figyelmet fordítanak arra, hogy a saját tanulásukra (tevékenységükre) reflektáljanak. A képzés minden szintjén még nagyobb figyelmet kell fordítani a tanulás tudatosítására, eredményesebbé, hatékonyabbá tételére.

JANCSÁK CSABA

A Szegedi Tudományegyetem tanárképzőseinek értékorientációi

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

A legutóbbi években a magyar felsőoktatásban számos rendszerszintű változási folyamat erősödött fel. A változások sok szállal kapcsolódnak az ifjúság világához: a felsőoktatási hallgatók (köztük a tanárképzésben résztvevők) életkeretei, iskolai életútja, életstílusa, életvitele, értékvilága megváltozott. A kutatás célja az volt, hogy a magyar felsőoktatás kétciklusúvá válásának folyamata közben (a tanárképzés szerkezeti átalakulása előtt) megvizsgálja, a tanárképzésben résztvevő hallgatók szociodemográfiai jellemzőit, családi kapcsolatait, iskolai életútját, életeseményeit, értékorientációit. A kérdőíves kutatás adatfelvétele 2008-ban a Szegedi Tudományegyetem tanárképzésben résztvevő hallgatói körében történt (N = 497). A kutatás során felvetett kérdések: érvényesül-e a társadalmi reprodukció a tömeges tanárképzés keretei között? Milyen előzetes motivációkkal érkeztek a tanárjelöltek a képzésbe? Milyen értékorientációk és attitűdök jellemzik a hallgatókat? Kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy a Szegedi Tudományegyetem tanárképzést folytató karainak rekrutációs bázisa, regionális hatóköre a Dél-Alföldre, azaz Csongrád, Békés és Bács-Kiskun megyékre terjed ki. A szegedi tanárképzés jellemző funkciója elsőgenerációs értelmiség nevelése. A felsőoktatásban való továbbtanulás motivációi közül leginkább az értelmiség karrier építésének lehetősége, a szakterület és a szakma iránti érdeklődés, a diákéletforma iránti vonzódás, illetve a munkanélküliség elkerülése a jelentős. A jelentkezés további motívuma a gondoskodó, a törődő és továbbá a kiterjesztett tanár szerepek megvalósítása iránti vágy, de az új ismeretek megszerzésének vágya – mint értékrationális motívum – is megjelenik. A hallgatók a primer csoportokba (család, barátság) való visszahúzódását a tömegmédiá véleményformáló hatásának csökkenése kíséri. A közösségi értékek megerősödését figyelhetjük meg, ám kiemelendő, hogy mindez a biztonság és a békés világ felértékelődésének jelenségével együtt jelenik meg. A tanárképzősök értékpreferenciáiban a posztmaterialista értékrend és egy – elsősorban az info-kommunikációs technikák által alakított – új materialista értékrend bonyolult egymásmellettségben van jelen. Az érté-

kek tekintetében ezért kettős lánc köti a most formálódó leendő tanárgenerációt, egyrészt a pályaképben rejtező elvárások, másrészt pedig a társadalmi valóság, azaz az ideák világa vs. a társadalom működésében tapasztalt zavar: a tanárról élő mentális kép és a relátum ütközése nemcsak új típusú tanárszerepekhez, de szerepkonfliktusokhoz is vezet és pályaszocializációs következményekkel is jár, amely a felsőoktatási intézményeket új (a képzés tartalmát komolyan érintő) kihívások elé állíthatja.

JÁRMAI ERZSÉBET MÁRIA

Társadalmi-gazdasági igények – pedagógiai gondolkodás

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az utóbbi időben hazánkban is számos konferenciát rendeztek és rendeznek, ahol a munkaerő-piac kérdéseivel foglalkoznak. Lassan megszokottá válik, hogy itt is azonosak azok a felvetések, amelyek a nevelésre, oktatásra irányulnak, és nagyrészt nemzetközi összehasonlításban fogant eredményekből leszűrt kritikákat fogalmaznak meg. A legszomorúbb statisztika például a nyelvtudásra vonatkozik, de negatív megítélésű a tanuláshoz való hozzáállás is; hiányoznak továbbá a kulskompetencia-felmérések; alacsony a digitális írástudás aránya; a képzés nem tud építeni a közoktatásra; nincs érdemi minőségbiztosítás és így tovább. A nevelő-oktató intézményekben zajló reformok, a képzési rendszerek átalakulása, a pedagógus-kompetenciák optimális körének meghatározására irányuló törekvések mind a változások mentén formálódó társadalmi elvárásoknak való megfelelést célozzák. Ez már pozitív elmozdulást tükröz egy interdiszciplináris szemlélet irányába, azonban a szerkezeti átalakulásoktól várt megoldások nem lesznek elegendőek az oktatás résztvevőinek önreflexiója nélkül, hiszen az ifjúság fejlődése és hatékony munkaerővé válása elsősorban nem egy rendszernek, hanem a pedagógusokkal való kapcsolatnak (tanár-diák) és a közös munkának az eredménye.

A szerző saját kutatásával és több más empirikus vizsgálat eredményeinek összevetésével mutatja be, hogy a tanári magatartás, a tanár érzelmi kompetenciáinak fejlettsége azok a tényezők, amelyek döntően befolyásolják a tanári munka minőségét, a tanulás eredményességét. A tapasztalatok szerint nemcsak az átlagos, hanem a hátrányos helyzetből induló tanulóakra is érvényesek ezek a megállapítások, amelyekre a pszichológia, mint forrástudomány szolgáltat magyarázatot. Nevezetesen, az eredményesebb tanulás megvalósulásához nemcsak a személyiség kognitív komponenseit, hanem az affektív oldalt, a személyes és szociális kompetenciát is fejleszteni kell. A szerző közel 600 főt érintő, a felsőoktatásban végzett kérdőíves felmérése is adalék azokhoz a pedagógiai kutatásokhoz, amelyek szerint a globális és komplex személyiségfejlődés feltétele nemcsak a rendszerszintű, hanem a pedagógus-személyiség szintű inter- és multidiszciplináris szemlélet is. A pedagógusképzés gyökeres átalakítása nem igényelne látványos reformokat, pusztán az egyes egyének (neveléssel, oktatással foglalkozó szakemberek) gondolkodásán múlik, hogy nagy horderejű, valódi értékteremtő változások valósuljanak meg.

**Tanulási tevékenység elemzése elektronikus tanulási környezetben
a tanulási szokás, stílus és eredményesség összefüggéseinek vizsgálatára**

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás

A tanulási folyamat és tevékenység elemzése napjainkban ismét nagyobb figyelmet kap, amikor olyan új körülmények jelennek meg, mint az elektronikus tanulási környezetek és a mindenki számára hozzáférhető tartalmak igénye, az iskolán és intézményeken kívüli tanulási tevékenységek növekvő szerepe. Az elektronikus tanulási környezeteknek és tartalmaiknak már nem csak a „hagyományos” távoktatásban, hanem az élethosszig tartó tanulásban (különös tekintettel a képesítés nélküliekre, hátrányos helyzetűekre és idősekre), a felsőoktatásban és a középiskolákban is egyre nagyobb szerep jut. Kurzuskészítőként és oktatóként a távoktatási jellegű felsőoktatási kurzusaim hallgatóinak tanulási tevékenységét kezdtem vizsgálni annak érdekében, hogy megismerjem, miként használják és hasznosítják a kurzuslapokon felkínált tartalmakat. Az elemzés eredményei alapján azt várom, hogy összefüggést fogok felfedezni a mérhető aktivitás, a tanulási stílus, valamint a tanulás eredményessége között. Ezeknek az információknak véleményem szerint egyfelől fontos szerepe lehet az oktató számára abban, hogy a tanulóknak személyre szabott tanulási támogatást nyújthasson. Másfelől azonban hasznosítható lehet a tananyag struktúrájának kialakításától a feladatok ütemezésén át a motiválásig, a felhasználói felület kialakításáig minden részlet kidolgozásában. Kutatások igazolják (Henke, 2001, Triantafillou – Demetriadis – Pombortsis, 2004), hogy a különböző tanulási stílusú hallgatók különböző tanulási stratégiákat, más navigációs módot részesítenek előnyben. Kutatások folynak arról is, hogy a különböző feladat-megoldási stratégiával dolgozó hallgatóknak a tudásszerkezete is különböző (Sebestyén – Tóth Z., 2007).

A kutatás során egy távoktatási kurzus hallgatóival tanulási stílus tesztet (Honey-Mumford egyszerűsített modellje alapján) vettem fel. Egy másik felmérésben a kurzus értékelését (tantárgy hallgatói véleményezését – COLLES-felmérés) kértem a hallgatóktól. A felmérés harmadik részét a kurzuslap naplófájljainak adatelemzése tette ki. A kurzusban 110 résztvevő közül 30-an adtak értékelhető válaszokat.

A kutatás eredményeként azt a következtetést vontam le, hogy fontos lenne a tanulók előzetes tudásszintje mellett a tanulási stílusukról is pontos információt szerezni ahhoz, hogy az elektronikus tanulási környezetben a számukra legmegfelelőbb tartalmakat és aktivitási lehetőségeket biztosíthassunk. Kísérletet tettem arra, hogy a tananyag típusok használati szokásaiból következtessék a hallgatók tanulási stílusaira. Az adatok gyűjtésére alkalmazott tesztek és az adatbányászati módszer jól alkalmazható együttesen a tanulási stratégiák elemzésére, előrejelzési és tanulásirányítási rendszer kidolgozásának megalapozására.

**A szociálisérdek-érvényesítő viselkedés és a szülői erőforrások vizsgálata
4-17 évesek és szüleik körében**

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

A társas viselkedés hatékony óvodai és iskolai fejlesztésének alapvető feltétele, hogy a különböző képességek, készségek és motívumok működéséről egyszerre több értékelő véleménye álljon rendelkezésünkre. Szintén fontos figyelembe venni mind a család, mind az intézmény jellemzőit, amelyek jelentősen magyarázzák a különböző viselkedésformák mögött meghúzódó pszichikus komponensek működését és változását.

A 2008-ban végzett kutatás legfőbb célja a szociálisérdek-érvényesítő (együtműködési, segítségi, versengési és vezetési) képességek 4, 8, 11 és 17 éves kori működésének feltárása volt egy általunk kidolgozott kérdőívvel ($N = 566$; Cronbach- α : 0.81–0.95). A gyermeki önjellemzés mellett a pedagógusok és a szülők is értékelték a képességek működését. Egy szintén általunk szerkesztett szülői kérdőívvel ($N = 242$; Cronbach- α : 0.85) azt is vizsgáltuk, milyen kapcsolat áll fenn a szülők anyagi, szellemi és kapcsolati erőforrásai és a gyermekek szociálisérdek-érvényesítő viselkedését meghatározó képességek működése között. A háttéradatokat tartalmazó adatlap további összefüggések feltárását tette lehetővé.

A képességvizsgálat eredményei alapján az eltérés igen jelentős a három értékelő véleménye között, ám egyik értékelő szerint sincs szignifikáns különbség a 11 és a 17 évesek képességdimenzióinak működésében, valamint az idősebbek értékei a legtöbb dimenzió esetében alacsonyabbak. Nemek szerinti különbségek – ugyancsak mindhárom értékelő alapján – főként a két idősebb korosztálynál azonosíthatók, azonban különböző dimenzióknál. A szülői és a gyermeki önjellemzés között a legtöbb dimenzióval erősebb a kapcsolat, mint a pedagógus értékelése és az önjellemzés között.

A szülői kérdőív eredményei szerint a 4 és a 8 évesek szülei a családi, a 11 és a 17 évesek szülei az iskolai hatásokat vélik meghatározóbbnak a négy viselkedésforma alakulásában. A szülők mindegyik életkori részmintán jobban preferálják gyermekük együtműködő és segítők viselkedését, mint a versengőt és a vezetőt, s ez az attitűd megjelenik mindhárom erőforrás esetében. Nincs szignifikáns különbség az életkori csoportok között sem az egyes viselkedésformák és az anyagi ráfordítás kapcsolata, sem a szellemi erőforrások és a viselkedésformák összefüggése alapján, ugyanakkor a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők többet költenek olyan tevékenységekre, amelyek hozzájárulhatnak a hatékonyabb viselkedésformák kialakulásához, valamint gyakrabban beszélgetnek gyermekükkel viselkedési szabályokról, s példamutatásukat is tudatosabbnak vélik. Mindegyik életkori csoportnál – iskolai végzettségtől függetlenül – a szülők nagyobb mértékben kérnek gyermekneveléssel kapcsolatban segítséget barátoktól, mint családtagtól vagy munkatárstól.

Mind a képességek működését, mind a szülői vélekedéseket feltáró kutatás eredményei számos olyan információt nyújtanak, amelyek figyelembe vétele mindenképpen szükséges a 2010-ben induló fejlesztő program során.

Az érzelmek felismerésének, kifejezésének, megértésének és szabályozásának jellemzői 4, 8, 11 és 17 éves korban

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

A társas viselkedés hatékonysága, eredményessége nagymértékben függ attól, miként fejezzük ki, ismerjük fel, értelmezzük és szabályozzuk saját érzelmeinket és mások érzelmi megnyilvánulásait. A nemzetközi kutatási adatok arra is felhívják a figyelmet, hogy az érzelmi motívumok és képességek az életkor előrehaladtával egyre szorosabb kapcsolatot mutatnak számos kognitív és szociális pszichikus összetevő működésével.

A 2009 tavaszán végzett kutatás egyik célja az érzelmek felismeréséért, kifejezéséért, megértéséért és szabályozásáért felelős képességek működésének, valamint az érzelmi és a szociálisérdek-érvényesítő (együtműködési, versengési, segítő és vezetési) képességek kapcsolatrendszerének feltárása volt 4, 8, 11 és 17 évesek körében (N = 235). Az érzelmek felismerését az Eibl-Eibesfeldt (1989) által leírt izmok működéséből és ezek összjátékából előálló érzelmkifejezések listája alapján 24 arckifejezést (alapérzelmeket és fokozataikat) ábrázoló képpel mértük. Az érzelemmegértő képesség működését egy történettel, az érzelmkifejező képességét egy Likert-típusú kérdőívvel, valamint az érzelemszabályozó képesség aktivitását képek és azokhoz tartozó kijelentésekkel tártuk fel. A szociálisérdek-érvényesítő képességek dimenzióinak (pl. hozzájárulás és részese-dés viszonya, segítségnyújtás érdeke, versengés ideje, vezető-vezetett kapcsolat alapja) működését – szociálpszichológiai, humánológiai és különböző pedagógiai elméleti modellek alapján – egy szintén általunk kidolgozott kérdőívvel vizsgáltuk. Mindkét mérőeszköz jó megbízhatóságú mindegyik életkori részmintán (Cronbach- α : 0,81–0,95). Az eredmények szerint mind a négy életkorban szignifikánsan jobb az alapérzelmelek felismerése, mint fokozataik azonosítása, és jelentősebb a negatív érzelmek kifejezése a szociálisérdek-érvényesítő képességek dimenziói esetében (főként a versengés és a vezetés dimenzióinál). A 11 és a 17 évesek pontosabban azonosítják egy-egy helyzettel kapcsolatban az érzelmeket, ám az összefüggés-vizsgálat alapján mindegyik életkorban gyakoribb a negatív érzelmek előfordulása, főként versengéskor, mások vezetésekor és abban az esetben, ha kizárnak valakit egy csoportból a közösen végzett tevékenység közben. Szintén a két idősebb korosztályra jellemző az alapérzelmelek pontosabb megértése, ugyanakkor a fokozatok megértésében nincs számottevő különbség a négy korosztály között. A szociálisérdek-érvényesítő képességek frusztrált helyzettel kapcsolatba hozható dimenzióinál – leginkább az együtműködés és a versengés dimenzióinál – az életkor előrehaladtával egyre gyakoribb a düh érzése.

Az adatok a kis elemszám ellenére számos új és hasznos információt nyújtanak az érzelmi képességek működéséről, valamint az együtműködés, a segítés, a vezetés és a versengés érzelmi háttéréről. További célunk a vizsgálat nagyobb mintán történő megismétlése, a nemek közötti különbségek feltárása, majd a részletesebb eredmények alapján óvodai és iskolai fejlesztő programok kidolgozása.

Az iskolai könyvtár használatának felmérése szakközépiskolás tanulók körében

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Elméleti háttér:

Az iskolai könyvtár a forráshasználatnak, valamint az ismeretek megszerzésének és azok rendszerezésének tanulólhelyeül szolgál, a többi könyvtártípushoz viszonyítva a legösszetettebb állományú, jellemző tevékenysége a referenzmunka (Tóth, 1998). A szakirodalomban a könyvtárhasználati szokások az olvasási szokások vizsgálatához kapcsolódóan jelennek meg. Nagy (2003) alapján a 15-17 éves kisvárosi szakközépiskolások (1) 55%-ánál az otthoni könyvek száma 200 kötetnél kevesebb, (2) 53% nem szokott könyvekről beszélgetni, (3) 34% nem volt tagja könyvtárnak a vizsgálat időpontjában, és (4) 42% félévente vagy ennél ritkábban jár könyvtárba. A könyvtári szolgáltatások közül legtöbbször a kölcsönzést és a számítógép-használatot veszik igénybe. Fülöpné (2002) általános iskolai tanulók könyvtárhasználatára és az anya iskolai végzettsége között mutat ki összefüggést. Nem leghetős fel azonban a szakirodalomban iskolai könyvtárhasználati szokások elemzése.

Módszerek:

Jelen kutatásunk mintáját 412 kilencedikes és tizenegyedikes tanuló alkotta két budapesti szakközépiskolából. Az adatfelvétel időpontja 2008 tavasza volt. A mérőeszköz három részből állt: az iskolai könyvtár használatára vonatkozó kérdések (gyakorosság, cél, elégedettség), az olvasási stratégiák felmérése a MARSZI kérdőív adaptált változatával (Mokhtari és Reichard, 2002), valamint a tanulóra vonatkozó háttérkérdések.

Eredmények:

A tanulók 55%-a számolt be arról, hogy szokott könyvekről beszélgetni. Minden harmadik tanulónak kevesebb, mint 200 kötet könyve van otthon tankönyveken kívül és ugyanennyien nyilatkoztak arról, hogy az adott tanévben nem jártak az iskolai könyvtárban. A tanuló neme és a könyvtárlátogatás gyakorisága között szignifikáns összefüggés mutatható ki: a lányok gyakrabban látogatják az iskolai könyvtárat, mint a fiúk (khi-négyzet = 65,67, $p < 0,05$).

Az iskolai könyvtárral való elégedettséget 11 dimenzió mentén mértük fel (pl. nyitva tartás, elhelyezés az iskolában, nagyság, olvasásra kialakított hely, tankönyvkínálat mennyisége és minősége, stb.). A kétmintás t-próbák eredménye alapján a lányok valamennyi esetben elégedettebbek az iskolai könyvtárral, mint a fiúk.

A tanuló neme és a könyvtárhasználat céljaként megjelölt tantárgyak és könyvtári tevékenységek között a Yule-féle asszociációs együttható mutatott rá összefüggésekre (tanulmányi célú számítógép-használat: $Y = 0,80$; csak úgy, „jó ellenni”: $Y = 0,76$).

A könyvtárlátogatás gyakoriságára, mint függő változóra alapozott regressziós modellben az iskola (8,8%), az évfolyam (4,3%), a magyarhoz (8,7%), illetve az idegen nyelvhez (4,2%) mint tantárgyakhoz kapcsolódó könyvtárhasználat és a könyvtáros segítségével való elégedettség (4,8%) összesen 30,8%-os magyarázó erővel bírnak.

A kutatás eredményei rámutatnak azokra a területekre, amelyek fejlesztésével az iskolai könyvtár támogathatja a tanítás-tanulás folyamatát.

**Online teszt és kérdőív készítése
Moodle és Coospace virtuális tanulási környezetekben**

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Idegen nyelvi oktatás

A felsőoktatási intézmények - de már egyre több közoktatási intézmény is - virtuális tanulási környezettel (VTK) támogatják az oktatók és a hallgatók munkáját. A VTK több szálon kapcsolódik az oktatás folyamatába, többek között kommunikáció és kapcsolattartás, határidők és jelenlét nyilvántartás, naplózás, tananyagmegosztás, feladat - kidolgozás és leadás továbbá értékelés kapcsán. Az értékelésen belül lényeges funkció a teszt és kérdőívkészítés. Ezek a funkciók azonban jelentősen különbözőek lehetnek más és más VTK használata esetén, ezért a mérésünk során ezek összehasonlítása is célunk volt.

A mérés során arra voltunk kíváncsiak, hogy a hallgatók többsége szívesen használja-e tanulási keretrendszert:

- a keretrendszerről alkotott véleményük összefüggésben áll-e az IKT kompetenciájukkal;
- a két keretrendszerben kitöltött tesztek eredményei között;
- és a róluk alkotott hallgatói vélemények között;
- van-e különbség, a hallgatók IKT kompetenciája és a teszt eredménye között van-e összefüggés;
- valamint, hogy a tesztek eredménye befolyásolta-e a keretrendszerről alkotott véleményt.

Mintánkat német nyelvi szintfelmérő tesztet író, első éves főiskolai hallgatók képezték (n = 98, átlagéletkor = 19,12 év). A mérésre 2009. szeptember 1-én 11.30 és 13.30 között került sor, és a hallgatók a tesztrel együtt egy kérdőívet is kitöltöttek.

A teszt és a kérdőív kitöltése online módon, keretrendszerek segítségével történt, a hallgatók 56%-a a főiskola szerverén futó Coospace-t (n = 55), 44%-uk külső szerverre telepített Moodle-t használt (n = 43). A hallgatók szétosztása teljesen véletlenszerűen történt, csak arra törekedtünk, hogy megközelítőleg fele-fele legyen az arány a két keretrendszer között.

A méréshez kvantitatív (szintfelmérő) és kvalitatív mérőeszközt (kérdőív) egyaránt felhasználtunk.

Egyik mérőeszközünk egy 40 ítemes nyelvi teszt volt, mely megbízhatónak bizonyult (Cronbach-alfa = 0,851). A tesztet Coospace-n kitöltő hallgatók (n = 55) eredménye 58,45%, a Moodle-t használóké (n = 43) 62,21% lett, de ez a különbség nem szignifikáns.

Másik mérőeszközünk egy három részből (alapadatok, online tesztkitöltés és keretrendszer értékelése, IKT kompetencia) álló kérdőív volt, melyet azonban nem minden tesztet író hallgató töltött ki (n = 75). A kérdőívet kitöltők 68%-a most töltött ki először online tesztet, 12%-uk már két alkalommal, 20%-uk pedig már több mint két alkalommal tette

ezt. 84%-uk gimnáziumból érkezett, 16%-uk szakközépiskolából, 28%-uk fiú volt, 72%-uk lány.

A szintfelmérőt írt hallgatók egy csoportja ($n = 14$) tovább használja a két virtuális tanulási környezetet a megkezdett félév során, így év végére további eredményekkel és hallgatói véleményekkel fogunk rendelkezni. Emellett a csoport mellett még két tanulmányukat korábban megkezdett csoport hallgatóival ($n = 11$ és $n = 16$) tervezzük felvenni ugyanezt a kérdőívet.

KINYÓ LÁSZLÓ – BARASSEVICH TAMÁS

7. és 11. évfolyamos tanulók erkölcsi ítéleteinek kismintás vizsgálata

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Személyiségfejlődés és –fejlesztés

Kutatásunk az állampolgári műveltség (ismeretek, készségek, attitűdök, értékek, szándékolt viselkedés) vizsgálatára irányuló komplex mérőeszköz kísérleti kipróbálásának részeként valósult meg. Az aktív állampolgári részvétel lényeges eleme a társadalmi és kulturális normákhoz idomuló morális viselkedés, amelynek fejlődését számos szociális és kognitív tényező befolyásolja (Nagy, 2000). A nemzetközi kutatásokban – két emblemikus szerző, Perry (Perry, 1968; Perry, 1970, idézi: Hofer és Pintrich, 1997) és Kohlberg (Kohlberg, 1979; Colby, Kohlberg, Gibbs és Lieberman, 1983; Kohlberg, Levine és Hewer, 1983) nyomán – az erkölcsi fejlődés kognitív fókuszú vizsgálata tekint vissza jelentősebb hagyományokra. A morális viselkedés építőeleme az erkölcsi gondolkodás (moral/ethical reasoning), amely szükséges, de nem elégséges feltétele az erkölcsös viselkedésnek (Fasko, 1994; Mintchick és Farmer, 2009).

Vizsgálatunkban az alábbi kérdésekre kerestünk választ: (1) a tanulók erkölcsi ítéletei mennyire bizonyulnak következetesnek különböző élethelyzetekben, (2) morális döntéseik milyen összefüggéseket mutatnak az állampolgári ismeretekkel és készségekkel, illetve (3) indoklásuk tartalmával.

A tanulóknak három különböző morális döntést igénylő élethelyzetben kellett választaniuk három lehetséges cselekedet közül, majd a választás indoklását kértük. Az adatfelvételt 2009. tavaszán végeztük 7. ($N_1=67$) és 11. ($N_2=53$) évfolyamos tanulók körében. A nyílt kérdésekre adott tanulói válaszok kategorizációját két kódoló végezte a morális fejlődés kohlbergi (1973) szakaszai alapján.

Eredményeink nagyrészt megerősítik a nemzetközi vizsgálatok korábbi eredményeit. A rangkorreláció-számítás életkorok szerint egyetlen item esetében sem mutat szignifikáns különbséget, a különböző élethelyzetek döntései között azonban esetenként kimutathatóak szignifikáns összefüggések ($r=0.38$, $p<0.01$). Az eredmények eszerint azt igazolják, hogy - a reflektív gondolkodáshoz hasonlóan - a tanulók erkölcsi ítéletalkotása sem következetes. A keresztábra-elemzések nem jeleznek nemek közötti különbséget. Figyelemreméltó ugyanakkor, hogy nem mutatható ki szignifikáns korreláció az állampolgári ismereteket és készségeket mérő részteszt eredménye és az erkölcsi ítéletek között sem. Ugyanakkor viszont minden esetben erős szignifikáns összefüggés ($0.409 - 0.505$, $p<0.01$) körvonalazódik a cselekvések választásai és a nyílt itemek kohlbergi kategorizációja között. Ez utóbbi egyrészt eszközünk megbízhatóságára, másrészt arra

enged következtetni, hogy a tanulói indoklások következetesek voltak értékválasztásaikkal.

Eredményeink összességében azt jelzik, hogy a morális fejlesztéshez nem elegendő – sőt, nem is feltétlenül szükséges – az állampolgári ismeretek oktatása, ugyanakkor a transzfer elősegítése érdekében a kapcsolódó kognitív folyamatokat és affektív diszpozíciókat területeken átívelően szükséges fejleszteni.

KINYÓ LÁSZLÓ

A társadalomismereti nevelés és oktatás, az állampolgári tudás és a politikai műveltség összefüggései

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Tanulás, tudás

A demokratikus társadalmak fennmaradásának egyik kulcseleme az állampolgárok aktív szerepvállalása a személyes és közügyek intézésében. A társadalmi egyensúly megteremtésének egyik leghatékonyabb eszköze lehetne az állampolgári műveltség kialakulása és iskola fejlesztése, hiszen a terület számos lehetőséget kínálhat a társadalmunkban meglévő szociális és kulturális egyenlőtlenségek enyhítésére.

Az eredményes és hatékony társadalomismereti nevelés megvalósulásának azonban számos előfeltétele van. E célkitűzések akkor valósulhatnak meg, ha hazánkban sor kerül a rendelkezésre álló kutatási eredmények szintézisére, megkezdődik az állampolgári műveltség pszichikus komponenseinek feltárása és a műveltségterület iskolai és iskolán kívüli befolyásoló tényezőinek számbavétele.

Kutatásunk során arra a kérdésre kerestünk választ, hogy (1) a társadalomismereti nevelés-oktatás mely pszichikus területeken idézhet elő tartós változást, és (2) milyen hatást gyakorolhat a valós életben is megnyilvánuló állampolgári műveltségre.

Szakirodalom-elemzésen alapuló eredményeink szerint az intézményes nevelés-oktatás és az állampolgári lét közötti kapcsolatok feltárása a demokráciára nevelés és az állampolgári műveltség egyik legintenzívebben kutatott területe. Számos kutatási eredmény áll rendelkezésre az iskolai nevelés-oktatás állampolgári tudásra vagy állampolgári viselkedésre gyakorolt hatásáról, a vizsgálatok megállapításai azonban gyakran ellentmondanak egymásnak. Nincs konszenzus abban, hogy az intézményes oktatás mekkora hatást gyakorol az állampolgári tudásszintméréseken vizsgált tanulói teljesítményekre, s hogy hogyan lehet az iskolázás hatását empirikus módszerekkel kimutatni. Egyes kutatók (pl.: Corbett, 1991; Erikson és Tedin, 1995) amellet érvelnek, hogy a társadalomismeret tanítása egyáltalán nem, vagy csak rendkívül csekély hatást gyakorol a tanulókra. Niemi és Junn (1998) szerint ugyanakkor az oktatás – amennyiben kiterjedt információt nyújt – a tanulók állampolgári tudásának megbízható előrejelzője lehet. Hasonló megállapítások fogalmazódtak meg az IEA 1999-es állampolgári tudás és részvétel vizsgálat összefüggés-feltáró és -elemző másodelemzéseiben is.

Az iskolai oktatás hatását leginkább a politikai műveltség esetében ítéli jelentősnek a szakirodalom. Minél hosszabb ideig részesülnek a tanulók intézményes oktatásban, annál valószínűbb, hogy széleskörű politikai tájékozottságra tesznek szert (Nie, Junn és Stehlik-Barry, 1996). Az elmúlt 40 év nemzetközi kutatásai rámutattak a formális okta-

tás felnőttkori szavazási részvételre gyakorolt pozitív hatásaira (pl. Richardson és Torney-Purta, 2008). A társadalomismeret-oktatás és a későbbi, felnőttkori politikai részvétel közötti összefüggések kutatása során felismerték, hogy az összefüggés egyetemes jellegű, és erőssége az oktatás természetével, a pedagógiai kultúrával van kapcsolatban (Torney-Purta és mtsai., 2001).

KOROM ERZSÉBET – NAGY LÁSZLÓNÉ

**Az anyagi halmazok tulajdonságaival,
az anyagok változásaival kapcsolatos fogalmak fejlettsége a 4. évfolyamon**

Témakörök: Tanulás, tudás; Természettudományi oktatás

A természettudományos gondolkodás fontos összetevője az alapfogalmak, alapelvek megértésen alapuló elsajátítása. A fogalomfejlődés-kutatások a természettudományos ismeretrendszer fejlődésének számos területspecifikus jellemzőjét feltárták (pl. Andersson, 1990; Hatano és Inagaki, 1996; Stathopoulou és Vosniadou, 2007), de a többségében keresztmetszeti vizsgálatok jellegéből adódó korlátok miatt több szempont (pl. egyéni fejlődési utak, fogalomalkotási problémák alakulása) feltáratlan maradt.

Longitudinális kutatásunk az eddigi vizsgálatokkal szemben a közoktatás teljes vertikumát átfogja, a mérési pontokat a szakaszhatárookra illeszti, és olyan alapfogalmak (pl. anyag, nem anyag; anyag, tárgy; élő, élettelen; anyagok változása, kölcsönhatásai; életjelenségek; élőlények és környezet) változását követi nyomon, amelyek elsajátítása alapvető célja a természettudományok tanításának.

A kutatás 2007 májusában indult, a környezetismereti tanulmányokra alapozott adatfelvétellel. A több mint négyezer fős országos reprezentatív mintán két, egymást kiegészítő mérőeszközt (diagnosztikus célú tudásszintmérő teszt; a tudásszintmérő tesztben szereplő fogalmak alkalmazását, a természeti jelenségekre adott tanulói magyarázatok szintjét mérő, főleg nyitott kérdéseket tartalmazó feladatsor) alkalmaztunk.

Az előadás az első mérési pont átfogó eredményei mellett egy témakör - az anyagi halmazok tulajdonságai és az anyagok változásai – fogalmainak elsajátítási szintjét vizsgáló feladatok részletes bemutatására koncentrált, összevetve a kétféle mérőeszkővel kapott adatokat. A tanulói válaszok kategorizálásával kapott eredmények szerint – a helyes válaszok arányait tekintve - a vizsgált életkorban a különböző anyagi halmazokat jellemző tulajdonságok közül az alak állandósága (61%) és a térkitöltés (51%) könnyebben értelmezhető, mint az összenyomhatóság (24%), illetve a térfogat állandósága (3%). A halmazállapot-változások közül a fagyás (57%), az olvadás (58%) és a párolgás (42%) azonosítása kevesebb problémát okoz, mint a lecsapódásé (22%). A halmazállapot-változás mint gyűjtőfogalom megnevezése (13%), illetve konkrét esetekben (pl. a vaj megolvasztása) a halmazállapot mint megváltozott tulajdonság megnevezése (12%) már nehezebbnek bizonyul. A változások megfordíthatóságáról való helyes döntés könnyebb, mint annak megválaszolása, hogy a folyamatban az anyag mely tulajdonsága változik meg. A mindennapi jelenségek során bekövetkező változások helyes magyarázata jelenti a mérőeszközeinkkel feltárható fogalmi fejlettség legmagasabb szintjét, amely a vizsgált tanulók kis hányadánál működik, és erősen befolyásolja a vizsgált tu-

lajdonság jellege. A fogalomalkotás jellemzőit, nehézségeit feltáró eredményeink hozzájárulhatnak a természettudományos ismeretek megértését, a fogalmak fejlődését elősegítő tudatosabb tanításhoz. A vizsgálatot a T 048883 számú OTKA-pályázat, az SZTE Oktatásméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

KOVÁCS GÁBOR

Az emlékezeti rendszerek szerepe az új idegen nyelvi szóalakok elsajátításában

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Tanulás, tudás

Kezdő idegennyelv-tanulók gyakori negatív tapasztalata, hogy emlékezetük cserben hagyja őket, különösen, mikor új szóalakok hosszú távú megtartására és előhívására lenne szükség. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy ugyanez a feladat az anyanyelv esetében jóval kevesebb nehézséget jelent. Ha pl. egy barátom egy magánbeszélgetés alkalmával megemlíti, hogy édesapja "balneológus", azaz gyógyfürdővel foglalkozó szakember, szerencsés esetben képes leszek néhány nap elteltével felidézni ezt az újonnan tanult szakkifejezést. Ezzel ellentétbe állítható egy tipikus nyelvórai helyzet, mikor a spanyol nyelvtanár egy ló képére mutat, és lassan, gondozott kiejtéssel háromszor elismétli a "caballo" szóalakot, melyet a tanulóknak is módjukban áll többször hangosan utánaismételni. Néhány óra vagy néhány nap elteltével azonban a nyelvtanuló gyakran azt tapasztalja, hogy nem tudja felidézni a nyelvórán több alkalommal is hallott szóalakot. Úgy tűnik tehát, hogy az emberi elme emlékezeti rendszerei valami sajátos nehézséggel szembesülnek, mikor idegen nyelvi inputot kell feldolgozniuk. Az előadásban egy három kísérletből álló kutatás eredményeit foglalom össze, melynek célja az volt, hogy feltárjuk, milyen tényezők okozhatnak különbségeket a rövid és hosszú távú emlékezeti rendszerek működésében anyanyelvi, ill., idegen nyelvi beszéd feldolgozása esetében.

A vizsgálat sorozatban az idegen nyelvi beszéd három olyan jellegzetességének hatását vizsgáltuk, melyek potenciálisan befolyásolhatják az input feldolgozását: az idegen nyelvi beszéd tartalmaz (a) olyan fonetikai szegmentumokat, melyek az anyanyelvben nem fordulnak elő, (b) olyan fonémaszekvenciákat, melyek az anyanyelv fonológiai szabályai szerint rosszulformáltak, és (c) olyan fonémaszekvenciákat, melyek az anyanyelvben jólformáltak ugyan, de fonotaktikai valószínűségük alacsony. A három tényező hatását kísérleti helyzetekben vizsgáltuk, melyekben a résztvevőknek álszóismétléses és szótanulási feladatokban mesterségesen generált fonémasorozatokat kellett elismételniük, ill. megtanulniuk. Eredményeim azt mutatják, hogy az anyanyelv szublexilális sajátosságaitól eltérő ingerek tárolása már a munkamemória fonológiai huroknak nevezett komponensében is feldolgozási nehézségeket jelent. Ugyanakkor, a hosszú távú szóelsajátításban feltehetően szerepet játszanak a nem nyelv-specifikus auditoros emlékezeti rendszerek is, melyek működése részben kompenzálni képes a munkamemória nyelvi moduljának csökkent teljesítményét. A kompenzációs folyamat azáltal lép működésbe, hogy az idegen nyelvi input magas szalieniájú jegyeinek detektálása a figyelmi rendszer önkéntelen váltását eredményezi, és ezáltal több figyelmi erőforrás irányul az

auditoros rövid távú emlékezetben tárolt akusztikus kódra, mely egy későbbi fázisban, a hosszú távú emlékezeti tárolási folyamat során integrálódik a fonémikus kóddal. Tehát az eredmények az idegen nyelvi szótanulásnak egy kettős kódoláson alapuló modelljének lehetőségét vetik fel.

KÖVES GABRIELLA

Szorótábla tanítása multikulturális térben

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Tanulás, tudás

A matematika oktatásában az 1960-as '70-es években egész világot átfogó forradalmi változás zajlott le, amely hazánkban is jelentős változást hozott. (Dienes 1960 Varga, 1962 Lénárd, 1964) Az addigitól lényegesen különböző módszertani szemlélettel vezettek be új témaköröket, amelyek a mai napig áthatják az egész matematika-oktatásunkat. Az 1978-as központi tanterv erre a koncepcióra építette a matematika tanítását. A rendszerváltás óta eltelt 20 évben átalakult a tankönyvkiadás. A közel 50 évig tartó egytankönyvűséget felváltotta a különböző tankönyvek áradata, amelynek következtében kialakult a tankönyvek közötti verseny, illetve a tankönyvek piacosítása. A tankönyvválasztást gyakran a gazdasági érdek erősen befolyásolja, ebből adódóan a módszertani szempontokat nélkülözheti. Ennek következtében olyan elvek szorulhatnak háttérbe, melyek szükségesek lennének ahhoz, hogy a tanár az új európai tanulási térben képes legyen egyéni képességekre szabottan, multikulturális szemlélettel fejleszteni a tanulók képességeit.

Az előadás történeti aspektusba helyezve mutatja be a szorzótáblának a tanítását, egyrészt röviden áttekinti a tanításának a módosulásait, a főbb tanítási programok koncepcióját, a kognitív képességekre gyakorolt hatásait, a napjainkban alkalmazott stratégiákat, azok beilleszkedését az éves tananyag egészébe, valamint a tanítás eszközeit.

A kiválasztott 7 tankönyvcsalád vizsgálatának módszere tartalomelemzés, amely

- (1) vizsgálja az adott tanéven belül a szorzótábla-tananyag eloszlását,
- (2) a szorzótábla egyes részeinek eloszlását a szorzásra fordított tananyagon belül,
- (3) a szorzás értelmezését és
- (4) kapcsolatát a műveleti tulajdonságokhoz.

A vizsgálatok eredményei a tananyag eloszlásban két fő irányt mutatnak: (1) nagyobb részben a tananyag egy tömbben, a szorzótáblák szorosan egymást követve, illetve (2) hosszban hónapokra elnyújtva, a tantárgyon belüli koncentráció lehetőségeit kihasználva építkezik. A számkörbővítés és a szorzótáblák kapcsolatának vizsgálatában szintén két irány mutatkozik: (1) bővíti a számkört 100-ra, majd ezután vezeti be a szorzótáblákat, illetve (2) a számkör bővítésével együtt, fokozatosan. További különbségek mutatkoznak a művelet értelmezésében, a műveleti tulajdonságok bevezetésében, sőt még művelethez kapcsolódó szóhasználatban is.

A tananyag-feldolgozás széles spektrumát bemutató előadás szeretne hozzájárulni a tankönyvekben való módszertani tájékozódáshoz, horizontális és vertikális rendszerben

áttekinteni a vizsgált tananyagot, ezzel segíteni a tankönyvek metodikai szempontok szerinti kiválasztását.

LÉTRAY ZOLTÁN

Multidiszciplináris modell a szakképzés tervezéséhez

Témakörök: Szakképzés; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A szakképzés hatékony tervezése ma már elengedhetlenné teszi a rokntudományok módszereinek tudományosan megalapozott adaptálását és alkalmazását. Vizsgálódásunk olyan modellezési módszerek, technikák elemzésére és bevezetésére irányul, amely lehetővé teszi, hogy a vállalati oktatás tervezésének folyamatát lehetőleg minél egzaktabb és a finom struktúrát is feltáró modellezési eszközrendszerrel ragadjuk meg. Ez biztosítja, hogy a tervezésben érintett különböző diszciplínák (műszaki technológiák, információtechnológia, közgazdaságtan, személyügy, informatika, vállalatstruktúra, rendszertervezés, minőségbiztosítás és szakképzés-pedagógia) aspektusai egy közös modellben, integrálva jelenjenek meg.

Kutatásunk célja az oktatás-tervezés folyamatának feltárása, pedagógiai aspektusú elemzése, egy újszerű oktatástervezési modell kidolgozása. A kutatásunk tárgyát képező oktatástervezési modell elsősorban a mérnök-tanár szakos hallgatóink felkészítése során használható. Sajátos oktatói, oktatás tervezői kompetenciájuk kialakításában integráltan kell jelen lennie a szakmai, közgazdasági, pedagógiai és más diszciplínáknak. Ez a feltétele annak, hogy a szakképzés területén majd az elvárt hatékonysággal, gazdaságossággal és minőségben oldják meg feladataikat.

A modellépítés céljára kiválasztott és a műszaki tervezésben már eredményesen alkalmazott Funkcionális Tervezési Módszer - mint a kutatás segédmódszere - túllépve a folyamatok modellezésében elterjedten használt blokk-diagramos ábrázoláson - a strukturált analízis eszközével lehetővé teszi, hogy a tervezési modellben elegendő részletettséggel megmutassuk a tervezési funkciók egymásra-épülését és információ-rendszerüket.

Kutatásunk fő hipotézise volt, hogy a funkcionális tervezés alkalmazásával - az oktatástervezési tevékenység strukturált analízisét elvégezve - lehetővé válik egy, a mérnök-tanár- képzésben is használható multidiszciplináris oktatástervezési modell kidolgozása.

A Funkcionális Tervezési Módszerrel kidolgozott oktatástervezési modell validitásának igazolását – egy járműipari nagyvállalat kiválasztott tervezési részfeladatához kapcsolódóan – kísérlet formájában végeztük el.

A kutatómunka és a kísérlet során megbizonyosodtunk arról, hogy a funkcionális tervezés módszerével kidolgozott multidiszciplináris oktatástervezési modell újszerű módon, kellő részletettséggel és összefüggéseiben tudja egységes rendszerben bemutatni, modellbe foglalni az oktatástervezés komplex folyamatát. A modell segítségével a jövő mérnök-tanárait megismertethetjük azzal a bonyolult folyamattal, amely a tanulók szükséges felkészültségéhez vezető utat meghatározza; jobban megérthetővé válik a tervezési folyamat, elsajátítható az a szemlélet, amely a gyakorlati pedagógiai tervező munkához elengedhetetlen.

Felsőoktatásban használt fórumfelületek elemzése

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás

A vizsgálatra választott egyetemi e-learning rendszer elsősorban a tanulási-tanítási folyamatot támogatja, mely támogatási folyamatnak fontos és alapvető elemét képezik az online fórumok. A hallgatók és az oktatók a rendszert a hagyományos tantermi környezet kiegészítéseként használják, de távoktatás az egyetemen nem működik. Ezt azért tartom fontosnak kiemelni, mert nem csupán a személyes kapcsolat hiánya esetén bizonyul hatékony támogatásnak az online fórumok használata, hanem a rendszeres, személyes találkozás mellett is szükséges ezen lehetőségek igénybevétele. Az egyetemen meghirdetett tanegységekkel kapcsolatban a tárgyat oktatók döntenek arról, hogy támogatják-e a tanegységüket online kurzusfelülettel. Az ilyen felületeken a hagyományos tanulási környezetet úgy egészítjük ki a kommunikációs és információs technológiák által nyújtott lehetőségekkel, hogy a hagyományos oktatási szerkezet előnyös elemeit változatlanul hagyjuk. A személyesség érzetét növeli vagy inkább szakmai szempontból nélkülözhetetlen az e-learning felületeken megjelenő fórumok használata?

Előadásomban arra keresem a választ, hogy az egyetemi e-learning rendszerben milyen tartalmak jelennek meg az online kurzusfelületek fórumain. A vizsgálat során a 2008/2009 tavaszi félév felületein (is) a tananyagok mellett a fórumok érhetőek el a legnagyobb arányban. Az általam választott félévben a következő időszakban működő fórumokat vizsgáltam: 2009. február – 2009. július.

A vizsgálattal az alábbi kérdésekre keresem a választ:

- Milyen arányban szólnak hozzá a fórumtémákhoz a hallgatók? (Vajon ez az arány követi a hagyományos osztálytermi kommunikáció tanár-diák interakcióinak arányait?)
- Milyen arányban fórumoznak a kurzushoz kapcsolódó kérdésekről a résztvevők?
- Megjelennek-e a kurzushoz nem kapcsolódó témák?
- Az oktatók irányító, támogató vagy aktív résztvevői szerepben jelennek meg a fórumfelületeken?
- Milyen kulcsfogalmak emelhetőek ki egy ilyen minta elemzése során?

A felületről szöveges fájlba exportált fájlokat az atlas.ti tartalomelemző szoftver segítségével elemeztem, és ezen elemzés eredményeit mutatom be az előadás során az általam felvetett kérdésekre összefoglalóként.

**Szubkulturális pedagógia: az interkulturális nevelés új útjai
egy iskolai etnográfia tükrében**

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Egyéb

Az előadás az első magyarországi hosszú időtartamú iskolai etnográfia eredményeinek egy részét mutatja be. A kutatás 2006 decemberétől 2007 júniusáig tartott egy budapesti középiskolában egy 32 fős 11.-es osztályban.

Célja a fiatalok szubkulturáinak, (szub)kulturális világának feltárása, iskolai közegben való megjelenésének vizsgálata volt. Az etnográfában alapvető résztvevő megfigyelés és naplózás módszerét (mindennapos jelenlét az órákon, órákon kívül a fiatalok között), a tartomelemzés, kérdőíves felmérés (29) és interjúkészítés (23) módszerei egészítették ki. Az empirikus vizsgálat adatait (több száz oldalnyi szöveg) az NVivo8 kvalitatív elemző szoftverrel dolgoztam föl. A kutatás végső eredménye egy kritikai narratív (auto)etnografikus (még nem kiadott) írás, mely a hazánkban szintén nem igazán alkalmazott (és nem is mindenhol elfogadott) posztstrukturalista és újmarxista episztemológiák alapjaira építkezik. Ennek az írásnak, mint eredménynek egy részét ismertetem, értelmezem, írom újra ebben az előadásban.

A kutatásból készült írás – a sok adatra támaszkodva – bemutat egy olyan lehetséges narratívát, amely szerint az iskolai „hivatalos” nevelés értelmezhető bevésésként, amely hegemon, kapitalista kulturális mintákat akar bevésni a tanulók testébe, erőteljes kontrollmechanizmusokkal. A bevésés következményei lehetnek:

- (a) az uralkodó kulturális mintáktól eltérő fiatalok arcának negatív elbeszélése, melyet ők is magukévá tehetnek,
- (b) a túlélő, kijátszó alkalmazkodás magatartásformája,
- (c) a kritika nélküli elfogadás,
- (d) a társadalom megváltoztathatatlanságának tudata.

Az iskolában megjelenik azonban egy szubkulturális pedagógia is, amely a hivatalossal ellentétben a fiatalok aktivitására, érzelmeire, ellenállására, iróniájára épül, és egy színe-sebb, hibridebb, fluidabb identitás-felépítést tesz lehetővé. A karneváliként is értelmezhető szubkulturális világ alapvetően áthatja az iskolát, és a hivatalost kikezdő, alternatív „világot” teremt, megkérdőjelezve az iskolai életről szóló mainstream elbeszéléseket. A hivatalos pedagógia – elbeszélésem szerint – tanulhat a szubkulturálistól, mert az – úgy tűnik – jobban tudja formálni a tanulókat, és ezt nyitottabban is teszi. Egy a liminális felé is nyitott beavató jellegű nevelés, mely nem bevésni akar, hanem bevonja a fiatal magát, „hatékonyabb” lehet a posztmodern társadalmi kontextusban. Határátlépő pedagógia ez, mely interkulturális identitásmódok felépítését teszi lehetővé.

Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy a szubkulturális pedagógia is ki van szolgáltatva a tőke uralmának, és könnyen lehet a fiatalok fogyasztóvá nevelésének, áruvá alakításának az eszköze, az öncélú irónia és lázadás előmozdítója.

E narratíva a hazánkban még gyermekcipőben járó interkulturális pedagógia egy új – a szubkulturális világot is figyelembe vevő – útját vázolja fel: konkrét példákon keresztül is, melyeket az előadásban részletezek.

MOLNÁR EDIT KATALIN

Kognitív és affektív tényezők hatása a fogalmazás képességének fejlődésére

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Motiváció, önszabályozás

A hatékony kommunikáció jelentőségét elismerjük mind a köz-, mind a magánéletben, ám e kompetencia fejlesztése javarészt a fejlődés megfelelő ismerete nélkül zajlik. A magyar diákok fogalmazási képességének fejlődéséről kevés adatunk van. Ugyanakkor az általános háttérváltozókon (nem, kor, családi háttér) túl csak egy kutatás vizsgált a fejlődést befolyásoló további tényezőket is (Csapó, 2002). Szakirodalmi adatok alapján feltételezhető egyrészt, hogy a fogalmazási képesség fejlődése számos különböző kognitív, nyelvi stb. terület fejlődésének a szintézise, másrészt hogy ennek következtében nem csak a kifejezett fogalmazástani befolyásolhatja, hanem e területeknek a szövegalkotástól független fejlesztése is.

Az előadás egy nagy, különböző fejlesztőprogramokat összefogó projekt keretében fölvetett longitudinális adatok alapján elemzi, hogy a fogalmazási képesség fejlődése hogyan kapcsolódik a vizsgált diákok kognitív képességeihez és elsajátítási motivációjához.

A fogalmazásmérésnek keretet adó projektben különböző kompetenciák fejlesztése folyt tipikusan hátrányos helyzetű tanulói csoportokban. Az első mérésben 2006-ban 5. és 9. évfolyamos tanulók vettek részt az ország különböző iskoláiból (N = 74). A második mérés 2007-ben zajlott; mindkét mérésben 1010, illetve 1265 fő szerepelt. A tartalmi hatások kiszűrésére ugyanaz a három szövegalkotási feladat szerepelt a két mérésben (elbeszélés, kifejtés, magyarázat). A szövegeket a diákok saját tanárai értékelték 6 szempont szerint, 3-5 fokú skálákon, részletes értékelési útmutató alapján. A projekt keretében kognitív képességtesztekkel (deduktív és induktív gondolkodás, rendszerező és kombinatív képesség) és elsajátítási motiváció kérdőívvel felvett adatok alapján képzett változókat a teljes projekt adatbázisából emeltük át. A szövegek minőségében az 5-6. évfolyam között egyharmad szórásnyi javulás történt, míg a 9-10. évfolyam között csak egyhatodnyi – itt esetlegesebb is a teljesítmény. Az elsajátítási motiváció gyengén korrelált a fogalmazási képesség színvonalával. A kognitív változók az összbenyomással és a szövegminőség egyes jellemzőivel az 5. évfolyamon közepes erősségű kapcsolatban álltak, amely 9. évfolyamra gyengült. Az összbenyomásra mint függő változóra végzett regresszióelemzésben a deduktív és induktív gondolkodás, a rendszerezési és kombinatív képességek, illetve az elsajátítási motiváció az 5. évfolyamon a variancia harmadát, a 9-iken negyedét magyarázta az első mérésben. Ez a hatás javarészt a rendszerezési és kombinatív képességekhez kötődött, vagyis az adott feladatokban ezek erőteljesen érvényesültek a szöveg szintjén is.

Az eddigi eredmények megerősítik, hogy érdemes a kognitív képességek szerepét, illetve fejlesztésük transzferhatásait vizsgálni a szövegalkotásban. A változók közötti össze-

függésrendszer részletes feltárása segít a fogalmazási képesség fejlődése belső tartalékaiban, illetve a hatékony fejlesztés lehetőségeinek és feladatainak azonosításában.

MOLNÁR GYÖRGY

Az egész életen át tartó tanulás informális és nonformális színtereinek vizsgálata

Témakörök: Egyéb; Tanulás, tudás

Kulcsszavak: informális és nonformális tanulás, felnőttkori tanulás, felnőttkori tanulási motiváció

Az élethosszig tartó tanulás életformává válásához elengedhetetlen megismerni annak mibenlétét informális és nonformális közegben egyaránt.

Fontos tudni, hogy melyek azok a tényezők, amelyek segítik az élethosszig tartó tanulás integrálását az oktatásban résztvevők életébe, hogy a formális képzés befejeztével ne érjen véget a tanulási folyamat; az új információk elsajátítása iránti igény, vágy ne halványuljon el a munkába állással, családalapítással. Ahhoz, hogy ezeknek a tényezőknek a megismerése hatékony eszközök, stratégiák kialakulásához vezessen, a nemzetközi és Európai Unió által kezdeményezett stratégiák mélyreható tanulmányozása mellett, indokolt feltérképezni azon társadalmi csoportok tanulási magatartását, melyek életének szerves részévé kívánjuk tenni az élethosszig tartó tanulás különféle dimenzióit, mint az új ismeretek elsajátításának jelenlegi, egyre inkább növekvő megjelenési módjait.

E témában 2008-2009-ben végzett komplex felmérésünk arra irányult, hogy feltárjuk a felnőtt lakosság formális iskoláztatást követő tanulási hajlandóságát, az iskolai végzettség és szakképesítés vagy szakképzettség, illetve munkatapasztalat szempontjából differenciált, de egyéb szempontok alapján homogénnek tekinthető célcsoportokra jellemző tanulási színtereket és tanulási szokásokat befolyásoló összefüggéseket.

Az empirikus, bár interdiszciplináris módszertani alapokon megvalósuló, de kérdésfeltevéseiben alapvetően neveléstudományi kutatást a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézete (BME APPI) koordinálta. A kérdőíves felmérés előkészítését egy pilot-feltárás előzte meg. Ezt követően két szakaszban valósult meg a felmérés, egyfelől a magyarországi régiókra kiterjedően, másfelől a pedagógus tevékenységet folytató célcsoportra koncentrálnak. Az országos szintű felmérés keretében 2356-an töltötték ki kérdőívet papíralapú és web alapú elektronikus formában. Az értékelhető (elektronikusan) kitöltött kérdőív válaszok kerültek feldolgozásra, és elemzésre. Mintavételekből összegyűlt adatbázis elemzése a leíró statisztikai elemzéseken túlmenően a mélyebb összefüggéseket is feltáró összefüggésvizsgálatokkal, kereszttábla elemzésekkel, faktor-, és klaszteranalízisekkel, sokdimenziós skálázással és a többváltozós lineáris regresszió módszerek eredményeinek felhasználásával történt. A felmérés eredményeként összegezhető megállapítások ugyanakkor a neveléstudomány megközelítések számára kiindulópontként szolgálhatnak az egész életen át tartó tanulás stratégiájának időközi felülvizsgálatában és a jövőbeni orientációs irányok kijelölésében.

Együttműködő tanulás során megosztott tartalomból készült művek összehasonlító elemzése

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Előadásomban nemzetközi online közösségi hálózat segítségével folytatott interkulturális kommunikáció és kollaboráció módszerét mutatom be egy felsőoktatási mintán. Az együttműködő tudásalkotó tanulás (Paavola, Lipponen és Hakkarainen, 2004), kreatív együttműködés és társas felderítő tanulás (John-Steiner, 2000; Wix és John-Steiner, 2008) során a kurzus hallgatói tudásalkotó közösségként (Wenger, 1998) dolgoztak, gyűjtöttek és osztottak meg szöveges és képi tartalmakat egymás kultúrájáról, majd az összegyűjtött tartalmakból szinkron és aszinkron együttműködéssel prezentációkat készítettek és hangzó szöveggel láttak el. Az így létrejött alkotások digitális narratívaként hallgathatók meg, segítve a feldolgozott téma jobb és érdekesebb megértését, az idegen nyelv kreatív használatát.

Az órai és az órán kívüli egyéni és csoportmunkához a legújabb nemzetközi kutatásokban oktatási térként alkalmazott online közösségi hálózatot (Facebook) használtuk, mivel:

- (1) könnyen kezelhető,
- (2) lokalizált,
- (3) kommunikációs funkciója fejlett,
- (4) több típusú (szöveg, kép, videó, link) tartalommegosztási lehetőséget biztosít,
- (5) jól használható csoportmunka során,
- (6) értesítési rendszerrel rendelkezik, és nem utolsó sorban
- (7) a hallgatók a magánéletben is használják, így az itt születő munkáikhoz bármikor hozzáférhetnek, vagyis
- (8) digitális portfóliójukba is beépíthetik itt készült műveiket.

A hallgatók (n = 30) az itt létrehozott zárt csoportban osztották meg egymással a két kultúráról (japán és magyar) gyűjtött ismereteiket és hozzászólásaikat. Valamennyi kommunikáció és interakció ebben a csoportban zajlott. A diákok az órákon egyeztettek együttműködő módon haladásukat, gyűjtéseiket, tapasztalataikat és döntöttek a következő szükséges lépésekről.

A hallgatók közösen, egyeztetve, szabadon választott témák mentén alkottak csoportokat, s az általuk talált és megosztott tartalmakból szinkron együttműködésre alkalmas online eszköz (Google Prezentáció) segítségével hozták létre prezentációikat, amelyeket egy másik online alkalmazás (Voicethread) segítségével láttak el narrációval. Az így létrehozott, beszéddel ellátott prezentációkat megosztották a tanulói csoportban, azokat bárki lejátszhatta, meghallgathatta, és megjegyzéssel láthatta el.

A hallgatók a kéthónapi közös munka során négy témában, négy csoportban dolgoztak együtt, százkilencven képet és három videót osztottak meg egymással, ezeken keresztül összesen több mint háromszázötven alkalommal léptek interakcióba egymással, hozzá-

szólások, illetve tetszésnyilvánítás formájában. A magyar és a japán diákok végül négy-négy hangzó szöveggel ellátott prezentációt készítettek.

Előadásomban elemzem a hallgatói aktivitást, bemutatok néhány tipikus online kollaborációs műfajt és bemutatom a kapcsolatháló-elemzésben rejlő lehetőségeket. A hallgatói csoportok által közösen alkotott narratált prezentációk elemzésével érzékeltetem az interakciók intenzitását és gyakoriságát, valamint a csoporttagok interakciókon keresztül kapcsolódásait. (Molnár, 2009).

MOLNÁR PÁL – KÉTYI ANDRÁS

Értékelési és munkaportfólió összehasonlítása két felsőoktatási esettanulmányon keresztül

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A portfólió dokumentumok tárolója, mely valaki tudásáról, képességeiről és/vagy hozzáállásáról ad bizonyosságot (Bird, 1990), többek között értékelési célokra és a tanulói előrehaladás monitorozására is alkalmazható eszköz (Barrett, 1999). Két esettanulmányban mutatjuk be a két megközelítés általunk történt megvalósítását.

Az első esettanulmányban főiskolai nyelvi csoportok (n=88) használtak egy éven át értékelési portfóliót. Az elemek és súlyok a következők voltak: záróteszt (30%), online jelenlét, órai aktivitás (30%), szókincsfejlesztés (20%), írásbeli feladatok (20%).

Az első félév végén a hallgatók 82,3%-a értett egyet azzal a kijelentéssel, hogy "a kurzuson alkalmazott portfólió-értékelés segít az objektív teljesítménymérésben". A portfólióértékelésről alkotott vélemény és a félév végi jegy között nem volt szignifikáns összefüggés, vagyis a hallgatókat a megszerzett jegy nem befolyásolta a véleményalkotásban.

A második félév végén a hallgatók negatívabban nyilatkoztak a portfólióértékelésről, bár a többség (59,5%) még mindig pozitívan viszonyult hozzá. A portfólióértékelés megítélése és a félév végi jegy között ezúttal sem volt szignifikáns összefüggés.

A második esettanulmányban kutatómódszertan kurzuson alkalmaztunk (n = 9 és n = 11) digitális portfóliót a hallgatói munkák – szakdolgozati terv, vázlat, bibliográfia, prezentáció és beszámoló – megosztására, monitorozására és a folyamatos visszajelzésre. Az oktató a félév során két-három alkalommal ellenőrizte hallgatóit, és hozzászólásaival ösztönözte őket, hogy továbbfejlesszék munkáikat, s a feladatokat csak bizonyos szint felett fogadta el. A visszajelzéseket nem minden hallgató vette figyelembe, és nem minden esetben. A portfólió értékelése és az osztályozás a félév végi állapot alapján történt. A hallgatók visszajelzései a módszerrel kapcsolatban pozitívak voltak. A portfólió órai, kivetített közös ellenőrzése tudatosította a hallgatókban a teljesítések és elmaradások aktuális állapotát, egyben online jelenléti ívként és visszacsatolásként is szolgált a hallgatók felé.

Bár a két kurzus merőben eltérő céllal szerveződött, a feladatok beadásának rögzítése (táblázatban) és megosztása a hallgatókkal hasonló módon történt. Az oktatótól függött, hogy a rögzített adatokat elsősorban értékelésre használja-e, vagy folyamatos visszacsatolást biztosítva, csupán a kurzus végén, a többször javított beadványok akkori állapota

alapján végez folyamat-értékelést. További kutatásokat végzünk annak eldöntésére, milyen az optimális értékelési eljárás az egyes feladattípusoknál, s a két, itt bemutatott módszertani repertoár hogyan kombinálható.

Mivel a portfólió értékelés a felsőoktatásban világszerte az egyik leginkább elfogadott módszer – hiszen a munka világában használható dokumentációt ad, illetve az ott elvárt önellenzési és önértékelési formákat tanítja –, kutatásaink hasznosak lehetnek a felsőoktatás és a munkahely kultúrájának közelítésében is.

NAGY ÉVA

Kulturális határértelmezések a nemzetiségi oktatásban

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Egyéb

A „határ” a térfelosztás eszközeként számos jelentéssel bír, s a fogalom metaforikus formálhatóságának köszönhetően az 1960-as évek végétől gyakran alkalmazott és vitákat generáló kifejezéssé vált a kulturális elkülönözödés folyamatát, a közösségi kötözödést, és az etnicitást elemző munkákban. A fogalmat középpontba állító modellek egy része a határt átjáróként értelmezi. Ebben a megközelítésben a határ a csoportok közötti átjárás, s ezzel az elkülönülés és azonosulás terepe, azaz identitáshatár, amely szituatív, interaktív s folyamatjellegű.

A határ témáját feldolgozó elméletek másik csoportjában a határ-identitások válnak a kutatás tárgyává. Ebből a perspektívából a határ az átmenet helye: liminalitás, nem-hely, heterotópia, perem. Formálódhatnak itt margóra szorult identitások, vagy átmeneti önmeghatározások, melyek a határok fölötti befolyásért és saját határdefiniációik elfogadtatásáért küzdenek.

A Pest megyében szlovák nemzetiségi oktatást folytató iskolákban végzett vizsgálataink eredményeire támaszkodva arra keressük a választ, hogy a fenti határ-jelentések hogyan jelennek meg a nemzetiségi oktatásról szóló helyi diskurzusokban. Kiindulópontunk az a feltevés volt, hogy a nemzetiségi oktatás kulturális és társadalmi határkijelölő funkcióval bír, hiszen egyfelől hozzájárul a kulturális identitáshatárok megvonásához és erősítéséhez, ugyanakkor a nemzetiségi oktatási programot folytató iskola a vizsgált kistérségeken a kulturális határkijelölés fölötti befolyás, így a helyi erőforrások elosztásáért folytatott küzdelem terepe is. Munkánk során e határdefiniáló szerep alakulását igyekeztünk feltárni a nemzetiségi oktatásról folyó helyi diskurzusban megjelenő határinterpretációk elemzésén keresztül.

A kvalitatív módszereken alapuló kutatás terepfeltáró szakaszában azokat a helyi szereplőket kerestük meg, akik szorosan kötöztek a nemzetiségi oktatás teréhez. A velük készített interjúk elemzése alapján elmondható, hogy nemzetiségi pedagógusként, iskola-vezetőként, kisebbségi politikusként sajátos „etnikai menedzser” pozíciót is elfoglalnak a helyi társadalomban, azaz a kulturális kötözödés megerősítése érdekében mozgósítanak, lelkesítenek, képesek a közös cselekvés irányába mozdítani a közösség tagjait, melynek részét képezi a közösségi határértelmezések formálása is. Ugyanakkor történeteikben feltáruznak a nemzetiségi iskoláról folyó viták törésvonalai, s ezzel együtt a közösségi önmeghatározás jelzőkövei is.

**A hódmezővásárhelyi mindennapos testnevelés program elemei,
mérési rendszere és megítélése a tanulók körében**

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Egyéb

A XX-XXI. század modern társadalmainak egészségzociológiai elemzései egy alapvető ellentmondásra hívják fel a kutató figyelmét: minden társadalomban fontos értéket tulajdonítanak az egészségnek, mégis az emberek egészségtelenül élnek. Abban konszenzus uralkodik, hogy interdiszciplináris megközelítésmódra van szükség, s az iskolának is, mint szocializációs közegnek, fontos szerep jut. Kutatásunkban Hódmezővásárhely Önkormányzata által működtetett Egészséges Vásárhely Program iskolai egészségfejlesztő modulját vizsgáljuk, melynek keretében komplex oktatási módszerekkel készítik fel a vásárhelyi diákokat az egészséges életmódra.

Az EVP egy kiemelt területével, a 2005. őszén indult mindennapos testnevelés program elemzésével foglalkozunk. A mindennapos testnevelés a város valamennyi önkormányzati fenntartású iskolájában működik, közel 7000 6-18 éves tanulót érint. Alsó tagozaton heti öt, felső tagozaton és a középfokú intézményekben heti négy, órarendbe iktatott testnevelés óra biztosított. A többletórák terhére valamennyi gyermek heti egy órában a Városi Strandfürdő létesítményeiben úszásórán vesz részt.

Elemezzük a mindennapos testnevelés program bevezetésének főbb elemeit, bemutatjuk az alkalmazott módszereket és a program hatékonyságának vizsgálatára kidolgozott mérési rendszert, amely a gyermekek egészségi állapotának és fizikai állóképességének mérésén alapul, a védőnők és testnevelő tanárok egységes mérési protokollja szerint. A mérésekre minden tanév elején és tanév végén, a teljes populációt érintően kerül sor, a gyermekek tanévenkénti teljesítménynövekedésének, antropometriai és kardiovaszkuláris adatainak rögzítésével. Az első eredmények azt mutatják, hogy már rövidtávon is tapasztalható pozitív elmozdulás a gyermekek fizikai állapotát jellemző sportteljesítményekben, a legkedvezőbb eredmények az uszodai órák hatékonyságában mutatkoznak.

2008 tavaszán N = 630 fős, nemre, korra, iskolára reprezentatív mintán, kérdőíves adatfelvétellel is sor került, amely során a diákok mindennapos testneveléssel kapcsolatos véleményét, a napi mozgáshoz való viszonyát és az egészséges életmód mozgással kapcsolatos elemeit vizsgáljuk. Eredményeink alátámasztják, hogy az iskoláskorú gyermekek egészségfejlesztésében meghatározó szerepe van a mozgáskultúra fejlesztésének, az általános iskolások több mint 70%-a motiválható a mozgásszeretetre építve. A sporttevékenység az egészségre ható pozitív szerepén túl, a tanulmányi eredmények tekintetében is jótékony következménnyel bír, hiszen a rendszeresen sportolók és nem sportolók almintáját megkülönböztetve, szignifikáns összefüggés mutatható ki a sportolók jobb tanulmányi eredményében, nem sportoló társaikkal szemben. Az órarendbe illesztett napi testneveléssel elősegíthetjük a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkózását, iskolai

sikerét. Megtaníthatjuk továbbá a mozgás egészséget meghatározó elemeit, és megalapozhatjuk a gyermekek helyes önértékelési, énvédő, egészségtudatos életét.

NAGY KRISZTINA

Pedagógus és szociális szakos hallgatók pályaeorientációja

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

A kutatás a professzionalizációval, professzióval foglalkozó elméletekből indult ki, célja a pedagógus illetve szociális szakmákat választó hallgatók pályaképének, szakmaképének megismerése volt. A vizsgálat egyrészt arra kereste a választ, hogy a pályaválasztásban maga az adott professzió, és ennek gyakorlásának vágya volt-e a vonzó tényező a hallgatók számára, másrészt pedig arra, hogy a képzések milyen szerepet játszanak az adott professzió gyakorlásához szükséges kompetenciák kialakításában és a diákok szakmaképének formálásában. A kutatás során a „Partium” területén található főiskolákon tanító, óvodapedagógus, szociális munkás, szociálpedagógus képzésekben részt vevő, nappali tagozatos, végzős hallgatók kérdőíves megkérdezésére került sor.

A kutatási eredmények szerint a szociális és a pedagógusképzésekben részt vevők esetében másként alakul a pályaeorientáció folyamata. A vizsgálat során kirajzolódott a segítő hivatásokat választó hallgatók pályaeorientációjának építkezését ábrázoló modell, amelyben a professzió-elméletek valamennyi irányzata érezteti a hatását. A modell szerint a pályaeorientáció alakulásában négy olyan dimenzió figyelhető meg, amelyek változásai, egymásra hatásai együttesen eredményezik a hallgatók szakmai szocializációját. A folyamat alapját jelentő dimenzió a segítő hivatásokról (a szociális és pedagógus pályáról egyaránt), azok társadalmi funkciójáról alkotott elképzelések jelentik, a második fontos dimenzió a személyiségbeli összetevők, készségek képességek sokasága. A harmadik dimenziót a felsőfokú képzés képviseli. A kétféle hivatást választók hozzáállásában ezen a szinten tapasztalhatók lényeges különbségek, melyek aztán a képzés hatásai következtében a negyedik dimenzióban, a szakmakép alakulásában válnak igazán karakteressé.

A romániai és ukrain intézményekben magyar nyelvű szociális vagy pedagógusképzésekben részt vevő fiatalok esetében céltudatosabb pályaválasztás figyelhető meg, és számukra nemcsak a diplomaszerzés fontos, hanem az identitás megőrzése, a szülőföldön maradás és az ott kisebbségben élő magyar közösség segítése is.

A kutatás eredményei, a pályaeorientációs magatartás alapján elkülönített hallgatói csoportok szakok szerinti különbségei jól mutatják a felsőfokú képzések jelentőségét, a pedagógus képzések a szociális képzéseknél erősebb pályaszocializációs hatását is. Mindkét szakon alacsony „szemlélődő, érdeklődő” karakter és szakok szerint nem mutat lényeges különbséget az „elcsábított”, és a „céltudatos, elkötelezett” típusokba tartozók aránya. A pedagógus szakokon a szociális képzésekhez képest erőteljesebben jelenik meg a „kitartó” és az „eltévedt útkereső” típus. Míg a szociális képzés bent tartja a „bizonytalanokat”, és nagyobb mértékben járul hozzá a „próbálkozók” szakmai involválódás nélküli diplomaszerzési törekvéseinek megvalósításához, a pedagógusképzés kilöki azokat, akiket nem tud a pályára szocializálni.

Az előzetes tudás felhasználása a természetismeret-tananyag elsajátításában

Témakörök: Természettudományi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A tanulás konstruktivista megközelítése kiemelt jelentőséget tulajdonít a tanulók előzetes ismereteinek az új tudás eredményes elsajátításában. Számos szakirodalom (ld. Duit, 1994) leírja a tanulói meggyőződések jellemzőit, megismerésük módjait, de kevés információ van arról, hogyan lehet az előismereteket a tanórán feltárni és eredményesen felhasználni a fogalmi fejlődés elősegítésére.

Az előadás az 5-6. évfolyam természetismeret tantárgyába integrált, konstruktivista szemléletű, a tudományos ismeretek megértésének tudatos tanári segítségével irányuló fejlesztőprogramot mutat be, különös tekintettel a tanulók előzetes tudásának diagnosztizálására.

A program kipróbálására a 2008/2009-es tanévben került sor kísérleti és kontrollcsoportos, elő- és utómérés típusú kísérletben. A minta tanulói az országos átlaghoz képest alacsonyabb szocio-ökonómiai mutatókkal jellemezhetők, kis települések iskoláiból kerültek ki (kísérleti csoport: mindkét évfolyamon 110 fő, kontrollcsoport: 5. évfolyamon 160 fő, 6. évfolyamon 150 fő).

A fejlesztőprogram részét képező tanári és a tanulói segédanyagot öt pedagógus próbálta ki. A tanári segédanyag a fejlesztés lépéseinek megfelelően, témakörönként tartalmazta az előzetes ismeretek diagnosztizálására alkalmas feladatsort; a témakör tanításának célját; a kialakítandó fogalmak rendszerét; az elsajátítandó tudást; az előfeltétel-tudást; a téma által előkészített fogalmakat, összefüggéseket; a megértési problémákat és azok lehetséges okait; a tananyag megértését, rendszerezését segítő és elsajátítását ellenőrző kérdéseket, feladatokat. Az előzetes tudást (előfeltétel-tudás, tanulói meggyőződések, megértési problémák, szakirodalomból ismert tévképzetek) a témakörök tanítását megelőzően, a tanórán kb. 20 perc alatt önállóan megoldható, zárt vagy rövid választ igénylő nyitott kérdésekkel vizsgáltuk. A fejlesztést végző pedagógusok a válaszokat elemezték, ami segítette a témakörök tanításának megtervezését, a segédanyagokban ajánlott tevékenységek, feladatok célirányos kiválogatását. Az előadásban egy témakör kapcsán mutatunk példát a diagnosztikus feladatsorra és annak felhasználására a tanítás során.

A tanári kérdőív alapján a diagnosztikus feladatsorok hasznosnak bizonyultak, mivel könnyen használhatók, és segítségükkel a tanárok megismerhetik tanulóik meglévő tudását, szembesülhetnek az elképzelések változatosságával. A tanulói kérdőívekből kiderült, hogy nem jelentett terhet a feladatok megoldása, de szokatlan volt, hogy olyan kérdések is szerepeltek, amelyekről még nem tanultak, és a saját véleményüket kellett megfogalmazniuk.

A diagnosztikus feladatok eredményeit kutatási céllal is felhasználtuk. A válaszok részletes tartalmi elemzése számos adalékkal szolgált a tanulói meggyőződések, tévképzeteket vizsgáló kutatások számára, új, eddig még nem vizsgált természettudományos témák esetében is.

A vizsgálatot a T 048883 számú OTKA pályázat, az SZTE Oktatáselméleti Kutatócsoport és az MTA-SZTE Képességkutató Csoport támogatta.

Távoktatásos hallgatók LMS használatának jellemző sajátosságai

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; IKT, e-learning, távoktatás, web használat bányászat

Egyetemünk 2004 őszén vezette be az e-learning alapú távoktatásos képzést először a közlekedésmérnök, majd egy évvel később a gazdász és a műszaki menedzser szakon. A képzés a Coedu e-learning keretrendszerre épül. A hallgatók a tananyagot on-line, off-line és PDF formátumban is megkapják. Eddigi tapasztalataink szerint a tanulmányi eredmények jobbak, mint a hagyományos levelező oktatásban.

Tanulmányunk web bányászati eszközökkel vizsgálja a távoktatásos hallgatók LMS használatának jellemző sajátosságait. A kutatás a web használat bányászat (web usage mining) körébe sorolható, a távoktatásos hallgatók e-learning keretrendszer használati szokásainak feltárására irányul.

A kutatás során a Webalizer nevű programot használtuk a Coedu szerver használati statisztikáinak elemzéséhez. Az adatok szerint a hallgatók tanulási aktivitása októbertől és áprilistól élénkül meg, ez az elővizsgák lehetőségével magyarázható. A hallgatók számára lehetővé tesszük, hogy elővizsgára jelentkezzenek, ha végeztek egy tantárgy anyagának feldolgozásával. A Coedu rendszert a legtöbben délelőtt tíztől este kilenc óráig használják. A távoktatásos hallgatókra nem jellemző tehát, hogy on-line módon, éjjel tanulnának.

Az SPSS Web Mining for PASW Modeler 13.0 alkalmazásával feltártuk, hogy a bejelentkezéseknek csak egy része a kijelentkezés. Ez csak úgy magyarázható, ha feltételezzük, hogy a hallgatók nagy része kilépés helyett egyszerűen a jobb felső sarokban levő x nyomógombbal bezárja a böngészőben a Coedu ablakot. Ez minőségbiztosítási problémákat okozhat, ugyanis a a következő whoisinlog lekérdezésig megakadályozhatja mások esetleges belépését. A leggyakrabban felkeresett oldalak a bejelentkezés, a tananyag-választás, a tananyag főablak, a levelező program és a fórum. Alig találtunk nyomát a belső keresés funkció használatának. Az első tíz oldal közé tartozik a leckék kinyomtatására szolgáló oldal. A hallgatók jó része kinyomtat a képernyőről valamilyen tananyagot. Ezek az oldalak általában valamilyen interaktív elemet (lapozós könyvet vagy nagyítós képet tartalmaznak. Ezen interaktív elemek a tananyag PDF változatában nem láthatók. Az oldalon eltöltött átlagos idő elemzése azt mutatja, hogy a hallgatók a fórumon, üzenetküldéssel töltik el a legtöbb időt. Itt beszélnek meg csoporttársaikkal az összes tanulmányi problémájukat. Tapasztalataink szerint tutorhoz akkor fordulnak, ha egymástól nem kapnak választ valamire.

Tanulási stratégiák és tanulói teljesítményváltozás összefüggései 12 és 14 éves tanulóknál

Témakörök: Tanulás, tudás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Tanulók tanulási stratégiájának és az azt meghatározó tényezőknek a vizsgálata a hazai neveléstudományi kutatásokban már nagy múltra tekint vissza. A tanulók tanulásmódszertani képzettsége egyre inkább megfigyelhető, az otthoni, egyéni tanulás tudatos fejlesztése pedig egyre gyakoribb az iskola különböző szinterein. A tanulási stratégiáknak a családi háttérrel, a tanulóhoz kapcsolódó attitűdökkel és az aktuális teljesítménnyel, illetve az iskolai elvárásoknak való megfelelést mutató osztályzatokkal való összefüggése nagyrészt már feltárt terület. Szintén ismert, hogy a tanulók számára optimális osztálytermi tanulási környezetet jelent, hogy ha a tanulási sajátosságaiknak megfelelő módszertani, tanulás szervezési környezet, ehhez illeszkedő iskolakultúra veszi körbe őket.

A kutatás a következő alapkérdésre keresi a választ: az országos kompetenciamérésen mért szövegértés és matematika teljesítmény változása milyen összefüggést mutat a tanulási környezet optimalizáltságával, vagyis a tanulók teljesítményének növekedéséhez, az eredményeik kortárs csoporton belüli pozitív változásához milyen mértékben szükséges feltétel, hogy az egyéni sajátosságaiknak megfelelő módszertani környezetet biztosítsanak nekik a tanáraik?

Korábbi kutatásokból ismert, hogy a tanulási stratégiát, de még inkább a tanulói teljesítményt jelentős mértékben befolyásolják a tanulók attitűdjei, illetve az is, hogy a családi háttér az egyes tanulási stratégiák dominanciájával nem, de a tanulók teljesítményével erős összefüggést mutat. Tanuló csoportonként különböző módon megfigyelhető, hogy egy bizonyos tanulási stratégiákat preferáló tanulási környezetben milyen tanulási sajátosságokkal rendelkező tanulók tudnak jobban érvényesülni az iskolai értékelés feltételrendszerében, a tényleges teljesítménnyel gyakran csak bizonytalanul összefüggő osztályzatok tekintetében.

Az egymással igen sajátos, de pontosan leírható összefüggést mutató tanulói sajátosságok hatását a tanulói teljesítményváltozásra nem szabad figyelmen kívül hagyni. Ennek alapján indokolt a teljesítményváltozásra ható tényezők vizsgálatánál ezeket az összefüggéseket is figyelembe venni, kontrolltényezőként megvizsgálni.

6. és 8. évfolyamos, átlagban 12, illetve 14 éves tanulók vizsgálatához egy kisvárosban négy különböző általános iskolából választottunk tanulókat. A 6. évfolyamos vizsgált személyek száma 237, a 8. évfolyamos vizsgált személyek száma pedig 223 fő volt. A teljesítményeik meghatározásánál az országos kompetenciamérések szövegértés és matematikai eredményeit használtuk fel. A tanulási stratégiák vizsgálatát a mélyreható, reprodukció, auditív, vizuális, egyéni, kooperatív és versenyorientált dimenziók mentén összesen 110 itemből álló kérdéssorozattal vizsgáltuk. A családi háttér, az attitűdök vizsgálata tanulói kérdőívekkel, a tanulási környezetre vonatkozó paraméterek a tanulási stratégia dimenziók mentén tanári kérdőívekkel kerültek meghatározásra.

A kutatás az MTA Bolyai János Kutatási ösztöndíj támogatásával készült.

**Nonverbális üzenetek megjelenése
két gimnázium tanulóinak személyes kommunikációjában**

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Szociális képességek, szociális tanulás

A személyes üzemeltetésben lévő képrögzítésre és -továbbításra alkalmas eszközök rendkívül széleskörű elterjedése azt a lehetőséget kínálja a mai kor emberének, hogy akkor is képes legyen képekkel kommunikálni, ha a manuális készségei ezt valójában nem teszik lehetővé. Bár ezek az eszközök nem most jelentek meg az eziránt érdeklődők számára, de kezelésük bonyolult volta, az ehhez szükséges speciális szaktudás, és nem utolsósorban az árak, nem tette lehetővé tömeges elterjedésüket. Újdonság az is, hogy mindezek a lehetőségek egyetlen, viszonylag kis méretű és könnyen hordozható készülékben egyesülnek.

A mobiltelefonokba épített fényképező, film- és hangrögzítő képességek ma már (az általam tanított és vizsgált középiskolások közel 100%-a rendelkezik ilyen eszközzel) a fiatalok szinte teljes körének rendelkezésére áll, és gyakorlatilag időbeli korlátok nélküli, hiszen a nap minden pillanatában velük van. A rögzített audiovizuális jelek alakítására, belőlük akár szerkesztett üzenet létrehozására – ha valamivel szűkebb hozzáféréssel is – de a túlnyomó többségüknek lehetősége van. Azokban az iskolákban, ahol tanítok, azok a tanulók is hozzáférnek a szükséges programokkal ellátott számítógépekhez, akiknek otthon ez a lehetőség nem áll rendelkezésére.

Vizsgálatom tárgya éppen az, hogy ez a lehetőség megjelenik-e, és ha igen, milyen mértékben a személyes kommunikációjukban. Vajon használják-e ezt a lehetőséget az egymás közötti kapcsolattartásban? Készítenek-e személyes képi, illetve audiovizuális üzeneteket? A klasszikus verbális üzeneteik mellett megjelenik-e a nonverbalitás, és milyen mértékben? Hatékonyabbá, gyorsabbá teheti-e az üzenetcserét? Lehet-e tudatos, megbízhatóan érthető üzeneteket létrehozni szerintük? Milyen a hozzá való viszonyuk, mennyire függ ez a hang és képkezelésben való jártasságuktól? Akik az audiovizuális nyelv használatában már rendelkeznek bizonyos gyakorlattal természetesebben élnek-e ezzel a lehetőséggel?

A vizsgált diákok (N = 300) egy budapesti és egy vidéki gimnázium tanulói, akik közel 40%-a média-, illetve filmszakos, 21%-a informatikus, akiknek a mindennapi viszonya nyilvánvalóan más ezekhez az eszközökhöz, mint kortársaiknak.

**„Számítógépet használni a tanuláshoz” –
avagy tanulási sajátosságok digitális környezetben**

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Tanulás, tudás

Az információs társadalom hatására a digitális nemzedék tanulási szokásai megváltoztak. A könyv- és papíralapú tanulás mellett igen nagy arányban és jelentőséggel jelenik meg a számítógép (és az internet), amely a tanulási folyamat során eszközként, mintegy virtuális tanulási térként jelenik meg. A Net Benniszülöttek már olyan személyes tanulási térre vágnak, amely a maga virtualitásában nemcsak felhasználói, hanem alkotói szerepet is megkíván tőlük – vagyis egyre inkább ők maguk kívánják meghatározni a tanulási folyamatuk minden komponensét. Ehhez azonban elengedhetetlen többek között a digitális írástudás képessége, illetve az önszabályozó tanulásra való képesség.

Kutatásom célja, hogy a számítógéppel segített tanulás módszertanát jobban megismerjem, így a hallgatók tanulási sajátosságait két nagyobb területen vizsgáltam:

- (1) a számítógép tanulási célú felhasználását és
- (2) az önszabályozásra való képességet mértem fel. Az online kérdőíves módszerrel végzett kutatásban olyan egyetemi hallgatók vettek részt, akiknek személyes tapasztalatuk van a számítógéppel segített tanulásban, hiszen mind a 435 fő felhasználója egy tudásmenedzsment céllal működő egyetemi Moodle keretrendszernek.

A kérdőív tartalmi kérdései részben a hallgatók tanulási sajátosságainak felmérésére hivatottak (pl. számítógép használata az egyes tanulási fázisokban), részben pedig a hallgatók különböző szabályozási stratégiáinak felderítését célozták meg. A kérdések részben saját kidolgozásúak, részben pedig a Pintrich-féle MSLQ kérdőíven alapulnak.

Hipotéziseim szerint a tanulási és a szabályozási sajátosságok erősen összefüggenek többek között a számítógép tanulásban való használatának egyéni értelmezésével. Fontos kérdésnek tartottam, hogy az egyetemi hallgatók hogyan definiálják a „számítógépet használni a tanuláshoz” kifejezést, mert azt feltételeztem, hogy a hallgatók minél fiatalabbak, annál differenciáltabban tudják a szókapcsolatot értelmezni, hiszen annál közelebb állnak a Net Benniszülöttekhez. Feltételeztem azt is, hogy bizonyos háttérváltozók különbségtényezőként jelennek majd meg a tartalmi kérdésekre adott válaszoknál, ezért vizsgáltam például a hallgató aktív fél éveinek számát, szakjait, számítógép-használati szokásait és tanulásmódszertani „előképzettségét”.

A kutatás eredményei többek között azt mutatják, hogy a „számítógépet használni a tanuláshoz” kifejezés minél differenciáltabb értelmezése nem életkorfüggő. Kirajzolódik az is, hogy a tanulási szokásokat tekintve a passzív felhasználói lét a domináns (ld. tananyagok letöltése), és csak elvétve jelenik meg a „felhasználó mint tartalomszolgáltató” webkettes szemlélete. A magyarázatok keresésekor elkerülhetetlen, hogy megvizsgáljuk azokat az e-learninges kurzusfelületeket, amelyeket ez a 435 hallgató rendszeresen látogatott. A naplózások és a kurzusfelületek vizsgálata közelebb vihet a további kérdésfeltevések és kutatási irányok kijelöléséhez is.

Fogalomcsoportok vizsgálatának módszerei – feladatlap vagy esszé?**Témakörök:** Tanulás, tudás; Egyéb

Az írásbeli szövegalkotás a vizsgáztatás és az értékelés hagyományos formája, amelyet a hazai közoktatásban általában alkalmaznak. Kutatások bizonyítják (Gailbraith, 1996, 2006), hogy az írott szövegekben az elsajátított tudáselemek más módon épülnek be, mint a tesztjellegű feladatokban. Míg a tesztekkel a tudás itemekre bontva értékelhető, addig a szövegalkotás folyamatában ugyanez a tudás átalakul, emiatt nehezebben mérhető. Felmerül a kérdés, hogy a feladatlappal, illetve az esszével mérhető tudás között van-e valamilyen kapcsolat, azaz együtt jár-e a feladatlapon elért jó teljesítmény az esszében is elért jó teljesítménnyel, ha ugyanazt a tudást tartalmat vizsgáljuk. A kutatás az írásbeli szövegalkotás és a feladatlap összefüggését vizsgálja a benne lévő tudáselemek szempontjából.

A vizsgálatban 31 főiskolás hallgató vett részt, akik két lépésben oldották meg a feladatot: a hallgatók egyik fele esszét írt, a másik fele feladatlapot töltött ki, majd a következő alkalommal fordítva, az esszét írók feladatlapot, a feladatlap-kitöltők esszét írtak.

A vizsgálatban kétféle módszert alkalmaztunk: az elsajátított tudás mérhetőségét figyelembe véve az intézet speciális, a képzés alapját képező tárgyából 20 fogalmat választottunk ki, egyrészt amelyből a hallgatók feladatlapot (Cronbach alfa = 0,93) töltöttek ki, másrészt ugyanezen 20 fogalom felhasználásával esszét írtak. A vizsgálat célja annak a felmérése, hogy a fogalmakból összeállított feladatlap teljesítménye és az ugyanezen fogalmak felhasználásával készített esszében elért teljesítmény között van-e összefüggés.

Az adatok feldolgozása során korrelációs számítást végeztünk a feladatlap összteljesítménye és az esszében megjelenő fogalmak összteljesítménye, valamint külön-külön a 20 fogalom (egy fogalom a feladatlapban – ugyanaz a fogalom az esszében) között.

Az eredmények azt mutatják, hogy szignifikáns összefüggés ($r = 0,388$; $p < 0,05$) van a feladatlap összteljesítménye és az esszében megjelenő fogalmak összteljesítménye között, tehát a feladatlapon jó eredményt elérők az esszében is jól teljesítenek. Nincs viszont szignifikáns összefüggés a feladatlap egyes fogalma és ugyanennek a fogalomnak az esszébe való beépülése között.

A kutatás eredményei azt támasztják alá, hogy adott tudásanyagból választott fogalomcsoport egyszerre vizsgálható eredményesen az írott szövegben és a feladatlapokban egyaránt, ezáltal új megvilágításba helyezheti a szövegekben lévő tudáselemek mérését és értékelését. (Az eredmények általánosításához azonban természetesen mind az elemszám, mind pedig a vizsgált tudáselemek lényeges kiterjesztése szükséges.)

Kultúrák együttélése a két világháború közötti magyar népiskolai tantervekben

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Kultúrák együttélése a két világháború közötti magyar népiskolai tantervekben

Az I. világháborút követően Magyarország nemzetiségi összetétele lényeges változáson ment keresztül, így az azt megelőzően az oktatás területén is jelen levő nemzetiségi problémák megszűntek. A hazai kisebbségek a két világháború között nagyrészt teljesen magyar, illetve javarészt magyar tannyelvű népiskolákba jártak. Így számukra a magyarság kultúrájának átadása döntően magyar nyelven folyt. A nemzetiség megőrzésének, a sajátos életmód, kultúra, nyelv ápolásának lehetősége mellett a magyar állammal való lojalitás követelménye jelentkezett.

Az 1918-19-es forradalmak hatásaként megerősödött az a kultúrpolitikai irányvonal, mely a társadalom különböző rétegeinek az egymásra utaltságát és összetartozását kiemelve, a társadalmi béke megvalósítására a nevelési-oktatási intézményeket látta legmegfelelőbbeknek. A többfelekezeti társadalomban ez a felekezeti egyenetlenség elkerülésére szolgáló megértés és türelem erősítését jelentette. A társadalmi munkamegosztásban végzett munka értékét a munkát végző ember lelkiületéből és munkaszeretetéből levezetve minden munkát fontosnak és szükségesnek mutattak be.

Mivel a társadalom különböző rétegeinek tömegesen csak a népiskolákban volt lehetősége a közös együttnevelődésre, ezért a korszak mindkét népiskolai tanterve, mind az 1925-ben, mind az 1941-ben kiadottak ezirányú célokat és tartalmakat is magukban foglaltak.

A szomszéd államokkal való kulturális együttműködés, egymás megismerése a Trianon-sokk után, illetve ezen államok kisebbségeket sújtó kultúrpolitikája miatt ugyan nem kapott primátust a korszakban, de a népiskolai tantervekben több utalást is találhatunk a szomszéd államokra.

A tananyagok vonatkozásában a „Beszéd-és értelemgyakorlatok”, a „Polgári jogok és kötelességek”, a „Természeti, gazdasági és egészségi ismeretek”, a Földrajz”, a „Történelem”, az „Állampolgári kötelességek és jogok” c. tantárgyak elemzése felszínre hozza az ezekre vonatkozó ismereteket. E tárgyakban, s a tantervek általános útmutatásaiban, mind a szociális, mind a nyelvi kisebbségek kulturális eltéréseinek megismerése és az ezekkel való békés együttélés kialakítása helyet kapott.

A határozottan pozitív célok megvalósításának-megvalósíthatóságának azonban határt szabtak azok a társadalmi-politikai-gazdasági-ideológiai nagymozgások, melyek a leírtakkal szembeni folyamatokat erősítették.

RÉBAY MAGDOLNA

Az autonómia határai: református kontra állami oktatáspolitikai az 1920-as években

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Alternatív pedagógiák, egyházi nevelés

Klebensberg Kuno a magát kereszténynek és nemzetinek definiáló Horthy-korszak karakteres, programadó oktatáspolitikusaként a különféle iskolatípusok céljaként a hazafias nevelés mellett a vallásos nevelést tartotta elsődlegesnek. Ezért természetes szövetségének gondolhatnánk a református egyházat, amely feladatának tekintette nemcsak az evangéliumi, hanem a nemzeti missziót is. Hivatkozott arra, hogy iskolái révén is mily sokat tett és tesz a magyar művelődésért. Az 1920-as évek – az 1880-as években indult református ébredés eredményeképp – a református iskolákban nagy hangsúlyt fektettek a vallásos nevelésre: szervezettebb lett, ifjúsági egyesületekben is intézményesült. A két „fél” szándékai azonban, ezen meghatározó közös vonások ellenére sem mindig találkoztak, mert az állam erősödő jelenléte az oktatásügyben a felekezeti autonómia további csökkenéséhez vezetett. A VKM szándékai – pl. a középiskolai szektorban a gimnáziumok számának csökkentése – nem feltétlenül találkoztak a református egyház érdekeivel, ami elhúzódó konfliktusokat eredményezett. A református iskolák az első világháborút és a forradalmakat követő gazdasági válságban finanszírozási gondokkal küzdöttek, ezért anyagi helyzetükben a korábbinál is inkább függtek az államtól. Mindez az oktatási autonómiát látszólagosabbá tette.

A Klebensberg-korszakban a református egyház két legmarkánsabb alakja, a tiszántúli püspök, Baltazár Dezső és a dunamelléki püspök, Ravasz László volt. Mindketten kiváló szónokok voltak, a média állandó szereplői, politikailag azonban alapvetően különböző nézetet vallottak. A kutatásban az ő álláspontjuk megrajzolására törekedtünk. Ehhez elsősorban az éves püspöki jelentéseiket, valamint a felsőházi felszólalásaikat használtuk fel elsődleges forrásként. Egyrészt a klebensbergi intézkedésekre adott reakciókat mutatnánk be, másrészt a püspökök részéről megnyilvánuló oktatáspolitikai kezdeményezéseket tárnánk fel. Arra vagyunk kíváncsiak, a felekezeti oktatásirányítás mekkora mozgástérrel rendelkezett a korszakban. Eképpen kutatásunk a református vonatkozásban még elemzési lehetőséget hagyó, állam és a felekezetek kapcsolatát feltáró oktatáspolitikai vizsgálatok megállapításait kívánja kiegészíteni, árnyalni.

REVÁKNÉ MARKÓCZI IBOLYA – TÓTH ZOLTÁN – TÓTHNÉ KOSZTIN BEÁTA

Természettudományos problémamegoldó stratégiák vizsgálata az általános iskola alsó tagozatában

Témakörök: Természettudományi oktatás; Oktatási módszerek, szakmódszertan

A vizsgálat a „Rostock Modell” nevet viselő nemzetközi didaktikai program része, amelynek elsődleges célja a természettudományok iránti pozitív attitűd kialakítása az iskolában. A program alapelve, hogy a természettudományos megismeréshez szükséges

kognitív képességek életkori jellemzőinek figyelembevételével, a tanulók emocionális tulajdonságainak és motivációs rendszerének a korábbinál nagyobb jelentőséget tulajdonítva olyan elméletileg is megalapozott módszeregyüttest fejlesszen ki, amely kisiskolás kortól kezdődően fokozottan igényli a tanulók aktív részvételét a természettudományos megismerés folyamatában. Az alkalmazott tanítási-tanulási módszereknek lényeges eleme az ismeretszerzés céljának, gyakorlati jelentőségének, a kialakítandó attitűdöknek és képességeknek gyerekek által történő tudatos és pontos ismerete, a természettudományos fogalmi fejlődés hatékonyabbá tétele, az alkalmazás és problémamegoldás stratégiáinak tudatosítása, a metakognitív képességek fejlesztése. Így a program hatásvizsgálata is a természettudományos jelenségekhez kötődő fogalmak változására, a tanulási utakra, valamint a megoldási stratégiák alkalmazására koncentrál, melyek közül az előadás ezen utóbbit kívánja bemutatni.

A vizsgálat *célja* annak kiderítése volt, hogy a kísérleti programban résztvevő alsó tagozatos tanulók hogyan és milyen stratégiákat alkalmaznak egy természettudományos problémafeladat megoldása során, levonva a tanulságot a módszer problémamegoldó és metakognitív képességekre gyakorolt hatását illetően. Az egyes stratégiai lépéseket elemeztük abból a szempontból is, hogy megjelenésüket milyen mértékben befolyásolja az ismeretek minősége, milyen arányban jelenik meg a mindennapi és a tudományos nyelv használata, mennyire tudatos a probléma és a megoldás céljának megfogalmazása.

A vizsgálat a program negyedik évében, a 2007/08-as tanév végén, valamint a következő tanév októberében történt a kísérleti csoportba tartozó 115 negyedik osztályos magyar és német, valamint 98 kontrollt képező magyar tanulóval. A vizsgálat módszere az egyéni interjú volt, melynek során a tanulóknak két, az általuk már korábban tanult természettudományos fogalmak alkalmazását igénylő problémafeladatot kellett megoldani egymás után. A válaszok rögzítését követően a leíró statisztika módszerével értékeltük az egyes stratégiai lépések jelenlétét és sajátosságait a tanulók megoldásaiban.

Az eredmények a problémamegoldás stratégiai elemeinek maradéktalan jelenlétét bizonyítják. A kísérleti csoport a hipotézisalkotás, valamint a tervezés és kivitelezés fázisában szignifikánsan jobb teljesítményt nyújtott. Többször jelenik meg a tudományos nyelv használata megoldásaikban a kontroll csoporthoz képest és sokkal tudatosabb célmeghatározásuk is. A problémák megfogalmazását illetően azonban nincs jelentős különbség a két csoport között.

SÁGI MATILD

Felsőoktatás és munkaerőpiac

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Tanulás, tudás

A tudásalapú társadalomban gazdasági és szociális életében kiemelkedő jelentősége van a felsőoktatás eredményes és hatékony működésének. A felsőfokú végzettségű szakemberekkel szemben kettős, gyakran egymásnak feszülő elvárás jelenik meg: egyrészt magas szintű speciális szaktudásra kell szert tenniük, másrészt folyamatosan meg kell felelniük azoknak változó gazdasági és szakmai kihívásoknak, amelyek nem kapcsolódnak szorosan a felsőfokú tanulmányaik specializált szakterületéhez.

Előadásomban két nemzetközi kutatás adataira támaszkodva fel kívánom tárni azoknak a folyamatoknak néhány lényegi aspektusát, amelyek lényeges módon befolyásolják azt, hogy a pályakezdő diplomások meg tudnak-e felelni, illetve milyen mértékben tudnak megfelelni a tudás alapú társadalom kihívásainak. Ennek során három kérdéskörökre fókuszálok:

- Milyen kompetenciákra van szüksége a pályakezdő diplomásoknak ahhoz, hogy eredményesen helytálljanak a tudás alapú társadalomban?
- Milyen szerepet játszik a felsőoktatási képzés a szükséges kompetenciák megszerzésében?
- Milyen ellentétek feszülnek a felsőoktatási intézmények, a diákok/pályakezdők és a munkaadók között a szükséges kompetenciák elérésének tekintetében, és hogyan lehet e feszültségeket feloldani?

Az előadás a 15 ország (Ausztria, Belgium, Csehország, Észtország, Finnország, Franciaország, Japán, Nagy Britannia, Németország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Spanyolország, Portugália, Svájc) részvételével zajló REFLEX kutatás, valamint a szorosan hozzá kapcsolódó, öt országot (Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Szlovénia és Törökország) magába foglaló HEGESCO kutatás eredményeiről ad kitekintést, amelynek során a kérdőíves felmérés időpontja előtt öt évvel végzett diplomások munkába állásának folyamatát térképezték fel. Az elemzés a két kutatás egyesített, 20 ország adatait magába foglaló adatbázis adataira támaszkodik.

A főbb *eredmények* a következők:

Azokban az országokban a leginkább sikeres a pályakezdő diplomások munkaerőpiacra való belépése és a munkaerőpiacon való részvétele, ahol a munkaadók és a felsőoktatási intézmények egyetértenek a fejlesztendő kompetenciák korében, és ahol erőteljes kooperáció van közöttük a képzés tematikáját és módszerét illetően. A munkaadók erre az intézmények meglehetősen szubjektív rangsorolásával reagálnak.

Az egyes országokban intézményi szinten is jelentős különbségek vannak a felsőoktatási intézmények és a munkaadók együttműködését illetően, s ehhez szorosan kapcsolódóan a végzett diplomások kompetenciái tekintetében.

SÁNTHA KÁLMÁN – HERCZ MÁRIA

Architektúra és funkcionális terek az iskola világában

Témakörök: Tanulás, tudás; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az előadás a tudás társadalma által elvárt iskolaképnek megfelelően körvonalazza a jövő hatékony iskolájának lehetséges építészeti megoldásait. A pedagógiai architektúra és az iskolai térkialakítás függvényében választ keres arra a kérdésre, hogy milyen komponensek hatásrendszere befolyásolja a tanítás-tanulás tevékenységét, mitől lesz hatékony a mindennapok pedagógiai világának főszereplői számára az iskola. A kérdés mögött többtényezős probléma áll: filozófiai, gazdasági, pedagógiai, pszichológiai összetevők felől célszerű a lehetséges válaszokat keresni. Az előadásban olyan elméleti modell alkotására teszünk kísérletet, amely rávilágít a pedagógiai architektúra és az eredményes tanítás-tanulás folyamata közötti kapcsolat szükségességére.

A nemzetközi szakirodalmi bázis szerint napjainkban rendkívüli érdeklődés figyelhető meg a térszervezés, az iskolai építészet iránt. A tanulási és az oktatási tér diszkusziója után az utóbbi évtizedben a pedagógiai architektúra és térszervezés került a vizsgálatok fókuszába, de megítélésünk szerint a pedagógiai térfogalom értelmezése számos ponton kiegészítésre szorul. A pedagógiai térszervezéssel kapcsolatos hazai szakirodalom élénk érdeklődést mutat a térszervezés történeti aspektusai iránt, de napjaink és a jövő iskoláját érintő témák vonatkozásában feltáratlan területekkel találkozunk. Mindezekre való tekintettel a pedagógiai teret interdiszciplináris szemlélettel, az építészet és a pedagógia közös kritériumrendszerében megszülető fogalomként értelmezzük.

Az előadás a reflektív napló kvalitatív technikával végzett mikrokatatásra alapozva mutatja be a pedagógiai terek intézményi környezetbe történő beágyazódását. Andragógia és tanár szakos hallgatók – az építő kvalitatív etikai modell figyelembevételével – kötetlen reflektív naplókat készítettek „Iskolát építünk” címmel. A naplókat a manuális kódolási technikáknak megfelelően kódoltuk, majd kvalitatív tartalomelemzésnek rendeltük alá.

A naplók elemzése során az iskola belső pedagógiai tereinek funkcionális modellje és a mindezt magába foglaló szimbolikus iskolamodellek kialakítására fókuszáltunk úgy, hogy közben tekintettel voltunk az iskola külső és belső környezeti aspektusaira is. Az iskola belső térszervezése és a terek funkciói kétféle megközelítésben jelentek meg:

- (1) a pedagógia és a klíma kapcsolata az architektúrával;
- (2) a pedagógiai funkciók és a térszervezés.

Mindezek megvalósulási formáit a naplókban az „Iskolavár”, a „Találkozások iskolája”, az „Élettér-iskola”, a „Kastély-iskola”, az „Iskola, mint a folyamatosság és a végtelenség szimbóluma” és a „Gyűrű-iskola” modelljeiben követhetjük nyomon. Az eredmények alapján olyan – sokszor idealizált – intézmény képét kapjuk, amely az iskola főszereplői számára multifunkciós jellegének köszönhetően a modern iskola álomképét jelenti.

SIMÁNDI SZILVIA

Tanulási lehetőségek a turizmus során

Témakörök: Tanulás, tudás; Személyiségfejlődés és - fejlesztés

Előadásunk középpontjában az ifjú korosztály áll, akiket a turizmus során zajló élményfogyasztásuk, turisztikai szocializációjuk és a turizmus során megvalósuló tanulásuk kontextusában vizsgálunk.

Feltételezéseink szerint a szabadidőben számos új tudásra lehet szert tenni, ezért a turizmus, mint szabadidős tevékenység szintén lehetőséget ad az utazás előkészítésén, az utazás alatt végzett tevékenységeken és a megszerzett élményeken keresztül a tudás bővítésére, vagyis a tanulásra, amelynél a család által közvetített kulturális tőke meghatározó. Másrészt az ifjú korosztály érdeklődése, szabadidő eltöltési módja sem azonos, így turistaként sem alkotnak homogén közösséget.

Fő kutatási kérdéseink arra irányultak, hogy a turizmus népszerű szabadidős tevékenységként – az élmények során szerzett tapasztalatok és tevékenységek formájában –, mi-

ként formálja az ifjú korosztály személyiségfejlődését és tudását, mit nyújt az ifjak számára, kiemelt figyelmet fordítva a középiskolások utazási jellemzőire.

Vizsgálatunk elsősorban a 2007-ben végzett empirikus kutatással foglalkozik, amelyet egri végzős középiskolások körében végeztünk kérdőíves megkérdezés keretében, és annak adatait az SPSS statisztikai programban dolgoztuk fel. Az empirikus kutatás a középiskolások turizmusban való részvételére, és az ezzel összefüggésbe hozható tanulási lehetőségeknek a megismerésére, illetve az azt befolyásoló és meghatározó tényezőknek a vizsgálatára tett kísérletet. Eredményeinket a lehetőségekhez mérten a rendelkezésre álló országos adatokkal is összevetettük.

Minthogy a turizmus is többek között a szabadidőhöz kötődik, ezért figyelmünket a turistaélmények befogadásán keresztül szabadidőben megvalósuló tanulásra, és a tapasztalatszerzésre helyeztük. Munkánk során a társadalomtudományi megközelítésből indultunk ki, és a szabadidős tevékenységek közül a turizmust, és többek között az ahhoz kapcsolódó szocializációt, illetve a tanulási lehetőségeket vizsgáltuk. Ezáltal a társadalomtudományok, és azon belül is a neveléstudomány, illetve a turizmuselmélet szociológiai eredményeit kívánjuk előadásunk során felhasználni, rámutatva a téma multidiszciplináris jellegére, hiszen a turizmus alanyi oldalának a magyarázó vizsgálatához elsősorban a szociológia, a pszichológia, a neveléstudomány stb. eredményei nyújtanak segítséget.

SIMAY ATTILA ENDRE

Harry Potter és a konfliktusok

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Motiváció, önszabályozás

Napjaink diákjai által az egyik legolvasottabb könyvsorozat a J. K. Rowling: Harry Potter sorozata. Diákok milliói olvassák szerte a világon, és még hazánkban is igen jelentős az olvasók köre. Gyakran hallottam emlegetni, hogy a diákok ezeket a könyveket vették a kezükbe kedvet kapva az olvasáshoz. Ezért is érdekes ez a történet, amely a Gutenberg-galaxis digitálissá alakuló világában képes visszahozni a tömegek számára a könyv újra felfedezését és az olvasás élményét. Az elmúlt években a Harry Potter sorozat fontos irodalmi fogalomná nőtte ki magát, olvasottsága alighanem meghaladta a közoktatásban kötelezően feladott művek olvasottságát is, így hatása valószínűleg a legjelentősebbek közé tartozik jelenleg.

Az előadásban arra vállalkozom, hogy kizárólag az eredeti művekre támaszkodva bemutassam, hogy szerintem mintegy rejtett tantervként milyen pedagógiai és általános életbeli tanulságokat tár elénk ez a fantasztikus világ. Egy képzeletbeli iskolai történet egy képzeletbeli világban, amely mégis szorosan kötődik az iskolák világához. Milyen a diákléthez és iskolához is köthető konfliktusok játszódhatnak le a történetekben, melyek egyik érintettje a főhős, Harry Potter személye.

Kezdve a családi konfliktusforrásokat megtestesítő Dursley családdal, akik csökönyösen képesek tagadni a nyilvánvalót is. Az önáltatásuk fenntartása érdekében büntetik és kiközösítik a nemkívánatos családtagot. Miközben Harry példáját adja a dac és ellenállás szülte tanulási motivációnak, hogy varázslóvá váljon. Folytatva a konfliktusokat az isko-

lai rivalizálást személyében is megtestesítő Draco Malfoyyal. Az iskolai csoportok (házak) közti párharc, amelyet az iskola intézményesít, hogyan képződhet le diákok személyes konfliktusaként, amelynek a végén se kapjuk meg a pozitív feloldását. A győztes kontra vesztes helyzet versenyközpontúsága hogyan teremt konfliktusokat.

De a konfliktusok valós világunk iskoláiban sem csupán diák és diák között fedezhetők fel, ahogy ebben a fantasztikus történetben sem. Diák és tanár közötti konfliktust képviseli Harry és tanára: Perselus Piton közötti konfliktus, amely az első találkozástól jószerivel Piton haláláig eleme a történetnek. Miként képes a tanári előítélet konfliktusok egész sorát előidézni, és harmonikus oktatási kapcsolat helyett miként válik az iskola olykor előtérben, máskor háttérben zajló küzdelmek színterévé.

Hiszem, hogy ez a modernkori mese érdekes és fontos adalékkal szolgálhat a valós iskolák, diákok, és tanárok számára. A családdal, diáktársakkal vagy épp egy tanárral való konfliktus talán nem mindig olyan megfoghatóan egyértelmű, mint a történetekben. Mégis ezek elemzése segítséget adhat a való élet konfliktusainak felismeréséhez és megoldásához. Tanulságokat állít, miket kerüljünk el, miközben a történet egyben kellemes kikapcsolódást is kínálhat. Ami egy varázslattal teli jelenben játszódik, ahol a valóság és a képzelet közti határvonal elmosódik, és hoz létre egy egyszerre valós és fantasztikus világot.

SIMAY ENDRE ISTVÁN

Érettségi a hétköznapiakban

Témakörök: Egyéb; Tanulás, tudás

Egy emberközösség, illetve a társadalom tagjainak esetében a közösségi érettség megállapításának igénye korántsem napjaink kulturális terméke. A társadalmasodás egészen korai szakaszában megjelent, aminek illusztrálására elegendő mai napig élő beavatási rítusokra gondolnunk. Maga az intézményesített érettségi vizsga is sok szempontból ezeknek a beavatási szertartásoknak egyfajta utódjaként szemlélhető.

Az általában ünnepélyes, csoportos eredményhirdetés megfelel a közösség előtti beavatásnak, s kielégíti a beavatott azon emberi igényét, hogy a közösség előtt demonstrálják a személyes érettségét. De az érettségi, mint jogi aktus is kielégíti azt a társadalmi igényt, hogy a beavatottnak, esetünkben az érettségit letevőnek a társadalom részéről egyfajta befogadási garanciát nyújtson. Ez utóbbi természetesen sokban különbözik attól, amit például egy felnőtté avatás nyújt. Az utóbbi esetben maga a közösség az, amely a saját hagyományainak megfelelően, de a sikeres vizsga elfogadását garantálja. Ha valaki átesett a felnőtté avatáson, a közösség lehetővé teszi számára mindazt, ami miatt vonzó lehet kiállni a próbákat.

A jelen intézményesített érettségi vizsgája esetében korántsem állítható bizonyosan, hogy a jogi aktussal egy időben a társadalmi elfogadottság is kijár a résztvevőknek. Jól mutatja ezt a hétköznapi hangulata, mely elég világosan jelzi, hogy az érettségit körülvevő jogi garanciák koránt sem találkoznak a közösségi garanciákkal. Ha pedig figyelembe vesszük azokat a nyilvánvaló tendenciákat, mely például nem emelt szintű érettségi minősítő szerepét erodálja, nem is tekinthetjük minden alap nélkülinek azt a közzé-

lekedést, hogy az érettségi korántsem képes garantálni sem a tudásbeli, sem a szociális érettséget. Elegendő olyan jelenségekre gondolnunk, hogy megbukni szinte lehetetlen, és az OKM külön tájékoztatója foglalkozik azokkal, akik tanulási problémái a felsőoktatásban derülnek ki, mert az érettségien kedvezmény nélkül tudtak sikerrel átjutni.

Nem véletlenül többször felvetett kérdés a hétköznapokban, hogy szükséges-e egyáltalán az érettségi, mint vizsga? Ha az egyén személyiségének oldaláról, illetve a társadalmi befogadás kinyilvánításának igénye felől közelítjük meg ezt a kérdést, akkor feltétlenül igennel válaszolhatunk erre a kérdésre. Ha a továbbtanulás irányába mutató egyfajta előszelekciónak, és jogi aktusként, a jogrendben évszázadok óta meghonosodott minősítésként tekintjük, akkor szintén ez a válasz.

Ha azonban a jelenlegi képzési rendszer, és az ahhoz csatlakozó vizsgáztatási rendszer valós, köznapinak tekinthető, elfogadottságára, elismert minősítő szerepére gondolunk, akkor a válasz sokkal inkább egy határozott talán, mintsem egyértelmű igen lehetne. A vizsgára nem biztos, hogy abban a formában van szükség, amit az adott társadalmi bürokrácia nyújtani tud, nyújtani képes. Ugyanakkor nem állíthatnánk, hogy a társadalmi, és kulturális érettség semmilyen minősítésére se lenne szükség. A vizsga nevétől függetlenül.

SOMINÉ HREBIK OLGA

Középiskolai tanulók német nyelvi szókincese, a szókincesmélység és a szövegértés összefüggései

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Tanulás, tudás

A szókinces és az olvasás kapcsolatát Doró (2007) a nemzetközi szakirodalom alapján kétféle megközelítésben mutatja be: egyrészt a szavak jelentésének a kontextusból történő kikövetkeztetése természetes szótanulási folyamat, másrészt a szövegértés sikeréhez szükség van megfelelő szókincesismeretre. A szókincestudás – komplexitása révén – inkább a készségekhez, képességekhez hasonlatos tudáselem (Vidákovich és Cs. Czachesz, 2006). A nyelvhasználati készségek, köztük az olvasásértés fejlesztése és a minél változatosabb szókincesfejlesztési technikák elsajátíttatása (Petneki, 2007) deklarált céljai a kommunikatív szemléletű (Neuner és Hunfeld, 1993) idegennyelvtanításnak. A hazai szakirodalom tanúsága szerint az idegen nyelvi méréseknek a szókinces és a szövegértés is gyakori eleme, az összefüggéseik feltárására irányuló vizsgálatuk viszont kevésbé jellemző.

Az empirikus vizsgálat a szókincesmélységet és a szövegértést abból a szempontból vizsgálta, hogy milyen összefüggések vannak közöttük, továbbá milyen motivációs és háttértényezőkkel hozhatók kapcsolatba. A következő kérdésekre kerestük a választ:

- (1) Milyen jellemzői vannak a normál óraterv szerint, a speciális és a kéttannyelvű képzésben tanulók szókincestudásának és szövegértési képességének?
- (2) Van-e eltérés a három rész minta tanulási motivációját tekintve?
- (3) Hogyan függnek össze a nyelvtanulás mögötti tényezők a tanulás eredményességével?

A mérésen tíz középiskolából 205 12. évfolyamos, német nyelvet tanuló diák vett részt. A vizsgálatban három mérőeszköz szerepelt. A szókinccsmélység teszt egy korábbi kutatásban alkalmazott magyar nyelvű szóasszociációs teszt német nyelvre adaptált változata. A szövegértés teszt saját fejlesztésű ($\alpha = 0,83$), a nyelvtanulási kérdőív pedig egy korábbi kutatásból átvett α (Cronbach $\alpha = 0,94$) eszköz (Cronbach $\alpha = 0,94$)

A szóasszociációs teszt válaszmintázatainak kvalitatív elemzése és a választások gyakoriságainak különbözőségvizsgálata azt mutatta, hogy a nagyobb némettanulási tapasztalatú, kéttannyelvű tanulók válaszmintázatainak a szerkezete szilárdabb, mint a másik két mintáé, a legkevesebb tapasztalattal rendelkező normál tanulók válaszmintázatai pedig a legbizonytalanabbak. A szövegértési adatokkal végzett varianciaanalízis is azt igazolta, hogy a normál minta diákjainak átlagos teljesítménye (55%) szignifikánsan ($p < 0,001$) alacsonyabb, mint a másik két részmintáé (69%, 70%), amelyeknek az eredménye nem különbözött jelentősen egymástól. A szókinccsmélység és a szövegértés eredmények összefüggésvizsgálatának korrelációs együtthatóértékei (0,184-0,386, $p < 0,01$; 0,143-0,303, $p < 0,05$) gyenge erősségű összefüggésekről tanúskodtak. A nyelvelsajátítási motiváció és a háttértényezők vizsgálata azt mutatta, hogy a tanulók teljesítményét leginkább a motiváltságuk befolyásolja, a háttértényezők szerepe kevésbé meghatározó.

A kutatás fontos módszertani tapasztalatokat hozott a szókinccsmélység vizsgálata terén. Az összefüggések árnyaltabb feltárásához további vizsgálatokra lenne szükség.

SZABÓ CSILLA MARIANNA

A serdülőkori alkoholfogyasztás pedagógiai kezelése

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

A kutatás *célja* olyan serdülőkori jelenségek és devianciák bemutatása, melyek hatással vannak nem csupán az egyénre, hanem az egyén környezetére is. Ismert tény, hogy az egészségkárosító magatartásformák (dohányzás, alkohol- és kábítószer-fogyasztás) éppen a serdülőkorban jelennek meg a fiatalok életében, melynek az egyik oka a környezeti stresszre adott maladaptív válasz. Jelen előadás a középiskolás korosztály alkoholhasználatát és a pedagógusoknak az iskolai rendezvényeken történő alkoholfogyasztásra adott reakcióit igyekszik bemutatni.

A kérdőíves kutatást egy közepes nagyságú megyei jogú városban végeztük. Mintavételi eljárásunk a csoportos rétegzett mintavétel volt: a vizsgálatban nyolc középfokú iskolának (egy önkormányzati gimnázium, egy egyházi gimnázium, egy alapítványi gimnázium, három önkormányzati szakközépiskola és két önkormányzati szakiskola) egy-egy 9-es, illetve 12-es vagy 13-os osztálya vett részt, összesen 415 tanuló. A minta a városban található középfokú oktatási intézmények tanulóira vonatkoztatva reprezentatívnak tekinthető. Mivel a kutatás kényes problémára irányult, ráadásul bizonyos kérdésekben felmerülhetett a büntetőjogi felelősség kérdése is, ezért a tanulók kikérdezését anonim módon, személyesen végeztük az osztályfőnök vagy bármely más pedagógus jelenléte nélkül. A kérdőívekből nyert adatokat az SPSS 14.0 statisztikai elemző programmal dolgoztuk fel.

Az adatok ismeretében megállapíthatjuk, hogy különbség van a különböző iskolatípusokba járó tanulók alkoholfogyasztásának gyakorisága között; a különbség a kilencedik évfolyamos tanulók esetében szignifikáns. Az életkor előrehaladtával a tanulók körében növekszik az alkoholfogyasztás prevalenciája mind általában, mind az iskolai rendezvényeken. A tanulók szerint a pedagógusok különbözőképpen viszonyulnak az iskolai alkoholfogyasztáshoz: akad olyan tanár, aki nem veszi észre, de van olyan is, aki azonnal szigorúan büntet. A túlzott alkoholfogyasztás megakadályozásának módszerében szintén megoszlanak a tanulói vélemények; sajnálatos módon több tanuló is úgy véli, hogy a pedagógus nem tudja megakadályozni az iskolai rendezvényen való alkoholfogyasztást.

Az alkohol sok esetben a szülőktől való függetlenedés, a növekvő autonómia jelképe. Számos országban a kutatók a fiatalok közötti tipikus jelenségként írják le az ún. „nagy ivászatot” (binge drinking), amely ugyan nem közvetlenül kapcsolódik az iskolához, de kihat az iskolai teljesítményre. A „nagy ivászat” nem csupán rövidtávon, a teljes lerészegedés miatt jelent problémát, hanem azért is, mert kapcsolat van ezen jelenség és az egész életen át tartó szeszital-fogyasztás között. A prevenciós programoknak tehát nagy jelentősége van ebben az életkorban, már csak azért is, mert a kamaszok attitűdje még alakítható stádiumban van.

SZABÓ GÁBOR

**Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek illetve
az emelt szintű érettségi összevetése próbavizsgázói teljesítmények tükrében**

Témakörök: Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Idegen nyelvi oktatás

A Közös Európai Referenciakeret (KER) nemzetközi térhódítása természetesen vezetett el a különféle vizsgarendszerek szintjeinek a KER-hez történő szintillesztéséhez. Az államilag elismert vizsgarendszerek esetében ez jogszabályi kötelezettségként is megjelent, míg a kétszintű érettségi kapcsán már a kidolgozása során világossá vált, hogy az új vizsga, különösen annak emelt szintje, a KER releváns szintjét lesz hivatott megjeleníteni. Mindebből az is következik, hogy a különféle KER-hez kapcsolt vizsgák immáron egy minden eddiginél pontosabban definiált szintleírás alapján a korábbi állapothoz képest objektívebb módon egymáshoz képest is összevethetővé váltak.

Mind az államilag elismert vizsgák, mind az érettségi esetében sor került különféle belső illetve külső minőségellenőrzési lépések végrehajtására, s az akkreditált vizsgák esetében az Oktatási Hivatal Nyelvvizsgázatási Akkreditációs Központja (OH-NYAK) a Nyelvvizsgát Akkreditáló Testülettel (NYAT) együtt szintillesztési felülvizsgálatokat is lefolytatott. Mindeközben azonban a különféle vizsgák összehasonlítása kapcsán csak kvalitatív adatok álltak rendelkezésre.

Pontosan ezen okból indította útjára az OH-NYAK és a NYAT azt a próbavizsga projektet, amelynek egyik fő célja empirikus adatok gyűjtése volt, melyek alapján objektívebben, tapasztalati tények tükrében kerülhetett sor a különféle vizsgarendszerek összevetésére. A kutatás abból a feltételezésből indult ki, hogy a leghitelesebb adatok egy vizsga működéséről oly módon gyűjthetőek, ha azok a vizsgafeladatok éles felhasználá-

sa kapcsán keletkeznek. A próbavizsga projekt ezért olyan kutatási tervre épült, amelyben egy csoport próbavizsgáló viszonylag rövid idő alatt több vizsgát is tényleges vizsgakörülmények között tesz le. Ily módon az érintett vizsgázók teljesítménye a különböző vizsgarendszerekben elért eredményeik alapján összehasonlíthatóvá válik, s ezáltal maguk a vizsgák is empirikus adatok alapján válnak összevethetővé.

Az előadás ismerteti a kutatás hátterét, az adatgyűjtés menetét, valamint az elemzések legfontosabb eredményeit. Ennek során bemutatásra kerülnek a vizsgák alapvető leíró statisztikai mutatói, korrelációelemzések az egyes vizsgarendszerekben elért eredmények között az olvasáskészség, az íráskészség, a nyelvismeret (nyelvtan, szókincs), illetve az összesített írásbeli eredmények tekintetében, valamint annak statisztikai vizsgálata, hogy kimutatható-e szignifikáns különbség a vizsgázók tényleges teljesítményében a különféle vizsgák különféle készségterületein.

Narratíva és gyermekkor-kutatás

Témakörök: Szociális képességek, szociális tanulás; Egyéb

A legújabb társadalomtudományi kutatásokban az utóbbi évtizedekben jelen van a narratíva mint tudományelméleti szemléletmód és mint kutatási módszer-együttes is. Jellemzően vagy az egyik vagy a másik megközelítés dominál. A pedagógiában inkább módszerként jelent meg, pedig érdemes lenne a paradigmatis és a módszertani megközelítést együttesen kezelni. (Bruner, 2004, 2005) Egy 2006-ban kezdődött gyermekkor-kutatásunkban arra tettünk kísérletet, hogy a narratíva komplex értelmezési keretként és módszerként jelenjen meg.

Oktatóként és kutatóként egy OTKA kutatás keretein belül több éve foglalkozunk a gyermek- és ifjúkor értelmezésével, és ennek kapcsán találtunk rá a narratív értelmezésben rejlő tudományos lehetőségekre (Golnhofer – Szabolcs 2005). A gyermekkor plurális értelmezésével felértékelődnek a gyermek-és ifjúkorral kapcsolatos narratívák, ezen belül is a gyermekek által alkotott történetek életükről, kapcsolatrendszerükről. E narratívákon keresztül lehetőség nyílik a gyermeki identitásalakulás megismerésére, értelmezésére.

Empirikus kutatásunkban 6 – 18 éves korú gyerekektől, fiataloktól kértünk történeteket saját életükről. A kb. 500 történetből az előadásban 61 érettségi előtt álló gimnazista narratíváinak értelmezését mutatjuk be. A tőlük kért írásbeli szövegalkotás során olyan történésekre, a szakirodalomban kritikus eseményeknek nevezett jelenségekre kérdeztünk rá, amelyeket a személyes életút felidézése szempontjából fontosnak tarthattak a megkérdezett diákok.

A történetek elemzésével meg akartuk ragadni magából a szövegből adódó értelmezési lehetőségeket. Az egyik lehetőség az volt, hogy megnézzük, milyen sajátos gyermekkor-értelmezési történetek alakították a gyermekek identitását. Az elemzett szövegekben megjelentek például azok az értelmezések, amelyekben a gyermekkor a diáklét szempontjából kapott jelentést. Egy másik jelentés-adási megközelítés a kompetencia-, aktivitás-, függőség- és jó – rossz kapcsolat – történetek azonosítása volt.

A szövegek értelmezése során figyeltünk a történetbe ágyazottság jellemzőire (szereplők, események, időbeliség), az érzelmi telítettség nyelvi kifejeződésére. Kutatásmódszertani szempontból fontos volt, hogy a szövegeket az emlékezetkutatás lehetőségeinek és korlátainak figyelembe vételével értelmeztük. (Rákai – Z. Kovács 2003)

A szociális énkép és a testkép alakulása serdülőkortól fiatal felnőttkorig**Témakörök:** Motiváció, önszabályozás; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Az énkép az egyén önmagával kapcsolatos vélekedéseit, meggyőződéseit foglalja magában. Többdimenziós, hierarchikus rendszer. Az énkép alapvetően meghatározza a mentális egészséget. Jelentős mértékben befolyásolja például a gyermekek iskolai tanulásának, társas kapcsolatainak sikerességét. Az énkép és az iskolai tanulás eredményességének összefüggésével több hazai vizsgálat foglalkozott már. Kevés kutatási eredmény áll azonban rendelkezésre az énkép olyan komponenseiről, melyek elsősorban a társas kapcsolatokkal függenek össze. Kutatásunk keretében e terület elemzésére vállalkoztunk. Az énkép három komponensét vizsgáltuk: kortárskapcsolat énkép, szülőkapcsolat énkép és testkép. Mérőeszközként a Self-Description Questionnaire magyar változatát alkalmaztuk, a három vizsgált skála reliabilitása rendre: 0,82; 0,90; 0,91. Mintánkban hetedik (N = 100) és tizenegyedik (N = 111) osztályos tanulók, valamint BA képzésben résztvevő hallgatók (N = 100) szerepeltek. A fiúk aránya a 7. évfolyamon 50%, 11.-ben 49%, a hallgatóknál 38%. Három nagyobb kérdéskört vizsgáltunk:

- (1) Milyen különbségek vannak a 7. és 11. évfolyamos diákok valamint a BA-képzésben résztvevő 18-21 éves hallgatók szociális énképében és testképében?
- (2) Van-e összefüggés az iskolai eredményesség és az énképkomponensek között?
- (3) Fellelhető-e kapcsolat az egyén társas kapcsolatai, szociális énképe és testképe között?

Az énképösszetevők életkori különbségeit illetően az eredmények azt mutatják, hogy mindhárom énképösszetevő 7. évfolyamon a legmagasabb és a hallgatók esetén a legalacsonyabb. A testkép esetén ez a csökkenés nem szignifikáns, a kortárskapcsolat énkép esetén azonban a legfiatalabb és a legidősebb részminta között szignifikáns a különbség csakúgy, mint a szülőkapcsolati énkép esetén. A testkép és a kortárskapcsolat énkép között mindhárom korcsoportban szignifikáns összefüggés található, melynek erőssége folyamatosan csökken ($r_{7.o.} = 0,43$; $r_{11.o.} = 0,29$; $r_{BA} = 0,2$). Az iskolai változók közül az iskolába járás kedveltsége egyik évfolyamon sem mutat összefüggést egyetlen énképkomponenssel sem, míg a tanulmányi átlag egyedül a szülőkapcsolat énképpel áll gyenge kapcsolatban ($r = 0,14$). A társas változók közül a sportedzésekre járás közepes erősségű pozitív összefüggést mutat a testképpel ($r = 0,29$) és a kortárskapcsolat énképpel ($r = 0,27$), míg a szakkörökön való részvétel a szülőkapcsolat énképpel mutat gyengébb pozitív irányú összefüggést ($r = 0,17$). Azok az egyének, akik a kérdőív felvételének időpontjában párkapcsolattal rendelkeztek, szignifikánsan magasabb testképről ($t = 2,75$; $p = 0,01$), de rosszabb szülőkapcsolat énképről ($t = -2,54$; $p = 0,01$) számoltak be, mint egyedülálló társaik. Elmondható tehát, hogy a szociális énkép és a testkép kismértékű csökkenést mutat az egyre magasabb életkori csoportokban, miközben egymáshoz való viszonyuk is változik. A három énképösszetevővel az iskolához köthető változók gyenge, míg a társas változók szorosabb összefüggést mutatnak.

Vélekedések a párkapcsolatokról a serdülőkor kezdetén, végén és fiatal felnőttkorban

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Az utóbbi évtizedekben a családalapítással kapcsolatos trendek változása következtében egyre többet hallani a család válságáról. A szakirodalomból és korábbi saját kutatásunkból ismeretes ugyanakkor, hogy hazai serdülőink többsége továbbra is házasságpárti, és saját bevallása szerint jelenlegi kapcsolataiban is hosszú távra tervez. Célunk ezért, hogy információt gyűjtsünk a hazai fiatalok párkapcsolati vélekedéseiről a serdülőkor kezdetén, végén és fiatal felnőttkorban. Hipotézisünk szerint az életkor előrehaladtával a fiatalok párkapcsolati gondolkodásmódja egyre inkább olyan irányba tolódik el, amely hosszútávon a házasságok és születések számának csökkenéséhez vezet. Kutatási *kérdéseink:*

- (1) Átlagosan hány éves korban és hol alakítják ki első párkapcsolataikat a fiatalok? (2) Mennyi időre terveznek kapcsolataikban a különböző korosztályok?
- (3) Milyen párkapcsolati formában képzelik el jövőjüket?
- (4) Milyen ideális párkapcsolati menetrendeket alakítanak ki különböző életkorokban?
- (5) Milyen értékattitűdökkel rendelkeznek a fiatalok a három vizsgált életkorban, mennyire tartják elfogadhatónak például az alkalmi szexuális kapcsolatokat vagy az abortuszt?

Mintánkban hetedik (N = 100) és tizenegyedik (N = 111) osztályos diákok, valamint BA-képzésben résztvevő hallgatók (N = 100) szerepeltek. A kérdőíves felmérés szerint a 7. osztályosok 56%-ának, a 11.-esek 78%-ának, a hallgatók 96%-ának volt már párkapcsolata. Mindhárom korcsoport tagjai döntően buliban, diszkókban ismerkednek, ezt követik a szabadidős tevékenységek, végül az iskola. Már a hetedikesek is többnyire évekre terveznek párkapcsolataikban, csakúgy, mint idősebb társaik. Eredményeink alátámasztják azokat a korábbi kutatási eredményeket, mely szerint a hazai fiatal felnőttek és a serdülők többsége házasságban szeretne élni. A hetedikesek szignifikánsan alacsonyabb életkort (12,5 éves kor) jelöltek meg az első párkapcsolat kialakításának ideális idejeként, mint tizenegyedikes (14,7 éves kor) vagy felsőoktatásban résztvevő (15,2 éves kor) társaik. Emellett szignifikánsan magasabb közöttük az élettárspártiak aránya. A szülőktől való elköltözés, az első házasságkötés és gyermekvállalás ideális időpontjában nincs különbség a korosztályok között: a szülőktől való elköltözés ideális időpontját férfiaknál átlagosan 21, nőknél 21,2 éves korra, a házasságkötését férfiaknál 25,7, nőknél 25 éves korra, a gyermekvállalását pedig férfiaknál 27,5, nőknél 26,5 éves korra teszik. A fiatalabb korosztályok ugyanakkor kevésbé tartják helyénvalónak a házasság előtti szexuális kapcsolat kialakítását, a fogamzásgátlással történő születésszabályozást és az abortuszt. Mindebből az következik, hogy az eredmények csak részben támasztják alá eredeti hipotézisünket. Bár a serdülőkor kezdetén a fiatalabbak konzervatívabbnak mondható értékattitűdökkel rendelkeznek, az idősebb korosztályok gondolko-

dásukban nem különböznek olyan mértékben fiatalabb társaiktól, amely a családalapítással kapcsolatos trendeket igazolná.

TAKÁCS ISTVÁN KÁROLY – KASIK LÁSZLÓ

A gyermekkori stressz multidimenzionális integratív megközelítése – néhány idegrendszeri és hormonális meghatározó

Témakörök: Személyiségfejlődés és -fejlesztés; Szociális képességek, szociális tanulás

A társas viselkedés vizsgálatának és intézményes keretek között történő fejlesztésének multidimenzionális integratív megközelítése szerint a különböző tudományterületeken elvégzett vizsgálatok eredményei egy adott jelenség értelmezési szintjeinek tekinthetők. E megközelítés alapján az egyik értelmezési szinten kapott eredményekből információk gyűjthetők egy másik értelmezési szintről, az adatok minden szinten pontosíthatók, valamint a jelenségről átfogó és összetett következtetések vonhatók le. Napjainkban a gyermek- és serdülőkori stressz és a szociális viselkedés eredményességére gyakorolt hatásainak megértésében új értelmezési szintként értelmezhetők az idegrendszeri és a hormonális kutatások adatai.

Az előadás során bemutatjuk a multidimenzionális integratív megközelítés főbb jellemzőit (alapelveit, módszereit, a neveléstudományi kutatásokban való alkalmazásának lehetőségeit), majd a nemzetközi empirikus vizsgálati eredmények alapján ismertetjük a gyermek- és serdülőkori stressz sajátosságainak idegrendszeri és hormonális hátterét, a stressz és az agresszív viselkedés összefüggéseit, illetve ezek iskolai társas viselkedésre gyakorolt hatásait.

Az *eredmények* meggyőzően bizonyítják, hogy több központi idegrendszeri terület (hipotalamusz, amygdala) és számos perifériás (légzési és látási) rendszer is kitért szerepet játszik a stressz kialakulásában és kezelésében. A hormonok közül – az idegrendszerrel szoros összefüggésben – főként az oxitocin, a szexuálszteroidok csoportja és a kortizol meghatározó. A kísérletek alapján a stressz szoros összefüggésben áll például a társakkal való kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás módjával, az érzelmek kifejezésével, meghatározza a különböző szociális problémák felismerését és megoldását, illetve befolyásolja a verbális és a fizikai agresszió megjelenését és intenzitását.

Úgy véljük, e kutatási eredmények nemcsak új információkat nyújtanak a stresszről, a stresszel való megküzdésről és a társas interakciókra gyakorolt hatásairól, hanem a hazai neveléstudomány számára újabb – más tudományterületekkel együttműködő – kutatásokat jelölnek meg, amelyek eredményeit mindenképpen szükséges felhasználni a szociális kompetenciát fejlesztő programok kidolgozása során.

Természettudományos tankönyvi szövegek textológiai elemzésének elméleti alapjai

Témakörök: Természettudományi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Kulcsszavak: szöveg, textológia, szövegértés, fogalmi fejlődés

A tankönyvi szövegekben található információ sikeres elsajátításának egyik legfontosabb feltétele, hogy a szövegek a textológia szabályainak megfelelően jól szerkesztettek és az adott korosztály fejlettségi szintjének megfelelőek legyenek. A hazai tankönyvkutatások eddig a tankönyvi szövegek csak néhány tulajdonságát (mondathosszúság, oldalankénti leütések száma, főnevek és igák aránya, szakszavak száma és sűrűsége, kérdések és feladatok alkalmazása, ábrák száma, elhelyezkedése) vizsgálták. Az előadás célja, hogy bemutassa egy mélyebb, a természettudományos – elsősorban biológia tantárgyi – szövegek textológiai elemzési módszerének elméleti alapjait, és néhány, főleg magyar irodalom és nyelvtan tankönyvekre kiterjedő kutatások eredményeit.

A komplex textológiai elemzés célja, hogy szemmel tartva az adott szöveg kommunikatív célját, műfaji sajátosságait, feltárja annak szövegen belüli és szövegen kívüli összefüggéseit, vagyis azt vizsgálja, milyen szervező erők mentén épül fel a szöveg. A műfaji sajátosságoknak és a közlési szándéknak megfelelően szerkesztett szöveg képes betölteni kommunikatív funkcióját, ez tankönyvek esetében azt jelenti, hogy az adott korosztály szövegértési, gondolkodási és tanulási képességeinek megfelelően a lehető legnagyobb mértékben segít elsajátítani a tantárgyi tartalmat. A komplex textológiai elemzés során lehetőség nyílik – grammatikai, szemantikai, pragmatikai szinten – konkrét nyelvi elemek vizsgálatára, melyek információt szolgáltatnak a szöveg minőségéről.

A nyelvészeti kutatásoknak köszönhetően az egyes mondategészek és mondategységek szerkezetének mélyebb vizsgálata is lehetséges. A szöveg szerkesztettségi mutatója, a bonyolultsági, megoszlási mutató, a szintnépesség és a mélységi mutató vizsgálata nemcsak a mondatok különálló elemzésére alkalmas, hanem összefüggéseik megmutatják, milyen módon és mértékben szerkesztett a tankönyvi szöveg. A szerkesztettség pedig fontos kiindulópontja lehet az információ felvételének, feldolgozásának, a szöveg megértésének és a benne foglalt információ megtanulásának.

Az előadásban egy lehetséges komplex textológiai elemzési vizsgálat elméleti kereteit jelöljük ki. Célunk a vázolt kutatás elvégzése hazai biológia tankönyveken, továbbá, hogy a felmérés így kapott eredményeit összevessük az egyes tankönyvek célkorosztályának szövegértési képességével, megvizsgáljuk, összhangban áll-e a tankönyv szövegének a tanulók fejlettségi szintjével. Cél továbbá az is, hogy megvizsgáljuk, mennyiben segítik a tankönyvi szövegek az egyes természettudományos fogalmak elsajátítását, az esetleges tévképzetek felszámolását, így a biológia tantárgyon belül olykor elkerülhetlen fogalmi váltás folyamatát.

**Egy egyetem belső világa –
A határon túli magyar felsőoktatás világa – hallgatói szemmel**

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az Európai Unió nemzeteket egyesítő, harmonizációs politikájának égisze alatt az országhatárok átjárhatóvá váltak. A kulturális elfogadottság és a jogharmonizációs politika ellenére a kisebbségben élő uniós polgárok élethelyzete keveset változott. Önmaguk létét a többségi nemzethez való viszonyuk, az azoktól való identitásbeli másságuk alapján definiálják.

Kutatásunk tágabb kontextusaiban arra vállalkoztunk, hogy kvalitatív mélyinterjú vizsgálati módszerrel feltárjuk és bemutatjuk a határon túl született magyar diákok életének és identitásának főbb sajátosságait. Az interjúk alapvetően három fő csoportra tagolhatóak:

- Az első csoportot alkotják azok a diákok, akik szülőhelyükön, kisebbségi közegben élnek és nevelkednek, illetve az ottani felsőoktatási intézmények egyikeiben töltik diákéveiket.
- A második csoport tagjai azok a diákok, akik szülőföldjükön laknak, azonban magyarországi képzőhelyen folytatják tanulmányaikat. Az ő esetükben ezt egyfajta migrációs átmenetnek tekinthetjük.
- A harmadik csoport tagjai Magyarországra költöztek, többnyire azzal a szándékkal, hogy magyarországi képzésben vegyenek részt, és esetleg munkát is itt keressenek.

A megkérdezett, kisebbségben élő diákok számára az egyik fő problémát az ország hivatalos nyelvén való kommunikáció jelenti. Saját nyelvi közösségüket erős kapcsolatháló jellemzi, ahol a diákok jól érzik magukat. A magyarországi képzőhelyet választó diákoknak már lehetőségük van az anyanyelvükön továbbtanulni, ezért már nem jelent számukra problémát a román nyelv használata, viszont körükben probléma a kapcsolati tőke hiánya.

A választott egyetem helye már önmagában is tükrözi a végleges letelepedéssel kapcsolatos szándékot. A magyarországi egyetemek köréből választó diákok többsége Magyarországon tervezi jövőjét. A szülőföldjükön továbbtanuló hallgatók többsége erős lokális identitással rendelkezik, ennek megfelelően, ott tervezi jövőjét. Az ilyen döntések azzal magyarázhatók, hogy kisebbségi közegben megerősödik a nemzeti identitástudat, hiszen a makrocsoporttól – többségi nemzet – elkülönülő, másság alapján szerveződött, mezocsoport – magyar kisebbség – tagjai közös tudatuk mentén összetartoznak, ezt a közös tudatot pedig az ez alapján szerveződött mikrocsoportokban – diákszervezet, baráti társaság – élük meg, ápolják, erősítik. Ez a tendencia abban is megmutatkozik, hogy az anyaországtól távolodva a nemzeti identitástudat megélése egyre karakterisztikusabb, melynek jellegzetes példája a székely öntudat.

Az így kialakult nemzeti identitás gátja lehet a kisebbségi léthelyzetből az anyaország felé orientálódó migrációnak. A többségi nemzet kulturális közegében létrejött kisebb-

ségi szubkultúra erősebb kötést jelenthet az anyaország vonzásánál. Lehetséges, hogy a „légiessedő” országhatárok által ez a tendencia még fontosabb funkciót tölthet be azáltal, hogy nem engedi a nemzeti közösség tagjait Európa szerte szétvándorolni, a mobilitást támogató európai uniós politika ellenére sem.

TAMÁS KATALIN

Óvodai inklúzió segítése művészeti terápiával

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Óvodapedagógia

A Franciaország, Németország, Portugália, Svédország és Magyarország kutatócsoportjainak közös munkájaként létrejött vizsgálatunk fő céljának azt tekinti, hogy támogassa azokat a szakembereket, akik a 3–6 éves korú, speciális szükségletű gyermekek inklúzió nevelésének és oktatásának területén dolgoznak.

E nemzetközi kutatás keretében, a magyar kutatócsoport tagjaként Sándor Éva művészeti pedagógiai terápiáját adaptáltuk egy olyan 3-4 éves korú gyermekek csoportjára, amelyben egy autizmussal élő gyermeket nevelnek ép társaival együtt. Az óvodai nevelésben méltatlanul háttérbe szorul a szabad festés, pedig az a kisgyermek számára a játékkal egyenrangú, örömszerző, élményfeldolgozó és sokoldalúan fejlesztő tevékenység.

A kutatás keretében újfajta megközelítésben alkalmaztuk ezt a gyógypedagógiai terápiát, amennyiben a sajátos nevelési igényű kisgyermek nem önmagában, csoportjától szeparáltan fejlesztettük, hanem néhány óvodástársával együtt vett részt a fejlesztésben.

A művészeti terápiás csoport jelenleg 2,5 éve tart, heti rendszerességgel (1x60 perc), 10-12 kisgyermek részvételével. A csoportfoglalkozások lebonyolításában gyógypedagógus főiskolai hallgatók (2-4 fő) segítenek. A csoportfoglalkozások elemzése a videofelvételek, valamint a gyermekek egyéni munkájának elemzése alapján történik. Az elemzés szempontjai a gyermekek viselkedésére, a csoportkohézióra - csoportkultúrára, a gyermekek egyéni fejlődésére vonatkoznak.

Az eddig feldolgozott művészetterápiás foglalkozások tapasztalatai:

A sajátos nevelési igényű gyermek inklúziójára vonatkozóan:

- A sajátos nevelési igényű gyermek teljes óvodai csoportba való beilleszkedését segítette a terápiás kiscsoportban kialakuló csoportkohézió és a közös élmények.
- Az autizmussal élő gyermek számára kiemelkedően fontosak a rítusok. A rítusok tagolják a mindennapi életet, ezzel segítve a tájékozódást, ugyanakkor a csoport hagyományai is rítusok által válnak megragadhatóvá az autista gyermek számára.

Csoportkultúrára vonatkozóan:

- Terápiás foglalkozásokon részt vevő gyermekcsoport életébe rendszeres tevékenységként épült be a művészeti terápia.
- A terápiás alkalmakon megtapasztaltak az „utalás” révén átszivárogtak a teljes óvodai csoportba, és alakították annak kultúráját.

Az óvoda kultúrájára vonatkozóan:

- A művészetterápiás foglalkozások révén az óvónőkkel folytatott rendszeres szakmai konzultáció nemcsak a csoporttal dolgozó pedagógusok személetének változását változtatta meg, hanem továbbgyűrűzve hatott az óvoda pedagógusi közösségére is.

Előadásom *célja*, hogy bemutassam ennek az integrált terápiának a hatását az óvodai csoportra, és a benne nevelkedő sajátos nevelési igényű gyermekekre. A terápiás folyamat rövid összefoglalása mellett kiemelten foglalkozom a terápia egyik alapvető elemével, a rítusokkal. A rítusok nemcsak az autista gyermek életében játszanak fontos szerepet, kapaszkodót, hanem az egész csoport kultúrájának fontos részei.

TÁNCZOS TÍMEA

Egy új eszköz a munkamemória mérésében: a hallási mondatterjedelem teszt (HMT)

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Tanulás, tudás

Kulcsszavak: munkamemória, hallási mondatterjedelem (listening span), tanulási képességek, diagnosztika

Az utóbbi évek kutatási eredményei azt mutatják, hogy a munkamemória-modellnek egyre nagyobb szerepe van a kognitív működések magyarázatában. A munkamemória kutatásában, valamint a neuropszichológiai diagnosztikában egyre hangsúlyosabb szerepük van a munkamemória terjedelmét mérő teszteknek. A kutatás egy olyan mérőeljárást mutat be, amely lehetőséget nyújt a rövid távú emlékezet (munkamemória) életkori változásainak feltérképezésére, különös tekintettel a fejlődépszichológiai és az öregeddéssel együtt járó kognitív változásokra, valamint a munkamemória patológiáinak differenciált vizsgálatára. Ez a hallási mondatterjedelem (Listening Span) teszt, amely az egyik leggyakrabban használt munkamemóriát mérő eljárás az angolszász nyelvterületen. Ezért kutatócsoportunk sztenderdizálással elkészítette a teszt magyar nyelvű változatát, ezzel bővítve a magyar nyelven is elérhető munkamemóriát mérő tesztbatteríát.

A mindennapi életben gyakran előfordul, hogy olyan feladatokkal találkozunk, amelyekben egyidejűleg kell valamilyen információt ideiglenesen tárolnunk és feldolgoznunk. Ilyen készségeket igényel például a nyelvi megértés, a számolás, a jegyzetelés és az érvelés. A korábbi munkamemóriát mérő tesztekhez képest (lásd például az olvasási terjedelem teszt) a hallási mondatterjedelem teszt legnagyobb előnyei, hogy szélesebb célcsoportokban alkalmazható, például olvasni nem vagy nehezen tudó gyerekeknél, felnőtteknél és betegeknél is, valamint az olvasni tudó célcsoportoknál is objektívebb képet tud adni az emlékezeti kapacitásról, kiküszöbölve az olvasási képességekben mutatkozó egyéni különbségeket. Emellett hasznos segédeszköz lehet tanulási nehézségek azonosításában és a neuropszichológiai diagnosztikában is, ezért úgy gondoljuk, hogy munkánk hiánypótló. Kutatásunk hozzájárul ahhoz, hogy jobban megérthessük a tanulási képességeket és azok zavarait. Tanulmányunkban közzétesszük a teljes hallási mondatterjedelem tesztet és a hozzá tartozó normatív adatokat.

Jelentésmények a többnyelvű létben

Témakörök: Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Az olvasás, azon belül a szövegértés tanulmányozása bonyolult és összetett jelenség megértésére tett kísérlet, ugyanis a betűk rendszere az olvasóhoz való viszonyában válik szöveggé, s az olvasó a szöveghez való viszonyában válik olvasóvá. A szavak kibetűzése, a szójelentés és beszéd értelemvonzatainak feltárása a megértést szolgálja, mely az emberek egymáshoz és a világhoz fűződő általános viszonyát mélyíti el. Az olvasottak jelentésményének sikeres feltárása Gadamer (1984. 18-34.) szerint a nyelvsajátosság jelenségével társul. Jelen bemutató e jelenség arculatának néhány jellemzőjét kívánja ismertetni a tömbben élő romániai magyar végzős gimnazisták szövegértési és nyelvi szocializációs hátterének vizsgálata alapján. A vizsgálat tárgyát tehát, az értő olvasás megnyilvánulási formáinak leírása képezte anyanyelven, másod- (azaz román nyelven) illetve idegen nyelven (azaz angol nyelven) írott szövegek olvasása esetén. Arra próbáltunk választ keresni, hogy:

- Melyek a meghatározó nyelvhasználati és olvasási szokások az említett diákok esetén?
- Melyek a nyelvi szocializáció jellemző vonásai, a nyelvsajátítási fordulópontok és ezek formái?
- Milyen nyelvtudási önképet vallanak magukénak a megkérdezettek?
- Milyen olvasási preferenciákat neveznek meg és milyen helyet foglal a mindennapjaikban e tevékenység?
- Milyen típusú szövegértési részkészségekkel rendelkeznek a magyar anyanyelvű tanulók, a gimnáziumi oktatási szint utolsó szakaszában, a különböző nyelvek esetén?
- Elkülöníthetők-e közös és sajátos vonások a különböző nyelveken történő olvasás és jelentésményfeltárás esetén?

A vizsgálatra a 2008-2009-es tanévben került sor, az empirikus kutatás eszközeiként kérdőíves felmérést, valamint három szövegértési teljesítményt mérő tesztet használtunk, így az adatfelvétel, személyenként hozzávetőleg 100-120 percet vett igénybe. A mintába összesen 459 olyan személy került be, aki magyar (anya)nyelvű dominanciával jellemezhető nyelvi környezetből származik és a gimnáziumi oktatás végzős diákja, tehát az oktatási folyamat kimeneteként értelmezhető.

Az adatgyűjtés alapján rendszerezett információk statisztikai elemzése lehetőséget ad olyan összefüggések értelmezésére, mint pl. nyelvi tudás-nyelvi szocializáció-szövegértési teljesítmény, olvasási szokások-nyelvtanulási életút-jelentésmények, iskolai teljesítmény-szövegértési sajátosságok stb, valamint a tanulmányozott mintára jellemző trendek kiemelésére mind az olvasási tapasztalatok és igények, mind a nyelvtudás szerzésére vonatkozóan.

A taniroda és az andragógia gyakorlatának kapcsolata**Témakörök:** Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szakképzés**Kulcsszavak:** szakképzés, cselekedve tanulás, módszertan, taniroda

Az Európai Unió legfontosabb célkitűzése, hogy 2010-re a világ legversenyképesebb tudásalapú társadalmává váljon. Napjaink kulcskérdése a gazdasági versenyképesség, az egész életen át tartó tanulás gyakorlattá válása, a munkaerő folyamatos megfelelése a munkaerőpiac elvárásainak. A gazdasági versenyképesség záloga az oktatási intézmények és a gazdasági szervezetek hatékony együttműködése. Az oktatási intézményeknek arra kell törekedniük, hogy minél kompetensebb potenciális munkaerőt tudjanak kibocsátani. A gazdaság folyamatosan változó igényeinek való megfelelési kényszer proaktivitásra kell, hogy ösztönözze az oktatási intézményeket, elsősorban a szakképző iskolákat. Az oktatással szemben megfogalmazott elvárások, új oktatási/képzési tartalmakat és új oktatási módszereket igényelnek. Általánosan elfogadott tény, hogy az ismeretszerzés hatékony módja a cselekedve tanulás (learning by doing), így a „hagyományos” frontális oktatás mellett, egyre inkább megjelennek az új módszertanok, mint a kooperatív tanulás, a projekt módszer, a képesség fejlesztő tréning és a taniroda.

A kutatás és az előadás *célja*, hogy bemutassa a tanirodát, mint andragógiai módszert, és a tanirodában történő műhelymunkát szemléltesse.

Előadásomban bemutatom egy az NSZFI által kiírt 6.4.1 adekvát kompetencia korszerű kompetencia fejlesztési kutatás a felsőfokú szakképzés gyengeségeinek és erősségeinek feltárására, alkalmazható adatgyűjtés és oktatási módszertan elnevezésű pályázat tanirodai vonatkozásait. A pályázat produktuma egy vállalkozói kulcskompetenciát fejlesztő gyakorlati elemeket tartalmazó modul lett. A kutatás módszere primer adatgyűjtés, strukturált kérdőíves lekérdezés és interjúkészítés a mintába került képző intézmények bevonásával történt.

TÓTH EDIT

A tanárok értékeléssel kapcsolatos attitűdjei, nézetei**Témakörök:** Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Napjainkban számos állam és nemzetközi szervezet (pl. OECD) igen nagy hangsúlyt fektet a tanulók, az iskolák és az iskolarendszerek eredményességének megítélésére, összehasonlíthatóságára. Ennek eszköze mind gyakrabban a tanulóiteljesítmény-teszt (papír alapú és gyors ütemben terjed annak számítógépes változata). Emellett az iskolákban nap mint nap jelen van a tanulók tanárok általi közvetlen értékelése (leginkább az osztályozás és a szóveges értékelés). Mivel a nemzetközi kutatási eredmények (pl. TALIS) alapján a tanárok az értékelés formáival, a vizsgákkal és a tanulói teljesítmények mérésével kapcsolatos nézetei, attitűdjei, meggyőződései és ismeretei jelentősen meghatározzák a tanítás és a tanulás eredményességét, a 2009 októberében megkezdett adatfelvétel célja e terület átfogó vizsgálata.

A kérdőíves felmérést egy online tesztelésre kifejlesztett szoftver, a TAO (Testing Assisté par Ordinateur) segítségével végezzük; a felmérés egyben lehetővé teszi annak elemzését is, mennyire alkalmas a rendszer kérdőíves vizsgálatra. A régióra és településtípusra reprezentatív mintát matematika, magyar nyelv és irodalom szakos, természettudományi tantárgyat oktató általános iskolai tanárok, valamint tanítók alkotják (N = 1000). A tanárok értékeléssel kapcsolatos nézeteit, attitűdjeit és meggyőződéseit egyrészt a Max Planck Institut für Bildungsforschung által szerkesztett kérdőív általunk adaptált változatával (a tanulói teljesítmények mérésének következményeiről, például a tesztekre való felkészítés stratégiái, a tesztelés okozta észlelt nyomás), valamint saját fejlesztésű kérdésekből álló kérdőívvel (szöveges értékelés, kétszintű érettségi vizsga, online tesztelés, külső és belső tanulóiteljesítmény-értékelés hitelessége) tárjuk fel. Feltételezésünk szerint a különböző nemzetközi és hazai tanulóiteljesítmény-mérések (pl. PISA, OKM), az érettségi vizsga, az adatok felvételének módja jelentős hatással van a tanárok külső értékeléssel kapcsolatos nézeteire, attitűdjeire, a tanítási folyamatra, valamint annak eredményére és minőségére, valamint a tanárok eltérően ítélik meg a tőlük független, visszajelzést nyújtó adatok és saját értékítéletük hitelességét. Előadásunkban a vizsgálat elméleti hátterét és alkalmazott eszközét mutatjuk be. Tekintettel arra, hogy az előadás időpontjáig az adatfelvétel lezárul, lehetőség van a mérőeszköz jóságmutatóinak és az első empirikus adatok ismertetésére is. Úgy véljük, a kutatás eredményei hasznos információkat nyújtanak a tanárok értékeléssel kapcsolatos nézeteiről, attitűdjeiről és meggyőződéseiről, amelyek felhasználhatók az oktatási rendszer eredményességét vizsgáló programok kialakításakor, szabályozásuk tervezésekor, valamint a pedagógiai értékelési kultúra formálásakor.

TÓTH-MÓZER SZILVIA

A kiegészítés és összefüggései általános iskolai pedagógusok körében

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Egyéb

Kutatásomban arra voltam kíváncsi, hogy a pedagógusok körében milyen gyakori a kiegészítés jelensége, és milyen a mintázata, hány évesek körében tapasztalható a leginkább? A Maslach-féle kiegészítés kérdőív szerint klasszikusan három faktora van: a teljesítménycsökkenés, az érzelmi kimerülés és az elszemélytelenedés. Melyik faktor milyen mértékben van jelen? Kik a legveszélyeztetettebbek? Hogy a kiegészítést összefüggéseiben lássam, személyiségjegyek mérését éppolyan fontosnak tartottam, mint a pálya iránti elkötelezettség mérését illetve a megterhelő életeseményekre való érzelmi reagálás hevességét. Vajon a kockázatvállalás, a lezárás iránti igény vagy a belső kontrollhit összefüggésbe hozhatók-e a kiegészítéssel? Milyen szerepet játszik a Big Five néven számon tartott öt nagy személyiségvonás valamelyike, akár mindegyike a kiegészítésre való hajlamban? Az, hogy a pedagógus mennyire hisz az iskola, ezáltal saját maga befolyásában a gyermekek nevelését illetően, szintén előre vetíteti a kiegészítés lehetőségét.

A módszer két részből állt: előzetesen felvett interjúk után papír alapú illetve online pszichológiai kérdőíveket vettem fel 106 pedagógussal az ország több vidéki városából.

Az eredmények szerint a teljesítménycsökkenés kisebb mértékben van jelen, mint az elszemélytelenedés és az érzelmi kimerülés, a kiégés egy későbbi szakaszára eső jelenség. A konfliktusokat nehezebben viselő pedagógusok körében az elszemélytelenedés könnyebben következik be. A lelkiismeretesség és a neuroticizmus az elszemélytelenedéssel, az extravertzió a teljesítménycsökkenéssel mutatott összefüggéseket. Az elkötelezettebb és a kevésbé elkötelezett pedagógusok között a teljesítménycsökkenés skála mutatott különbséget.

A kiégés önmagában nem minősít egy pedagógust, hiszen éppen a lelkiismeretesebb tanárok azok, akik ki vannak téve ennek a segítő foglalkozásokban gyakori veszélynek. A célom az volt, hogy feltérképezzem, kik azok, és milyen tulajdonságokkal rendelkeznek, akik a leginkább érintettek, hogy könnyebb legyen a megelőzés, a kiégés elkerülése.

V. GÖNCZI IBOLYA

Az iskola és a család kapcsolati rendszerének tartalmi és formai jellemzői

Témakörök: Gyermek- és ifjúságvédelem; Pedagógusképzés, pedagógus pálya

Az iskolának rendkívül nehéz ma a dolga. Egyre inkább szolgáltatásokat nyújt szemben a klasszikus manifeszt funkciókkal. A gyermeklétszám csökkenésének következtében verseng az iskola a gyermekekért, a szülőkért a megbízható és kiegyensúlyozott finanszírozás érdekében.

Az iskola a fentiek ellenére továbbra is kiemelkedően fontos színtere a szocializációnak az ott eltöltött idő mennyisége, és az ott szövődő társas kapcsolatok személyes jelentősége szempontjából. De átalakulóban van a tanár és diák kapcsolat, mint ahogyan a tanár és szülő közötti együttműködés is. Ezek háttérében a társadalmunkban bekövetkezett, és folyamatosan kitapintható változások állnak. A hazai iskolai gyakorlatban a tanárok és szülők együttműködése számos tekintetben fejlesztésre szorul. A kedvező irányú változtatáshoz fel kell tárnai a tanár és szülő közötti ellentétek, feszültségek háttérének vélt és valós okait, mozgatórugóit, a kapcsolatok alakulását befolyásoló körülményeket, kereteket, tartalmakat.

Ebből a céltételezésből fogalmazódott meg egy kutatási program, amelynek az elővizsgálati eredményeit kívánjuk bemutatni. A kutatás arra keresi a választ, hogy a pedagógiai tevékenység során milyen problémahelyzetek okoznak olyan szintű feszültséget, konfliktust a tanároknak, amelyek megoldásába a szülők bevonását igénylik, vagy a megoldást áthárítják rájuk a különböző csatornákon keresztül hozzájuk eljuttatott tényyszerű tájékoztatás, értesítés alapján.

A vizsgálatban egyrészt olyan saját élményű probléma-gyűjteményt elemeztünk, amelyet az elmúlt tanév tavaszi félévében, akkreditált pedagógus-továbbképzésben részt vett pedagógusoktól kértünk. Másrészt vizsgáltunk tanárok szülőknek, illetve szülők tanároknak küldött üzeneteit tartalmi és formai jellemzők mentén. A kirajzolódó tendencia alapján a következő megállapításokat emeljük ki:

- az iskolai szintű kapcsolatok olykor aszimmetrikus jelleget öltenek a tanár-szülő viszonylatában is, ami kétségkívül nehezíti a kiegyensúlyozott együttműködésüket,
- a pedagógusok probléma-értelmezése korrekt és tárgyyszerű, azok megoldását olykor a „beírások” segítségével indokolatlanul késleltetik, vagy áthárítják a szülőkre,
- a tanárok és szülők sikertelen együttműködésének háttérében kirajzolódik a felelősségük és kompetenciahatáruk összemosódása.

A vizsgálat következő fázisában a tanár-szülő kommunikációját, hatékony együttműködését biztosító hagyományos és megújuló körülményeket, kereteket kívánjuk feltérképezni.

VIDÁKOVICH TIBOR

A matematikai kompetencia egyes elemeinek fejlődése és összefüggései az 5-9. évfolyamon

Témakörök: Kognitív fejlődés és fejlesztés; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Kutatásunk egy kompetenciafejlesztő program keretei között zajlott, célja a programban szereplő matematikai képességek fejlődésének nyomon követése és összefüggéseik feltárása volt. A kutatási kérdések:

- (1) Hogyan fejlődnek a vizsgált képességek az 5-9. évfolyamon?
- (2) Milyen összefüggések mutathatók ki a képességek között?
- (3) Mely képességek játszanak meghatározó szerepet a képességrendszer fejlődésében?

A kompetenciafejlesztő program a matematikai kompetencia faktoranalitikus alapú modelljére (Carroll, 1996) épült, a célváltozók közé a legfontosabb gondolkodási és matematika-specifikus készségek és képességek kerültek. Az értékelés koncepciójának és módszereinek kialakítása a kompetenciaértékelés nemzetközi eredményei (Baartman, 2006; Dierick és Dochy, 2001) alapján történt.

A matematikai kompetencia vizsgálatára négyféle tesztből álló rendszert alkalmaztunk:

- (A) deduktív és induktív gondolkodás,
- (B) rendszerező és kombinatív képesség,
- (C) törtek, százalékszámítás,
- (D) szövegesfeladat- és problémamegoldás. A tesztek a képességek szummatív és diagnosztikus értékelésére is alkalmas eszközök voltak (Vidákovich, 2002).

A tesztekkel a programban több évfolyamon is mértünk, az előadásban csak az 5. és a 9. évfolyam eredményeit mutatjuk be. A mérésekben kezdetben 90 intézmény több mint 2100 ötödik és 2500 kilencedik évfolyamos tanulója vett részt, később a létszámok kissé csökkentek. Mindkét részminta kb. kétharmada a kísérleti program szerint, egyharmada az iskola szokásos programja szerint tanult. A kísérleti minta mind a négy tesztet megoldotta, a kontroll minta viszont csak az (A) és a (B) tesztet.

A tesztek mindkét évfolyamon jó reliabilitásúak voltak. A gondolkodási képességek tesztjeiben (A és B) az ötödik évfolyamon a kísérleti és a kontroll minta teljesítménye

hasonló, a kilencedik évfolyamon a kísérleti mintáé szignifikánsan (5-10%-kal) gyengébb volt. A fejlesztés után a kísérleti minta az ötödik évfolyamon szignifikánsan jobb eredményeket ért el, a kilencedik évfolyamon pedig csökkent a lemaradása. A matematika-specifikus képességek tesztjein (C és D) a kísérleti minta mindkét évfolyamon jelentős (10-15%-os) fejlődést mutatott, de a teljesítmények szórása nem csökkent, sőt egyes esetekben szignifikánsan nőtt.

Az összefüggés-vizsgálatok a négyféle teszt szignifikáns összefüggéseit tárták fel. A regresszióanalízis szerint a tesztrendszerben az ötödik évfolyamon a rendszerező és kombinatív képesség, valamint a szövegesfeladat- és problémamegoldás tölt be erősebben meghatározó szerepet, a kilencedik évfolyamon viszont a rendszerező és kombinatív képesség mellett a törtek, százalékszámítás.

A fejlesztő program szempontjából fontos jelzés, hogy a matematikai kompetencia vizsgált komponensei közül a gondolkodási képességek fejlődése lassú, és a program hatása a vártnál kisebb volt. A matematika-specifikus képességek fejlődése gyorsabb, fejleszthetősége jobb, de a program nem csökkentette a minta inhomogenitását, a tanulók közti különbségeket.

VÍGH TIBOR

Az íráskészség mérési-értékelési eljárásainak minőségi mutatói az emelt szintű német érettségiben

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Az íráskészség mérése és értékelése a nemzetközi nyelvpedagógiai kutatások egyik leginkább vizsgált területe. Ennek oka, hogy a kommunikatív nyelvtudást mérő vizsgákon az íráskészséget olyan performancia tesztekkel mérik, amelyek eredményét analitikus értékelési skálákkal határozzák meg. A mért értéket befolyásolja a vizsgázók íráskészség-szintje, az értékelők tulajdonságai, az értékelési szempontok és skálák szerkezete. Ugyanakkor kevés azon hazai vizsgálatok száma, amelyekben ezeket a tényezőket egymástól elkülönítve vizsgálják.

Kutatásunk fő *célja*, hogy az emelt szintű német érettségi eredményei alapján definiáljunk olyan mutatókat, amelyekkel az íráskészség mérési-értékelési eljárásainak minősége jellemezhető. Az értékelési szempontoknál célunk a nehézségi szintek meghatározása és annak vizsgálata, hogy a skálapontok milyen mértékben képesek a vizsgázók teljesítményét különböző szintekbe különíteni, valamint a szempontokhoz tartozó pontszámok mennyire jól rendezettek és az értékelők a skálákban minden szintleírást használnak-e.

A kutatási kérdések megválaszolására a 2006. évi emelt szintű érettségi adatbázisát elemeztük, amely reprezentatív a vizsgapontszám alapján kialakított teljesítmény-eloszlás szerint és 736 vizsgázó adatát tartalmazza. A teszt megbízhatósága megfelelő (Cronbach- α : 0,92). Először az adatokat közös skálákra kalibráltuk a valószínűségi tesztelmélet modelljei közé tartozó parciális kredit modellel és az értékelési szempontok nehézségét vizsgáltuk, amelyet a mintába került vizsgázók íráskészség-szintjével kapcsoltuk össze és a minta- és itemtérképen ábrázoltuk. Ezt követően a skálák működését elemeztük.

Eredményeink szerint az értékelési szempontokat jellemezhetjük az átlagos nehézségi szintjük és modellilleszkedésük alapján. A nem illeszkedő szempontok azt jelezhetik, hogy az íráskészség más dimenziót mérnek (pl. a kommunikatív komponensek az első és második feladatban). A skálapontok működése akkor megfelelő, ha küszöbértékei a képességszint növekedésével arányosan emelkednek. Ez a vizsgán megvalósult, de a szövegalkotásnál és a szókincs, kifejezésmódnál aránytalanul. A küszöbértékekhez tartozó modellilleszkedés-paraméter magas értéke azt jelezheti, hogy különböző képességszintű vizsgázóknál azonos pontszámot adnak az értékelők (pl. a második feladatban a nyelvtan, helyesírásnál a magasabb képességtartományban). A minta- és itemtérkép alapján azonosítottunk egy magasabb képességszintet, amelyet az egyes skálapontok nem fednek le. A skálahasználatot karakterisztikus görbékkel jellemezhetjük, amelyek a skálák redundáns működését is mutatják (pl. szövegalkotásnál), valamint azt, hogy a skála bizonyos pontszámait az értékelők nem használják (pl. a tartalomnál). Kutatásunk fontos *eredménye*, hogy a minőségi mutatók olyan vizsgálatokban is értelmezhetők, ahol az értékelés analitikus skálákkal történik. Az idegen nyelvi érettségi esetén a feltárt paraméterek mentén a különböző évekből származó eredmények összehasonlíthatók és változásai nyomon követhetők.

VINCZE TAMÁS

A harmincas évek magyar oktatáspolitikájának egy vitatott kérdése

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A harmincas évek magyar értelmiségét, a művelt középosztályt megosztotta az egyre új és új dokumentumokkal gyarapodó Ady-vita. Erről a vitáról, az Ady-jelenség és Ady szellemi öröksége körül kialakult nézetkülönbségekről számos irodalom- és társadalomtörténeti tanulmányban olvashatunk. Az Ady-vita iskolai vetületének teljes feltárásával, az Ady-kérdés pedagógiai vonatkozásaival kapcsolatos írások összegyűjtésével és elemzésével azonban mindmáig adós maradt a magyar neveléstudomány. Jelen vizsgálatunkban ennek a hiánynak a megszüntetésére teszünk kísérletet. Három forrástípust használtunk a kutatásban: elsősorban a harmincas évek pedagógiai szaksajtóját tekintettük át, tanulmányoztunk néhány olyan visszaemlékezést, melyek szerzői a vizsgált időszakban jártak középiskolába, valamint górcső alá vettük azokat az irodalomtankönyveket, amelyeket a harmincas évek különböző magyar középiskola-típusaiban használtak.

Az Ady-kérdés – a források tanúsága szerint – élénken foglalkoztatta a harmincas évek magyar pedagógustársadalmát, elmondható, hogy ez a probléma jóval túlmutatott önmagán, szinte szimbólummá vált, a konzervatív műveltségesszmény hívei és a haladó szellemű tanári tábor küzdelmének fő ütközőtere lett. A kérdések, amelyek az Ady-probléma kapcsán a pedagógiai szaksajtóban felmerültek, a következők voltak: Tanítsák-e egyáltalán a középiskolában Ady költészetét? Ha igen, milyen szeletet tanítsanak belőle? Hogyan érdemes bemutatni az ifjúságnak Ady egyéniségét és líráját? Az elemzett írások alapján három csoportot lehet megkülönböztetni az Ady-kérdésről publikáló tanári körön belül: viszonylag kicsi arányban van jelen a mereven elutasító attitűd, és ugyancsak kevesen támogatják a teljes, csorbítatlan Ady-kép bemutatását, a legnagyobb

tábort az „óvatos kompromisszumkeresők” alkotják, akik – Nagy Péter Tibor kifejezésével élve – a „megfelelő módon szelektált Adyt” kívánják beemelni a középiskolai irodalmi oktatásba és nevelésbe. A három különböző felfogású csoport érvrendszerének, Ady-értékelésének, szakmethodikai javaslatainak elemzésével fejezem be az Ady költészetéről kialakult pedagógiai viták ismertetését.

VIRÁG IRÉN

**A főrangú nők és a nevelés –
Szükséges-e az arisztokrata hölgyeknek a „tudományokat tanulni”?**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egyéb

A 19. század kezdetén a középfokú lánynevelés intézményesített rendszere teljesen hiányzott Magyarországon. A lányok korai nevelését idegen származású, elsősorban francia, vagy német ajkú nevelőnőre bízta, akik később magánnevelő intézetekben folytathatták tanulmányaikat.

Előadásunkban a magyar arisztokrata hölgyek neveltetési sajátosságait, annak irányait vizsgáljuk a nőnevelés korabeli adottságainak és rendszerének összefüggésében. Mivel Magyarországon ez időben nem léteztek a lányok megfelelő szintű képzését biztosító leánynevelő intézetek (az első, kifejezetten a főrangúak – már nemzeti szellemiségű – neveltetését felvállaló intézet csak 1846-ban, Teleki Blanka grófnő kezdeményezésére valósult meg), arra keresünk választ, hol tettek szert a főrendű nők európai szintű műveltségükre. Az előadásban főként azokra a hölgyekre helyezzük a hangsúlyt, akik a későbbiekben valamilyen formában maguk is kapcsolódtak a neveléshez (Brunsztvik Teréz, Teleki Blanka, Adelsheim Johanna).

A kutatás során az elsődleges kútfők közül ezúttal elsősorban a memoárirodalomra és a korabeli folyóiratokra támaszkodunk. Mivel a nőnevelésével foglalkozó munkákban csak igen marginálisan vagy egyáltalán nem jelenik meg a főrendű réteg, kutatásunkkal a korszak teljesebb megismeréséhez szeretnénk hozzájárulni.

Az arisztokraták számára európai műveltséget biztosító megfelelő színvonalú hazai leánynevelő intézet hiányában a házi nevelést követően a legtöbben főként Bécsbe küldték leányukat tanulni, ahol további neveltetésüket a társadalmi konvenciók elvárásai irányították, miközben megismerkedtek a kor jeles művészeivel és a közélet befolyásos köreiből. Az elemi ismeretek oktatásán túl nagy hangsúlyt fektettek a zene, az idegen nyelven való társalgás, a rajz, a tánc és a különböző kézimunkák tökéletes elsajátítására, ami társadalmi szerepükre készítette fel a lányokat. A legtöbb főrendű nő egyáltalán nem beszélt és értett az „anyanyelvén”.

A magyar arisztokrata hölgyek európai műveltsége nem kérdőjelezhető meg, azonban ami a nemzetközi viszonylatban erényként fogalmazódott meg, az nemzeti szinten hátránynak számított, és alapját képezte mindazon kritikáknak, melyek a nemzeti szellem és a magyar állapotok ismeretének hiányát támadták.

A főrangú lányok tervszerű neveltetése legkésőbb 16 éves korukra befejeződött, és megszerzett műveltségük birtokában néhány éven belül férjhez mentek, s anélkül, hogy tudásukat bármilyen szinten is felhasználhatták volna, elsősorban anya és feleség vált

belőlük. Néhányan ismereteiket valamilyen nemzeti vagy társadalmi probléma megoldásában, de legtöbbször filantróp célok megvalósításában kamatoztatták.

WAKAI SEIJI

A plurikulturális kompetencia megszerzése az idegennyelvi órákon

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

Több felmérés azt mutatja, hogy a magyarokban a Magyarországon élő külföldiek, a kisebbségek és más magyarok iránt sem alakul ki olyan magatartásforma, amely a kölcsönös megértéshez és együttműködéshez vezetne, valamint megszüntetné az előítéleteket és a diszkriminációt.

Magyarországon az idegennyelv-oktatásba szervesen beépül a Közös Európai Referenciakeret. A KER egyik legfontosabb célja, hogy a tanulók megszerezzék a plurikulturális kompetenciát, ami kivezetheti őket az etnocentrizmusból.

A fenti probléma megoldásához viszont össze kell kapcsolni az idegennyelvi órák mindennapi tevékenységeit egy olyan plurikulturális kompetencia megszerzésével, ami túllep a KER által megfogalmazott korláton (az idegen nyelv = interkultúra).

A korlátok nélküli plurikulturális képesség elsajátításában hatékony lehet a manabiai. A manabiai egy olyan tanulási kultúra, amelyben a tanulók minél több ember képességét felhasználva érik el a tanulás célját, és mindenki kivétel nélkül a többiek (mindenki) sikeréért dolgozik. A manabiai úgy jöhet létre, ha a tanár töretlenül hisz abban, hogy a tanulók együtt többre képesek, mint egy tanár. A tanulás módszerének kiválasztását a tanulókra bízta, és a tanár szakmai tudását arra fordítja, hogy magasabb színvonalú és érdekes célokat találjon az osztálynak, valamint szakszerűen tudja értékelni a tanulók eredményét. Az eddigi empirikus kutatások a manabiai kultúra megteremtése és a tanulók attitűdjével kapcsolatban azt mutatják, hogy a cél érdekében („mindenki sikere”) a tanulók járkálnak az osztályteremben, a jó tanuló is tanul a gyengébbtől, a speciális nevelési igényű tanulók is sok segítséget kapnak társaiktól, és eredményesen teljesítenek.

A kutatásom célja annak vizsgálata, hogy egy japán emeltszintű érettségire felkészítő egyéves tanfolyamon a manabiai kultúra megteremtése következtében hogyan változik a tanulók órai viselkedése. Az előadásban szeretném bemutatni az eddigi (3 év) kutatási eredményeket és beszámolni a 4. év fejleményeiről.

A kutatásban a klinikai megközelítés (Clinical Approach) módszerét alkalmaztam. Hónapokon keresztül több videóval és számos diktafonnal rögzítem az órákat, ezekből protokollt készítek, majd ezeket elemzem. Az elemzések eredményei azt mutatják, hogy a manabiai megteremtésével például a tanuló szakít azzal a tanulási tudattal, hogy csak egy szűk keretben (tanulótárs, csoport) tud tanulni. A cél érdekében a tanulók addig gondolkodnak a számukra gondot okozó problémán, ameddig azt szükségesnek látják. A társaik is türelmesek, képesek ugyanarról a témáról újra és újra vitát kezdeményezni.

A tanulók viselkedése évről évre nem változik. Az eddigi kutatási eredmények azt igazolják, hogy a tanórákon keresztül a tanulóknak tudatosul, illetve megjelenik a plurikulturális kompetencia, ami segíthet a magyar társadalomban jelen lévő problémák megoldásában.

REFERÁTUMOK

ALBERT B. GÁBOR

**A tankönyvdiplomácia cselekvéstere
a két világháború közötti hazai tankönyvrevíziós mozgalomban**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Egyéb

Az első világháború után a Nemzetek Szövetsége mellett számos tudományos és tanügyi szervezet behatóan foglalkozott a tankönyvek nemzetközi felülvizsgálatával (tankönyvrevíziójával), különösen azzal, hogy a történelmi tárgyú tankönyvekben előforduló félremagyarázások, tájékoztatlanságból eredő hibák, vagy tudatos ferdtések, a szomszédos népekkel szembeni gyűlöletkeltésre utaló részek kikerüljenek a tankönyvekből. A referátum a két világháború közötti hazai tankönyvrevíziós mozgalom történetéből kiemelten foglalkozik a hazai tankönyvdiplomácia cselekvésterével. Konkrétan a klebelsbergi időszak egyik leginveciózusabb tankönyvszerzőjének, a tudós Domanovszkynak a nemzetközi történész kongresszusokon elhangzott javaslatait, erőfeszítéseit, a vallás-és közoktatásügyi miniszterhez e tárgyban írt jelentéseit veszi górcső alá, és rendszerezi azokat. A referátum nem titkolt szándéka az, hogy a tankönyvdiplomácia szempontjából eddig alig feltárt és rendszerezett történeti – főként a vonatkozó levéltári és kéziratári – források segítségével a tudós kevésbé ismert szerepszállaira (tankönyvírói és tankönyvdiplomáciai munkásságára) is ráirányítsa a figyelmet. Mindezzel a Domanovszky-kép teljesebbé tételéhez járul hozzá. A történeti kutatásra épülő referátum kitér a két világháború közötti történész kongresszusok tankönyvüggyel kapcsolatos konfliktusaira és a konfliktuskezelés lehetséges módozataira is. Bemutatja például azt a Domanovszky által jegyzett beadványt, mely válasz volt František Loubal vágújhelyi tanárnak a magyar történelem tankönyveket bíráló írására. A kéziratári és levéltári források feldolgozása során a magyar-lengyel közös tankönyvdiplomáciai érdek is felsejlik, melynek ékes bizonyítéka egy, a speciális magyar történet megírása helyett a kelet-európai fejlődés összefoglalására irányuló Domanovszky-javaslat. Bár további összehasonlító vizsgálatot igényel, mégis számos hasonlóság mutatható ki a két tudós (a magyar Domanovszky Sándor és a krakkói történészprofesszor, Jan Dabrowski) életrajzának szereplenyomataiban. Fontosabb kutatási forrásbázis az MTAK Kézirattárában feldolgozott Domanovszky-iratanyag, valamint az OSZK Kézirattárában megtalálható Lukinich-hagyaték, a szerzők kapcsolatrendszerére irányuló adatfeltáráshoz pedig az ELTE Egyetemi Levéltár BTK Dékáni Hivatala vonatkozó anyagai. Interdiszciplináris kutatásunk a neveléstörténet egy új és önállósuló ágához, a tankönyvtörténethez kapcsolódik, annak ismeretrádiuszát főként történeti kutatási módszerrel szélesíti.

Az episztemológiai meggyőzések szerepe a tanulók kognitív fejlődésében**Témakörök:** Tanulás, tudás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A fogalmi váltás (Korom, 2005; Vosniadou, 2001) és a tévképzetek (Korom, 1997) kutatása rámutatott, hogy a hatékony ismeretelsajátítás gátja a tanulók kognitív struktúráját keretező paradigmaticus meggyőzések inkompatibilitása az elsajátítandó ismeretelemek feltételezte előfeltevésekkel. Ennek megfelelően a kognitív konfliktus előidézése és a tanulói aktivitás gyakran nem elegendő a fogalmi váltás sikerességéhez (Sinatra és Pintrich, 2003). A hasznosítható tudás kialakításához tehát a tanulók tudásra, valamint tanulásra vonatkozó meggyőzéseit kell megcéloznunk. Ezek az episztemológiai meggyőzések sokfélék lehetnek, a tudás természetére, forrására, érvényességére vonatkozhatnak általában (Schommer, 1990, 1994) vagy konkrét tudásterületre vonatkozóan. Alkotóelemeik és fejlődésük leírására számos modell született (Schommer, 1990; King és Kitchener, 1994; Kuhn, 1999; Magolda, 1992, idézi: Hofer és Pintrich, 2002). A modellek empirikus vizsgálatának köszönhetően ma már tudjuk, hogy az említett meggyőzések különböző módon és ütemben fejlődnek a különböző tudásterületeken (Kuhn, 1999), valamint hogy fejlődésük vizsgálatakor kulcsfontosságú az ontológiai meggyőzések vizsgálata (Schraw 2009, 2010). A kritikai gondolkodás nemzetközi irodalmából (lásd pl. Kelder, 1992; Kuhn, Cheney és Weinstock, 2000; Kuhn, 2008) az is kiderül, hogy a gondolkodás kognitív képességeinek fejlettsége nagy mértékben korrelál a meggyőzések fejlettségével. Azonban pusztán a kritikai gondolkodás fejlesztése csak tartalomhoz kötve, s csak kis mértékben képes elősegíteni az episztemológiai meggyőzések fejlődését (Valenides és Angeli, 2005). Így mindkét területen az affektív, diszpozicionális tényezők fontossága került előtérbe. Az episztemológiai meggyőzések kutatása azonban „még gyerekcipőben jár” (DeCorte, 2001), így a fejlesztésükben potenciálisan kulcsfontosságú tényezők, mint a családi háttér vagy a tanári meggyőzések, összefüggéseiről egyelőre keveset tudunk.

Referátumunk célja, a fent említett modellek bemutatásán és kritikai reflexióján túl, a további kutatás lehetséges irányainak, valamint a határterületek, mint a metakogníció vagy a meggyőzés-kutatás (persuasion research) lehetséges hozadékainak felvázolása az episztemológiai meggyőzések kutatásának előmozdításában.

A speciális nevelési szükséglet diagnosztikai rendszerei hét európai országban

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Kulcsszavak: Sajátos nevelési igények, szakdiagnosztikai eljárások

Mind a hazai, mind a nemzetközi statisztikai adatok alapján az utóbbi évtizedekben folyamatosan nő a különféle speciális nevelési igényű gyermekek száma. E tanulók sajátos nevelési szükségleteit kielégítő fejlesztés a korszerű, komplex eljárásokkal végzett szakdiagnózison alapul, ez teszi lehetővé a célzott terápiás tevékenységeket. A hazánkban ma gyakorlatban lévő diagnosztikai rendszert számos kritika éri: az ellátás alapjául szolgáló jogszabályi háttér és a diagnosztika terminológiája egymással nehezen összeilleszthető; nincs egységes diagnosztikai rendszer; sem a diagnosztikai eszközök, sem az eljárások nem kielégítőek (pl.: Csépe, 2008; Torda, 2006; Lányiné és Nagyné, 2008).

Kutatásunk *célja*, hogy – egy nemzetközi projekt részeként – bemutassuk hét európai uniós tagország – Belgium, Magyarország, Románia, Norvégia, Svédország, Portugália, Brit Virgin-szigetek – sajátos nevelési szükségletű gyerekek ellátásának gyakorlatát az SNI meghatározását és megállapítását érintő törvényi szabályozás, a diagnosztikai eszközök, valamint a szakdiagnózisért felelős intézmények szempontjából. A kutatási kérdések megválaszolására az egyes országok törvényi szabályozását és az egyes országokban megjelent, ezzel kapcsolatos legfontosabb szakirodalmakat tekintettük át.

E dokumentumok alapján a sajátos nevelési igény meghatározása, diagnosztizálása és intézményi háttére igen differenciált a vizsgált országokban. Az országok egy része intézményrendszerein keresztül nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a kisgyermekkorban minél korábban diagnosztizálja a speciális nevelési igényt, a gyermekek rendszeresen részt vesznek szűrővizsgálatokon. A diagnosztikát végző intézmények mindenhol területi alapon szerveződnek, az országok egy részében életkori szakaszok szerint is tagolódnak az intézményrendszer, illetve működtetnek alap-, szak- és speciális diagnosztikát ellátó intézményeket. Portugáliában és Magyarországon nem alakítottak ki a diagnosztikai kategóriákhoz rendelhető, standardizált eljárásokból álló rendszert. Minden vizsgált országban számos szűrőeszközt alkalmaznak a gyakorlatban, egyedül Romániában határozzák meg törvényi szinten a használatos eszközök körét. Vannak olyan tesztek – például a Wechsler-tesztek, leggyakoribb a WISC-IV – amelyeket mind a hét országban használnak.

Mivel az SNI-diagnosztikára vonatkozó nemzetközi adatok gyakran izoláltak, vagy csak nemzeti nyelveken érhetőek el, kutatásunk ahhoz segíti hozzá a szakembereket és a törvényhozókat, hogy összehasonlításban is láthassák – a teljesség igénye nélkül – néhány ország speciális nevelési szükségletéhez tartozó diagnosztikai rendszereinek intézményeit, eszköztárukat és törvényi kereteit. Reményeink szerint az eredmények segítséget nyújtanak a hazai gyakorlat anomáliáinak feloldásában is.

BORBÁTH KATALIN

**Gyakorló pedagógusnők offline mentálhigiénés állapotfelmérése
különös tekintettel a női identitástípus megélésének a szakmai személyiségre kifej-
tett hatására**

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Személyiségfejlődés és -fejlesztés

A kutatási *cél*: A pedagógusok adott csoportjának mentálhigiénés állapotfelmérése különös tekintettel a női identitás és szakmai személyiség integrálását illető összefüggések feltárására. Majd új utak keresése a (pedagógus)női szakmai személyiségfejlesztési lehetőségeiben új pszichológiailag is megalapozott alternatívák találása érdekében.

Felvetődnek egyszer:

A felhasznált módszer kérdései: korszerű offline kérdőíves vizsgálat pedagógustovábbképzés hallgatói körében a vizsgált személyek/ pedagógusnők/ pszichológiához, változáshoz való viszonyát, mentálhigiénés állapotát, női identitását, szakmai személyiségét illető eredmények elemzésének kérdéseiben alkalmazott módszerekben. Ez ötféle elektronikus kérdőívet foglal magába:

- a mentálhigiénés állapot jellemzőit,
- a pszichológiához,
- a változáshoz,
- a szakmai személyiség fejlesztéséhez való viszonyt feltérképező,
- és a női/ Bolen-féle/ identitástípust vizsgáló teszt.

Felvetődnek másrészt a tematikához kapcsolódó, az interdiszciplináris megközelítésből (is) eredő kérdések: A kutatás kiindulópontjában az egyéni női szakmai személyiség identitás, mint érték jelenik meg, amelynek (hiány)állapotát kutatjuk.

Ez a probléma részben érinti a pedagógus mentálhigiéné kérdéseit. Másrészt a boleni személyiségtypológiához jut el a személyiségpszichológiai aspektusa.

Ugyanakkor a gender diskurzusból is merít, hisz az alapkérdésem ugyanarról a töről fakad, amelyet Kereszty Orsolya hangsúlyoz cikkében, miszerint a feminista pedagógia tiszte ráirányítani a nők figyelmét arra, hogy saját női kollektív identitást hozzanak létre. (KERESZTY ORSOLYA: A társadalmi nem (gender), mint a kutatás tárgya a pedagógiában, *Educatio*, 2007/4)

A remény : S talán élen járhatnának ebben a szemléletformálásban – saját példájukkal – a pedagógusnők.

Ehhez a helyzetük „gender-tudatos” megélésére lenne véleményem szerint szükség.

A migráns háttérű tanulók körére vonatkozó fogalmak és az adatgyűjtés összefüggésrendszere

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Egyéb

A migráns háttérű tanulók létszáma a magyar közoktatás intézményeibe járó tanulói körnek kis részét képezi, a velük kapcsolatos speciális nevelési-oktatási kérdések azonban számos iskolában a hétköznapi pedagógiai gyakorlat része. A migráns háttérű tanulók közoktatásbeli integrációja a neveléstudomány gyakorlati és elméleti szakemberei körében is kiemelt téma lett. A témakörben írásban megjelent és szóban elhangzott tartalmak azonban arról árulkodnak, hogy Magyarországon nem egységesített az érintett csoport megjelölésére használt fogalmak definíciója. Nem egységes, és nem következetes a „migráns tanuló”, a „külföldi tanuló”, a „bevándorló szülők gyermeke”, a „bevándorló gyermek”, a „nem magyar anyanyelvű tanuló”, a „nem magyar ajkú tanuló”, a „nem magyar állampolgárságú tanuló” etc. megjelölések használata. Emellett problémát jelent, hogy bár minden fentebb említett megjelölésnek létjogosultsága van, nem alkalmas egyik fogalom sem arra, hogy önmagában kifejezze az érintett tanulócsoportheterogenitását. A referátum arra vállalkozik, hogy ebből a felismerésből kiindulva felhívja a témakörben érintett szakemberek figyelmét az egységesen definiált, minden érintett személyre kiterjedő fogalmak rendszerének szükséges voltára. A referátum érvei között szerepel, hogy a migráns háttérű tanulók oktatási kérdéseiről való gondolkodásunk során használt fogalmak pontos definiálása nemcsak a pedagógia szaknyelvének bővítésével, hanem az érintett tanulói körrel történő adatgyűjtéssel is szoros összefüggésben áll. Mindez jelentőséggel bír, hiszen a bevándorlók társadalmi csoportjának jelölésére kialakított gyűjtőfogalmak és az ezekhez kapcsolódó felmérési és statisztikai eljárások egy tágabb intézkedési program – az úgynevezett integrációs politika – szerves részét képezik. Annak köszönhetően, hogy Magyarországon az integrációs politika kialakítása jelenleg zajlik, a referátumban tárgyalt témakör kiemelten aktualitás. Az előadó által, 2008 őszén egy budapesti általános iskolában készített esettanulmány eredményeiből kiindulva, célravezetőnek tűnik a kérdés megoldását keresve a valós pedagógiai helyzetet alapul venni. Így ugyanis lehetőség nyílik a közoktatásban megjelenő, nevelési-oktatási szempontból speciális igényeket támaztó migráns háttérű tanulócsoporthoz beazonosítására és ez alapján olyan kategóriarendszer kidolgozására, amely több jellemző keresztmetszetében képes az egyéni sajátosságokat regisztrálni. Elsősorban arra kell törekedni, hogy az érintett tanulói körbe tartozók közül mindenkit regisztrálni lehessen, másodsorban, hogy a kategóriák a pedagógiai gyakorlatra vonatkozóan is sokatmondó információkat hordozzanak. A Magyarországon közoktatási intézménybe járó migráns háttérű tanulók körének ilyen módon történő előzetes feltárása után van esély az érintett kör fogalmi szintű egységes definíciójának kidolgozására.

A narratív kompetencia fejlesztése konnektivista tanulási környezetben

Témakörök: Tanulás, tudás; Szociális képességek, szociális tanulás

Ahogy minden korszaknak megvan a saját pedagógiai rendszere, úgy a tudásalapú társadalomban is megszületett a kompetenciák iskolai világa. A referátum arra a kérdésre kíván választ adni, hogy milyen új tudás- és tanulásfelfogásra van szüksége az iskolának ahhoz, hogy valódi társadalomformáló erővel bírjon, segítse a tanulás képességének és vágyának fejlesztését, és együttműködő közösséget alkothasson.

E paradigma kialakulásában mérföldkövet jelentett a kompetencia-fogalom megjelenése (DeSeCo), az Európai Parlament és a Tanács kulcskompetencia ajánlása, majd az ajánlás adaptálása az európai országok nemzeti tanterveibe (Perjés-Vass, 2009). Az oktatáspolitikai standardok megkövetelték a tanulásszervezés és a tanári kompetenciák új standardjainak megjelenését is (Klafki, 2007; Oelkers, 2002; Falus 2005). Központi elemként megjelentek a tanulói személyiségfejlesztés standardjai is, köztük a tájékozódás tanulói kompetenciái, valamint a mindennapi élet kompetenciái. (DeSeCo)

A referátum a tanulói személyiségfejlesztés standardjaihoz kapcsolódó kompetenciák sikeres fejlesztésének lehetőségeit vizsgálja. Alapfelvetése szerint valódi paradigmaváltás csak akkor valósulhat meg, ha az iskola a tanulásról és a tudásról is képes új és korszerű elképzeléseket alkotni, és a pedagógiai gyakorlatot is eszerint tervezni és megvalósítani.

A referátum elméleti keretét a konstruktivizmus és a konnektivizmus tanulásfelfogása alkotja. Egyrészt elfogadja azt a konstruktivista felfogást, miszerint tudásunk saját valóságkonstrukciónkon alapul, ezért mindig relatív, egyéni. (Glaserfeld 1997). Minden tanuló személyes tanulástörténettel rendelkezik, amit az iskolának el kell fogadnia, és figyelembe kell vennie.

Az iskola feladata ugyanakkor nem merülhet ki a személyes tanulástörténetek differenciált fejlesztésén. Sokkal fontosabb feladatra kell vállalkoznia: az egyéni valóságokból és sorstörténetekből a közösen megélt tanulástörténetet is meg kell teremtenie, ha együttműködő, demokratikus gondolkodású polgárok jövőjét kívánja megalapozni. Ehhez a konnektivizmus nyújt segítséget. E tanuláselmélet szakít azzal a hagyományos felfogással, miszerint a tanulás folyamatának szereplői elszigetelt egyének (Downes 2008). Noha nem kívánja kétségbe vonni a személyes tanulástörténetek érvényességét, azonban azt is állítja, hogy a valódi (hálózatalapú) tudás nem más, mint kapcsolatok, összeköttetések bővítése, fejlesztése – egyrészt a mentális kapcsolatok, másrészt a személyek közötti kapcsolatok fejlesztése (Siemens 2008, Kulcsár 2009).

A konnektivista tanuláselmélet pedagógiára gyakorolt hatásainak bemutatásán túl a referátum külön hangsúlyt kíván fektetni azon módszertani megoldások bemutatására, amelyek segíthetik a konnektivista látásmód térnyerését a pedagógiai gyakorlatban. Ezt a (tanári és tanulói) narratív kompetencia (Ollé – Perjés, 2006) fejlesztésében látja, amit a példázatos tanítás és tanulás elméleti modelljének (Klafki 2007) keretében kíván bemutatni.

FÁBIÁN MÁRTA

**Idegennyelv-tanulás és nyelvi környezet:
receptív készségek vizsgálata
egynyelvű és kétnyelvű környezetben élő nyelvtanulók körében**

Témakörök: Idegen nyelvi oktatás; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás

Kulcsszavak: receptív nyelvi készségek, nyelvhasználati szintér

A kutatás *célja* megvizsgálni homogén, egynyelvű környezetben és heterogén, kétnyelvű környezetben élő hatodik osztályos nyelvtanulók receptív készségeinek fejlettségi szintjét angol nyelvből. A tanulók az anyanyelvükön kívül (magyar) két genetikailag és tipológiailag különböző nyelvet tanulnak: angolt mint idegen nyelvet és ukránt mint második nyelvet. Az egynyelvű, homogén környezetben élő nyelvtanulók esetében mind az angol mind az ukrán nyelv nyelvhasználati szintere az iskolára korlátozódik, míg a kétnyelvű, heterogén környezetben élők az ukrán nyelvvel a mindennapi életben több nyelvhasználati szintéren (közéleti szinterek, magánszféra) érintkeznek. A kétnyelvűek jobb nyelvi készségekkel rendelkeznek, mint az egynyelvűek. Jobb receptív nyelvi készségekkel rendelkeznek-e azok a nyelvtanulási folyamat kezdeti stádiumában (ötödik évében) járó fiatalok nyelvtanulók, akik a mindennapokban két különböző nyelvhasználatának vannak kitéve és a kétnyelvűségi kontinuum kezdeti szakaszán helyezkednek el, mint azok, akik anyanyelvükön kívül nem érintkeznek más nyelvvvel a napi kommunikáció során és a második nyelvvvel kizárólag oktatási célból érintkeznek? A vizsgálatra az OKÉV által jóváhagyott angol nyelvű tudásszintmérő tesztek segítségével került sor. Az olvasáskészséget mérő feladatoknál a tantervi és tananyagbeli különbségek miatt rövidítésre volt szükség, mivel bizonyos, a megértésben kulcsfontosságú szerepet játszó nyelvtani elemek a teszt megírásáig nem kerültek bevezetésre. A kutatás eredménye azt mutatja, hogy a kétnyelvű környezetben élő nyelvtanulók fejlettebb receptív készségekkel rendelkeznek. A két készség közül az olvasott szöveg értésénél lettek jobbak az eredmények, ami a nyelvtanításban alkalmazott módszerek hatásával magyarázható. Az eredményekből arra a következtetésre jutunk, hogy az egynyelvű környezetben élő tanulók receptív nyelvi készségeinek fejlesztésére nagyobb hangsúlyt kell fektetni, mint a kétnyelvű környezetben élő tanulókéra, akiknél a nyelvtanulás mellett a nyelvsajátítás is szerepet játszik ezeknek a készségeknek a kifejlődésében. Elsősorban halláskészség fejlesztése terén szükséges hatékonyabb módszereket alkalmazni, több figyelmet fordítani a nem interaktív hallásértésre (pl. rádió, televízió) illetve az extenzív olvasásra. Lehetőség esetén az egynyelvű környezetben élők számára érdemes magasabb óraszámot biztosítani nyelvtanulásra általában, ami megfelelő módszerek alkalmazása mellett nemcsak idegen nyelvből, de második nyelvből is magasabb szintű tudást és fejlettebb nyelvi készségeket eredményez.

GÖNCZY LÁSZLÓ
Multikulturalitás és zenei nevelés

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Egyéb

A zenei nevelés labilis helyzetű a fejlett világ iskolarendszereiben, bár meggyőző kutatási eredmények bizonyítják a szűken vett ismeret-tartományokon túlmutató hasznosságát. Prezentációm célja e diszkrepancia elemzése a magyar közoktatásban.

Az oktatásirányítás a közoktatásban a művészeti nevelésre szűk időkeretet rendel, ezen belül a teljes képzési idő alatt 3-400 óra jut a zenei nevelésre. Ugyanakkor a NAT olyan célrendszert határoz meg (interpretációs, improvizációs, zenehallgatási, hallási, kottaismereti készségek kiépülését), amely intenzív zeneiskolai képzésben (a közoktatási óra kereten felüli 540-960 órában, jelentős otthoni idő-ráfordítással) is csak a kiemelkedő képességű gyerekekkel érhető el. Emeljünk ki a megfogalmazott sokféle elvárás közül egyet: zenei hagyományaink, az európai zenekultúra alkotásainak tanulmányozását és a távoli kontinensek zenei nyelvének megismerését (NAT), és konkretizáljuk, hogy e cél szigorú szakmaisággal tekintve milyen sajtós tartalmakat foglal magába, elérése milyen feltételekhez köthető.

A zenei nyelv szóhasználat itt több szimbolikus vagy allegorikus utalásnál. A modern generatív nyelvelmélet (Chomsky) kompetencia- és performancia-fogalma jól átvihető a zenei tevékenységek területére. Megkülönböztethetjük a zene mélystruktúráját (időben és térben egymástól távoli zenei kifejezésrendszerek közös alapját), valamint azokat a szabályszerűségeket, amelyek konkrét kultúrákhoz, korokhoz kötötten szabnak teret a zenei kifejezésnek. Különbséget tehetünk a zenei tevékenységekre vonatkoztatva a kreativitás konstruktív és generatív szintjei között is (Sági 1980; Vitányi és Sági 2003). Mindezek alapján konkretizálhatjuk, hogy az egyes zenei nyelvek megismerési folyamataiban milyen kapcsolódási pontokkal és eltérésekkel kell számolnunk.

Tisztázandó az is, miképpen megy végbe egyetlen koherens zenei nyelvben a jártasság kiépülése, ebből következőleg milyen igényeket támaszt többféle zenei kommunikációs rendszer elsajátítása. Ebben Sloboda (1991), Howe és Davidson (2003) és mások kutatásai orientálnak. Hasonlóan a nyelvtanuláshoz, bármely zenei-kulturális rendszerben az ismétlődő környezeti impulzusok, a gyakori, hosszú időn át tartó hatások, valamint az involváltság és az erős elsajátítási motiváció vezetnek el a megértés és önkifejezés képességeinek kiépüléséhez. A befogadás, megértés minősége szoros kölcsönhatásban áll az aktív zenei cselekvések potenciáljával. A gyerekeket érő zenei hatások összességében a formális oktatásból származóak részaránya, az aktív zenei nyelvhasználat lehetőségei döntően befolyásolják a zenepedagógia eredményességét.

Ha a multikulturalitás lényegét a kultúrák közti kommunikáció-képességben és kölcsönös megértésben látjuk, akkor az erre irányuló művészeti nevelésnek is a megértést kell céloznia. E cél azonban csak akkor lenne reális, ha az oktatásirányítás döntéshozói körében a vázolt oktatásméleti megfontolások is szerepet kapnának.

**A beszédrögzítő, szövegfeldolgozó munkavégzésre felkészítő ügyviteli szakképzés
története
Magyarországon (a reformkortól napjainkig)**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Szakképzés

A magyar ügyviteli szakképzés — benne a gyorsírás- és a gépirásoktatás — létrejöttének és fejlődésének sajátos útja van. Az 1840-es évek a demokratikus fejlődés időszaka, amelyben a népképviselői országgyűlésért harcot vívó követek a nyilvánosság megteremtése érdekében megbízott gyorsírókkal jegyeztették le az elhangzottakat, így készültek a pártatlan tudósítások. Innen vezetett az út a reformkori és a kiegyezéskori gyorsírodáig, a bennük foglalkoztatott gyorsírók képzéséig, majd az időközben a néhány középiskolában bevezetett gyorsírás tanításáig, az Eötvös József kultuszminiszter nevéhez fűződő Gyorsírás Tanárokat Vizsgáló Bizottság felállításáig. A gyorsírás gyakorlati jelentőségének felismerésétől és az országgyűlésben dolgozó gyorsírók működésétől számítjuk a képzés megindulását, hiszen ilyen irányú szakoktatást a városi élet fejletlensége miatt hiába is keresnénk a korábbi időszakokban. A fiatalok a külföldi útjaik alkalmával ismerték meg a gyorsírást, és ezeket az ismereteket magánoktatás formájában terjesztették. Szervezett formában a tanítása az 1857-ben alapított Pester Handels-Akademie-n nem kötelező tantárgyként indult meg. Ettől kezdve a közgazdasági életre képző tanintézetekben többnyire rendkívüli tárgyként szerepelt. A századfordulót megelőző időszak a gazdasági életben olyan fejlődést hozott, amelyben már szükségessé vált, hogy az emberek egy részét ne csak az iskolakoron túl képezzék egy-egy szakterületre, hanem szervezeten, iskolarendszerű oktatásban. Az ipar és a kereskedelem szakemberei, társadalmi szervezetek és egyesületek mind jobban sürgették a női munkaerők irodai munkára való kiképzését. Kezdetben egyes személyek, később egyesületek, köztük a Nőtisztviselők Országos Egyesülete szerveztek magántanfolyamokat nők számára. A gyorsírást, majd később a gépirást tanították a középiskolákban (gimnáziumokban és reáliskolákban) is rendkívüli tárgyként és önképzőkörben, rendes tárgyként a gyorsíró magániskolákban, a gépiró és gyorsíró szakiskolákban, a közgazdasági szakközépiskolákban. Tanulhatták az érdeklődők a fővárosi és vidéki gyorsíró egyesületekben, a magán- és a köztisztviselők számára indított tanfolyamokon.

Előadásomban a még fellelhető és olvasható állapotban levő szakkönyvek, szaklapok, továbbá tantervek, országos folyóiratok, napilapok stb. anyagainak felhasználásával e speciális szakképzés történetének feltárására irányuló kutatásom eredményeit szeretném bemutatni.

Multikulturalizmusról gyermekirodalmi művek tükrében

Témakörök: Egyéb; Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás, Inter- és multikulturális nevelés

A XXI. századi iskola egyik legnagyobb kihívása a multikulturalizmus. Az iskolai multikulturális nevelés célja, hogy a tanulóiban különféle kultúrákkal és kulturális csoportokkal való együttműködést megalapozó kognitív, verbális és nonverbális készségeket fejlesszen ki, a más csoportokkal való kommunikációt lehetővé tevő képességekkel együtt. (vö. Mihály Ildikó, 2008). A viselkedés, valamint a kognitív szféra átalakításában nemcsak a nevelői magatartásnak, a tananyagának, a „rejtett tantervnek”, hanem a szépirodalomnak is jelentős szerepe van.

A pedagógia és az irodalom szoros kapcsolata évszázadok óta közismert, hiszen az irodalmi művek direkt vagy indirekt módon a pedagógiai befolyásolás eszközei lehetnek. Az irodalmi szöveg azért hatásos, mivel a társadalmi jelenségeket mindig egyediségükben, élményszinten ragadja meg. A fikciós narratívák a gyerekek (és felnőttek) számára segítenek értelmezni saját életüket; mindennapi, sokszor nyomasztó problémáik megoldásához mintákat közvetítenek. Az irodalmi hősökkel való azonosulásnak pedig trauma-feldolgozó szerepe is lehet.

A kortárs külföldi (pl. német, amerikai) gyermek- és ifjúsági irodalom már felismerte a mesék, gyermekregények jelentőségét a multikulturális, interkulturális nevelés eredményesebbé tételében. Az 1990-es évektől kezdődően például Németországban egyre több ún. „problémaközpontú” gyermekirodalmi mű lát napvilágot, amelynek témája a fogyatékosság, a homoszexualitás vagy a nemzeti/etnikai kisebbségi lét.

A referátum második felében a magyarországi helyzetről szeretnék beszélni. Először röviden felvázolom, milyen hagyományai vannak a másság megjelenítésének a magyar gyermek- és ifjúsági irodalomban. Majd a Csimota Kiadó által 2009-ben elindított sorozatra kívánom felhívni a figyelmet, és két mesekönyv (Böszörményi Gyula: Emberke színe; Finy Petra: A Fehér Hercegnő és az Arany Sárkány) elemzésén keresztül bemutatni, hogyan lehet az emberiség sokszínűségéről, a másságban rejlő értékekről és elfogadásukról a gyerekek nyelvén beszélni.

KERÜLŐ JUDIT

Egy integrációs folyamat eredményei és nehézségei

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Az Európai Unió komoly eredményeket könyvelhet el az etnikai kisebbségek ügyében, de tény, hogy Európa egyik legrosszabb helyzetben lévő társadalmi csoportja, a romák integrációja sok nehézséget okoz.

Közismert, hogy a magyar közoktatásban nem érvényesül az esélyegyenlőség elve, hisz nem biztosít azonos minőségű oktatást a gyerekek számára. A tanulók tanulmányi telje-

sítménye közötti különbséget nálunk magyarázza meg a legjobban az adott iskola társadalmi összetétele. A családi háttér hatása az iskolák homogén összetétele folytán még erősödik, így azok elmélyítik a már meglévő egyenlőtlenségeket. A megoldás kézenfekvő, az integrálás. Ám ennek véghezvitele különösen abban az esetben problémás, ha alacsony társadalmi presztízsű csoportról, a romákról van szó.

Kutatásunk egy 100 százalékban roma gyerekeket oktató általános iskola bezárása kapcsán járja körül ezt a problémát. Az integráció 2007. szeptemberében elkezdődött. Az azóta eltelt idő és tapasztalatok alapján arra a kérdésre kerestük a választ, milyen eredményeket hozott és problémákat okozott a szegregált oktatás megszüntetése.

Vizsgálatunkban tartalomelemzéssel dolgoztuk fel az iskolabezárással kapcsolatos önkormányzati testületi ülések jegyzőkönyveit, az e témában megjelent helyi lapok és online fórumok írásait és olvasói reagálását. Interjút készítettünk az új iskolába került roma tanulókkal (50 fővel) és szüleikkel (18 fővel), a gyerekek új osztályfőnökeivel (18 fővel). Fókuszcsoporthoz interjúk készültek a befogadó iskolák igazgatóival, az itt tanuló nem roma gyerekek szülői képviselőivel, továbbá azokkal a mentortanárokkal, akik a bezárt intézményben dolgoztak.

Az integráció folyamatának három jól elkülöníthető, de egymáshoz szorosan kapcsolódó szakasza van. Az előkészítés, ekkor történik az iskolabezárás cselekvési tervének kidolgozása, a tájékoztatás, melyben az integrációs folyamat lépéseinek, alapelveinek a résztvevőkkel történő megismertetésére kerül sor, végül a megerősítés, ahol az eredmények, a problémák számbavételét kell elvégezni. Fontos mindez a gyerekek, a szülők, a pedagógusok motiválása, mentális támogatása és segítése, a kialakult konfliktusok minél hamarabbi kezelése érdekében.

A referátum az integráció nehézségeit a befogadó iskolák, a roma gyerekek és szüleik, a mentortanárok, továbbá a befogadó iskolába járó nem roma gyerekek oldaláról elemzi, bemutatva a legfontosabb eredményeket is. Adataink alapján az iskolaváltás a gyerekek egynegyedénél jelentős tanulási és beilleszkedési problémát okoz. Ők többnyire felső tagozatos, túlkoros diákok. Ám háromnegyedük jó úton halad. Ugyanakkor a nem roma diákok eredményei sem romlottak amiatt, hogy cigánygyerekek az osztálytársaik.

Mindezek mellett az értékelésnél fontos figyelembe venni, hogy a legrosszabbul teljesítő, nagyfokú lemaradással küzdő, rendszeres iskolalátogatáshoz nem szokott, halmozottan hátrányos gyerekekről van szó, továbbá, hogy az integráció hosszú folyamat, ezért végleges konklúziók levonásáról nem lehet szó.

KIS JENŐNÉ KENESEI ÉVA

Ötven év – A zenei képzés csomópontjai a felsőfokú tanítóképzésben

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Neveléstörténet, reformpedagógia

Minden pedagógusképzésben figyelemmel kísérhetjük a rendeletekkel szabályozott változások előnyeit és hátrányait. A felsőfokú tanítóképzés ötven évéből azokat emeljük ki, amelyek a képzés 1959-es, 1975-ös, 1995-ös és 2006-os szeptemberi indítását meghatározták. Érintjük azokat a változtatásokat is, amelyek ezek közti időben történtek, és az elkövetkezendő időszakokra hatást gyakoroltak. A zenei képzésre fókuszálunk, és a

közoktatás igényeivel történő összehasonlításban a szerkezeti-tartalmi változásokat vesszük sorra.

Áttekintjük azokat a társadalmi szükségletként magyarázott oktatáspolitikai döntéseket, amelyek a szakmaiság támogatásával, vagy éppen ellenében születtek. Foglalkozunk a képzés teljes óraszámához viszonyítva a zenei képzésre fordított idő arányával. Vizsgáljuk a zenei képzés tartalmi változásait, a belső tantárgyi struktúra átalakulását. Külön kiemeljük a tantárgypedagógiai stúdium szerepét, gyakorlattal való kapcsolatát. Megfó-galmazzuk a képzés, a tanítóság öt évtizedét jellemző zenei problémákat, amelyek újra-termelték magukat. Bemutatjuk a speciális, fakultációs, szakkollégiumi, műveltségterü-leti képzési eredményeket, amelyekben csak kevesen részesülhetnek. Érintjük azokat az anomáliákat, amelyek a pályakezdés, továbbképzés, újabb diploma megszerzését kísé-rik.

Magyarországon, Kodály országában a gyermekekkel való foglalkozásban fontos a ta-nulók zenei nevelése. A társadalmi, szülői igény napjainkban megnőtt a művészeti neve-lés iránt. Ahhoz, hogy ezt az igényt jó színvonalon ki tudjuk elégíteni, az általános isko-lai tanítók zenei felkészítésében is meg kell jelenítenünk a hagyományos és az új zenei értékeinket.

A dokumentumok elemzésével, a szakirodalom áttanulmányozásával és több évtizedes saját tapasztalatra alapozva mindezek után feltesszük magunknak a következő, megvá-laszolásra váró kérdéseket. Képesek vagyunk-e a múlt eredményeit továbbvinni? Képesek vagyunk-e a hibákat korrigálni? Hol van, kinél van a „bölcsek köve”? A rendszerváltás húsz éve, a felsőoktatás tíz éves integrációja hova vezette a képző intézményeket? Mi lett a tanító szak sorsa? Mit vár a zene tanítójától a közoktatás? Keressük a válaszokat a „hogyan tovább” kérdésére a hazai pedagógusképzés porondján.

MÁRFÖLDI ANNA

Természettudomány egyes tananyagainak integrálása a környezeti nevelésbe

Témakörök: Környezetpedagógia; Természettudományi oktatás

Bevezetés: Napjainkban egyre nagyobb szerepet kap a környezeti nevelés oktatásban betöltött szerepe, feladata. Nemcsak a környezet védelme, hanem a fenntarthatóság megvalósítása egyre jobban előtérbe kerül. Az ökológiai válság korszakában a pedagó-gusokra és a közoktatásra váró új kihívás, a környezeti nevelés világszerte és Magyaror-szágon is felértékelődik. Ennek célja a környezettudatos magatartás, a környezetért fele-lős életvitel elősegítése, kialakítása az emberi életminőség fenntartásának és javításának tágabb célja érdekében.

A téma aktualitása: Létezik azonban egy nagy probléma az oktatás színterén: a termé-szettudományos oktatás nemcsak hazánkban, hanem a világban is válsággal küzd. A gyerekek érdeklődését nem nagyon köti le a tanulás, olvasás. Megerőltető számukra a gondolkodás és a megértő tanulás is. Pedig fontos lenne tudatosítani a diákokban, hogy ma már a természettudományok nélkül nem lehet élni. Egy természettudományos tan-tárgyakat tanító tanárok körében végzett felmérés szerint, amelyben a tanároknak azt kellett megítélniük, hogy az általuk tanított diákok mennyire kedvelik az egyes tantár-

gyakat, a tanárok és a tanulók által képzett kedveltségi lista csak kis mértékben tér el. A tanárok tisztában vannak azzal, hogy a fizikát és a kémiát tanulók rendkívül kedvezőtlenül ítélik meg. Az elutasítás okát főként az absztrakt tananyagban és kisebb mértékben a tanítási módszerek hibáiban látják.

A kutatás *célja*: Bemutatni a téma szakirodalmi hátterét; ezek tükrében új módszerek, irányok meghatározása a középiskolai természettudományos tantárgyak körében.

A kutatás *eredménye*: A természettudományok, és a környezeti nevelés szoros egységben van, ezért mind a környezeti nevelés megvalósítása mind a természettudomány iránti érdeklődés felkeltése együttesen megvalósítható. A környezeti nevelés több tudományterületről integrálja azt a tudáskészletet, amelynek átadására vállalkozik. Rendelkezik minden olyan eszközzel és módszerrel, mellyel a multidiszciplináris oktatási irány megvalósítható, s a középiskolás korosztály érdeklődése felkelthető. A referátum arra ad példákat, hogy a természettudomány hogyan is tud megjeleni a környezeti nevelés egyik színterén. A biológia, a kémia, a fizika és a természetföldrajz négy szinten jeleníthető meg: az erdőben, a vízben, a tűzben és a levegőben. Így az ökológiai rendszerek egy részébe illesztődnek a természettudományok elemei, azokba, melyekkel a diák érintkezik. Ezen rendszerek jól meghatározott elemekből épülnek fel, s alapvető szerepet játszik tárgyalásukban az elemek közötti kapcsolatok hálózata, a tantárgyak közötti integráció megjelenése, valamint a gyakorlati és elméleti oktatás összefonódása.

MÉSZÁROS ATTILA

Konfliktusok és megoldásuk pedagógus pályán innen és túl

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Kognitív fejlődés és fejlesztés

Kulcsszavak: konfliktus, konfliktuskezelés, pedagógus-továbbképzés

A konfliktus jelenléte életünk valamennyi dimenziójában ma már evidenciának számít. Az iskolai konfliktusok mennyiségi gyarapodásához feltétlenül hozzájárult a pedagógusok szakmai elbizonytalanodása, amelyet a – rajtuk kívül álló – körülmények is felerősítenek. Ezt az elbizonytalanodást feltétlenül fokozza az egzisztenciális biztonság hiánya, az iskolák közötti versenyhelyzet általánossá teszi az iskolákban (is) eluralkodó rossz hangulatot, s erőteljesen rányomja a bélyegét pedagógus mentálhigiénés állapotára. A tantestületeken belüli nézeteltérések, összecsapások számának növekedését valószínűsíti az állás- és pozícióvesztés lehetősége, az emiatt fellépő rivalizálás. Ilyen körülmények között pedig nagy valószínűséggel megnő az általános feszültségi szint, s ez e körülmény szükségszerűen ismételten fokozza a konfliktusok kialakulásának lehetőségét.

A konfliktusok konstruktív kezelésében való jártasság a körvonalazott feltételek között különösen nagy szerepet játszik/játszhat(na) az iskola életében. Nagymértékben növeli ebbéli mozgásterét, ha képes megfelelően kezelni a pályáján előforduló konfliktushelyzeteket.

Számos elemzés készült a pedagógus-tanuló-szülő közötti konfliktusról, de súlyához képest kevés szó esik a pedagógusok-vezetők-technikai alkalmazottak közötti viszonyról. A jelen kutatásban ennek a háromszögnek a konfliktusait vizsgáltam, valamint ösz-

sze hasonlítottam a vállalati szférában megfigyelhető konfliktusokkal és azok kezelési módszereivel.

A kutatás hipotézisei a következők voltak:

- az iskolát, mint teljes szervezetet kell elemezni a konfliktusok elemzésénél;
- a pedagógusok személyközi konfliktusaira fel kell készíteni őket, már a tanulmányaik során is és a továbbképzések alkalmával;
- a konfliktuskezelési stratégiák hasonlóak a versenyszférában bevált módszerekhez.

A kutatás 20 zárt kérdésből és egy nyitott kérdésből álló kérdőíven történt, Győr-Moson-Sopron megyében. 220 kérdőív került kitöltésre (150 tanintézetekből és 70 vállalati szférából).

A kutatás visszaigazolta, hogy a személyközi konfliktusok hasonlóak a két szféra között, de a pedagógusok nem ismerik az alapvető konfliktuskezelési módszereket. Valamint pedagógusok számára nincsenek olyan hatékony, rövid, nem formális módszerekre épülő képzések, amelyek ezeket oldani tudják. Ezen kívül kimutatható volt, hogy a pedagógusok körében, hogy bár heti több konfliktus kialakul közöttük, a továbbképzések esetén a szakmai képzéseket választják, nem felismerve e terület súlyát. Szignifikáns különbség mutatkozott abban, hogy a piaci szereplőknél a konfliktuskezeléshez tartozó képzés kötelező, strukturált rendszerbe van felépítve a személyzetfejlesztésben, miközben a pedagógusok számára ez sztohasztikus.

Az előadásomban kifejttem a kutatás részleteit, bemutatok olyan modulokat, amelyeket a pedagógus- és az andragógus alapképzésbe terveztem e probléma megoldására. Valamint néhány pedagógus-továbbképzés tematikáját is ismertetek.

MOHÁCSI MÁRTA

Kommunikációs kompetencia és az anyanyelvi fejlettség szintje a kommunikáció szakos hallgatók körében

Témakörök: Társadalomtudományi oktatás; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Korunk embere, aki a társadalmi viszonyok sokszínű és sokszorosán meghatározott hálójában él, több dologban nem különbözik a történelmi középkor vagy az ókor emberétől. Pl.: szükségszerűen kommunikál, azaz képtelen nem kommunikálni (Buda, 1986). A kommunikációról gondolkodva megkerülhetetlen fogalmak: az intézmény, a szintér és az ágens. Nincs kommunikáció olyan társadalmi intézmény nélkül, mint például a nyelv. Nincs kommunikáció olyan szintér nélkül, amelynek keretében a szituáció megvalósul. Nincs kommunikáció kommunikátor nélkül, vagy másként: részt vevő, ágens nélkül (Horányi, 2007). A különböző kultúrákhoz tartozó emberek, gyakran nemcsak különböző nyelvet beszélnek, hanem magát a világot is más módon érzékelik (Hall, 1987). Edward Hall kutatási eredménye lehetővé tette azt a felismerést, hogy a kultúránk határozza meg azt a módot, ahogyan kommunikálunk, vagyis a kommunikáció egyben kultúra, és a kultúra egyben kommunikáció is. A kommunikációelmélet, mint tudomány a múlt század közepén kezdett jelentőssé válni. A negyvenes éveket joggal lehet a kommunikációkutatás kezdetének tekinteni (Buda, 1986.) Minden kommunikációs elmélet

egy közös gyakorlati élettérre vonatkozik, amelyben a kommunikáció eleve gazdag jelentéstartalommal bír (Griffin, 2003).

A kommunikációelmélet a társadalomtudományok sorába tartozó - századunk első évtizedében már önállóként elismert - interdiszciplináris, de még nem teljesen kiforrott tudomány.

Kompetencián olyan általános képességet értek, amely a tudáson és a tapasztalaton alapszik, és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában.

A kommunikációs kompetencia iskolai fejlesztése ma nem csupán egy a sok fontos pedagógiai feladat közül, hanem olyan fejlesztés, amely minden más kompetencia fejlesztésének értékét és érvényét meghatározza (Gordon – Györi, 2006).

Kutatásomban egy adott főiskolán speciális teszt segítségével vizsgálok meg a kommunikációs kompetenciákat az első éves hallgatók körében.

Arra keresem a választ, hogy milyen ismereteket hoztak a középiskolából, mennyire fejlett anyanyelvi kultúrájuk és hogyan fejleszthetők készségeik, képességeik.

NAGYHÁZI BERNADETTE

**Anyanyelv és idegen nyelv határán –
kiejtés- és olvasástanítás a magyar mint idegen nyelvi órán**

Témakörök: Oktatási módszerek, szakmódszertan; Idegen nyelvi oktatás

Egy idegen nyelv tanulása – legyen szó gyermekkori vagy későbbi nyelvtanulásról – általában az anyanyelvi írás- és olvasáskészség megszerzése után kezdődik. A nyelvtanuláson a tanár sok figyelmet fordít a nyelvtanulók helyes kiejtésére, az anyanyelvtől eltérő vagy abból hiányzó hangok lehető legtökéletesebb elsajátítására, a transzfer- és interferencia-jelenségekre. Az idegen nyelvű olvasástanulás gyakran azonban a szavak betűsorának rögzítésére és helyes lejegyzésének begyakorlására korlátozódik; az elsajátított helyesírási készséget gyakori szódolgozatokkal ellenőrzik.

A magyarnak mint idegen nyelvnek az oktatása már legújabb kori nyelvtanítástörténetünkben is sok évtizedes múlttal büszkélkedhet. Egyre többen foglalkoznak a magyar mint idegen nyelv oktatásának elméletével és módszertanával, a tanítás folyamán alkalmazható eljárásokkal is. Mindaddig azonban nem született még olyan átfogó munka, amely összegyűjtené – sok esetben feltárná, vagy kidolgozná – a magyarnyelv-oktatás során alkalmazható módszereket, eljárásokat és lépéseket. Különösen nagy hiányokat tapasztalunk, ha gyermekkori magyarnyelv-tanulók oktatásához keresünk szakirodalmi anyagokat.

Előadásomban egyrészt szeretném bemutatni a kiejtés- és az olvasástanítás-tanulás összefüggéseit a magyar anyanyelvi nevelésnek, az idegennyelv-oktatás metodikájának és a magyar mint idegennyelv-oktatás sajátos szemléletmódjának ötvözésével; másrészt azokat a – a vonatkozó elméleti munkák alapján, az elméleti alapvetések, eltérő megközelítések vegyítésével kidolgozott – osztálytermi eljárásokat, fogásokat, amelyek sikerrel alkalmazhatók gyermekek magyar mint idegen nyelvi óráin a magyar hangzó- és betűkészlet elsajátítására és rögzítésére, a biztos olvasási készség megalapozására. Röviden kitérek a gyermekek esetében bevált módszerek felhasználásának lehetőségeire a

felnőttek magyarnyelv-oktatásában is. Végül összegzésként és tanulságként igyekszem megfogalmazni a magyar mint idegennyelv-oktatás szerepét, a magyar nyelv külső szemléletéből adódó – az előadás témájához köthető – előnyeit a magyar anyanyelvi nevelés számára.

PATAKI GYÖNGYVÉR

Terek a kampuszon

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Szociális képességek, szociális tanulás

Kutatásom 81858 sz. OTKA kutatás része, amely az ifjúsági kultúrák és a kortársi szocializáció szerepét vizsgálja az értékek, normák és kompetenciák kialakulásában a debreceni kampuszon. A részkutatás szempontjai:

- Milyen a hallgatók képe a kampuszról?
- Hogyan szervezik meg a körülöttük lévő teret és hogyan orientálódnak?
- Ezen kép kialakításában, milyen szerepe van az informális, nem formális és formális nevelésnek?
- Mennyiben változik ez a kép iskolai reformok, intézményi átalakulások háttérében?

Az elemzéshez a kognitív térképezés nyújt módszertani keretet, melynek elméleti és gyakorlati alapjait K. Lynch és B. Tversky fektette le. A Lynch által kifejlesztett kognitív térképezés lehetővé teszi a tudati jelentésstruktúrák térképeinek elkészítését. A jól elhatárolható térelemek, határvonalak, csomópontok, útvonalak jelölése a kognitív térképen segíti a határozott vizuális elemek és a hozzájuk kapcsolódó jelentésstruktúrák kvalitatív értelmezését. Tversky szerint a kognitív térképezés három fő csoportra tagolódik: kognitív térképezésre, kognitív kollázsokra és térbeli mentális modellekre. E csoportosítás lehetőséget ad, rendre: az elemek és a szisztematikus torzítások gyakoriságára vonatkozó egyszerű statisztikák készítésére; a tér és nem-tér jellegű elemek kapcsolódásának feltérképezésére; illetve annak megválaszolására, hogy az egyetemi hallgatók milyen térbeli modellekkel teszik koherensé világukat és a kampusz világát.

Arra törekszem, hogy munkám során leírhatóvá váljék a konkrét térhasználat és a térhasználathoz köthető jelentésstruktúra. Az a mód, ahogy a hallgatók használják a teret a szabályokhoz való alkalmazkodást mutatja meg. Az a stílus pedig, amit preferálnak, csoportspecifikus vagy egyéni szimbolikát követ. A térhasználat modalitásai elárulják a normákhoz való kötöttség mértékét és módját, a hallgató térészlelésében fellelhető logikát vagy koherenciát és a valósághoz való viszonyát. Az egyetem egy oktatási, intézményi rendszer, ahol a fejlesztési döntések következtében új épületek, új terek jönnek létre. Ahogy az intézményi rendszer egyre komplexebbé válik, megjelennek a térhasználat olyan egyéni és kollektív gyakorlatai, amelyek élhetővé teszik az intézményi struktúrát. Az élet a campuson egyre inkább lehetővé teszi, hogy megjelenjenek elemek, amelyeket az oktatásfejlesztés mellőzött vagy kizárt. Ebből a megközelítésből kiindulva, M. de Certeau munkáit felhasználva, kutatásom fókuszában a térhasználat gyakorlatainak retorikája, a térhasználat formái állnak.

Ebben az összefüggésrendszerben, az oktatásszociológiai diskurzus egyre inkább sürgető szükséglete, figyelembe venni W. Benjamin megjegyzését: „A realitás kiegyenlítő hatása a tömegekre és a tömegeké a realitásra, határtalan horderejű folyamat mind a gondolkodás, mind a szemlélet számára”. A statisztika mellett a populáris kultúra is egy olyan tényező, amely leírhatja a fenti folyamatot. A populáris kultúra a diskurzus tárgya helyett egyre inkább a diskurzus módjává válik.

RAJNAI JUDIT

**Siker vagy kudarc? –
avagy a roma integráció problematikája a magyar közoktatásban**

Témakörök: Hátrányos helyzet, kisebbségi oktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

A magyar közoktatás-politika kihívást jelentő kérdései közül talán napjainkban a legégetőbb a roma gyerekek integrált nevelése, oktatása. Előadásomban e kérdéskör problematikáját járom körbe. Próbálom feltárni az ok-okozati összefüggéseket, ill. felvázolni az esetleges megoldási lehetőségeket.

A rendszerváltás óta a különböző kormányok külön stratégiát dolgoztak ki a roma fiatalok esélyeinek növelésére, azonban az elköltött milliárdok rendszerszinten nem hozták meg a várva várt eredményt. Még mindig magas a roma fiatalok iskolai lemorzsolódása, relatíve kevesen szereznek érettségit, ill. felsőfokú végzettséget.

Az okok között első helyen szerepel, hogy a szegregációs iskolai gyakorlatot nem sikerült rendszerszinten felszámolni, hiszen az iskolák, a pedagógusok és a szülők megkeresik a kikapukat a gyerekek származás- és képességek szerinti elkülönítésére. Nem sikerült meggyőzni a közvéleményt, hogy a nem roma gyerekek integrált közegben való oktatása nem rontja le az eredményeiket, sőt olyan képességekre tesznek szert, amelyre nincs lehetőségük egy viszonylag homogén közegben. Ebben nemcsak a hazai társadalomban jelen lévő romaellenesség, hanem az iskolák közötti nagy a színvonalkülönbség is szerepet játszik.

Mivel a szabad iskolaválasztáshoz és az iskolaszervezethez az oktatáspolitikai nem mert hozzányúlni, maradt a „puha” szabályozás. Jelenleg azok az iskolák, amelyek vállalják az integrált oktatást, integrációs támogatáshoz juthatnak. Ehhez nemcsak a megfelelő arányokat kell településen az iskolák között, ill. az iskolán belül betartaniuk, hanem a hagyományos pedagógiai módszereiket is modernebbekre kell cserélniük.

Az Országos Integrációs Hálózat monitoringja alapján azonban elmondhatjuk, hogy míg az oktatáspolitikában egyértelműen megjelenik a szándék az integrációra, addig a gyakorlati megvalósítás terén vannak problémák: az integráció folyamata még azokban az iskolákban sem zökkenőmentes, amelyek önként csatlakoztak az integrációs programhoz. A tanárok nehezen teszik magukévá az integrált pedagógiai rendszer (IPR) módszertanát, és kevésbé nyitottak a modern pedagógia eszköztárának befogadására. Az iskolákban ugyanakkor jelenleg sincs olyan kontroll, amely a tanfolyamokon tanult minőségi megvalósítását ellenőrizné.

Normál esetben az integrációs politikának egy átfogó oktatási reform részét kellene képeznie. Ennek együtt kellene járnai a pedagógusok, pályakezdők szelekciójával, amihez

persze a pedagógus-hivatásnak perspektivikussá kellene válnia. Másrészt pedig szükség volna egy hatékony módszertani felkészítésre, hogy érdemi differenciálás valósulhasson meg az iskolákban.

Ugyanakkor a roma tanulók iskolai problémái csupán pedagógiai eszközökkel nem oldhatók meg. Ehhez komplex (tanulóra és családra egyaránt irányuló, pedagógiai, szociális, munkaerőpiaci) stratégiára, szabályozásra, ill. a két fél (ti. romák és nem romák) összefogására lenne szükség országos és helyi szinten egyaránt.

VASS ZOLTÁN

Jövőorientált nevelés az általános iskola bevezető és kezdő szakaszában

Témakörök: Egészségnevelés, sportpedagógia; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A jövőorientált, egészségtudatos életvitel számunkra azt jelenti, mai szóhasználattal élve, hogy a gyermek rendelkezik a jövőorientált, egészségtudatos életvitel kompetenciával, amelynek birtokában képes aktív, kreatív módon, saját és mások egészségi állapotáért felelős magatartásra a szűkebb és tágabb környezetében egyaránt, a velünk született, képességek és szerzett készségek alapján.

A jövőorientált nevelés magába foglalja a velünk született asszimiláló-akkomodáló folyamatokból fakadó környezetünket aktívan felfedező attitűd fenntartását az életkori sajátosságok figyelembevételével.

Kiemelten kezeli a kisiskoláskorban a konkrét és formális művelési gondolkodás fejlesztését a pszichomotoros tanulási és tanítási folyamat mozgásos tartalmainak tudatos alkalmazásával. Ezáltal elősegíti és katalizálja az egyéni és a közösségi felelősségtudat kialakulását az egészség, a mozgáskultúra valamint a testi-lelki harmónia területén.

A kompetencia az ontogenetikus fejlődési szakaszok figyelembevételével az egyetemes testkultúra elsajátításának eredménye, amely az életkori sajátosságok figyelembevételével szorosan kapcsolódik az empatikus és kognitív képességek fejlődéséhez, fejlesztéséhez. A kompetencia elsajátításának feltétele a gyerekek egészséges testtudatának és énképének kialakítása, – a saját testük és környezetük aktív, természetes és nem természetes úgy nevezett koreografált mozgásformákkal történő felfedezése (explorációja).

A jövőorientált-egészségtudatos életvitel kompetencia feltétele a megfelelő mozgásos tartalmak és a nem-verbális és verbális kommunikációs eszközök ismerete, illetve az ismeretek adekvát formában történő alkalmazása változó környezeti feltételek mellett. További feltétele a testi és lelki egészség mint érték megjelenése a hétköznapi életvitelben, hiszen nemcsak a betegségek megelőzésének módjára, hanem az egészséges környezet kialakítására, valamint az egészséges állapot örömteli megélésére és a harmonikus élet értéként való tiszteletére is felkészít.

A kompetencia birtokában az egyén rendelkezik azzal a képességgel, hogy alkalmazni tudja a hétköznapi életvitelében az egyetemes testkultúrában felhalmozódott egyéni és közösségi színtereken lezajló mozgásos elemeket. Ezt annak érdekében teszi, hogy megőrizze saját és a tágabb értelemben vett környezetének pozitív cselekvőképes attitűdjét, amelyben elsődleges szempont az örömteli, harmonikus belső és külső környezet kialakítása, fenntartása, illetve a felismert káros hatások elleni aktív, elutasító attitűd kifeje-

zése, s a lehetőségekhez mérten a hatások csökkentése az életkori sajátosságok figyelembevételével mellett.

VASTAGNÉ BAUER ZITA

Laikus nézetek szerepe a természettudományos gondolkodás fejlesztésében 6-10 éves korban

Témakörök: Természettudományi oktatás; Kognitív fejlődés és fejlesztés

A természettudományos nevelés céljainak megvalósítási folyamatában figyelemmel kell lennünk arra, hogy kisiskoláskorban a gyermekek főként a perceptuális tanulásra képesek, ismereteiket tevékenységeik által szerzik. A fejlesztés során – noha a hangsúlyt a kompetenciáik fejlesztésére helyezzük – alakítjuk az általános természettudományos fogalmakat, fogalmi struktúrákat is.

Nem indulhatunk ki azonban abból, hogy a gyermekek ismereteiket csupán iskolába lépésük után, tapasztalati bázisukból merítve szerzik. Hiszen nem elszigetelten élnek a világtól, arról gyermeki kíváncsiságukból kiindulva mindent meg akarnak tudni, mindent meg akarnak magyarázni. A világ hétköznapi megtapasztalásával gyakran laikus elképzeléseket, nézeteket, magyarázatokat fogalmazznak meg annak felépítésével, működésével kapcsolatban, melyeket aztán természetesen magukkal visznek tanulmányaikba is. A gyermekek fejlesztése közben laikus elképzeléseik átalakulnak, érnek, átkonstruálódnak.

Ezt a jelenségekört vizsgálom a „Laikus nézetek szerepe a természettudományos gondolkodás fejlesztésében 6-10 éves korban” című kutatásomban. Feltételezem, hogy a személyes tapasztalatokból származó tartalmak (konstruálódó nézetek) erősen befolyásolják a természettudományos gondolkodást, mintegy szűrőként működve, hatást gyakorolnak az iskolai tananyagon keresztül zajló fejlesztésre. Kutatásom célja annak megvizsgálása, hogy ez a feltevés érvényes-e, illetve mennyiben az.

Referáló jellegű előadásomban bemutatom, és kritikailag elemzem a téma – elsősorban a magyar és francia – szakirodalmi előzményeit három összefüggésben:

- a) a laikus/hétköznapi nézetek pedagógiai szempontú vizsgálata;
- b) a tanulási folyamat konstruktívista felfogása;
- c) a kisgyermekkorban természettudományos nevelés modern koncepciói.

Végül felvázolom saját kutatásom elméleti kereteit.

POSZTER-BEMUTATÓK

Gyermek szabadidő: szabad idő? Egy szülői felmérés tanulságai

Témakörök: Környezetpedagógia; Oktatási módszerek, szakmódszertan

Kulcsszavak: szabadidő; gyermek, játék, természet

A gyermekekkel napi kapcsolatban lévő fogalalkozást űzők és a szülők egyaránt fontosnak tartják a kinti szabad játékot. Az egészségügyi és az oktatási szakemberek közösen hangsúlyozzák, hogy mennyire hasznosak a gyermekek egészséges testi-lelki fejlődésében a természetben szerzett tapasztalatok, a jó levegőn való felhőtlen játék. A természetes környezetben való szabad játék során felfedezik közvetlen környezetüket, megtanulják használni – sokszor nagy élvezettel kísérve – érzékszerveiket; s ez testük, izmaik egészséges fejlődését is segíti. A rendszeres kinti játék például hozzájárul a jó étvágyhoz és segíti az agy azon alapvető idegrendszeri központjainak a fejlődését, amik a gondolkodási és a tanulási képességek fejlődéséért felelősek. Egy jó kirándulás, egy közös szalonnasütés, egy jó kis „botozás”, a „bunkizás”, a gátépítés, a fára mászás, az ugróiskola az utcán, a bújócska a szomszéd gyerekekkel mind-mind a mai szülők gyermekkorának jellemző tevékenysége volt, s méltán gondolhatnák, hogy gyermekeiknek hasonló élményekben van részük. De valóban hasonlóan szereznek a mai gyermekek természet-élményt, mint szüleik tették? Valóban annyi lehetőségük van a kinti szabad játékra, mint az őket megelőző generációknak? S ha van lehetőségük kinti játékra valóban kihasználják ezt, mint szüleik tették?

A kutatásban ezekre a kérdésekre kerestük a választ, elsősorban a mai gyermekek szabadidős szokásait vizsgáltuk, összehasonlítva a szüleik gyermekkori tapasztalatával. Egy fővárosi egyházi általános iskola tanulóinak szüleivel végzett kérdőíves felmérés során a szülők gyermekkori és gyermekeik kinti játékszokásait, szabad levegőn töltött játékélményeit hasonlítottuk össze. A vizsgált iskolába járó gyermekek szabadidős szokásai, és szüleik gyermekkori játékszokásai a szülők bevallása szerint nagymértékben különböznek. A szabad levegőn töltött játékélmények helyszíne, tevékenységtípusa, időhossza markáns változást mutat, miszerint a gyermekek: kevesebbet játszanak, hetente ritkábban, és alkalmanként kevesebb időt töltenek kint a szabadban, mint szüleik tették gyermekkorukban; lakóhelytípustól függetlenül sokkal kevesebbet játszanak kint, mint szüleik tették; játékanak egyre inkább meghatározó résztvevői a felnőttek; kevesebbet olvasnak és kirándulnak, miközben sokkal több időt töltenek a televízió és a számítógép előtt. A szülők fontosnak tartják, hogy gyermekeik kint játsszanak, azonban önmaguk és családtagjaik túlszűfolt, felgyorsult időbeosztása miatt erre csökkenő esélyt látnak.

**Gyermekkép a pszichológiai és pedagógiai szaksajtóban az 1960-1980-as években
Antropológiai megközelítések**

Témakörök: Neveléstörténet, reformpedagógia; Összehasonlító pedagógia, határon túli oktatás

A gyermekkép megjelenítésének kérdésével már néhány évtizede mind a nemzetközi, mind a hazai tudomány (neveléstudomány, pszichológia, antropológia) intenzíven foglalkozik, s e problémakör, túl a történeti vizsgálatokon, az összehasonlító neveléstudomány részévé is vált. A modern történelemtudomány mentalitástörténeti vizsgálatai révén előtérbe került antropológiai irányultságú kérdések egyike az ember individuumának megjelenése. Jelen munkák ezen interdiszciplináris terület eddig feltáratlan, hazai területét vizsgálja.

Beszámolónk tárgyának az 1960-80-as évek pszichológiai és pedagógiai szaksajtóját választottuk, amely közleményei között illusztrációkat is használt. A hazai pszichológiai és pedagógiai szaksajtó áttekintése nyomán három évtized kiadványa – A Tanító, Köznevelés, Óvodai nevelés, Magyar Pszichológiai Szemle, Úttörővezető - azon ábráit, képeit és tanulmányait vetettük tüzetesebb vizsgálat alá, amelyek a gyermek megjelenítéséről, illetve annak jellegzetességeiről referálnak. Arra voltunk kíváncsiak, hogy mely mintázatok azok, amelyek megjelennek az írott szövegben és a képi anyagban is? Milyen változások mennek végbe a gyermek ábrázolásában az említett időszakban? Milyen állandó és változó részei kerülnek megnevezésre egyazon korban a hivatalos gyermekképnek? Mely formái, amelyek a túrtek, s melyek pedig az elvártak; bennük milyen vallási, vallás-etikai, etikai, s egyéb társadalmi – anyagi, gazdasági, tudományos, tágan értelmezett civilizációs – viszonyok jelennek meg?

A társadalom és a személyiség viszonya, mint a civilizációs kutatások megnyugtatóan bizonyítják, akár egy korszakon belül is markánsan eltérő is lehet, de még inkább mozaikos a képsorozat, ha az egy-egy kor értelmisége által igényként felvetett (s intézményesen támogatott) antropológiai elvárásokra tekintünk.

Hipotézisünk szerint mind a tanulmányokban, mind a képi világban a hivatalos nézetekre utaló tartalmak jelennek meg, hiszen e lapok mindegyikét a szocialista világképet képviselő oktatáspolitikai felügyelte.

Művészeti nevelés az ELTE-PPK múzeumpedagógiai szakirányú képzés keretében

Témakörök: Művészeti nevelés, vizuális kultúra; Felsőoktatás, felnőttoktatás

„A világ megismerése érdekes, hasznos, gyönyörködtető, félelmes vagy tanulságos; önmagunk megismerése a legnagyobb utazás, a legfélelmesebb felfedezés, a legtanulságosabb találkozás.”
(Márai Sándor)

A kutatás helye az ELTE PPK, hazai művészeti múzeumok, és kreatív, művészeti alkotóműhelyek.

A kutatás tudományos *háttéréül* az szolgál, hogy az ELTE-PPK-n az 1999/2000. tanévtől folyamatosan és eredményesen működik a múzeumpedagógiai szakirányú képzés. A másoddiplomás képzésben résztvevő hallgatók egyre erősödő igénye, érdeklődése (pedagógusok, múzeumpedagógusok) is bizonyítja a múzeumpedagógia fontos szerepét a korszerű tanárképzésben. A képzés nagymértékben gyakorlatra orientált, évente egyhetes művészeti alkotótábor megszervezésére kerülhet sor és az ott alkotott hallgatói munkák kiállításra kerülnek az ELTE PPK aulájában. A kutatás háttéréül szolgálnak még a rajzórái iskolai gyakorlatok, a szakirodalom analitikus jellegű elemzése, a művészeti, pedagógiai és múzeumi terület szakfolyóiratainak folyamatos tanulmányozása, továbbá dokumentumelemzés.

A jelen kutatás alapvető *feladata* és *célja* a művészeti alkotótábori képek valamint a hallgatók tanulói munkáinak bemutatása és a következtetések levonása. Releváns vizsgálati szempont volt, hogy a múzeumpedagógiai képzésben oktatott különböző művészeti tárgyak hogyan hatnak a hallgatók (értsd tanárok) gyakorlati munkájára. Továbbá szükséges volt áttekinteni a kilenc éve működő múzeumpedagógiai képzés művészeti területének módszertanát, elméletét, gyakorlatát, valamint azok kapcsolatrendszerének sajátosságait.

Szűkebb értelemben vett célunk volt bemutatni a hallgatói munkákon keresztül a műalkotások belső szerkezetét, az önkifejezés szimbólumait, és a képzésben résztvevő hallgatók vizuális önkifejező képességét és ennek hatását a tanulók produktumaira.

A feldolgozás eszköze a gyakorlati alkotó munka általi vertikális műelemzés módszere volt.

Választ kerestünk arra, hogyan vélekednek a képzésben résztvevő hallgatók a múzeumok személyiségformáló tevékenységéről.

A kutatási *eredmények* széles körben hasznosíthatók a művészeti és pedagógiai területen dolgozó szakemberek körében, a hazai felsőoktatási intézmények oktatói körében is.

A poszter bemutató az eddigi megtett lépéseket dokumentálja.

**Early childhood education in inclusive settings
Óvodáskorú gyermekek**

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Óvodapedagógia

Poszterünkön egy 3 éves, kisgyermekkorú inkluzív nevelést vizsgáló nemzetközi kutatás folyamatát, valamint ennek részeként a magyar kutatócsoport munkáját szeretnénk bemutatni. A nemzetközi kutatócsoport célja az volt, hogy támogassa azokat a szakembereket, akik 3-6 éves korú, sajátos nevelési szükségletű gyermekek inkluzív nevelésének területén dolgoznak.

Első lépésként a különböző partnerországok iskola előtti intézményes nevelésének eltérő nemzeti gyakorlatát és tapasztalatait, valamint oktatási irányelveit hasonlítottuk össze, és elemeztük meghatározott szempontok szerint, különös tekintettel a fogyatékos gyermekek oktatására. Ebből született a poszteren is látható kiadvány: *Early Childhood Education in Inclusive Settings. Basics, Background and Framework of Inclusive Early Education in Five European Countries: France, Germany, Hungary, Portugal and Sweden.*

Ennek alapján a területen dolgozó szakemberekkel (óvónőkkel, gyógypedagógusokkal, pszichológusokkal) együttműködve segédanyagokat dolgoztunk ki az inklúzióval foglalkozó kollégák számára: tanácsokat arra vonatkozóan, hogyan értelmezhetők az óvodai nevelés célkitűzései, különös tekintettel a sajátos nevelési szükségletekre, milyen tárgyi–szociális környezet járul hozzá leginkább a befogadó légkör megteremtéséhez. A segédanyag magában foglal olyan módszertani útmutatásokat is, hogyan lehet megtervezni, és a gyakorlatban megvalósítani inkluzív körülmények között nevelkedő gyermekek támogatását, és konkrét javaslatokat ad – a „legjobb gyakorlatok” bemutatásával – arra vonatkozóan, hogy a különböző fejlődési szinten álló gyermekek tanulási lehetőségeit hogyan lehet egy közösségben megszervezni.

A módszertani segédanyag kimunkálásában a magyar kutatócsoport tagjai két témát:

- A strukturált és nem strukturált helyzetek szerepe az inklúzióban;
- A szakemberek szerepe az inklúzióban

vizsgáltak meg közelebbről saját óvodában végzett munkájuk során („Szabad festés védelem alatt”: Sándor Éva-féle művészeti-pedagógiai terápiás csoport, Meseterápiás csoport vezetése, megfigyelések természetes helyzetben). Az így összegyűjtött tapasztalatok írásos, filmen és képen rögzített formában a segédanyag részeként segítik az elméleti kérdések alaposabb megértését, a róluk való szakmai gondolkodást.

Tanító szakos hallgatók pályaelkötelezettsége és determináló tényezői

Témakörök: Pedagógusképzés, pedagógus pálya; Felsőoktatás, felnőttoktatás

Vizsgálatunkban, mely a 2008/2009-es tanévben végzett tanító szakos hallgatók körében történt, elsősorban arra kerestük a választ, hogy a pályaválasztás motivációjától indulóan milyen tényezők alakították a pályaelkötelezettséget. Komplex kérdőíves felmérésünkben öt intézmény (KFRTKF, SZTE-JGYPK, ELTE-TÓFK, NYME-AK, NYME-MNSK) 120 negyedéves tanítójelöltje vett részt. A kérdéssor egy részében 5-fokú Lickert-típusú skálán mértük a tanító szak választását meghatározó motívumok rendszerét, a hallgatók kompetenciáikkal, személyiségjellemzőikkel kapcsolatos önértékelését, illetve ugyanezen itemek mentén vizsgáltuk a hatékony tanítóval kapcsolatos elvárásait is. Felmértük elhelyezkedési szándékaikat, és a döntésükkel összefüggő negatív és facilitáló tényezők sorát. Ez utóbbi kérdéskörben megadott és kiegészíthető állításokkal dolgoztunk többszörös választási lehetőség mellett. Végül a pályaaorientációt is befolyásoló munkaérték jellemzőket vizsgáltuk a Super-féle kérdőívvel (Szilágyi, 1985).

A hallgatók indulási motivációja heterogén képet mutat. A legerősebb ok tudatos, választásuk direkt a tanítói pályára irányult, azonban az ambivalenciát jelzi, hogy egyharmaduk extrinzik okokat jelölt meg erős hatásnak (pl. család akarata, diploma könnyű megszerzhetősége, elegendő pontszám). A kezdeti elköteleződés mentén az önértékelésükben, átélt élményeikben, munkaértékeikben, illetve végső pályatervükben markáns eltérések jelentek meg, adataink szerint tehát jelentős önmegerősítő ereje van a pályaválasztási motivációnak. A tanítói hatékonysághoz szükséges kompetenciákban, tulajdonságokban szignifikánsan pozitívabban értékelik magukat az eleve pályára indulók, mindamellett, hogy a hatékony tanító jellemzőiben egyformán gondolkodnak a kevésbé elkötelezett társaikkal. Lényegesen pozitívabban a képzés során átélt élményeik, valamint a munkaértékekben is jobban illeszkednek a pálya feltételeihez.

A kimeneti terveikben az induláshoz képest nincs jelentős százalékos eltolódás, a végzősök 20 %-a nem szeretne tanítani, ugyanilyen mértékű azok aránya, akik bármi áron el szeretnék érni céljukat, vagy már álláshoz jutottak. Rendkívül tanulságos, a kompetencia alapú képzést megerősítő a hatótényezők sora, mely döntésüket megalapozta. Eredményeink szerint a vizsgált hallgatók 36%-át „csak” megerősítette a képzés, 24% számára kedvnövelő, 37%-nak közömbös volt a felsőoktatásban szerzett tapasztalat, s csupán 3%-nál volt elriasztó. Az elköteleződést legerősebben a tanítási gyakorlat során átélt élmények determinálták, minimális az oktató tanárok, a képzés pozitív szerepe.

A tanítóképzés eredményességét eredményeink szerint befolyásolhatjuk a hallgatók motivációs bázisának formálásával, a gyakorlatorientáltság fokozásával. Amiben leginkább segítséget kérnek adataink szerint, az a szakmai tudás és a kommunikációs készség növelése, mivel ebben érzik leggyengébbnek magukat. Amellett, hogy a hatékony tanítóval kapcsolatos elvárásaikban ez a két legerősebb tényező.

Szakképzési Tananyagfejlesztők Akkreditációs Központja (ACVCD)

Témakörök: IKT, e-learning, távoktatás; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

A Szakképzési Tananyag-fejlesztők Akkreditációs Központja (Accreditation Centre for VET Curriculum Developers -ACVCD) elnevezésű Leonardo Projekt keretében a Digitális Pedagógiai Szakmai-szolgáltató Intézet létrehozott egy on-line európai központot (www.acvcd.eu) az elektronikus tananyagfejlesztők tanúsítására, illetve az elektronikus tananyagfejlesztéssel foglalkozó intézmények minősítésére. A projekt keretében kialakított tanúsító-minősítő eljárásrendszer mellett meghatározásra kerültek azok az ismeret-, készség- és kompetencia-kritériumok, amelyek mentén az elektronikus tananyagfejlesztő szakma és az elektronikus tananyag-fejlesztés gyakorlatának sztenderdizálási folyamata megvalósulhat.

A Központ szolgáltatásai az elektronikus tananyagfejlesztéssel foglalkozó tanárok, tananyag-fejlesztők, tananyagfejlesztéssel foglalkozó köz- és magánintézmények, valamint a tananyagokat felhasználó intézmények számára érhetőek el.

A projekt keretében kidolgozásra került az Akkreditációs Követelményrendszer Csomag (ARCP) és a Sztenderdizált Európai Akkreditációs Szabályzat (SEAR). Az ARCP és a SEAR a projekt azon két fő terméke, amely megadja a keretet a közös Európai minőségbiztosításhoz az e-learning területén. Az ARCP meghatározza a megfelelő minőségű elektronikus tananyag ismérveit, a tananyagfejlesztőkkel szemben támasztott követelményeket, a személyi tanúsítás szintjeit, valamint az intézmény minősítés kategóriáit. A SEAR leírja az egységesített folyamatokat, a központ működését, a szakértők tanúsítását, valamint az intézmények minősítésének eljárásrendjét.

A poszter bemutatja a projekt keretében megvalósított személyi tanúsítási rendszer működését, a tanúsítási szinteket, az intézményi minősítési rendszer működését, valamint a központ további szolgáltatásait. Az egyéb szolgáltatások között megtalálható egy TC kurzus, mely tartalmazza a személyi tanúsítási szintnek megfelelően az elsajátítandó tananyagot. További szolgáltatás a mintatananyagok gyűjteménye, melynek célja egy-egy szakképesítéshez, illetve témához kapcsolódóan példák bemutatása, a központ adatbázisai, mely a tanúsított személyek, illetve minősített intézmények portfóliói közötti keresést teszi lehetővé a látogatók számára.

A projekt megvalósításában 5 ország 8 szakképzésben jártas intézménye vett részt. Együttműködésük eredményeként megvalósult egy olyan központ kialakítása, mely hozzájárulhat ahhoz, hogy a tananyagfejlesztés területén létrejöjjön egy olyan nemzetközi hálózat, mely a minősített tananyagfejlesztők és tananyagfejlesztő intézmények közötti kapcsolatteremtést támogatja.

**Az új szakképesítések kompetenciáinak összehasonlító vizsgálata,
a tipizált vizsgafeladatok rendszerének fejlesztése**

Témakörök: Szakképzés; Felsőoktatás, felnőttoktatás

1. A Poszter bemutatja a szakképzés modernizációja során kialakított modulrendszerű és kompetenciaelvű modell továbbfejlesztését a vizsgarendszer integrált szemléletű átalakítása révén.

2. A kutatás *célja* volt:

- Egyrészt elősegíteni az új OKJ szerinti modulrendszerű, kompetenciaelvű szakképzés vizsgarendszerének átalakítását.
- Másrészt közvetett célunk volt az NSZFI TAMOP Pályázatában lévő többi komponens támogatása, pl. a pedagógusok felkészítése.

3. A kutatás *módszerei*:

- Hazai szakirodalmak feltárása, elemzése az új OKJ-ról és az alapfogalmakról.
- Meghatározó nemzetközi forrás keresése és publikációelemzés a korszerű vizsgarendszerről.
- Az NSZFI Honlapján lévő dokumentumok elemzése.
- A HEFOP 3.5.1, projekt keretében készült Tanárképzési Füzetek kötetének elemzése, az alapfogalmak és elvek összevetése más forrásokkal.
- Különböző szakképesítések követelmény-moduljainak és vizsgarendszerének összehasonlító elemzése.
- Esettanulmányok a gyakorlati és írásbeli feladatokról, gyakorló pedagógusok véleményéből.

4. A Kutatás *menete*:

Először feltártuk az új OKJ szerkezetének jellemzőit, új konstrukciós elemeit. Reprezentatív minta alapján összehasonlítottuk a feladatprofilokat és a kompetenciákat. Megvizsgáltuk ezután a vizsgakövetelmények (SZVK) szerkezetét és jellemzőit. Az eredmények összegzése alapján javaslatot tettünk a vizsgarendszer-feladatbank kialakításának szempontjaira, technikáira.

5. A kutatás *eredményei*:

- Az új OKJ szerkezete, a szakmák száma leképezi a gazdaság igényeit és szerkezetét.
- A modulrendszerre való áttérés kialakításának filozófiai elvei nem tapinthatók ki.
- Túlságosan összetett, bonyolult lett a modulrendszer és a szakmák modulterképe.
- A kompetenciákat leképező vizsgafeladatok tipizálása nehéz, mert nem tapinthatók ki a szakmafüggetlen jellemzők és összetevők.
- A jogszabály miatt a vizsgák szervezése bonyolult, nehézkes és időigényes lett.

- Találtunk olyan szakmákat, ahol a személyes és a szociális kompetenciák nincsenek elválasztva a vizsgarészekben a többi kompetenciától, ami teljesen érthető és elfogadható.
- Az eredmények alapján kidolgoztuk a feladatbankok kialakításának elvi lehetőségeit, és módszertani segítséget is adtunk.

PÉNZES ÉVA – SZEKERES ÁGOTA

A gyógypedagógusok és a pedagógusok attitűdje metaforák tükrében

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; Pedagógiai értékelés, minőségfejlesztés

Célunk rávilágítani a többségi pedagógusok és gyógypedagógusok integrációval és fogyatékos gyermekekkel kapcsolatos attitűdjére. Ehhez a munkához a metaforakutatás módszerét hívtuk segítségül, amely révén a rejtettebb, ám annál fontosabb érzelmi viszonyulások is feltérképezhetők. Azt gondoljuk, hogy a metafora hozzáférést biztosít olyan jelenségekhez, amelyekről nehéz vagy másként nem is lehet világosan beszélni, rávilágíthat olyan problémákra, amelyekről egyébként nem beszélünk.

A poszter két kutatás eredményét szeretné összegezni e témában. Mindkét esetben egy komplex, nagyobb kutatás részét képezte ez a részvizsgálat.

Pénzes (2006) vizsgálatában a résztvevőknek két mondatot kellett befejezniük:

- A fogyatékos gyermek olyan, mint...
- Az integrált intézmény olyan, mint...

Szekeres (2008) kutatásában szintén kettőt:

- Az integrált gyermek olyan, mint...
- Az integráció olyan, mint...

A vizsgálatban összesen 95 többségi pedagógus és 87 gyógypedagógus vett részt, akik mindannyian integrált körülmények között dolgoznak. Az eredmények elemzése összeítve és végzettségre lebontva is megtörtént. Miután összegyűjtöttük a metaforákat, tartalmi kategóriákat hoztunk létre. Ezt követően próbáltuk meg beazonosítani a jelentéscsoportokat, majd legvégül pedig a metaforák forrástartományát, amelyek feltárhatják a vizsgált személyek tényleges érzelmi beállítódását a kérdéssel kapcsolatosan.

Jelentős számban megjelentek a pozitív metaforák, amelyek a fogyatékos gyermek értékességére hívták fel a figyelmet, vagy éppen arra, hogy védelemre szorul. Emellett nagy számban jelentek meg a semleges metaforák, amelyek az élet természetes részének tekintik akár az integráció kérdését, akár benne a különböző képességű gyermekeket. A negatív metaforákban pedig megjelenik a pedagógusok félelme az új helyzettől, váratlan eseményektől, vagy a gyermek tehetetlensége, magányossága.

A levonható tanulság az, hogy a napjainkban erősödő integrációs törekvéseket a pedagógusok és a gyógypedagógusok egy része kétségekkel fogadja. A kialakult, ellentmondásos helyzet megoldása a szakmai felkészültségben és a pozitív hozzáállásban rejlik, amelyhez feltétlenül szükséges a többségi pedagógusok, a gyógypedagógusok és más szakemberek folyamatos és hatékony együttműködése.

A metaforakutatás kapcsán a pedagógusok és a gyógypedagógusok szóhasználatán is érdemes elgondolkodni, hiszen ha az nem megfelelő, akkor akaratlanul is megbánthatják az érintetteket, valamint rossz példát mutathatnak tanítványaiknak.

SERES EDINA – TÖRÖK ÁGNES

Mennyit ér a BA/BSc diploma?

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Oktatáspolitikai, EU oktatásügy

Kutatásunk *témája* az ország egy hátrányos helyzetű felsőoktatási intézményében a BA/BSc képzésben elsőként végzett fiatalok összehasonlító vizsgálata, melyet egy nagyobb kutatás keretében folytattunk. A felmérést indokolja annak időszerűsége, hiszen hazánkban elsőként 2009-ben végeznek BA/BSc képzésben részesült fiatalok, így most kaphatunk elsőként információt a képzés eredményességéről.

Az adatfelvétel a BA/BSc tanulmányaikat 2009. nyarán befejező fiatalok körében történt.

Az adatbázist két szempontból elemeztük. Az egyik, hogyan tudják hasznosítani megszerzett végzettségüket a BA/BSc tanulmányok befejeztével a fiatalok, és hogy milyen tényezők befolyásolják pozitívan, illetve negatívan a munkába állást és a továbbtanulást. A másik szempont, hogy a megkérdezettek milyen képzésben részesültek, valamint hogy a képzés mennyiben segítette elő továbbtanulásukat és munkába állásukat.

Hipotézisünk az volt, hogy a fiatalok végzettségükkel kevésbé tudnak érvényesülni a munkaerőpiacon, azaz kevés lesz azoknak a fiataloknak a száma, akik el tudnak helyezkedni végzettségükkel. Az ő sikerük kulcsát abban látjuk, hogy megfelelő kapcsolatokkal, korábbi munkatapasztalattal, vagy más korábban megszerzett végzettséggel rendelkeznek. Továbbá feltételeztük, hogy a fiatalok végzettségüket hasznosítani tudják a továbbtanulásban. Elsősorban az MA/MSc-képzésbe való bejutásban, hiszen a képzés egyik célja az MA/MSc-képzésre való felkészítés. A sikeres bejutás okát egyrészt a tanulók kedvező társadalmi gazdasági státuszában, a képzés kimagasló teljesítésében látjuk, illetve hipotézisünk szerint a felvettek között azoknak is nagy lesz a száma, akik már a BA/BSc-képzésbe való belépéskor célul tűzték ki az MA/MSc-képzésbe való bejutást.

Hipotézisünk még, hogy az oktatás színvonala a hároméves képzési idő rövidege miatt csökkent. Ennek következménye a munkaadók bizalmatlansága a képzéssel szemben, ami pedig negatívan befolyásolja a fiatalok munkába állását. Továbbá feltételezzük, hogy a képzés során megszerzett kompetenciák és tapasztalatok növelik a munkába állás és a továbbtanulás esélyét. Ennek okát abban látjuk, hogy az oktatás ezek elősegítésére nagyobb hangsúlyt fektet. Azok, akik akár munkájukban, akár a továbbtanulásban sikeresek, a kompetenciákat tudatosan hasznosították, valamint pályaválasztásuk és tanulmányaik folytatása idején céltudatosság jellemezte őket. Természetesen a kedvező társadalmi gazdasági helyzet is kedvezően befolyásolta a fiatalok előmenetelét. Feltételeztük azt is, hogy a kompetenciák fejlesztését megcélzó képzés hatására a fiatalok gyakorlati ismeretei és általános képességei fejlődtek a leginkább. A fiatalok többsége nem végzettségének megfelelő munkakörben dolgozik, aminek az az oka, hogy a BA/BSc-

képzéssel kapcsolatban a munkaadók tájékozatlanok, alkalmazni vagy másik végzettséggel is rendelkezőket, vagy pedig a jó általános képességekkel bírókat alkalmaznak.

SZAUER CSILLA

A fogyatékos emberek szakképzése és innovatív szolgáltatási megoldásai hazánkban

Témakörök: Szakképzés; Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények

Az utóbbi évtizedek során hosszú utat tett meg a fogyatékosügyi szakmapolitika és gyakorlat a fogyatékos emberekkel szembeni paternalista filozófiától azon polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok biztosítása felé, melyek a fogyatékos embereket ugyanúgy megilletik, mint nem fogyatékos társaikat. A régi szemlélet, amely jórészt a szánalomra és a fogyatékos emberek vélt tehetetlenségére épül, ma már elfogadhatatlan. Ennek a befogadásnak az egyik fontos állomása a sikeres munkaerőpiaci beilleszkedés. A fogyatékos személyek foglalkoztatási rátája sajnos ma még alacsonyabb, mint a nem fogyatékos munkavállalóké. Munkánélküli rátájuk pedig kétszer magasabb, mint az átlag népességé. A fogyatékos emberek sokféle munkakört képesek betölteni, azonban a munka, amit vállalnak, általában alulfizetett, és nem igényel szakképesítést még akkor sem, ha ilyennel rendelkezne a munkavállaló.

Ezt a meglehetősen negatív helyzetet tovább árnyalja, hogy a fogyatékos munkakeresők többsége nem rendelkezik piacképes szaktudással és végzettséggel, nem motivált a munkavállalásra. Az Academic Network of European Disability Experts 2009-es felmérése szerint szignifikáns összefüggés van a fogyatékos emberek képzési teljesítménye és szintje, valamint későbbi munkaerőpiaci sikere között. Így különös jelentőséggel bírnak mind emberi jogi, mind pedig gazdasági szempontból azok a kezdeményezések, amelyek ennek a népességnek a komplex szakképzési, képzési rehabilitációján keresztül igyekeznek munkaerőpiaci és társadalmi befogadásukat hatékonyan elősegíteni.

A poszter annak a kutatásnak az első eredményeit mutatja be, amelynek célja azoknak a hazai, egyesült királyságbeli és dán gyakorlatoknak az összegyűjtése és összehasonlító elemzése, amelyek az elmúlt közel tíz év alatt a fogyatékos fiatalok szakképzésén keresztül a hagyományos szakmatanítás módszereitől eltérően igyekeztek a munkaerőpiaci integrációt támogatni.

A kutatási módszerek ebben a fázisban elsősorban dokumentumelemzést jelentenek; az Európai Unió és ezen belül a 3 tagállam szakképzési és foglalkoztatási kereteinek a megismerését, a vonatkozó közösségi kutatások, felmérések eredményeinek az elemzését egyrésztől, másrésztől pedig az innovatív és tradicionális gyakorlatok és standardok, vonatkozó felmérések értékelését. Ezekre az információkra épülnek a jövőben azok a kvalitatív és kvantitatív felmérések, amelyek a különféle hazai gyakorlatok hatékonyságát igyekeznek prezentálni minden érdekelt fél – a fogyatékos diákok, az őket képző intézmények vezetői, tanárai, a diákok családtagjai, a szolgáltató szervezetek képviselői, a munkaügyi szervezet szakemberei, munkáltatók – szempontjainak az ismertetésével.

Kémia, vegyészmérnöki és biomérnöki alapképzésüket kezdő egyetemi hallgatók kémiai tudásszintjének vizsgálata

Témakörök: Felsőoktatás, felnőttoktatás; Természettudományi oktatás

Az utóbbi években számos fórum foglalkozott a természettudományok oktatásának, a felsőoktatásba belépő hallgatók természettudományos ismereteinek csökkenő színvonalával. Felmerült az igény, hogy ezt a - sokszor szubjektív benyomások alapján kialakult - képet próbáljuk objektív mérési adatokkal is alátámasztani. Másrészt megbízható módszert kellett kidolgozni a tanulmányaikat kezdő hallgatók kémiai felkészültségének mérésére, valamint a gyenge felkészültségű hallgatók felzárkóztatására.

A kutatás *céljai* a következők:

- 1) Mérőeszköz kifejlesztése az egyetemi tanulmányaikat kezdő hallgatók kémiai alapismereteinek mérésére, a nem megfelelő felkészültségű hallgatók kiválasztására.
- 2) Adatokat nyerni arra vonatkozóan, hogy melyek azok a legfontosabb hiányosságok, amelyeket egy felzárkóztató kurzuson feltétlenül pótolni kell.
- 3) Mérési adatokat nyerni a nem megfelelő felkészültségű hallgatók kiválasztásának és segítésének hatásáról.

A kutatás 2009. szeptemberében kezdődött. A minta összesen 204 elsőéves egyetemi hallgatóból (kémia BSc: 97 fő; vegyészmérnök BSc: 106 fő; biomérnök BSc: 65 fő) állt. A mérőeszköz 17 itemet tartalmazott, megírására 60 percet kaptak a hallgatók. A teszt validitását a középiskolai kémiában is járatos egyetemi oktatók ellenőrizték.

A kutatás eddigi *eredményei*:

- A teszt alkalmas a hallgatók tudásszintjének mérésére és a nem megfelelő felkészültségű hallgatók kiválasztására. A teszt jóságmutatója megfelelő: Cronbach-alfa teljes mintára: 0,858 (kémia: 0,896; vegyészmérnök: 0,782; biomérnök: 0,844). Az átlagteljesítmény (70,2%±16,4%) és az előzetesen meghatározott „szelektációs szint” (70,0%) összhangban vannak egymással.
- A kémiaszakosok (76,3%±15,9%) és a vegyészmérnök-hallgatók (72,2%±13,3%) teljesítménye szignifikánsan ($p=0,000$) jobb a biomérnök-hallgatókénál (56,1%±15,9%).
- A teszten elért teljesítmény és a felvételi pontszám között közepes erősségű korrelációt találtunk ($r=0,437$; $p<0,01$).
- Az eredmények alapján megállapítható, hogy a hallgatók kémiai alapismeretei szempontjából meghatározó, hogy tettek-e kémiából érettségi vizsgát, és ha igen, milyen szinten és milyen eredménnyel. A teszten az emelt szintű jeles (83,5%±12,3%), az emelt szintű jó (79,0%±3,5%) és a középszintű jeles (80,7%±9,8%) kémia érettségivel rendelkezők szignifikánsan jobb eredményt értek el, mint az emelt szintű közepes (63,9±4,4%), a középszintű jó (67,3%±12,6%) és közepes (58,9±12,9%) érettségivel rendelkezők, valamint a kémiából nem érettségizettek (56,3±16,7%).

- Bár a fiúk teljesítménye ($72,5 \pm 16,2\%$) valamivel jobb volt a lányokénál ($68,0\% \pm 16,4\%$), a különbség nem szignifikáns ($p = 0,052$).

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy a teszt által „kiszűrt” hallgatók félévi tanulmányi eredményében lesz-e különbség a felzárkóztató kurzuson részt vettek és azok között, akik nem éltek ezzel a segítséggel.

A kutatást az OTKA (T-049379) támogatta.

VIRÁNYI ANITA

Tanulásban akadályozott digitális bennszülöttek (?)

Témakörök: Gyógypedagógia, sajátos nevelési igények; IKT, e-learning, távoktatás

A tanulás a 21. században újraértelmeződni látszik, újabban a konnektivizmus (Siemens, Downes) elmélete is jelen van. A digitális generáció is megjelent az utóbbi évtizedben, amelynek tagjai a digitális bennszülöttek (Prensky), akiknek életét már meghatározzák a digitális eszközök, így tanulási folyamataik is másképpen épülnek fel. A pedagógusok egy része, mint digitális bevándorló, igyekszik az infokommunikációs technológia (IKT) eszközeit is alkalmazni az iskolai oktatás során, hogy a megváltozott környezetből érkező tanulók számára adekvát, motiváló tanulási környezetet biztosíthasson a formális tanulás színterén.

A tanulásban akadályozott, ezen belül az enyhén értelmi fogyatékosnak minősített gyerekek iskolai tanulási folyamatában is megjelennek az IKT eszközei, az elektronikus és digitális környezet. A tanulási folyamatok szerveződése szempontjából érdekes, hogy milyen lehetőségeket biztosít ehhez a hagyományos, zárt oktatási forma, és mi a különbség a nyitott oktatási formák (pl. szabad tanulás) alkalmazása esetén.

Az informális tanulás szerepe a konnektivizmus nyomán gondolkodva sokkal inkább felértékelődik, így azok a kérdések is megalapozottak lesznek, amelyek a közösségi kapcsolatok, hálózatok alakításában, az együttműködésben, az ezekbe való bekapcsolódásban is hangsúlyt helyeznek az említett tanulói populáció vizsgálatára.

A poszteren bemutatni kívánt jelen kutatás kiindulópontja, hogy a tanulásban akadályozott, ezen belül enyhén értelmi fogyatékosnak minősített gyermekek is a netgeneráció tagjai, de kérdés, hogy ők is lehetnek-e digitális bennszülöttek.

A kutatás során arra keressük a választ, hogy az ennek a populációnak az oktatását-nevelését vállaló (együtt- és/vagy különnevelő) iskolák körében a digitális tanulási környezet, az IKT eszközök alkalmazása, a hálózati tanulás milyen mértékben azonosítható, milyen tanulási tevékenységek során jelenik meg, milyen különbség tapasztalható a tanulásban akadályozott tanulók oktatásával nem foglalkozó iskolákhoz képest, és milyen okok állhatnak ennek hátterében. Emellett azt is vizsgáljuk, hogy a nyitott oktatási forma alkalmazása során ezek a lehetőségek hogyan módosulnak.

A kutatás során:

- a tanulók sajátosságain (pedagógiai, pszichometriai jellemzők, tanulási szokások, technikák, stratégiák) túl,

- az oktatási környezet (iskolai IKT és digitális környezet, keretrendszerek, online alkalmazások szerepe, közösségi felületek használata az informális tanulás során),
- az oktatási tartalom (IKT-támogatott és/vagy digitális tananyagcsomagok) és
- a (gyógy)pedagógus attitűdje (az IKT mint eszköz, az IKT alkalmazása mint pedagógiai módszer), vélekedése területeket tárjuk fel a fentebb írt kérdések megválaszolására, amihez a megfigyelés, az interjú, a kérdőíves kikérdezés, valamint a dokumentum- és tartalomelemzés kutatási módszereit alkalmazzuk.

A IX. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA ELŐADÓI

Név	E-mail	Intézmény
Ábrahám Katalin	abkatalin@gmail.com	DE, Neveléstudományi Doktori Program
Albert Gábor	albertg@t-online.hu	Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar
Ambrus Attiláné Kéri Katalin	kerik@btk.pte.hu	PTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Antoni Rita	antoni.rita@gmail.com	Szegedi Tudományegyetem
Arató Ferenc	koopcsop@gmail.com	PTE-BTK NTI, Nevelés és Oktatáselméleti Tanszék
Bacsa-Bán Anetta	bana@mail.duf.hu	Dunaújvárosi Főiskola
Bajusz Bernadett	bajuszbernadett@freemail.hu	Debreceni Egyetem
Bajusz Klára	beka@feek.pte.hu	PTE-FEEK
Balázsné Nagy Zsuzsanna	nagy-zsuzsa@freemail.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Balogh Virág	baviri@gmail.com	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Bányász-Németh Tilda	banyasztilda@yahoo.com	ELTE-PPK
Barabási Tünde	tunde.barabasi@gmail.com	Babes-Bolyai Tudományegyetem, Székelyudvarhelyi Kihelyezett Tagozat
Barassevich Tamás	barassevich.tamas@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Bárdi Árpád János	bardi@freemail.hu	ELTE-PPK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Baróti Enikő	ebaroti@fmk.nyme.hu	NYME-FMK
Barta Szilvia	szilviabarta.de@gmail.com	Debreceni Egyetem
Bencéné Fekete Andrea	andi@somogy.hu	Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar
Benedek András	benedek.a@eik.bme.hu	BME-GTK, Műszaki Pedagógia Tanszék
Benke Magdolna	benke.magdolna@nive.hu	Nemzeti Szakképzési és Felnőtt-

		képzési Intézet
Bicsák Zsanett Ágnes	bicsakzsanett@gmail.com	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Bocsi Veronika	bocsiveron@gmail.com	DE, Gyermeknevelési és Felnőtt- képzési Tanszék/ Társadalomtu- dományi Tanszék
Bodnár Éva	eva.bodnar@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem, Magatartástudományi és Kommu- nikációelméleti Intézet
Bodnárné Kiss Katalin	bkissk@yahoo.com	Nyíregyházi Főiskola
Bodorné Németh Tünde	nemeth.tunde@barczy.elte.hu	ELTE-BGGYK
Bohács Krisztina	medialt.tanulas@gmail.com	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Borbáth Katalin	kborbath@freestart.hu	PE, Nyelvtudományi Doktori Isko- la
Bordás Andrea	brdsandi@gmail.com	DE, Neveléstudományi Doktori Program
Boreczky Ágnes	bokany@ludens.elte.hu	ELTE-PPK IPPK
Boros Julianna	boros.julianna@gmail.com	PTE, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
Breznayánszky László	brezsl@tigris.unideb.hu	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Buda András	buda@delfin.unideb.hu	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Buda Mariann	mariann.buda@gmail.com	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Budai László	drbudailaszlo@freemail.hu	Eszterházy Károly Főiskola, Eger
Bukus Beatrix	beatrix.bukus@btk.uni- pannon.hu	Pannon Egyetem, Veszprém
Ceglédi Tímea	t.cegledi@gmail.com	DE, HDI Nevelés- és Művelődés- tudományi Doktori Program
Chrappán Magdolna	chrappanm@gmail.com	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Csapó Benő	csapo@edpsy.u-szeged.hu	Szegedi Tudományegyetem
Csikos Csaba	csikoscs@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi

		Intézet
Csongrádi Beáta	gazsi.ildiko@gmail.com	NYME-Művészeti, Nevelés- és Sporttudományi Kar
Czakó Kálmán	czako@almos.vein.hu	PE, Neveléstudományi Intézet, Pedagógiai Kutató- és Oktatóközpont
D. Farkas Csilla	d.farkas.csilla@gmail.com	Debreceni Egyetem
Dégi Zsuzsanna	zsiged@yahoo.com	SZTE-BTK, LINEE Projekt, EMTE Sapientia, Csikszereda
Derényi András	derenyia@hdsnet.hu	Országos Kreditiroda - Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Dezső Renáta Anna	derekrena@gmail.com	PTE-BTK, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
Di Blasio Barbara	barbara@btk.pte.hu	PTE-BTK, „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola
Dobó István	istvan.dobo@uni-corvinus.hu	ELTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Dohány Gabriella	dohanygabriella@freemail.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Dorner Helga	helgadorner@t-online.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola, Közép-európai Egyetem
Dömsödy Andrea	domsody.andrea@opkm.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
Éles Csaba	c.eles@chello.hu	Debreceni Egyetem
Engler Ágnes	engler@tigris.unideb.hu	Debreceni Egyetem
Erdei Gábor	erg@tigris.unideb.hu	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Erdeiné Nyilas Ildikó	erdeinenyilasi@gmail.com	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Fábián Gyöngyi	kredit_kiado@yahoo.co.uk	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Fábián Márta	fabmarta@gmail.com	II. Rákóczi Ferenc KMF
Farkas Éva	farkas.eva@freemail.hu	SZTE-JGYPK, Felnőttképzési

		Intézet
Farkas Olga	folga@jgypk.u-szeged.hu	SZTE-JGYPK, Szakképzési Továbbképzési és Távoktatási Központ
Fejes József Balázs	fejesj@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Fényes Hajnalka	fenyesh@freemail.hu	DE, Neveléstudományi Doktori Program
Fenyő Imre	fenyoimre@fenyoimre.hu	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Fináncz Judit	judit.financz@gmail.com	Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar
Fischer Alajos	fischer.alajos@mutf.hu	Modern Üzleti Tudományok Főiskolája
Foghtúy Krisztina	foghtuy.krisztina@ppk.elte.hu	ELTE-PPK
Fónai Mihály	fonaim@puma.unideb.hu	DE, Humán Tudományok Doktori Iskola, Nevelés-és Művelődéstudományi Program
Gál Attila	galattt@gmail.com	DE, Neveléstudományi Doktori Program
Garai Dóra	doragarai@yahoo.com	ELTE-BGGYK
Gaskó Krisztina	gasko.krisztina@ppk.elte.hu	ELTE-PPK, Neveléstudományi Intézet
Gáspár Mihály	gildiko@mnsk.nyeme.hu	Nyugat-magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ
Géczi János	geczijanos@vnet.hu	PE-MFTK, Antropológia és Etika Tanszék
Gönczy László	gonczy@art.pte.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Gubán Gyula	guban@mail.duf.hu	Dunaújvárosi Főiskola
Györgyi Zoltán	gyorgyiz@ella.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Győri János	janos.gyori@ppk.elte.hu	ELTE-PPK, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
Hajdicsné Varga Katalin	hajdicska@zelkanet.hu	Kaposvári Egyetem
Halász Gábor	halaszg@helka.iif.hu	ELTE

Hercz Mária	Hercz.Maria@gmail.com	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Hermann Zoltán	hermann@econ.core.hu	MTA, Közgazdaságtudományi Intézet
Herzog Csilla	herzogcs@t-online.hu	Eszterházy Károly Főiskola, Eger
Hidvégi Péter	hidvegipeter@freemail.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Hódi Ágnes	agnes.hodi@edu.u-szeged.hu	Szegedi Tudományegyetem
Holecz Anita	hanita@mnsk.nyme.hu	NYME, Savaria Egyetemi Központ
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna	hollosi.hajnalka@gmail.com	Nyíregyházi Főiskola, PKK
Horváth H. Attila	horvathha@merus.hu	Pannon Egyetem, Veszprém
Horváth Zsuzsanna	horvath.zsuzsanna@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Imre Anna	imre.anna@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Jancsák Csaba	jancsak@jgypk.u-szeged.hu	SZTE-JGYPK
Jármai Erzsébet Mária	jarmai.erszebet@yahoo.com	BGF-KVIK, Idegen Nyelvi és Kommunikációs Intézet
Jenei Teréz	jeneit@nyf.hu	Nyíregyházi Főiskola
Jókai Erika	jokaie@erg.bme.hu	BME, Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet
Józsa Krisztián	jozsa@sol.cc.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Kálmán Anikó	mpt@eik.bme.hu	BME, Műszaki Pedagógia Tanszék
Kaposi József	kaposij@gmail.com	PTE-BTK, NTI
Kardos Lajos	kardos.lajos@gmail.com	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Károlyi Júlia	ilukacs@freemail.hu	ELTE, Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium
Kasik László	kasik@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK Neveléstudományi Intézet; SZTE Szociális Kompetencia Kutatócsoport
Kelemen Rita	kelemenr@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Kelemen Valéria	kelemen.valeria@dartke.hu	DARTKE

Kelemen-Molitorisz Anikó	MolitoriszA@budapest.hu	Főpolgármesteri Hivatal Oktatási Ügyosztály
Kereszty Orsolya	keresztyorsolya@gmail.com	ELTE-PPK, PTE-BTK
Kerülő Judit	keruloj@gmail.com	Nyíregyházi Főiskola
Kétyi András	ketyi.andras@kkfk.bgf.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Kinyó László	kinyo@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Kis Jenőné Kenesei Éva	kenesei.eva@ke.hu	Kaposvári Egyetem
Kocsis Mihály	kocsis.mihaly@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Kocsis Mihály	kocsism@feek.pte.hu	Pécsi Tudományegyetem
Kolosai Nedda	kolosai.nedda@tofk.elte.hu	ELTE-TÓFK, Neveléstudományi Tanszék
Korom Erzsébet	korom@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Kovács Gábor	gabor.kovacs@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem
Kovács Henrik	kovacs Henrik@gmail.com	Magyar Táncművészeti Főiskola/ELTE PhD
Kovács Katalin	katakkk@t-online.hu	Digitális Pedagógiai Szakmai-szolgáltató Intézet
Kozma Tamás	KozmaT@ella.hu	DE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Köpeczi-Bócz Tamás	kopeczi.bocz.tamas@hepih.hu	Budapesti Corvinus Egyetem
Köves Gabriella	gabriella.koves@gmail.com	Károli Gáspár Református Egyetem
Kraiciné Szokoly Mária	szokoly.maria@ppk.elte.hu	ELTE-PPK
Labodáné Lakatos Szilvia	lakatosszilvi@gmail.com	PTE-BTK
Láng András	andraslang@hotmail.com	PTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Lannert Judit	judit.lannert@tarki-tudok.hu	Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Zrt.
Létray Zoltán	letray@sze.hu	Széchenyi István Egyetem, MTT

Lévai Dóra	levai.dora@ppk.elte.hu	ELTE-PPK, Oktatás-Informatikai Szakcsoport
Lukács István	lukacs.istvan@ppk.elte.hu	ELTE-PPK
Lükő István	sajokaza@chello.hu	PTE-FEEK
Márföldi Anna	annamarfoldi@gmail.com	NYME-BPK, Szakmai Tanárképző Intézet
Máté Krisztina	kristina.mate.ud@gmail.com	DE-BTK, Nevelés-és művelődéstudományi Doktori Program
Mészáros Attila	meszaros@sze.hu	SZIE-MTK
Mészáros György	gyuri7420@gmail.com	ELTE-PPK
Mikonya György	mikonya.gyorgy@ppk.elte.hu	ELTE-PPK
Mohácsi Márta	mmohacsi@freemail.hu	Nyíregyházi Főiskola
Molnár Edit Katalin	molnarek@t-online.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Molnár Gyöngyvér	gymolnar@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Molnár György	molnargy@eik.bme.hu	BME, Műszaki Pedagógia Tanszék
Molnár Pál	molnar.pal.viktor@gmail.com	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Nagy Éva	evnalev@gmail.com	Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Intézet
Nagy Judit	tonajud@gmail.com	SZTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Nagy Krisztina	nkrisztina@yahoo.com	ELTE-TáTK
Nagy Lászlóné	nagylne@bio.u-szeged.hu	SZTE-TTIK, Biológiai Szakmódszertani Csoport
Nagy Péter Tibor	nagy.peter.tibor@gmail.com	WJLF
Nagyházi Bernadette	b.knagyhazi@gmail.com	Kaposvári Egyetem, Pedagógiai Kar
Nahalka István	nahalkai@gmail.com	ELTE
Németh András	nemeth.andras@ppk.elte.hu	ELTE-PPK

Németh Balázs	nemethb@feek.pte.hu	PTE-FEEK
Németh Nóra Veronika	nemethnora24@gmail.com	DE, Neveléstudományi Doktori Program
Németh Regina	nemethregi@gmail.com	ELTE-PPK
Nguyen Luu Lan Anh	janosgyori.hunra@gmail.com	ELTE-PPK, Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Központ
Nyéki Lajos	nyeki@sze.hu	SZIE-MTK, MTT
Ollé János	olle.janos@ppk.elte.hu	ELTE-PPK, Oktatás-Informatikai Szakcsoport
Paksi Attila	info@attilapaksi.hu	ELTE-IK, Doktori Iskola
Papp László	pappxla@freemail.hu	SZTE, Neveléstudományi Doktori Iskola
Papp-Danka Adrienn	danka.adrienn@ppk.elte.hu	ELTE-PPK
Pataki Gyöngyvér	pataki.gyongyver@gmail.com	Debreceni Egyetem
Pénzes Éva	digitusminimuss@gmail.com	ELTE-BGGYK
Perjés István	istvan.perjes@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem
Pethő Villó	villo.petho@hotmail.com	SZTE, Zeneművészeti Kar
Pfister Éva	eva.pfister@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
Pintér Henriett	pinterh@mail.datanet.hu	Mozgássérültek Pető András Nevelőképző Intézete
Pirka Veronika	veronika.pirka@gmail.com	ELTE-PPK
Polonyi Istvan	polonyi.istvan@econ.unideb.hu	DE, Közgazdaságtudományi Kar
Pornói Imre	porimrit@t-online.hu	Nyíregyházi Főiskola
R. Tóth Krisztina	tothkr@inf.u-szeged.hu	Szegedi Tudományegyetem
Rajnai Judit	rajnaij@freemail.hu	ELTE-PPK
Rébay Magdolna	rebay@ella.hu	DE-BTK Neveléstudományok Intézete, Elméleti és Történeti Pedagógiai Tanszék
Reisz Terézia	reisz.teri@gmail.com	PTE-FEEK
Revákné Markóczi Ibolya	revakne@delfin.unideb.hu	Debreceni Egyetem

Révész Judit	balogrevesz@t-online.hu	ELTE-BTK
Sági Matild	matild.sagi@ofi.hu	Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet
Sántha Kálmán	skalman@uranos.kodolanyi.hu	Kodolányi János Főiskola
Sáska Géza	saskag@t-online.hu	Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet
Sass Judit	judit.sass@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
Schaub Gáborné	borkovitsm@yahoo.com	SZTE-JGYPK
Seres Edina	seresedi@yahoo.com	Debreceni Egyetem
Simándi Szilvia	sszilvi1@freemail.hu	EKF, Andragógiai és Közművelődési Tanszék
Simay Attila Endre	angyallovag@gmail.com	Budapesti Corvinus Egyetem
Simay Endre István	endresy@t-online.hu	Budapesti Corvinus Egyetem, Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet
Sipos Endre	stark1130@citromail.hu	ELTE-PPK
Sominé Hrebik Olga	somiolga@gmail.com	SZTE, Neveléstudományi Doktori Iskola
Szabó Ákosné	timarkati@interware.hu	ELTE-BGGYK
Szabó Csilla Marianna	szabocs@uranos.kodolanyi.hu	Gróf Széchenyi István Műszaki Szakközépiskola
Szabó Gábor	gszabo@btk.pte.hu	Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület
Szabó László Tamás	szabolt1942@gmail.com	DE-BTK, Neveléstudományok Intézete
Szabó Renáta Anna	pedpsz@mnsk.nyme.hu	NYME, Savaria Egyetemi Központ
Szabolcs Éva	szaev@ludens.elte.hu	ELTE-PPK
Szauer Csilla	csillasz2001@yahoo.com	Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány
Szekeres Ágota	szekeres.agota@gmail.com	ELTE-GYK
Szemerszki Marianna	szemerszkim@ofi.hu	Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet
Szenczi Beáta	szenczib@edpsy.u-szeged.hu	SZTE, Neveléstudományi Doktori Iskola

Szilágyiné Szemkeő Judit	juditsz2@gmail.com	Apor Vilmos Katolikus Főiskola
Szoboszlai-Kiss Katalin	kszoboszlai@freemail.hu	Pannon Egyetem, Veszprém
Szolár Éva	eva.szolar@gmail.com	Debreceni Egyetem
Szűcs Norbert	Szucs.Norbert@educatio.hu	Educatio Szolg. és Társ. Nonprofit Kft, SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet
Takács István Károly	takacs.istvan.karoly@gmail.com	Szegedi Tudományegyetem
Takács Tamara	tamaratakacs@yahoo.com	NYF-PKK, Szociálpedagógiai Tanszék
Tamás Katalin	tamas.katalin@barczy.elte.hu	ELTE-BGGYK
Tánczos Tímea	timeatanczos@gmail.com	SZTE, Neveléstudományi Doktori Iskola
Temesi József	jozsef.temesi@uni-corvinus.hu	Budapesti Corvinus Egyetem
Tódor Erika Mária	todor.erika@yahoo.com	Sapientia EMTE, Csíkszereda
Tombor Viktória	tombor@feek.pte.hu	PTE-FEEK
Torgyik Judit	jtorgyik@uranos.kodolanyi.hu	Kodolányi János Főiskola
Tornyai Zsuzsa	tornyizsuzsa@gmail.com	DE-GyFK
Tóth Edit	tothedit@edpsy.u-szeged.hu	Szegedi Tudományegyetem
Tóth Zoltán	tothzoltandr@gmail.com	DE-TTK, Kémia Szakmódszertan
Tóth-Márhoffer Márta	martimarhoff@gmail.com	Pannon Egyetem, Veszprém
Tóth-Mózer Szilvia	toth-mozer.szilvia@ppk.elte.hu	ELTE
Török Ágnes	torokagi85@freemail.hu	Debreceni Egyetem
Tőzsér Zoltán	tozser1984@gmail.com	DE-BTK
Ugrai János	ujje@freemail.hu	Miskolci Egyetem, BTK, Tanárképző Intézet
Ütőné Visi Judit	visi.judit@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
V. Gönczi Ibolya	vgonczii@gmail.com	DE, Neveléstudományok Intézete
Vágó Irén	vago.iren@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Varga Aranka	mizafe@gmail.com	PTE-BTK, NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Vargáné Nagy Anikó	vnaniko@hwpf.hu	DE, Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar
Vargáné Vízi Csilla	vvizicsilla@gmail.com	Eszterházy Károly Főiskola, Eger
Vass Zoltán	drzhms@yahoo.co.uk	Pannon Egyetem, Veszprém
Vastagné Bauer Zita	zait@elte.hu	ELTE-TÓK, ELTE PPK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Vidakovich Tibor	t.vidakovich@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet, MTA-SZTE, Képességkutató Csoport
Vígh Tibor	vigh.tibor@edpsy.u-szeged.hu	SZTE-BTK, Neveléstudományi Intézet
Vincze Beatrix	beatrix.vincze@freemail.hu	EKTF, Neveléstudományi Tanszék
Vincze Tamás	tamvincze@freemail.hu	NYF, Pedagógusképző Kar
Virág Irén	viragi@ektf.hu	Eszterházy Károly Főiskola, Eger
Virányi Anita	anita.viranyi@gmail.com	ELTE-BGGYK
Wakai Seiji	szeidzsi@yahoo.co.jp	Károli Gáspár Egyetem Japanológia Tanszék

A IX. ORSZÁGOS NEVELÉSTUDOMÁNYI KONFERENCIA NEM-ELŐADÓ RÉSZTVEVŐI

Név	E-mail	Intézmény
Bánlaky Pál	banlakypal@gmail.com	Wesley János Lelkészképző Főiskola
Bárdos Jenő	bardos@almos.uni-pannon.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Bognárné Kocsis Judit	bkocsisj@almos.uni-pannon.hu	Pannon Egyetem, Veszprém
Borsi Árpád	aborsi@vnet.hu	Felnőttképzők Szövetsége
Bús Éva	buse@almos.uni-pannon.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Czeglédi Sándor	czegledis@vnet.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet

Darvai Tibor	darvai.tibor@gmail.com	PTE-BTK, Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Konfe- rencia
Dókus Tünde	dokust@freemail.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Fehérvári Anikó	fehervari.aniko@ofi.hu	Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet
Fischerné Dárdai Ágnes	foigazgato@lib.pt.e.hu	PTE, Egyetemi Könyvtár
Forintos Éva	forintos@almos.uni-pannon.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Forray R. Katalin	forray@ella.hu	PTE-BTK
Golnhofér Erzsébet	gol46@t-online.hu	ELTE-PPK
Heltai Pál	heltai.pal@gtk.szie.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Hortobágyi Ildikó	ildiko@almos.uni-pannon.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Katona László	laszlo24@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Korbel Péter	korbelp@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Kovács Balázs	kovacsbalazs18@t-online.hu	VIK Középiskola
Kurtán Zsuzsa	mariann44@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Magyar Zita	magyarzita@vipmail.hu	Oktatási Hivatal
Meleg Csilla	csilla.meleg@ajk.pt.e.hu	PTE-BTK, Neveléstudományi Doktori Iskola
Mesterházi Zsuzsa	mesterzs@t-online.hu	ELTE-BGGYK
Nagyné Horváth Katalin	nagynehk@budapest.hu	Főpolgármesteri Hivatal
Németh Mariann	acquablanc@freemail.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Némethné Hock Ildikó	hocki@chello.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Inté- zet
Paksi László	paksilaci@gmail.com	Pannon Egyetem, Veszprém
Polonkai Mária	eva.bodnar@invitel.hu	Budapesti Corvinus Egyetem

Poór Zoltán	poor.zoltan@almos.uni-pannon.hu	Pannon Egyetem, Veszprém
Pukánszky Béla	pukanszkyb@t-online.hu	Szegedi Tudományegyetem
Pusztai Gabriella	gabriella.pusztai@ella.hu	Debreceni Egyetem
Rednik Zsuzsanna	rednikzs@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Sebestyén József	sebij77@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Szabó Andrea	szabofa@gmail.com	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Szénich Alexandra	aszzenich@freemail.hu	Budapesti Gazdasági Főiskola, KVIK
Szentgyörgyi Szilárd	szentsz@almos.uni-pannon.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet
Tóthné Kosztin Beáta	tokobe@freemail.hu	Debreceni Egyetem
Trencsényi László	trenyo@index.hu	MTA Pedagógiai Bizottság/ELTE
Vadnay Marianna	vmariann@chello.hu	PE-MFTK, Angol-Amerikai Intézet

TOVÁBBI TEMATIKUS ELŐADÁSOK

ÉLES CSABA

Kazinczy és kortársai a nemzetnevelésről

A VI. Kiss Árpád (országos) Emlékkonferencián Kazinczy Ferenc az egyik előadó - születésének 250. évfordulója okán - és kortársai gondolatait mutatta be az oktatásról, nevelésről és művelődésről, egyéni és intézményi formában, a gyermektől a felnőttig. Szervesen, de autonóm módon ezt egészíti ki előadásom, amelynek központi kulcsfogalma az Imre Sándortól adaptált *nemzetnevelés* (nemzeti nevelődés, művelés, művelődés). A fő médium a *nyelv*, amelynek sorsa-fejlődése egyfelől elválaszthatatlan a nemzetől, a nemzeti kultúrától általában – másfelől olyan konkrét intézményektől, mint az iskolák, az egyházak és a színházak.

A *nyelvművelés* és *nemzetnevelés* sikerének egyszerre feltétele és következménye is a hazaszeretet és hazafiság, a nemzeti önismeret és önbecsülés mértéke és elterjedtsége, intenzitása és dimenziói (a nemek, nemzedékek, társadalmi osztályok és csoportok különböző köreiben). Amit Kazinczy és legeminebb kortársai (Aranka, Bessenyei, Tessedik, Kármán, Katona, Kölcsey) ezen a téren megharcoltak a 18-19. század fordulójának mintegy ötven évében, annak előzménye a 17. században (Comenius, Apáczai, Tolnai Dali, Misztótfalusi Kis, Zrínyi, Pázmány) – szerves folytatása pedig a reformkorban mutatható ki.

Kazinczy irodalmi hagyatéka – főleg levelezése – híven dokumentálja, hogy a „széphalmi szent” egyszerre kritikus örököse, illetőleg konzekvens, kreatív továbbörökítője Bessenyei heurisztikus fölismeréseinek és programszerű elképzeléseinek. Mindezeket a reformkorban és a kiegyezés kezdeti éveiben főleg Széchenyi István a hozzá kötődő irodalmárokkal (Kisfaludy Károly, Bajza, Vörösmarty) és különösen Eötvös József váltják valóra, bontakoztatják ki a művelődési jellegű intézmények mindennapi életétől a törvényhozásig.

Ha Imre Sándor Széchenyi gazdag munkásságának fő célját a nemzetnevelésben ragadta meg, akkor Kemény Gábor is lényegében ugyanebben a fogalomban foglalta össze Kazinczy működésének termékeny sokarcúságát. Kazinczy pontosan tudta, hogy az alkotó értelmiségnek csak egyetlen fő célja lehet: a kultúra, konkrétan a *kulturált nemzet*. „Kulturát mind a földesúrnak, mind a köznépnek, s jó lesz minden. Enélkül semmi nem jó, semmi nem lehet jó.” Nem sokkal később, már a fiatal Eötvös világosan látta, hogy Kazinczy éppen ezért érdemli meg a legnagyobb tiszteletet. „Mennyit köszönhet hazám a tekintetes úrnak, én és minden igaz magyar mélyen érzi, mert alszik nagy erő minden nemzetben, de alszik, csak a míveltség ébreszti fel...”

Célom, hogy ezt a kiemelkedő művelődéstörténeti jelentőségű, széles értelemben neveléstörténeti jellegű (a pedagógiától az andragógiáig) szellemi folyamatot a maga egészében és részleteiben, párhuzamos és egymásra épülő elemeiben – a nevelés- és irodalomtörténetből merített dokumentumok fölhasználásával –, szisztematikusan megszerkesztve bemutassam. Meggyőződésem ugyanis, hogy a magyar *nemzetnevelés* történetének meg kell kapnia méltó helyét a nevelés, a neveléstudomány történetében.

Az én-elbeszélések (self-narratives) a személyes élettörténet eseményeit és azok értelmezéseit koherens szerkezetbe rendező narratívumok, amelyekből az egyén felépíti tulajdon biográfiáját. Az egyén szükségét érzi annak, hogy időről-időre felidézze és megossza élettörténetének én-elbeszéléseit, s ennek révén fenntartsa, megszilárdítsa identitását. Az élettörténetek zárt, olvasmányos szövegek (Barthes, 2004). Kutatásomban narratív, élettörténeti interjúkat és strukturált interjúkat készítek olyan tanítókkal, akik legalább 20-25 éve dolgoznak hivatásukban. Az interjú típusát Seidman (2002) munkái nyomán fenomenológiai megközelítésű mélyinterjúnak nevezem. A módszer a kikérdezős élettörténet-kutatás (Bertaux, 1981) és a fókuszált mélyinterjú kombinációja, mely utóbbi alapelveivel a fenomenológiából, elsősorban Alfréd Schützötől (1967) származnak. Ebben a megközelítésben elsősorban nyílt kérdések alkalmazásával, a kutatott területek tartalmainak elemzésével feltárhatók az interjúalanyok konkrét tapasztalatai és ezeknek általuk megélt értelmezései. Ez az interjúkészítési módszer módot ad az interdisziplináris megközelítésű kutatásra, hiszen személyiséglélektani, társadalomlélektani, neveléstörténeti, pszichoanalitikus és pszicholingvisztikai elemzéseket is lehetővé tesz, sőt megkívánja ezeket. A narratív élettörténeti interjú módszere (Kovács, 2006) tapasztalataim szerint lehetővé teszi, hogy az életrajzi elbeszélő maga strukturálja saját élettörténetének elbeszéléseit, az így keletkezett szöveg pedig egyszerre hordozza a felidézett múlt emlékeit és a jelen perspektíváját. A kutatás hosszútávú célja, hogy a pszichológia, a posztmodern pedagógiatörténet-írás és a pszicholingvisztika releváns eredményeit, módszereit felhasználva összefüggéseket mutasson meg a kisiskoláskori emlékek, emléknymok, mint élmények szerveződése és a későbbi, felnőttkori életvezetés, életpálya (elsősorban pedagóguspálya) alakulása között. Eddigi kutatásaim legfontosabb eredménye, hogy az én-elbeszélések, narratívumok, mint a lelki tartalmak komplex mintázata, mind a személyiség mind a társas világ tanulmányozásába képes a történetiség szempontjait bevezetni. Amennyiben elfogadjuk, hogy az emberek az életüket valóban történetek alakjában értelmezik (Whitebrook, 1995), látnunk kell, hogy az én-elbeszélések szüntelen konstruálása sajátos emberi késztetés, egyúttal alapvető kulturális jelenség, segítségével építjük fel „életünk áttekinthető rendszerét, gyarapodó műalkotását” (Ottlik, 1993) Vajon hogyan lehetséges az, hogy az egyéni, emberi lét mindvégig s minden változás ellenére egyazon szubjektum élettörténete marad? Az előadásban az emberi emlékezés, a kollektív emlékezet és az én-identitás folyamatai szolgálnak izgalmas válasszokkal – többek között – erre a kérdésre.

SZEMKEŐ JUDIT
„Valóságot, nem szavakat”

Hatékonyság, esélyegyenlőség, társadalmi mobilitás, tudásalapú társadalom: reflektorfénybe került szavak, pontosabban szlogenek, amelyek valódi tartalmának, jelentésének, iskolai megvalósítási lehetőségeinek tisztázása éppen a reflektorfény miatt válik nehéz-zé, sőt, időnként lehetetlenné.

Előadásomban az „önző” és „önzetlen” gazdasági és társadalmi folyamatok közti feszültségre kívánom felhívni a figyelmet. Be kívánom mutatni Bourdieu, Treiman Mare és Boudon munkái alapján, hogy mindazok, akik az önző gazdaság közgazdasági elmélete alapján próbálják az oktatás hatékonysági mutatóit elemezni, az oktatási folyamatokat éppen a pedagógiai hatékonyság lehetőségétől fosztják meg. A globalizáció folyamatának elemzéseiből világosan látszik, hogy a munkaerőpiac fetiszizálása az iskolarendszer számára veszélyeket hordoz. Belátható, hogy az iskolarendszer belső működését a gyors változásoktól védeni kell, mivel egyébként „az oktatás feladata a megjósolhatatlan, ugyanakkor meghatározó és túl-hatalommal rendelkező jövőre történő felkészítés lesz.” (Wielmans-Chan 1992. 10. o.), másrészt elemzések sora figyelmeztet az iskola megkövesedésének, megmerevedésének problémájára. Az egyensúly megtalálásához a valósággal szembenező és széleskörű konszenzus szükséges.

A kulturális tőke gazdasági tőkévé konvertálhatósága az iskolahasználók érdeklődésének felkeltéséhez is szükséges, így a pedagógiai hatékonyságnak is fontos eleme. Az esélyegyenlőség és az iskolai esélyteremtés kérdésköre a hatékonyság szempontjából is megkerülhetetlen. Az iskola egyre védtelenebb a szélsőséges megközelítésekkel szemben, miközben egyre több szociológiai és pedagógiai kutatás foglalkozik a migráció, a multikulturális elvárások iskolai hatásaival. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy az általános tankötelezettség ellenére a szövegértési képesség csökken. A nyelvi kódok problémájával a pedagógusok naponta küzdenek, ugyanakkor fennáll annak veszélye, hogy az oktatáspolitikusok a problémákkal ugyanúgy nem néznek szembe, mint az USA oktatáspolitikusai, akik korábban a funkcionális analfabétizmussal kapcsolatban R. Flesh majd napjainkban J.T. Gatto figyelmeztetéseit figyelmen kívül hagyták/hagyják. Az „esélyegyenlítő oktatás” célkitűzés oldja ugyan az esélyegyenlőség szlogen délibáb jellegét, de továbbra sem foglalkozik a családi háttér szubjektív életvilágából fakadó problémákkal, csak az anyagi hátrányok következményeit emeli ki. Németh és Kolosi a társadalmi mobilitás-vizsgálatok kapcsán az oktatás számára is fontos üzenetet fogalmaz meg. Rámutatnak arra, hogy a családi háttér meghatározó szerepe az iskolai oktatással csak részben befolyásolható.

Felmérések bizonyítják, hogy a társadalmi mobilitás hiányának egyik oka az iskolában megszerezhető tudás alacsonyra értékelése. Mivel a tudás hasznossága szubjektív, ezért veszélyes a „hasznos” tudás általános és elemzések nélküli erőltetése. Fel kívánom hívni a figyelmet arra, hogy a „tudás érték” kifejezés általánosan csak akkor értelmezhető, ha az értékmérés társadalmi konszenzus alapján történik. Rámutatok arra, hogy konszenzusra a társadalmi csoportok elvárásai közti különbségek, továbbá az önző /önzetlen gazdaság szemléleti ütközése miatt egyaránt szükség lenne. A társadalompolitika fele-

lősségét húzza alá az a tény, hogy a gazdasági életben az értéket jelenértéken és pénzben mérik, ezért a „tudás alapú társadalomban” az oktatási rendszer jelentőségét annak anyagi támogatásával a jelenben kell felemelni annak ellenére, hogy értéktermelő tevékenysége, a megtérülési idő hosszának figyelembe vételével mérhető reálisan.

TORGYIK JUDIT

A hátrányos helyzetű gyerekek iskolai sikerességének javításáért tett nemzetközi törekvések

Az elmúlt években hazánk komoly összegeket szánt arra, hogy a leszakadás és a lemorzsolódás veszélyének kitétt hátrányos helyzetű gyerekek jövőbeli életkilátásait javítsa, s számukra olyan új oktatási lehetőségeket indítson el, amelyek hozzájárulhatnak az érintettek iskolai és jövőbeli társadalmi helyzetének javításához. E nemes cél érdekében számos, a Nemzeti Fejlesztési Tervhez kapcsolódó projektet indítottak el újtárra, ugyanakkor az új pályázatokban is rendszeresen visszatérő fejezetként szerepelnek. Kevesen ismerik azonban részletesen azokat a külföldi törekvéseket, amelyeket évekkal ezelőtt hasonló céllal a fejlett országok is megvalósítottak. A hazai fejlesztések sok tekintetben ezekhez a nyugaton már megvalósult eredményekhez kapcsolódnak.

Hasonló törekvések az USA-ban először az 1960-as évek végétől kezdve jelentek meg, a Colman jelentés után kibontakozott deszegregációs tendenciákhoz kapcsolódóan. Mára eljutottunk oda, hogy nemzetközi viszonylatban számos jó gyakorlat működik, melyek során kikísérleteztek egy sor olyan pedagógiai eljárást, melyek a kisebbségi helyzetben lévő, szegénységnek és előítéleteknek kitétt gyerekek tanulását és tanítását megfelelően segíthetik. Az előadásom során arra teszek kísérletet, hogy ezek közül bemutassak és kiemeljek néhány jelentős példát, így Levine és Lezotte hatékony iskolákra vonatkozó vizsgálata nyomán meghatározott fő tényezőket (pl. a jó iskolai légkör, az elfogadó környezet, a tanulásba vetett hit, a pozitív elvárások, az extra segítség nyújtása, a tanárok és szülők közötti együttműködés stb.), amelyek a nehéz sorsú gyerekekkel foglalkozó sikeres iskolákhoz kapcsolódnak. Valamint szólni kívánok Banks és munkatársai által a multikulturális környezetű iskolákra vonatkozóan kidolgozott alapelvekről is (pl. a pedagógusok továbbképzése, ismereteinek gazdagítása, megfelelő módszerekkel való megismertetése, a hátrányos helyzetű gyerekek számára tanórán kívüli szabadidős programok nyújtása, társas kapcsolatok megerősítése, szociális kompetenciák fejlesztése, valamennyi diák társadalomismeretének javítása, a szolidaritás megerősítésének lehetőségei stb.), melyek a hazai oktatási intézmények számára is hasznosítható tanulságokkal szolgálnak.

Jól kivehető, hogy ilyen és hasonló külföldi tapasztalatok nyomán szerveződnek a magyarországi programok is, melyek értékes támpontokat adnak a különböző családi és kulturális háttérből érkező gyerekek nevelésével foglalkozó pedagógusok számára is.

TÓTH-MÁRHOFFER MÁRTA
Gyermekek a reklámok bűvöletében

Az egészségnevelés és média-pedagógia kérdései az élelmiszerreklámok kapcsán

Kulcsszavak: egészségnevelés, televízió, élelmiszer-reklám, gyermekműsorok, étkezési zavarok, női és férfikép

A munka és az alvás után a televízió nézés a harmadik legtöbb időt betöltő tevékenység felnőtteknél, s bizony gyermekeink is hamar a televízió rabjává válnak, mely fontos kérdéseket vet fel az egészségnevelés és a lélektan területén. Korábbi kutatások rámutattak, hogy a tévé nézéssel töltött idő nőknél erősen összefügg a túlsúly növekedésével és a cukorbetegség kialakulásának veszélyével, továbbá a test zsír összetételével, mely nem csupán az ülés és a testmozgás hiányának tudható be. Gyermekekkel végzett kutatásokból tudjuk, hogy a gyerekek egyre többet nassolnak a TV előtt, valamint az étkezések közötti időben, a tv előtt evő gyermekek pedig lényegesen több zsírt fogyasztanak. A modern kor embere nem belső jelzéseit követve táplálkozik, hanem egyre inkább szociális – média-marketing – ingerekre támaszkodik. Korábban a szülők határozták meg gyermekeik evési szokásait, ám úgy tűnik, ma már a média játszik ebben domináns szerepet. Az USA-ban 37%, míg Nagy-Britanniában 49% a gyermekműsorok közti reklámban az ételreklámok mennyisége, s népszerű koncepcióvá vált, hogy a reklámok legalább annyira – ha nem jobban – felelősek a gyermekkori egészségtelen étkezési szokásokért, s ezen keresztül az elhízásért, mint a szülői táplálkozási szokások és attitűdök. McNeal szerint az ideális vásárló 6-8 éves, s ma már a gyermekeken keresztül igyekeznek hatni a marketing-cégek a család fogyasztására, hiszen tudják, hogy a gyermekek nyitottabbak, kevésbé kötődnek a hagyományokhoz, attitűdük befolyásolhatóbbak. A gyerekek ízei pedig mély nyomot hagynak az emlékezetben, az étel-preferenciák és evési szokások ekkor rögzülnek, magukkal hozva még legalább 60 évnyi potenciális fogyasztást. Jelen kutatásban tíz héten át monitoroztuk a szombat-vasárnap reggeli rajzfilmsávokat 2-2 órán keresztül két (legnézettebb) kereskedelmi csatorna esetében. Kiemelten kezeljük a mesék között megjelenő reklámok, azok között is az élelmiszer-reklámok tartalom-elemzését. Vizsgáljuk, vajon hazánkban is a fentiekhez hasonló, magas arányban vannak-e jelen az élelmiszerreklámok, milyen típusú termékeket kínálnak a gyermekeknek s ezek között mennyire jelenik meg a túltápláló fogyasztási termékek nagy ötöse (reggeli gabonapelyhek, sós harapnivalók, cukrásztermékek, üdítőitalok, gyorséttermek). Vizsgáljuk, milyen hatások, eszközök segítségével igyekeznek a reklámozott márka vagy a reklámozott kalóriadús kategória választására rábírnivaló a gyermekeket. Mindemellett bemutatjuk, hogy milyen férfias-nőies modellek jelennek meg a reklámokban és a mesékben, melyek szintén meghatározóak a gyermekek személyiségfejlődésére, s vezethetnek valamilyen étkezési anomália (obesitas, anorexia, orthorexia) irányába. Mindez számos média-pedagógiai és egészségnevelési vonatkozást érint.

UGRAI JÁNOS

Az öreg tanító és a betűtanítás

Adalékok a tanítói szakma professzionalizálódásának történetéhez

Kulcsszavak: neveléstörténet, tanítói hivatás

Eredetileg a Sárospataki Református Kollégium 18. század végi, 19. század eleji partikuláinak számát kívántuk meghatározni, amikor mintegy véletlenül izgalmas felfedezésre jutottunk. A szakirodalom évszázados állításával szemben ugyanis nem igaz, hogy a református kollégiumok még a polgárosodás hajnalán is döntően a peregrinációra, majd pedig lelkészi hivatásra készülők, a tanítóskodást csak két-háromévi átmeneti foglalatosságnak tekintő ifjakra bízták partikuláik vezetését, a falusi iskolák gondozását. Ezzel szemben bizonyítható, hogy a Tiszáninneni Református Egyházkerületben igen nagy volt azoknak a gyülekezeteknek a száma, akik állandósított tanítót alkalmaztak. Többféle forrás egybevetése után úgy becsüljük, hogy a pataki kisiskola-hálózat közel felében házas, „felnőtt” tanítók szolgáltak – nem egy esetben kifejezetten idős, évtizedek óta egy helyen dolgozó pedagógusokról van szó.

Az előadásban részint részletesen be szeretnénk mutatni ezt a kutatási eredményt, az állandósított tanítók pontos száma meghatározásának módszertani nehézségeivel és a további kutatási lehetőségekkel, feladatokkal együtt.

Részint azokra az értelmezési lehetőségekre szeretnénk rávilágítani, amelyek valóban multi- és interdiszciplináris hozzáállást igényelnek. Egy ilyen nagyságrendű felfedezés ugyanis számos vonatkozásban átírja eddigi ismereteinket. A tanítói hivatás professzióvá válásának kutatását nevelés- és társadalomtörténeti; az állandósított tanító és a gyülekezet (a lelkész) közötti kapcsolat vizsgálatát egyház- és mentalitástörténeti; a korabeli vidéki kulturális elit létszámának és összetételének, belső mobilitásának meghatározását pedig társadalom- és művelődéstörténeti irányban befolyásolhatja az a tény, hogy a korábban feltételezethez képest minden második faluban nem váltogatták egymást az iskola élén a kollégiumból kikerülő fiatalok.

„Adekvát kompetencia fejlesztési kutatás a felsőfokú szakképzés gyengeségeinek és erősségeinek feltárására.„ A projekt megvalósulása

Felsőfokú szakképzéssel kapcsolatos kutatási eredmények Dunaújvárosban

1998-ban került bevezetésre az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés, melynek elsődleges célja a gazdaság és az oktatás kapcsolatának erősítése és a munkaerőpiac magasan kvalifikált munkaerő iránti igényének kielégítése volt. Az eredeti elképzelések szerint a gyakorlatra orientált, rövid idejű képzéssel – a munkaerőpiacra való kilépés biztosítása mellett – a felsőoktatásban is hasznosítható krediteket lehetett szerezni. A gyakorlatban az eredeti elképzelés csak részben teljesült.

Az „Adekvát kompetencia korszerű kompetencia fejlesztési kutatás a felsőfokú szakképzés (a továbbiakban: FSZ) gyengeségeinek és erősségeinek feltárására. Alkalmazható adatgyűjtési és oktatási módszer kidolgozás” című projekt célkitűzésének két fő komponense: adatgyűjtés és javaslat a felsőfokú szakképzés lehetséges módszertani fejlesztésére vonatkozóan. A kutatás további fontos célja, hozzájárulni az FSZ képzés korszerűsítéséhez, mégpedig kiemelten a kompetencia alapú moduláris képzés elterjesztéséhez a kutatási modellel megvalósított fejlesztési javaslat révén.

A tervezett előadás bemutató jelleggel kívánja összefoglalni a projekt folyamatát, eredményeit. Feltárára kerültek azok a területek is, amelyek a képzés sarkalatos pontjait jelentik: az infrastruktúra, az oktatók és oktatási módszerek helyzete, a képzés struktúrája, az elmélet és gyakorlat viszonya, az ismeretek korszerűsége és a tananyag-tartalom. E megállapítások nyomán javaslatok fogalmazhatók meg általánosságban is a felsőfokú szakképzés egészére nézve.

A vélemények alapján megállapítható, hogy az FSZ jelentős, elsősorban mennyiségi fejlődésen ment át az elmúlt évtizedben. Az eredményekben szerepet játszik a szakközépiskolák és a felsőoktatási intézmények jó együttműködése mellett a szakképzési hozzájárulásból nyújtott támogatás is. Az eredeti célt - a rövid idejű, középiskolai végzettségre épülő, gyakorlatorientált, magas szintű szakmai munka elvégzését biztosító szakképzést, amely sikeres munkába állást tesz lehetővé - azonban csak részben sikerült megoldani. A munkaerőpiaci relevanciát prioritásként nem csak elvként elfogadva, hanem konkrét lépéseket megtéve kell az FSZ-t a gazdaság igényei szerint fejleszteni, átalakítani.

SCHAUB GÁBORNÉ – SZABÓ ATTILA
Szociális háttér, táplálkozás és a fizikai teljesítmény

Key words: social context, physical education, nutrition, szociális háttér, táplálkozás, fizikai teljesítmény

A TÁRSADALMI – GAZDASÁGI HÁTTÉR – AZ EGÉSZSÉGMAGATARTÁS
ÉS A PSZICHOSZOCIÁLIS MUTATÓK VISZONYLATRENDSZERE

A szocio-ökonómiai háttér. Értékelése paradox minősítésű, hiszen amíg a serdülőkorban lefolytatott vizsgálatok némelyike -a szülők foglalkozása alapján besorolva az érintett gyermekeket- arra lelt, hogy ezen életkori állapot mentes a felnőtt korúak társadalmi helyzetével konvergáló egészségi különbségektől, addig más, nem kevésbé korrekt elemzések szerint a felnőtt korúak egészségi állapotát döntően megszabja a serdülőkori egészségi státusz.

A józan ész persze inkább azt ismertetheti fel velünk, hogy ha a serdülő – szülő kapcsolatban a szülő aktuális társadalmi helyzete nem determinálja is azt, hogy milyen egészségi paraméterekkel bír a serdülő, azt viszont határozottan körvonalazza, hogy milyen lesz felnőttként a serdülő egészségi állapota.

Egyfajta időbeli eltolódással van tehát dolgunk. Hiszen nyilvánvaló, hogy a serdülő teherbíró képessége formálja a felnőtt egészségét.

S az is nyilvánvaló, hogy a családi jómód önmagában nem szavatolja a kedvezőbb táplálkozást, mivel a jobb módban élő serdülők pl. az átlagosnál magasabb arányban fogyasztanak édességet.

A gyermekek életpályáját nagy mértékben modifikálja az, hogy iskolai tanulmányaikat hol végzik: s e helyszín rávall a szülők iskolázottságára, társadalmi státuszukra, s a helyszínre, ahol laknak. A jómód mértéke összefügg a település nagyságával, s a munkahely meglétével/meg nem létével.